

SOTSIAALMINISTEERIUM

Euroopa Liit
Euroopa struktuuri-
ja investeerimisfondid

Eesti
tuleviku heaks

CIVITTA

Projekti „Puudega laste tugiteenuste arendamine ja pakkumine ning töö- ja pereelu ühildamise soodustamine“ hindamine LÕPPARUANNE

Tellija:

Sotsiaalministeerium (reg nr 70001952)
Suur-Ameerika 1, 10122 Tallinn

Hindaja:

Civitta Eesti AS (reg nr 11092241)
Lõõtsa 8, 11415 Tallinn
Riia 24a, 51010 Tartu

Detsember 2019

SISUKORD

JOONISTE JA TABELITE LOETELU	3
LÜHIKOKKUVÕTE.....	6
MÕISTED JA LÜHENDID	8
SISSEJUHATUS	9
1. VALDKONNA HETKEÜLEVAADE	10
2. VAHEHINDAMISE TULEMUSED.....	15
2.1. Ülevaade projektist tervikuna.....	15
2.2. Ülevaade teenusesaajatest.....	17
2.3. Teenuste tulemuslikkus (tööhõive näitajad)	19
2.4. Teenuste taotlemine.....	24
2.5. Teenuste kättesaadavus	31
2.6. Üldine tugisüsteem	35
2.7. Koostöö eri osapoolte vahel	45
3. VAHEHINDAMISE TULEMUSED LAPSEHOIUTEENUSE OSAS	49
4. VAHEHINDAMISE TULEMUSED TUGIISKUTEENUSE OSAS.....	60
5. VAHEHINDAMISE TULEMUSED TRANSPORDITEENUSE OSAS	76
6. EELARVELISTE VAHENDITE KASUTAMISE VÕRDLUS	85
7. KOKKUVÕTE	87
7.1. Vahehindamise tulemused ja soovitused	90
7.2. Soovitused.....	92
8. EXECUTIVE SUMMARY.....	95
8.1. Results of the interim evaluation.....	99
8.2. Recommendations	101
9. KASUTATUD KIRJANDUS	104
LISA – JOONISED JA TABELID	106

JOONISTE JA TABELITE LOETELU

JOONISTE LOETELU

Joonis 1: Puudega laste arv puude raskusastme järgi, 31.12.2009 ja 31.12.2018	10
Joonis 2: Puudega laste suhtarv maakondade lõikes protsentides (31.12.2018).....	11
Joonis 3. Raske ja sügava puudega laste suhtarv maakondade lõikes protsentides (31.12.2018).....	11
Joonis 4. Raske ja sügava puudega laste arv erinevates vanusegruppides (31.03.2019).....	12
Joonis 5: materiaalse ilmajäetuse määr protsentides (31.12.2018).....	13
Joonis 6. Teenusekasutajate ülevaade kohalike omavalitsuste lõikes, 2018 (n=2404).....	17
Joonis 7. Milline oli Teie peamine põhjus (või peamised põhjused) tugiteenuste taotlemiseks? (Hooldajad N=867, vastuste arv N=2728).....	18
Joonis 8. Milliseid allpool nimetatud tugiteenuseid on Teie lapsele osutatud? (hooldajad N=1009).....	18
Joonis 9. Küsitlusele vastanud hooldajate Puudega laste vanuseline jaotus, Vanuse protsent kõikidest vastajatest (n=867)	19
Joonis 10. Tööhõive staatus enne ja pärast tugiteenuste kasutama hakkamist (hooldajad n=867)	20
Joonis 11. Kas sooviksite tegelikult töötada teistsugusel töökohal või muu töökoormusega, kuid pakutavad tugiteenuseid ei vähenda piisaval määral Teie hoolduskoormust ning seetõttu pole võimalik töökohta vahetada/koormust muuta? (Hooldajad N=867).....	21
Joonis 12. Mille osas sooviksite oma olukorda muuta? (Hooldajad n=409).....	21
Joonis 13. Palun hinnake, kuivõrd on tugiteenused toetanud Teie/hooldajate tööturule sisenemist ja/või seal osalemist (0 – üldse mitte; 100 – väga palju). (Hooldajad N=867, KOV N=83, hankepartnerid N=16) 22	22
Joonis 14. Kui asjakohased on teie hinnangul ESF teenustele saamise tingimused? (Hooldajad n=867, KOV n=83)	24
Joonis 15. Milliseid dokumente kasutate teenuse vajaduse hindamiseks? (KOV n=83)	25
Joonis 16. Milliseid osapooli kaasate teenuste vajaduse väljaselgitamiseks? (KOV-id n=83)	26
Joonis 17. Hooldajate rahulolu teenuste kättesaadavusega nende elukohas (hooldajad n=867)	32
Joonis 18. Hinnang teenuste kättesaadavusele kohalikes omavalitsustes piirkondade lõikes (kohalikud omavalitsused n=83).....	33
Joonis 19. Milliseid teisi toetavaid teenuseid olete oma elukoha kohalikult omavalitsuselt saanud? (hooldajad n=867, vastuste arv n=1631)	35
Joonis 20. Milliseid täiendavaid toetusi olete oma elukoha kohalikult omavalitsuselt saanud? (hooldajad n=867, vastuste arvu n=1199)	36
Joonis 21. Kas KOV-is/maakonnas on toimunud viimase 2–3 aasta jooksul teenuste pakkumises muutusi? (hooldajad n=867, kov n=83, hankepartnerid n=16)	36
Joonis 22. Kas vajadus tugiteenuste järele on kasvamas? (kov n=83).....	39
Joonis 23. Kui jätkusuutlik on praegune raske ja sügava puudega lapse tugiteenuste süsteem teie kohalikus omavalitsuses? (kov n=83).....	40
Joonis 24. Kas praegune raske ja sügava puudega laste tugisüsteem teie elukohas on teie jaoks piisav? (hooldajad n=867).....	40

Joonis 25. Kas olete pidanud mõne teenuse puhul ka ise rahaliselt panustama? (hooldajad n=566)	41
Joonis 26. Kui toetav on hetkel raske ja sügava puudega laste tugisüsteem laste vanemate jaoks? (KOV n=83, hankepartnerid n=16)	42
Joonis 27. Kuivõrd toetav on praegune tugisüsteem teie KOV-is (küsimus KOV-idele) / maakonnas (küsimus hankepartneritele) puudega lapse vanemate jaoks lapse täisealiseks saades (skaala 0–100)? (KOV n=83, hankepartnerid n=16)	44
Joonis 28. Kuidas hindate koostööd erinevate osapooltega? (KOV N=83, hankepartnerid N=16)	45
Joonis 29. Milliste osapooltega tuleks koostööd tihendada? (Hankepartnerid n=16, vastuste arv N=29) .	46
Joonis 30. Kuidas hindate SKA piirkondliku koordinaatori tuge tugiteenuste pakkumisel? (KOV N=83)....	47
Joonis 31. Kuidas hindate SKA piirkondliku koordinaatori tuge tugiteenuste pakkumisel? (Hankepartnerid N=16).....	48
Joonis 32. Kui asjakohased on Teie hinnangul lapsehoiuteenusele saamise tingimused? (hooldajad N=263)	50
Joonis 33. Kuidas hindate lapsehoiuteenuse pakkumise korraldusele seatud tingimusi? (Hankepartnerid n=16)	51
Joonis 34. Kas lapsehoiuteenus vastab raske ja sügava puudega lapse ja tema vanema vajadustele? (Hooldajad N=262; KOV N=83; Hankepartnerid N=16).....	52
Joonis 35. Kui rahul olete lapsehoiuteenuse korraldusega? (hooldajad n= 262)	53
Joonis 36. Millises mahus tuleks Teie lapsele lapsehoiuteenust pakkuda, et Teie hoolduskoormus väheneks eelistatud tasemeni? (Hooldajad N=311)	55
Joonis 37. Hooldajate poolt märgitud vajalike teenustundide arv (hooldajad n=94)	56
Joonis 38. Milline peaks olema tugiteenuste maht, et see vastaks raske ja sügava puudega lapse vanemate tegelikele vajadustele? (Hooldajad N=94; KOV N=83; Hankepartnerid N=16).....	56
Joonis 39. Kui kättesaadav on lapsehoiuteenus Teie kohalikus omavalitsuses? (KOV n=83).....	57
Joonis 40. Kas lapsehoidjatele seatud ettevalmistuse nõuded on raske ja sügava puudega lastega töötamiseks piisavad? (Hankepartnerid N=16)	58
Joonis 41. Kui asjakohased on Teie hinnangul tugiisikuteenusele saamise tingimused? (hooldajad n=750)	62
Joonis 42. Kuidas hindate tugiisikuteenuse pakkumise korraldusele seatud tingimusi? (hankepartnerid n=16).....	63
Joonis 43. Kas tugiisikuteenus vastab lapse ja tema pere vajadustele? (hooldajad n=752, KOV n=83, hankepartnerid n=16)	65
Joonis 44. Kui rahul olete tugiisikuteenuse korraldusega? (hooldajad n=753)	66
Joonis 45. Kui kättesaadav on lapsehoiuteenus Teie kohalikus omavalitsuses? (KOV n=83).....	67
Joonis 46. Millises mahus tuleks teile tugiisikuteenust pakkuda, et teie hoolduskoormus väheneks eelistatud tasemeni? (hooldajad n=838)	68
Joonis 47. Hooldajate poolt märgitud igapäevaselt vajalike teenustundide arv (hooldajad n=344)	69
Joonis 48. Milline peaks olema tugiteenuste maht, et see vastaks raske ja sügava puudega lapse vanemate tegelikele vajadustele? (Hooldajad N=344; KOV N=83; Hankepartnerid N=16).....	69
Joonis 49. Hooldajate keskmine hinnang tugiisikuteenusele lapse õpitulemuste paranemise mõjutajana (max=100; hooldajad n=690)	70

Joonis 50. Millise mahuga on olnud Teie last toetava tugiisiku roll teenuse saamise vältel? (hooldajad n=689)	70
Joonis 51. Tugiisikuteenuse tulemuslikkus haridusasutuses (hooldajad n=539).....	71
Joonis 52. Kas lisaks tugiisikule toetab Teie last koolis ka abiõpetaja või õpetaja abi? (hooldajad n=502)	72
Joonis 53. Kas tugiisikute ettevalmistusele seatud nõuded on raske ja sügava puudega lastega töötamiseks piisavad? (hankepartnerid n=16).....	73
Joonis 54. Kas tugiisikuid saaks toetada (täiend)koolitusega? (hankepartnerid n=16).....	74
Joonis 55. Kui asjakohased on Teie hinnangul transporditeenusele saamise tingimused? (Hooldajad n=80)	77
Joonis 56. Kuidas hindate transporditeenuse pakkumise korraldusele seatud tingimusi? (Hankepartnerid N=16).....	78
Joonis 57. Kui rahul olete transporditeenuse korraldusega? (Hooldajad n=80)	79
Joonis 58. hinnang Transporditeenuse kättesaadavusele KOV-ides (KOV n=83)	82
Joonis 59. Kas teenus vastab raske ja sügava puudega lapse ja tema vanema vajadustele? (Hooldajad n=80; KOV n=83; hankepartnerid n=16)	83
Joonis 60. Millises mahus tuleks lapsele transporditeenust pakkuda, et vanema hoolduskoormus väheneks eelistatud tasemeni? (Hooldajad n=80).....	83
Joonis 61. Milline peaks olema transporditeenuse maht, et see vastaks raske ja sügava puudega lapse vanemate tegelikele vajadustele? (Hooldajad N=68; KOV N=83; Hankepartnerid N=16).....	84
Joonis 62. Kui asjakohased on teie hinnangul ESF teenustele saamise tingimused? (Hooldajad n=867, KOV n=83)	106

TABELITE LOETELU

Tabel 1. Sihttasemetäitmine perioodil 2014–2023	16
Tabel 2. Kust te saite teada tugiisikuteenuse kohta? (hooldajad n=750).....	60
Tabel 3. Kust saite teada transporditeenuse kohta? (Hooldajad N=80).....	76
Tabel 4. Soovitused raske ja sügava puudega lastele suunatud tugiteenuste edasiseks rakendamiseks ...	92
Table 5. Recommendations	101
Tabel 6. Milliseid teisi toetavaid teenuseid olete oma elukoha kohalikult omavalitsuselt saanud? (hooldajad N=867, vastuste arv N=1631).....	107
Tabel 7. Milliseid täiendavaid toetusi olete oma elukoha kohalikult omavalitsuselt saanud? (Hooldajad n=867, vastuste arv N=1199)	107
Tabel 8. Kuidas hindate koostööd erinevate osapooltega? (KOV N=83)	108
Tabel 9. Kuidas hindate koostööd erinevate osapooltega? (Hankepartnerid N=16)	109
Tabel 10. Kust saite teada lapsehoiuteenuse kohta? (Hooldajad N=262)	110
Tabel 11. Kui asjakohased on Teie hinnangul transporditeenusele saamise tingimused? (hooldajad n=80)	110

LÜHIKOKKUVÕTE

Viimase kümne aasta jooksul on kasvanud nii puudega laste arv kui ka osakaal elanikkonnas. Puudega laps tähendab tihtipeale suuremat hoolduskoormust, mis takistab tema hooldaja tööelus osalemist. Samuti võivad puudega lapse hooldamisega kaasneda tavapärasest suuremad kulud. Selle kõige tõttu vajavad puudega lapsed ja nende pered väga erinevat liiki ja erinevas mahus abi (teenus, toetus, muu abi). Eesmärgiga **pakkuda raske ja sügava puudega lastele tugiteenuseid, vähendamaks seeläbi nende vanemate hoolduskoormust ja takistusi tööhõives osalemiseks ning soodustamaks töö- ja pereelu ühitamist¹, kutsuti 2014. aastal Euroopa Sotsiaalfondi (ESF) toel ellu projekt „Puudega laste tugiteenuste arendamine ja pakkumine ning töö- ja pereelu ühildamise soodustamine“. Eesmärgi saavutamiseks pakutakse raske ja sügava puudega lastele **lapsehoiu-, tugiisiku- ja transporditeenust**. Perioodil **2014–2018** on vähemalt üht teenust kasutanud kokku **2404 hooldajat**. Käesoleva vahehindamise eesmärgiks oli anda hinnang projekti tugiteenuste arendamise ja pakkumise tulemuslikkusele ning teha soovitusi tugiteenuste tulemuslikumaks osutamiseks.**

Vahehindamise tulemused näitavad, et **raske ja sügava puudega laste tugiteenustel on positiivne mõju hooldajate tööhõive staatusele**. Tänu tugiteenuste saamisele on tõusnud hõives olevate ja täisajaga töötajate osakaal ning langenud **osaajaga töötamise ning töötuse, sh pikaajalise töötuse määr**. **Hooldajate teenuste taotlemise peamised põhjused on seotud eelkõige lapsega**: nt et laps saaks edukalt omandada haridust või osaleda huviringides, või et toetada lapse sotsiaalset suhtlust ja iseseisvat toimetulekut. Tugisüsteemi piisavuse osas nähtus, et **praegune tugisüsteem üldjuhul täidab oma eesmärgi ning toetab teenuste pakkumise abil hooldajate tööhõives osalemist**. Samuti ilmnes, et **suure hooldusvajadusega laste ja keskusest eemal elavate perede puhul saaks tugisüsteem hooldajaid veelgi enam toetada ja soodustada viimaste tööhõives osalemist**, kui suurendataks teenuse mahtu tulenevalt konkreetse lapse vajadustest või parandataks teenuse kättesaadavust maapiirkondades.

Teenuste taotlemine algab kohalikest omavalitsusest (KOV), kus hinnatakse lapse teenusvajadust; seejärel tuleb teenust taotleda Sotsiaalkindlustusametist (SKA) või pöörduda otse teenusepakkuja poole. **Suurem osa teenuse saajatest pidasid asjakohaseks kõiki teenuste taotlemise tingimusi**, välja arvatud asjaolu, et transporditeenust saab kasutada vaid koos lapsehoiu- või tugiisikuteenusega. **Eri osapoolte hinnangul on teenuste taotlemise protsess hetkel hooldajate jaoks liialt keeruline ning sinna on kaasatud liiga palju osapooli**. Lisaks ilmnes vajadus KOV-idele üle selgitada nende rolli teenuste taotlemisel ning kohustust pakkuda teenuseid KOV rahastusest olukorras, kus hinnatud on vajadus teenuse järele, ent SKA teeb eitava otsuse või ESF rahastus on vastavaks aastaks lõppenud. **Õigus teenust saada kehtib kuni SKA otsuse lõppemiseni**. Eri osapooled leidsid, et jätkuteenuse taotlemine tuleks **teha lihtsamaks, vähem bürokraatlikuks ja võimalusel automatiseerituks** hooldajatele, kelle lapsel on püsiv raske või sügav puue.

Vajadus tugiteenuste järele on viimastel aastatel kasvanud. **Projekti raames pakutavad tugiisiku-, lapsehoiu- ja transporditeenus on need, mida kõik sihtgrupid peavad raske ja sügava puudega lapse ja tema pere jaoks kõige olulisemaks**. Üldiselt **ollakse olemasolevate teenuste valikuga rahul: probleeme tekitavad pigem teenuste kättesaadavus ning nende kohati ebapiisav maht**. Murekohaks on see, et 2/3 KOV-idest ei näe hetkel võimalust, kuidas nad suudaksid pärast ESF-i rahastuse lõppu teenuseid samas mahus edasi pakkuda. Samuti on problemaatiline teenuseid puudutav üleminek ajal, mil laps saab täisealiseks.

Nii hankepartnerid kui KOV-id on erinevate osapooltega koostöö osas valdavalt rahul. KOV-id töid välja, et kasuks tuleksid **regulaarsed võrgustikukohtumised infovahetuse eesmärgil**. Teisalt viitasid mõned vastajad oma KOV-is aja- ning inimressursi puudusele, mis takistab põhjalikumate tegelemist raske ja sügava puudega lastele suunatud teenuste temaatikaga. Hankepartnerite hinnangul peaks **koostööd tihendama eelkõige haridusasutuste, aga ka hooldajatega**. Nii KOV-ide kui ka hankepartnerite tagasisidest nähtub,

¹ Puudega laste tugiteenuste arendamine ja pakkumine ning töö- ja pereelu ühildamise soodustamine. Sotsiaalministeerium. <link>

et SKA piirkondlikel koordinaatoritel on tugisüsteemis oluline roll ning nende näol on suur tugi ja abi KOV spetsialistidele, kes teenuste pakkumisega kokku puutuvad.

MÕISTED JA LÜHENDID

MÕISTED

Hankepartner – partner, kes pakub tugiteenuseid hankelepingu alusel.

Haridusasutused – koolid ja lasteaiad, kus pakutakse projektist tugisikuteenust.

Hooldajad – lapsevanemad oma lastega, kes teenust saavad.²

Raske puue – 0–15-aastastel – anatoomilise, füsioloogilise või psüühilise struktuuri või funktsiooni kaotus või kõrvalekalle, millest tingituna vajab isik kõrvalabi, juhendamist või järelevalvet igal ööpäeval. 16–17-aastastel – igapäevane tegutsemine või ühiskonnaelus osalemine on piiratud.

Sügav puue – 0–15-aastastel – anatoomilise, füsioloogilise või psüühilise struktuuri või funktsiooni kaotus või kõrvalekalle, millest tingituna vajab isik pidevat kõrvalabi, juhendamist või järelevalvet ööpäevaringselt. 16–17-aastastel – igapäevane tegutsemine või ühiskonnaelus osalemine on täielikult takistatud.

LÜHENDID

ESF – Euroopa Sotsiaalfond

HTM – Haridus- ja Teadusministeerium

KOV – Kohalik omavalitsus

RAM – Rahandusministeerium

SKA – Sotsiaalkindlustusamet

SOM – Sotsiaalministeerium

TAT – Toetuse andmise tingimused

² Hindaja kasutab läbivalt „hooldaja“ terminit, kuid nii küsitluses kui ka intervjuudes on tarvilikud eri osapoolte poolt ka „lapsevanema“ mõistet. Seetõttu tuleks „lapsevanema“ termin lugeda „hooldaja“ sünonüümiks (tsitaadid on esitatud muutmata kujul).

SISSEJUHATUS

Euroopa Sotsiaalfondist (edaspidi ESF) toetatakse projekti „**Puudega laste tugiteenuste arendamine ja pakkumine ning töö- ja pereelu ühildamise soodustamine**“, mis on osa ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava 2014–2020³ meetmest „**Lapsehoiu ja puudega laste hoolekandeteenuste arendamine hoolduskoormuse vähendamiseks**“. Projekti elluvijateks on **Sotsiaalministeerium (edaspidi SOM)** ja **Sotsiaalkindlustusamet (edaspidi SKA)**. Projekti eesmärkideks on:

1. Arendada ja pakkuda raske ja sügava puudega lastele suunatud tugiteenuseid, vähendades seeläbi vanemate hoolduskoormust ja takistusi tööhõives osalemiseks.
2. Soodustada töö- ja pereelu ühitamist ning suurendada sellealast teadlikkust, toetades seeläbi lapsevanemate tööhõives osalemist.

Projekti raames osutatakse üle Eesti kohalike omavalitsuste, SKA koordinaatorite ja hankepartnerite koostöös suure hooldusvajadusega raske ja sügava puudega 0–17-aastastele lastele kolme tugiteenust: **lapsehoiu-, tugiisiku- ja transporditeenust**.

Civitta Eesti AS (edaspidi Hindaja) viis SOM-i (edaspidi ka Tellija) tellimusel läbi Euroopa Sotsiaalfondi (ESF) projekti „Puudega laste tugiteenuste arendamine ja pakkumine ning töö- ja pereelu ühildamise soodustamine“ vahehindamise, millega **analüüsi projekti ja selle tegevuste ellu rakendamise asjakohasust, tulemuslikkust, tõhusust ja jätkusuutlikkust**. Täpsemalt olid **vahehindamise eesmärkideks** (1) anda hinnang projekti tugiteenuste arendamise ja pakkumise tulemuslikkusele ning (2) teha soovitusi tugiteenuste tulemuslikumaks osutamiseks.

Vahehindamise raames viidi läbi sekundaarsete andmete analüüs (projekti rakendamisega seotud õigusaktid ja valdkondlikud arengukavad, seirearuanded, varasemad analüüsid) ning lisaks viidi läbi täiendav andmekogumine veebiküsitluse (hooldajad, kohalikud omavalitsused (edaspidi KOV-id) ja hankepartnerid) ning personaal- ja fookusgrupiintervjuude teel (haridusasutused, hooldajad, KOV-id, hankepartnerid, valdkondlikud spetsialistid).

Vahehindamise lõppraportis antakse esmalt ülevaade kasutatud metoodikast ning seejärel tuuakse ära valdkonna hetkeülevaade. Tulemuste esitamisel on esmalt toodud tulemused kolme teenuse üleselt ning seejärel lapsehoiu-, tugiisiku- ja transporditeenuse lõikes. Vahehindamise lõppraport lõppeb kokkuvõtva tulemuste ja poliitikasoovituste peatükiga.

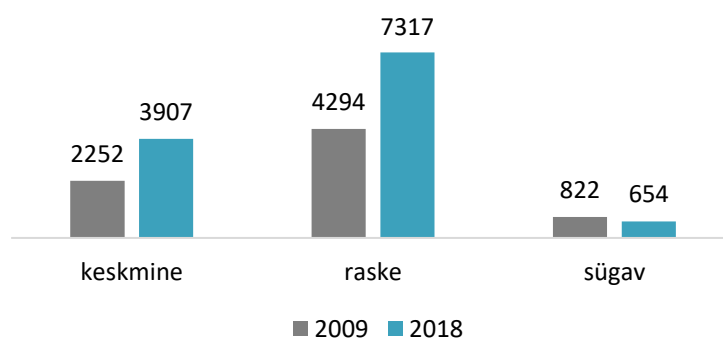
³ Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava 2014-2020. Rahandusministeerium. <link>

1. VALDKONNA HETKEÜLEVAADE

Käesoleva vahehindamise fookuses on raske ja sügava puudega 0–17-aastastele lastele⁴ **lapsehoiu-, tugiisiku- ja transporditeenuse** pakkumine ning arendamine. Puude raskusastmeid on kolm – keskmine, raske ja sügav puue. **Raske ja sügava puudega lastel** on võrreldes keskmise puudega lastega oluliselt suurem hooldusvajadus. Raske puudega lapsed vajavad tervisliku seisundi tõttu abi, juhendamist või järelevalvet **iga päev**, sügava puudega lapsed aga vajavad kõrvalabi, juhendamist või järelevalvet **ööpäevaringselt**⁵.

Puudega laste arv on viimase kümne aastaga Eestis märkimisväärselt kasvanud: kui 2009. a alguses oli puudega lapsi 7 368⁶, siis 2018. a lõpu seisuga 11 878 (vt Joonis 1).⁷ Kasvanud on ka puudega laste osakaal. Kui 2009. a oli puudega lapsi 3% kõigist lastest, siis 2018. a lõpu seisuga oli see hulk 5,3%. Puude raskusastmete lõikes on Eestis kõige rohkem raske puudega lapsi. Võrreldes 2009. a alguse ja 2018. a lõpu andmeid, on sügava puudega laste arv püsinud suhteliselt stabiilsena, kuid raske ja keskmise puudega laste arv on kasvanud.⁸

JOONIS 1: PUUDEGA LASTE ARV PUUDE RASKUSASTME JÄRGI, 31.12.2009 JA 31.12.2018

Allikas: Sotsiaalkindlustusamet

Puudega laste arvu kasvul on mitmeid põhjusi. Ühelt poolt on põhjused tingitud meditsiini arengust: kasvanud on nende haiguste diagnoosimine, mis võivad olla puude määramise aluseks. Samuti on ravivõimaluste paranemine vähendanud puudega laste surmade arvu. Teisalt aga on suurem puudega laste arv tingitud sellest, et puuet taotletakse varasemast rohkem. Kuna suurenenud on võimalused puudega lastele vajalike teenuste ja rahaliste toetuste saamiseks ning samal ajal on kasvanud ka lapsevanemate teadlikkus sellest, et puue annab tasuta ligipääsu mõningatele teenustele, siis võidakse puuet taotleda endisest sagedamini.⁹

Puudega laste osakaal on kõrgeim **Ida-Viru maakonnas** (ida piirkond), kus 20 765 lapse hulgas on 1 868 puudega last ehk 9% kõikidest lastest (vt Joonis 2). Kõige väiksem on puudega laste osakaal **Harju maakonnas** (põhja piirkond), kus 106 565 lapse hulgas on 3 795 puudega last (3,6%).

⁴ Siin ja edaspidi on laste all mõeldud 0–17 aasta vanuseid (17 k-a) inimesi ning kokkuvõtlikkuse tagamiseks ei ole järgnevalt vanuserühma välja toodud.

⁵ Puude tuvastamine. Sotsiaalkindlustusamet. <link>

⁶ *Puudega lastega perede toimetuleku ja vajaduste uuring (2017)*. Eesti Rakendusuuringu Keskus Centar, Turu-uuringute AS.<link>

⁷ Puudega inimeste statistika kohalike omavalitsuste lõikes seisuga 31.12.2018. Sotsiaalkindlustusamet. <link>

⁸ Puudega inimeste statistika kohalike omavalitsuste lõikes seisuga 31.12.2018. Sotsiaalkindlustusamet.<link>

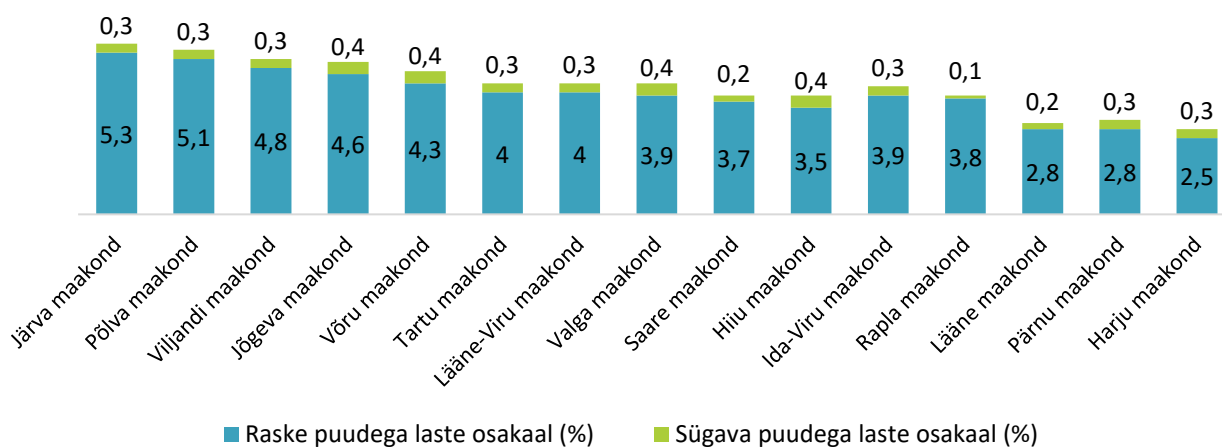
⁹ *Puudega lastega perede toimetuleku ja vajaduste uuring (2017)*. Eesti Rakendusuuringu Keskus Centar, Turu-uuringute AS.<link>

JOONIS 2: PUUDEGA LASTE SUHTARV MAAKONDADE LÖIKES PROTSENTIDES (31.12.2018)

Allikas: Sotsiaalkindlustusamet¹⁰

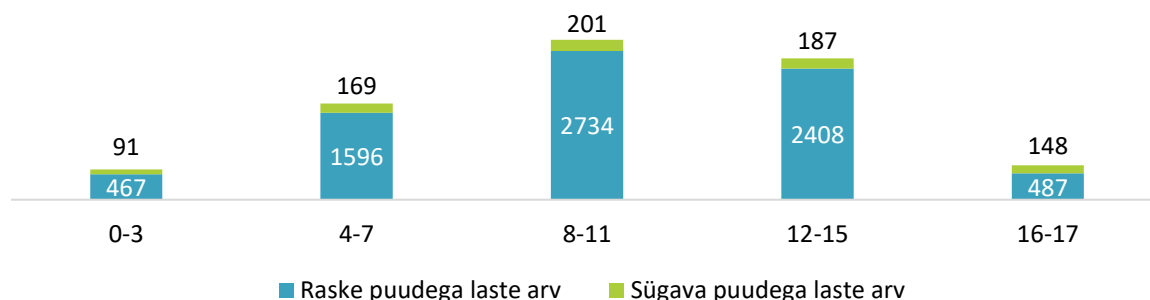
Vahehindamise fookuses olevaid **raske ja sügava puudega lapsi on suhtarvult kõige rohkem Järva maakonnas** (põhja piirkond), kus 4 833 lapse hulgas on 258 raske puudega last (5,3% kõikidest lastest, vt allolevat joonist) ja 15 sügava puudega last (0,3% kõikidest lastest). **Raske ja sügava puudega laste osakaal on väikseim Harju maakonnas** (põhja piirkond), kus 106 565 lapse hulgas on 2 621 raske puudega last (2,5% kõikidest lastest) ja 299 sügava puudega last (0,3%).¹¹

JOONIS 3. RASKE JA SÜGAVA PUUDEGA LASTE SUHTARV MAAKONDADE LÖIKES PROTSENTIDES (31.12.2018)

Allikas: Sotsiaalkindlustusamet¹²

Vanuselise jaotuse mõttes on 2019. a veebruari seisuga **Eestis kõige rohkem raske puudega lapsi 10-aastaste seas (760 last) ning sügava puudega lapsi 17-aastaste seas** (vt Joonis 4)¹³. Kõige vähem on raske ja sügava puudega lapsi 0–3-aastaste seas, mis võib tuleneda sellest, et varajases eas pole lapsel puue välja arenenud või pole puuet veel määratud.

¹⁰ Puudega inimeste statistika kohalike omavalitsuste löikes seisuga 31.12.2018. Sotsiaalkindlustusamet. <link>¹¹ Puudega inimeste statistika kohalike omavalitsuste löikes seisuga 31.12.2018. Sotsiaalkindlustusamet. <link>¹² Puudega inimeste statistika kohalike omavalitsuste löikes seisuga 31.12.2018. Sotsiaalkindlustusamet. <link>¹³ Puudega inimeste statistika kohalike omavalitsuste löikes seisuga 31.12.2018. Sotsiaalkindlustusamet. <link>

JOONIS 4. RASKE JA SÜGAVA PUUDEGA LASTE ARV ERINEVATES VANUSEGRUPPIDES (31.03.2019)

Allikas: Sotsiaalkindlustusamet¹⁴

Puudega laste ja perede toimetulekust ja vajadustest aru saamiseks on aastatel 2009¹⁵ ja 2017¹⁶ läbi viidud toimetuleku uuringud. Neist selgub, et **puudega last hooldab tavaliselt tema vanem** (95–97% juhtudest), **enamasti ema** (90–92% juhtudest). Valdavalt jääb vanema vanus **vahemikku 25–54** aastat (95–97% juhtudest). Enam kui kahel kolmandikul juhtudest on puudega laste vanemad töötavad, kuid nende tööhõivemäär on madalam kui 25–54-aastaste naiste tööhõivemäär keskmiselt¹⁷ (vastavalt 67%¹⁸ ja 79%¹⁹). Võrreldes 2009. a ja 2017. a toimetuleku uuringu tulemusi, on puudega laste vanemate tööhõivemäär siiski ligikaudu 10% tõusnud. Mittetöötamise põhjusena nimetati ligi pooltel juhtudel vajadust hoolitseda puudega lapse eest.²⁰

Puudega lapse hooldamisega kaasnevad sageli **kulud**, mida ilma puudeta lapse vanemad tegema ei pea: nt kodu kohandamine puudega lapse vajaduste järgi, samuti kulutused eritoidule, ravimitele, transpordile, ravi- ja rehabilitatsiooniteenustele ning abivahenditele. Kulud sõltuvad eelkõige puude raskusastmest ja liigist, samuti lapse vanusest. Sügava ja raske puudega laste puhul on erinevaid kulusid rohkem ja need on suuremad kui keskmise puudega laste puhul. Kõige suuremad on kulud liitpuude korral.²¹

Ilmselt on nii lisanduvatest kuludest kui ka puudega laste vanemate keskmisest madalamast tööhõivemäärast tulenevalt puudega laste leibkondade **hinnang a majanduslikule toimetulekule halvem** kui kõikidel lastega leibkondadel Eestis keskmiselt. Puudega lastega leibkondadest tajub vaid 19–26%, et tuleb toime hõlpsalt. Võrdluseks, kõigi lastega leibkondade vastav hinnang on 40–51%.²² Võrreldes puudega lapsi kõigi lastega, on puudega laste seas ka kõrgem materiaalse ilmajäetuse määr²³ (2018. a vastavalt 20,8% ja 11,1%²⁴). Samas on ka puudega laste seas antud näitaja aastatel 2010 kuni 2018 langenud 34,5% juurest 20,8% peale (vt Joonis 5).

¹⁴ Puudega inimeste statistika kohalike omavalitsuste lõikes seisuga 31.03.2019. Sotsiaalkindlustusamet. <link>

¹⁵ *Puudega lastega perede toimetuleku ja vajaduste uuring 2009*. GfK Custom Research Baltic. <link>

¹⁶ *Puudega lastega perede toimetuleku ja vajaduste uuring (2017)*. Eesti Rakendusuuringu Keskus Centar, Turu-uuringute AS. <link>

¹⁷ Kuna valdavalt on hooldavaks lapsevanemaks ema, on võrreldud puudega laste vanema tööhõivemäärast vastava vanusegrupi naiste keskmise tööhõive määraga.

¹⁸ *Puudega lastega perede toimetuleku ja vajaduste uuring (2017)*. Eesti Rakendusuuringu Keskus Centar, Turu-uuringute AS. <link>

¹⁹ 15-aastaste ja vanemate hõiveseisund soo ja vanuserühma järgi. Statistikaamet: TT331. <link>

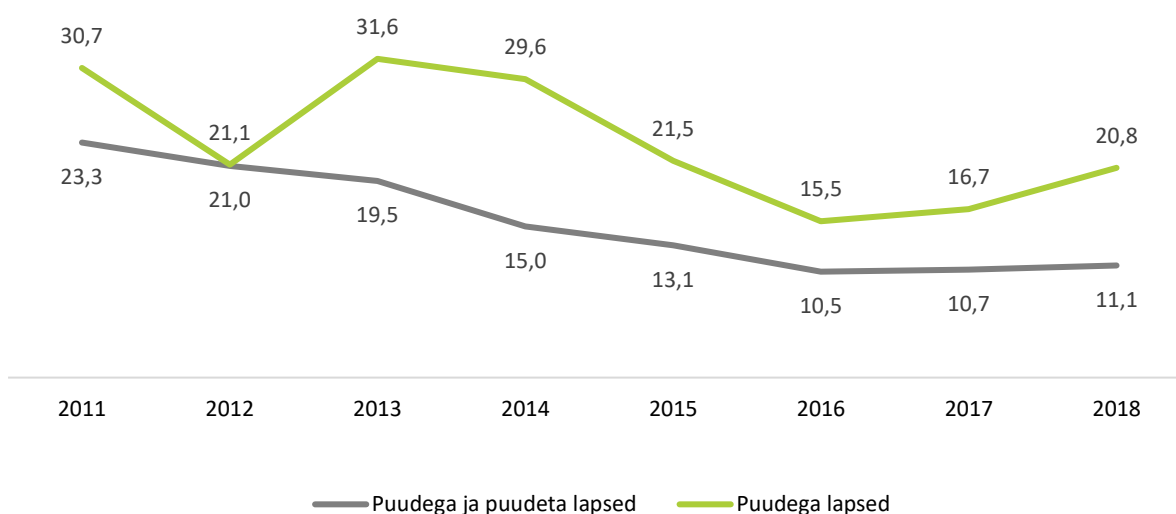
²⁰ *Puudega lastega perede toimetuleku ja vajaduste uuring (2017)*. Eesti Rakendusuuringu Keskus Centar, Turu-uuringute AS. <link>

²¹ *Puudega lastega perede toimetuleku ja vajaduste uuring (2017)*. Eesti Rakendusuuringu Keskus Centar, Turu-uuringute AS. <link>

²² *Puudega lastega perede toimetuleku ja vajaduste uuring (2017)*. Eesti Rakendusuuringu Keskus Centar, Turu-uuringute AS. <link>

²³ Materiaalse ilmajäetuse määr näitab isikute osatähtsust, kes ei saa endale võimaldada vähemalt kolme komponenti üheksast: 1) üüri- ja kommunaalkulude tasumist, 2) kodu piisavalt soojana hoidmist, 3) ettenägematuid kulusi, 4) üle päeva liha, kala või nendega samaväärseid valke sisaldava toidu söömist, 5) nädalast puhkust kodust eemal, 6) autot, 7) pesumasinat, 8) värvitelarit või 9) telefoni. Statistikaamet <link>

²⁴ Vaesuse ja materiaalse ilmajäetuse määr vanuserühma, soo ja puudelisuse järgi. Statistikaamet: THV41. <link>

JOONIS 5: MATERIAALSE ILMAJÄETUSE MÄÄR PROTSENTIDES (31.12.2018)²⁵

Allikas: Statistikaamet

Riigi poolt makstav **toetus raske ja sügava puudega lapsele** oli 2017. aastal **80,55 eurot kuus** ja **keskmise puudega lapsele 69 eurot kuus**. Samast 2017. aasta toimetuleku-uuringust selgub, et **sügava puudega laste tarbeks tehtud kulutused on keskmiselt 196 eurot kuus** (ca 115 eurot rohkem kui on raske ja sügava puudega lapse toetus) ja **raske puudega lastele tehtavad kulutused on keskmiselt 120 eurot kuus** (ca 39 eurot rohkem kui toetus).²⁶ See näitab, et puudega lastele eraldatavad toetused ei kata neid kulusid, mida pered hindavad lisanduvat lapse puudest tulenevalt²⁷. Seega tuleb peredel leida kulude katmiseks lisavõimalusi.

Puudega laste hooldajate olukorra võib muuta keerulisemaks hooldajate **suur hoolduskoormus**, mis mõjutab nende igapäevaelu nii tööl kui ka vabal ajal. Puudega laste hooldajad peavad sageli tegema järeleandmisi oma töö või õpingute osas: nad on pidanud võtma töölt vabu päevi või tunde, mille peavad hiljem tegema järele (35% puudega laste hooldajatest), või nad on pidanud võtma lapse hooldamiseks hoolduslehe (25%).²⁸ Suur hoolduskoormus mõjutab ka hooldajate vaba aega: neil on soovitus vähem aega, et lihtsalt puhata (31% kõikidest puudega lapsega hooldajatest), tegeleda oma huvialade, hobide või meelelahutusega (29%) ning vähem aega sõprade ja tuttavate jaoks (27%).²⁹ Ehkki analoogseid järeleandmisi peavad tegema kõigi väikelaste vanemad, muudab raske ja sügava puudega laste hooldajate jaoks olukorra oluliselt keerulisemaks asjaolu, et tihti puudub perspektiiv lapse iseseisvumiseks.

Peeaaegu kõik raske ja sügava puudega lapsed vajavad vanemate hinnangul **täiendavaid sotsiaalteenuseid**. 2017. a seisuga vajasis rohkem kui pooled puudega lastest vähemalt ühte järgnevatest sotsiaalteenustest: rehabilitatsiooniplaani koostamine, täitmise juhendamine ning selle hindamine; psühholoogi, füsioterapeudi, logopeedi, sotsiaaltöötaja nõustamise ja/või eripedagoogi teenus.³⁰ Puudega laste hooldajate hinnangul **vajab lapsehoiuteenust 27% puudega lastest, tugiisikuteenuseid 40% ja transporditeenust 20%**. 2009. a oli vajadus antud teenuste järele vastavalt 17%, 13% ja 24%, mis näitab, et **lapsehoiu- ja tugiisikuteenuse vajadus on kasvanud**, samas kui **transporditeenuse vajadus on langenud**.³¹ Üheseid põhjuseid, miks sellised muutused on toimunud, ei ole võimalik välja tuua (2009. ja

²⁵ Vaesuse ja materiaalse ilmajäetuse määr vanuserühma, soo ja puudelisuse järgi. Statistikaamet: THV41 <link>

²⁶ *Puudega lastega perede toimetuleku ja vajaduste uuring (2017)*. Eesti Rakendusuuringu Keskus Centar, Turu-uuringute AS. <link>

²⁷ Siin tuleb arvestada, et vanematel võib olla raske hinnata, millised kulud lisanduvat lapse puudest ja mis tulenevad sellest, et lihtsalt on laps peres. Samuti tuleb märkida, et lisaks puudega lapse toetusele saavad puudega lapsed ka tavalisi lapsetoetusi.

²⁸ *Puudega lastega perede toimetuleku ja vajaduste uuring (2017)*. Eesti Rakendusuuringu Keskus Centar, Turu-uuringute AS. <link>

²⁹ *Puudega lastega perede toimetuleku ja vajaduste uuring (2017)*. Eesti Rakendusuuringu Keskus Centar, Turu-uuringute AS. <link>

³⁰ *Puudega lastega perede toimetuleku ja vajaduste uuring (2017)*. Eesti Rakendusuuringu Keskus Centar, Turu-uuringute AS. <link>

³¹ *Puudega lastega perede toimetuleku ja vajaduste uuring (2017)*. Eesti Rakendusuuringu Keskus Centar, Turu-uuringute AS. <link>

2017. a toimetuleku uuringu küsitlusmetoodika ja vastusevariandid olid erinevad). Küll aga saab öelda, et **koos vajaduste tunnetamise kasvuga on vaadeldavatel aastatel kasvanud ka teenuste kasutamine.**

Vaatamata erinevate tugiteenuste vajaduse kasvule on **tugiteenuste kättesaadavusega siiski probleeme.** Kõige suurem suhteline puudujääk oli 2017. a sotsiaaltranspordi, tugiisiku ja lapsehoiuteenuse osas – neid ei ole üldse saanud ligi pooled vajajatest. Samas on tegemist teenustega, mille üldine vajadus on suhteliselt väiksem võrreldes nt rehabilitatsiooni raames pakutavate teenustega (psühholoog, füsioterapeut, logopeed jt). Probleeme on ka kogemusnõustaja teenuse kättesaadavusega – seda pole saanud kasutada umbes 70% neist, kes teenust vajaksid.³²

Kui võrrelda **teenuste kättesaadavust piirkondade lõikes**, siis 2017. a oli tugiisiku- ja lapsehoiuteenus Lääne- ja Lõuna-Eestis paremini kättesaadav kui Põhja-Eestis. Sotsiaaltranspordi teenuse puhul erinevate piirkondade puudega laste jaoks teenuse kättesaadavuses märkimisväärseid erinevusi ei ole. Nagu eelnevalt öeldud, on aga peaaegu kõigi sotsiaalteenuste kättesaadavusega probleeme ning nende pakkumist on vaja arendada. Seda kinnitab ka 2016. aastal maakondlike arenduskeskuste poolt koostatud uuring, mille eesmärgiks oli välja selgitada erinevate tugiteenuste (sh transpordi- ja tugiisikuteenuse) arendamise vajadust maakondades. Uuringus leiti, et kõigis maakondades on vaja arendada sotsiaaltranspordi, kuna see on baasteenus sotsiaalhoolekande- ja tervishoiusüsteemi teenuste kättesaadavusel, seda eriti ääremaadel. Samuti tuvastati uuringuga, et tugiisikuteenus on vajalik, kuid selle pakkumist pole õnnestunud eriti hästi korraldada, mistõttu plaanivad kõik maakonnad antud teenust edaspidi arendada.³³

Laste ja perede valdkonna reguleerimiseks on loodud **Laste ja perede arengukava 2012–2020**³⁴, kus ühe osana on välja toodud puudega laste valdkonnale seatud strateegilised eesmärgid. Ühelt poolt on seal nimetatud otseselt puudega lapsele vajalike sekkumiste arendamist (puude raskusastme määramise metoodika täpsustamist, puudega lapsele vajalike tervishoiu- ja tugiteenuste arendamist haridussüsteemis, huviringides osalemise võimaldamist, abivahendite ja eritoidu kulude riiklike toetuste suurendamist jne). Teisalt on eesmärgid seotud perede iseseisva majandusliku toimetuleku soodustamisega. See tähendab, et vaja on tagada lapse hooldajale paremaid võimalusi tööl osalemiseks ning vähendada puudega laste vanemate hoolduskoormust. Käesoleva hinnatava projekti tegevused panustavad märkimisväärselt antud eesmärkide täitmisesse. Samas on olulist arenguruumi nii puude raskusastme määramise metoodika täpsustamise kui ka puudega lapsele haridussüsteemis vajalike tugiteenuste pakkumise osas.

Kokkuvõttes saab öelda, et **viimase kümne aasta jooksul on kasvanud nii puudega laste arv kui ka osakaal.** Puudega laps tähendab kohati suuremat hoolduskoormust, mis takistab hooldaja tööelus osalemist. Samuti võivad puudega lapse hooldamisega kaasneda tavapärasest suuremad kulud. Seetõttu vajavad puudega lapsed ja nende pered väga erinevat liiki ja erinevas mahus abi (teenus, toetus, muu abi).

³² *Puudega lastega perede toimetuleku ja vajaduste uuring (2017)*. Eesti Rakendusuuringu Keskus Centar, Turu-uuringute AS. <link>

³³ *Sotsiaalteenuste arendamine maakondades 2016–2020*. Analüüs. Maakondlikud arenduskeskused. <link>

³⁴ *Laste ja perede arengukava 2012–2020 (2011)*. Sotsiaalministeerium. <link>

2. VAHEHINDAMISE TULEMUSED

Järgnevas peatükis esitatakse projekti „**Puudega laste tugiteenuste arendamine ja pakkumine ning töö- ja pereelu ühildamise soodustamine**“ vahehindamise peamised tulemused teenuste üleselt. Esmalt antakse ülevaade hinnatavast projektist ja teenusesaajatest ning seejärel ülevaade teenuste tulemuslikkusest hooldajate tööhõivele. Sellele järgnevad alapeatükid, mille fookus tuleneb vahehindamise tulemustest ja vajadusest neid teemasid teenuste üleselt põhjalikumalt adresseerida. Lähemalt vaadeldakse teenuste taotlemise protsessi, teenuste kättesaadavust ja korraldust ning koostööd eri osapoolte vahel.

2.1. ÜLEVAADE PROJEKTIST TERVIKUNA

Hinnatava projekti käivitamine tulenes olukorrast, kus **puudega lastele oli osutatud ebapiisavas mahus sobivaid tugiteenuseid**, mis tagaksid lapse heaolu ja võimaldaksid puudega lapse hooldajal osaleda tööelus.³⁵ Samuti esines tugiteenuste kättesaadavuses regionaalseid erinevusi, kuna **teenuste osutajateks olid KOV-id, kelle võimekus on piirkonniti erinev**.³⁶ Lisaks tugiteenuste arendamisele ja pakkumisele oli KOV-ide sotsiaal- ja lastekaitsetöötajaid vaja informeerida ja koostada neile vajadusel teabematerjale teenuste kohta. Samamoodi oli oluline teavitada puudega laste hooldajaid tugiteenuste kättesaadavusest, neid vajadusel nõustada ning tekitada hooldajates usaldust teenuse kasutamise ja hankepartnerite suhtes.³⁷

Eesmärgiga **pakkuda raske ja sügava puudega lastele tugiteenuseid, vähendades seeläbi nende vanemate hoolduskoormust ja takistusi tööhõives osalemisel ning soodustada töö- ja pereelu ühitamist ja tööhõives osalemist**³⁸, kutsuti 2014. a ESF toel ellu projekt „**Puudega laste tugiteenuste arendamine ja pakkumine ning töö- ja pereelu ühildamise soodustamine**“. Eesmärgi saavutamiseks pakutakse raske ja sügava puudega lastele **kolme teenust**:

- **Lapsehoiuteenus** on lapse hooldaja toimetulekut või töötamist toetav teenus, mille osutamise vältel tagab lapse hooldamise, arendamise ja turvalisuse lapsehoiuteenuse osutaja.³⁹
- **Tugiisikuteenuse** eesmärgiks on koostöös hooldajaga lapse arengu toetamine, sh vajaduse korral puudega lapse puhul hooldustoimingute sooritamine.⁴⁰
- **Transporditeenuse** eesmärgiks on võimaldada lapsel ja vajadusel tema saatjal (tugiisik) kasutada lapsehoiu- ja/või tugiisikuteenust.⁴¹

Tugiteenuste kvaliteedi ja kättesaadavuse tagamiseks viidi 2016. aastal läbi analüüs, et saada ettepanekuid tugiteenuste optimaalseks korralduseks Eestis ning lahendusi süsteemi efektiivsuse tõstmiseks.⁴² **2016. aastal töötati välja ka riiklik rahastus- ja korraldusmudel tugiteenuste osutamiseks raske ja sügava puudega lastele**.⁴³ Kuna KOV-id on kohustatud lapse abivajaduse hindamisel koostama lapse kohta juhtumiplaani, töötati projekti raames välja juhtumiplaani koostamist abistavad juhendmaterjalid (lisaabi

³⁵ Toetuse andmise tingimuste (edaspidi TAT) tegevuste detailne kirjeldus perioodil 01.09.2014—31.12.2015, 01.01.2016—31.12.2017, 01.01.2018—31.12.2019.

³⁶ Ministri käskkirja nr 18 11.02.2017 Sotsiaalkaitseministri 15.12.2014 käskkirja nr 232 „Puudega laste tugiteenuste arendamine ja pakkumine ning töö- ja pereelu ühildamise soodustamine“ muutmiseks.

³⁷ TAT tegevuste detailne kirjeldus perioodil 01.09.2014—31.12.2015, 01.01.2016—31.12.2017, 01.01.2018—31.12.2019.

³⁸ Puudega laste tugiteenuste arendamine ja pakkumine ning töö- ja pereelu ühildamise soodustamine. Sotsiaalministeerium. <link>

³⁹ Puudega laste tugiteenuste arendamine ja pakkumine ning töö- ja pereelu ühildamise soodustamine. Sotsiaalministeerium. <link>

⁴⁰ Puudega laste tugiteenuste arendamine ja pakkumine ning töö- ja pereelu ühildamise soodustamine. Sotsiaalministeerium. <link>

⁴¹ Puudega laste tugiteenuste arendamine ja pakkumine ning töö- ja pereelu ühildamise soodustamine. Sotsiaalministeerium. <link>

⁴² TAT tegevuste detailne kirjeldus perioodil 01.09.2014—31.12.2015, 01.01.2016—31.12.2017, 01.01.2018—31.12.2019.

⁴³ Projekti „Puudega laste tugiteenuste arendamine ja pakkumine ning töö- ja pereelu ühildamise soodustamine“ seirearuanded perioodil 01.09.2014-31.12.2018.

vajaduse ankeet ja hindamisinstrument).⁴⁴ Sellele lisaks koostas **SKA 2017. aastal ühtse Eesti tingimustele kohandatud hindamisinstrumenti, mis on abiks puudega lapse juhtumiplaani koostamisel.**⁴⁵ Lisaks valmis 2019. aasta alguses SOM, Haridus- ja Teadusministeerium (edaspidi HTM), SKA ja Innove koostöös töövahend, mida piloteeritakse kaheksas KOV-is: Tartu linn, Haapsalu linn, Saaremaa vald, Väike-Maarja vald, Rakvere vald, Kuusalu vald ja Võru vald koostöös Kambja vallaga. Piloteerimise eesmärgiks on, et laps ja tema pere saaksid vajalikud teenused ühest kohast ja ühe hindamise tulemusena; ühtlasi väheneks spetsialistide arv, kes viivad läbi hindamisi ja lühemaks muutuks hindamistele kuluv aeg.⁴⁶

Projekti meeskonnas on **projektijuht**, kelle ülesandeks on **koordineerida üle-eestilist tugiteenuste pakkumist ning korraldada infovahetust KOV-ide, hankepartnerite ja hooldajate vahel**⁴⁷; **nõunik** ning **piirkondlikud koordinaatorid** (lõuna, põhja, ida ja lääne piirkonnas), kelle ülesanneteks on **laste teenustele suunamine ja tegevuste koordineerimine, hooldajate nõustamine ja muud teavitustööd.**⁴⁸

Kogu projekti planeeritud eelarve perioodiks 2014—2021⁴⁹ on **38 316 452,24€**, sellest on Euroopa Liidu toetuse summa 32 568 984,41€ (85%) ning riiklik kaasfinantseering 5 747 467,83€ (15%).⁵⁰ 2018. a lõpu seisuga on eelarvest jaotamata ligikaudu 28%.⁵¹

Projekti tulemusnäitajana jälgitakse tugiteenust saanud laste **hooldajate arvu**. Teenusesaajate arv on igal aastal kasvanud. Kuna nõudlus teenuste vastu oli planeeritust suurem ning teenuste osutamine oli planeeritust väiksema ühikumaksumusega, otsustati 2018. aastal tõsta projekti lõpuks seatud sihttaset. Kui algselt oli 2023. a sihttase 2400, siis 2019. a tõsteti sihttaset 3200-ni.⁵² Samuti korrigeeriti 2018. a sihttaset 1000-lt 2400-le.⁵³ **Perioodil 2014–2018** on vähemalt üht teenust kasutanud kokku **2404 hooldajat** ning seega oli 2018. aasta lõpu seisuga selleks aastaks seatud sihttase täidetud **100,2%** ulatuses ning **2023. a lõpptasemest on täidetud 75,1%** (vt Tabel 1). Projekti senised tulemused viitavad suurele huvile ja vajadusele kolme tugiteenuse järele.

TABEL 1. SIHTTASEMETE TÄITMINE PERIOODIL 2014–2023

	2015	2016	2017	2018	2020	2023
Hooldajate arv kumulatiivselt	141	1225	1892	2404	—	—
Sihttase kumulatiivselt	—	500	—	2400	2800	3200
Sihttaseme täitmine võrreldes vaadeldava aastaga	—	245%	—	100,2%	—	—
Sihttaseme täitmine 2023. a prognoositud lõpptasemega	—	38%	—	75,1%	—	—

Allikas: Vabariigi Valitsuse 31.01.2019 korralduse nr 34 „Perioodi 2014—2020 struktuuroetuse meetmete nimekirja kinnitamine“ lisa; Projekti „Puudega laste tugiteenuste arendamine ja pakkumine ning töö- ja pereelu ühildamise soodustamine“ seirearuanded perioodil 01.09.2014 – 31.12.2018.

⁴⁴ TAT tegevuste detailne kirjeldus perioodidel 01.09.2014—31.12.2015, 01.01.2016—31.12.2017, 01.01.2018—31.12.2019.

⁴⁵ Projekti „Puudega laste tugiteenuste arendamine ja pakkumine ning töö- ja pereelu ühildamise soodustamine“ seirearuanded perioodil 01.09.2014–31.12.2018.

⁴⁶ *Integreeritud teenused erivajadusega lastele*. Sotsiaalkindlustusamet (2019) <link>

⁴⁷ TAT tegevuste detailne kirjeldus perioodidel 01.09.2014—31.12.2015, 01.01.2016—31.12.2017, 01.01.2018—31.12.2019.

⁴⁸ Projekti „Puudega laste tugiteenuste arendamine ja pakkumine ning töö- ja pereelu ühildamise soodustamine“ seirearuanded perioodil 01.09.2014–31.12.2018.

⁴⁹ Projekti kestvust pikendati 2019. aastal 31.12.2020-lt 31.12.2021-le. Sotsiaalministeerium, ministri käskkirja 11.06.2019 nr 46, Sotsiaalkaitseministri 15. detsembri 2014. a käskkirja nr 232 „Puudega laste tugiteenuste arendamine ja pakkumine ning töö- ja pereelu ühildamise soodustamine“ muutmiseks.

⁵⁰ Puudega laste tugiteenuste arendamine ja pakkumine ning töö- ja pereelu ühildamise soodustamine. Sotsiaalministeerium <link>

⁵¹ Projekti „Puudega laste tugiteenuste arendamine ja pakkumine ning töö- ja pereelu ühildamise soodustamine“ seirearuanded perioodil 01.09.2014–31.12.2018.

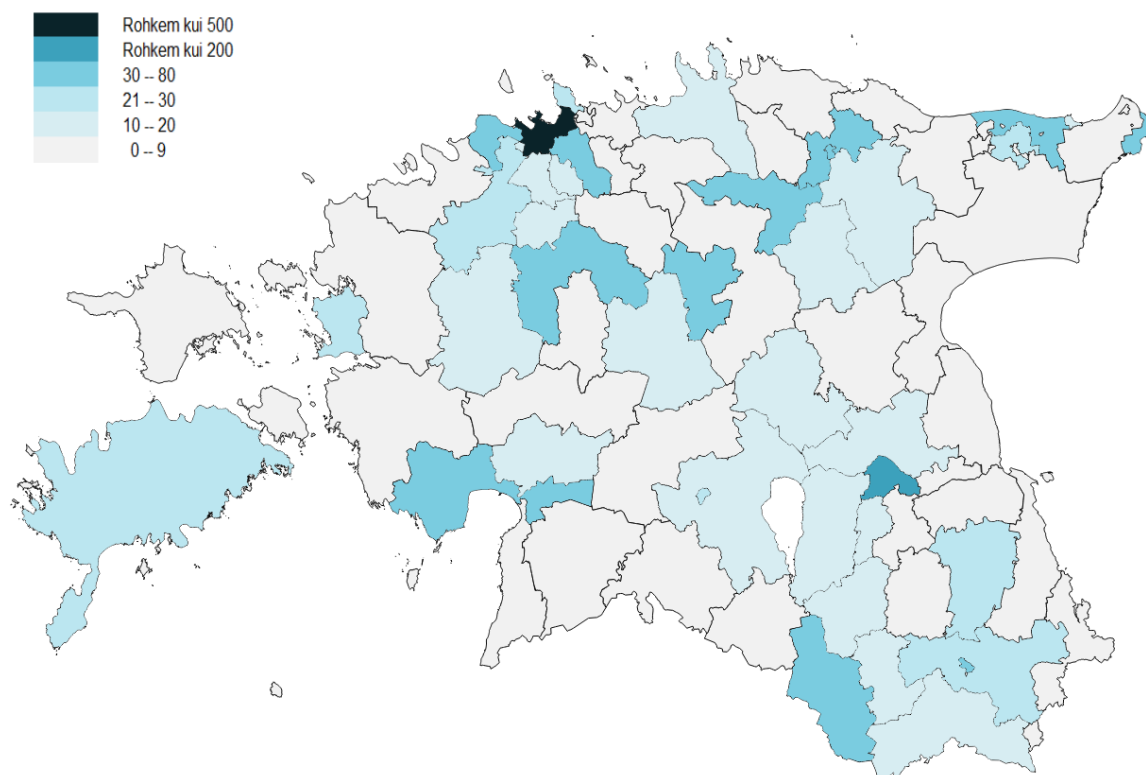
⁵² Ministri käskkirja 11.06.2019 nr 46, Sotsiaalkaitseministri 15. detsembri 2014. a käskkirja nr 232 „Puudega laste tugiteenuste arendamine ja pakkumine ning töö- ja pereelu ühildamise soodustamine“ muutmiseks. Sotsiaalministeerium.

⁵³ Ministri käskkirja 11.06.2019 nr 46, Sotsiaalkaitseministri 15. detsembri 2014. a käskkirja nr 232 „Puudega laste tugiteenuste arendamine ja pakkumine ning töö- ja pereelu ühildamise soodustamine“ muutmiseks. Sotsiaalministeerium.

2.2. ÜLEVAADE TEENUSESAAJATEST

Järgnevalt on esitatud ülevaade teenusesaajatest. 2018. aasta lõpu seisuga on kumulatiivselt teenuseid saanud 2404 unikaalset hooldajat ja 2528 unikaalset last.⁵⁴ Teenust on osutatud üle Eesti (v.a Kihnu, Ruhnu ja Vormsi) ning enim hooldajaid elab Tallinnas ja Tartus (vt Joonis 6).

JOONIS 6. TEENUSEKASUTAJATE ÜLEVAADE KOHALIKE OMAVALITSUSTE LÕIKES, 2018 (N=2404)

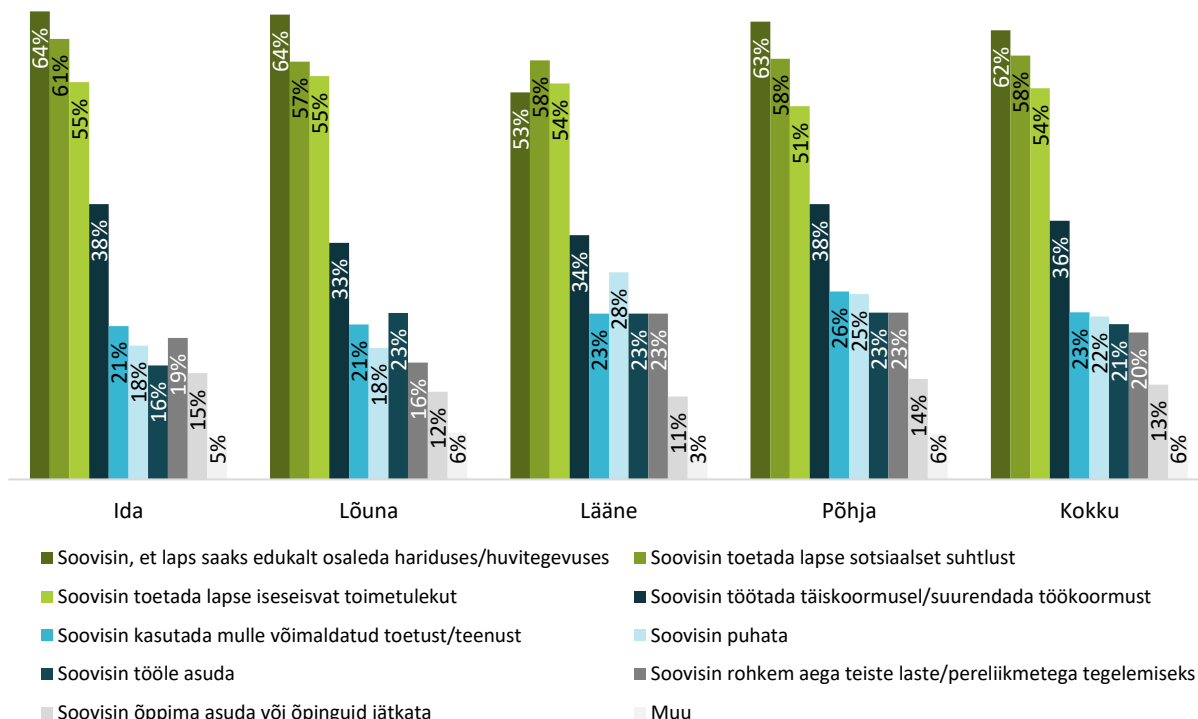

Allikas: ESF andmekorje andmed

Hooldajate teenuste taotlemise peamiste põhjuste seas on eelkõige lapsega seotud põhjused: ligikaudu kaks kolmandikku (62%) hooldajatest soovis, et laps saaks edukalt omandada haridust või osaleda huviringides ning veidi üle poolte hooldajatest soovis toetada lapse sotsiaalset suhtlust ja lapse iseseisvat toimetulekut (vastavalt 58% ja 54%; vt Joonis 7). **Tööhõive eesmärgil, täpsemalt kas töökoormuse suurendamiseks või täiskoormusel töötamise eesmärgil teenuste taotlemise märkis 36% hooldajatest, tööle asumise ligikaudu viiendik (21%) hooldajatest ning haridustee alustamise või jätkamise 12% hooldajatest.** 22% soovis teenuseid taotleda, et saada rohkem aega iseendale ja puhata, ning 20% soovis rohkem aega teiste laste või pereliikmetega tegelemiseks. Veidi alla veerandi (23%) hooldajatest tõi põhjusena välja soovi kasutada talle võimaldatud toetust/teenust.

⁵⁴ Projekti "Puudega laste tugiteenuste arendamine ja pakkumine ning töö- ja pereelu ühildamise soodustamine" seirearuanded perioodil 01.09.2014-31.12.2018.

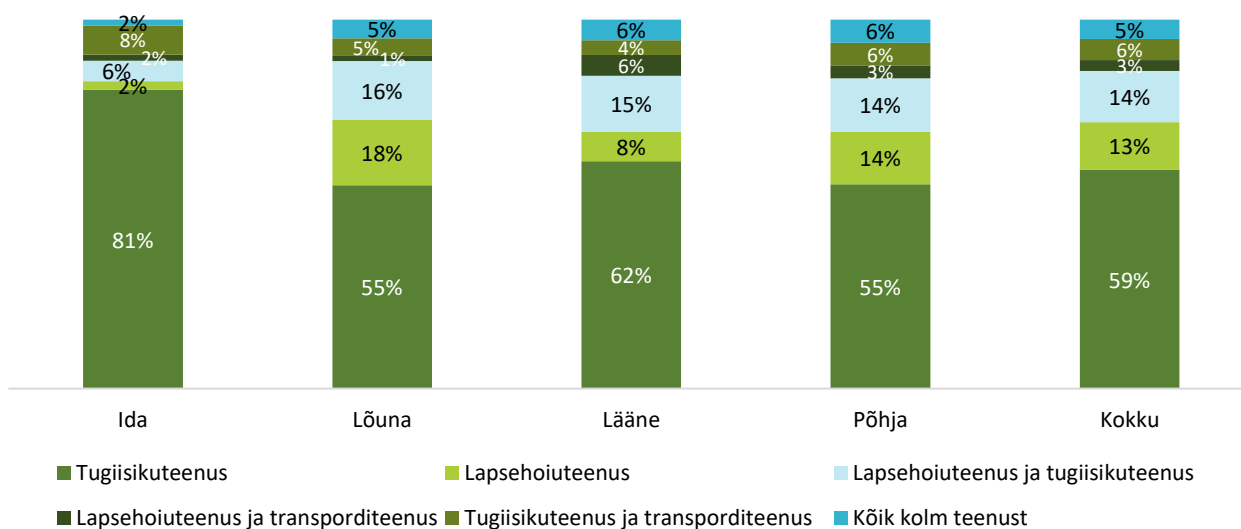
JOONIS 7. MILLINE OLI TEIE PEAMINE PÕHJUS (VÕI PEAMISED PÕHJUSED) TUGITEENUSTE TAOTLEMISEKS? (HOOLDAJAD N=867, VASTUSTE ARV N=2728)

Allikas: Vahehindamise raames läbi viidud veebiküsitlus

Kõikides piirkondades on küsitlusele vastanud hooldajad tugiteenustest kõige enam kasutanud tugiisikuteenust (59%), lapsehoiuteenust koos tugiisikuteenusega (13,9%) ning lapsehoiuteenust (13%) (vt Joonis 8). Kõiki kolme teenust on kasutanud keskmiselt 5% hooldajatest.

JOONIS 8. MILLISEID ALLPOOL NIMETATUD TUGITEENUSEID ON TEIE LAPSELE OSUTATUD? (HOOLDAJAD N=1009)

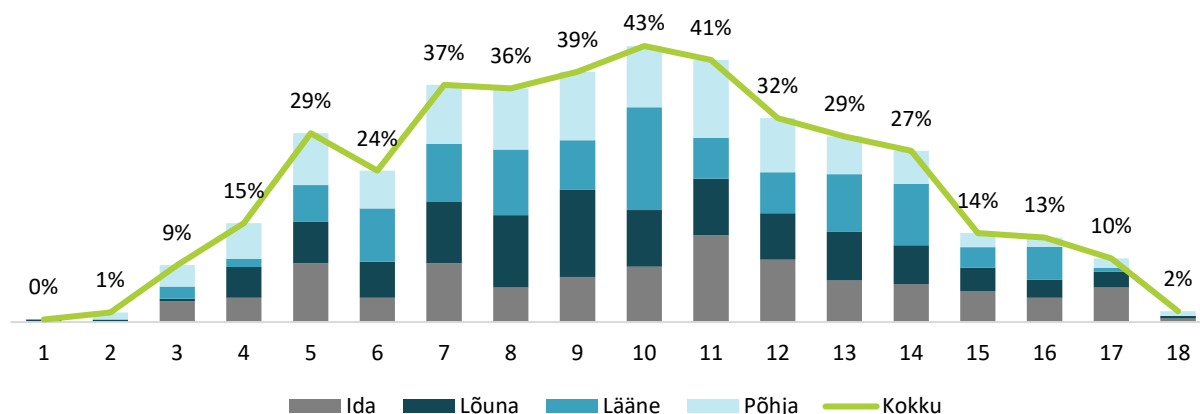

Allikas: Vahehindamise raames läbi viidud veebiküsitlus

Enamikul küsitlusele vastanud hooldajatest on kokku **üks** (33%) või **kaks** (42%) last. Ligi 18% küsitlusele vastanute peres on **kolm last** ning **enam kui kolm last** on ligikaudu 8% vastanute peredes. Suuremas osas vastanute peredest **kasvab üks raske või sügava puudega laps** (89%). **Seejuures kaks raske või sügava puudega last on veidi üle 9% peredest** ning **kolm või enam ligi 2% vastanute peredes**. Hooldajatest 9,3% (n=223) on ise puudega: neist 61% keskmise puudega (n=136), 36% raske puudega (n=80) ja 3% (n=7) sügava puudega. Toimetulekutoetust saavad ca 5% (n=121) hooldajatest.⁵⁵

Puudega laste, kellele osutatud tugiteenuste põhjal küsitlusanket täideti, **keskmine vanus on 9,6 aastat**. Vanuseline jaotus on esitatud alloleval joonisel (vt Joonis 9).

JOONIS 9. KÜSITLUSELE VASTANUD HOOLDAJATE PUUDEGA LASTE VANUSELINE JAOTUS, VANUSE PROTSENT KÕIKIDEST VASTAJATEST (N=867)

Allikas: Vahehindamise raames läbi viidud veebiküsitlus

Valdav enamus vastanud hooldajate puudega lastest on seotud haridussüsteemiga, käies koolis (67%) või lasteaias (21%). 3,4% puudega lastest on kodused ning koduõppel on 2,5% lastest.

Järgnevalt on esitatud teenust saanud hooldajate tööhõive näitajad, mis aitavad hinnata pakutavate teenuste tulemuslikkust.

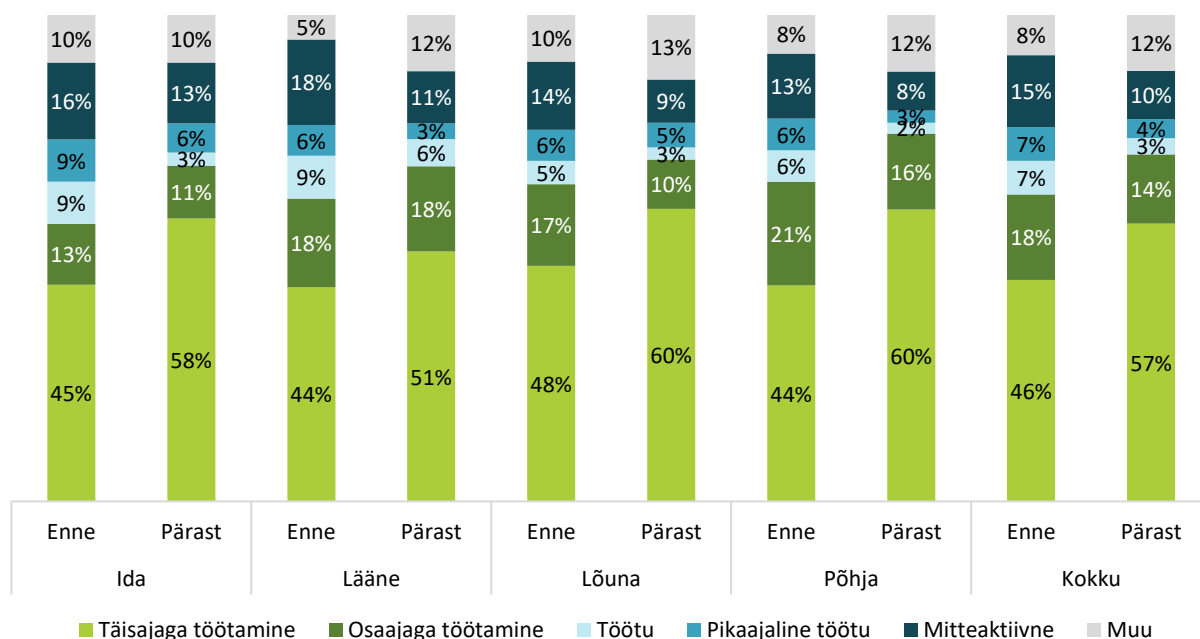
2.3. TEENUSTE TULEMUSLIKKUS (TÖÖHÕIVE NÄITAJAD)

Projekti „**Puudega laste tugiteenuste arendamine ja pakkumine ning töö- ja pereelu ühildamise soodustamine**“ eesmärkideks on ühelt poolt arendada ja pakkuda raske ja sügava puudega lastele suunatud tugiteenuseid, vähendades seeläbi vanemate hoolduskoormust ja takistusi tööhõives osalemiseks ning samal ajal soodustada töö- ja pereelu ühitamist ning suurendada sellealast teadlikkust, toetades seeläbi hooldajate tööhõives osalemist. Järgnevalt on kirjeldatud hooldajate tööhõive staatust ning tugisüsteemi piisavust hooldajate tööturuolukorra säilitamiseks või parandamiseks.

Tööhõivestaatuse muutus

Küsitlustulemused viitavad, et raske ja sügava puudega laste tugiteenustel on positiivne mõju hooldajate tööhõive staatusele. Nimelt näitab hooldajate tööhõive staatuse võrdlemine enne ja pärast tugiteenuste saamist, et **tugiteenuste saamise järel tõusis täisajaga töötajate osakaal võrreldes tugiteenustele eelnenud perioodiga 12%**, samas kui **osaajaga töötamise ning töötuse ja pikaajalise töötuse määrad langesid** (vastavalt -3%, -4% ja -3%) (vt Joonis 10). Hooldajate tööhõive staatuse võrdlus enne ja pärast tugiteenuse saamist piirkondade lõikes on esitatud alloleval joonisel.

⁵⁵ ESF andmekorje andmed.

JOONIS 10. TÖÖHÕIVE STAATUS ENNE JA PÄRAST TUGITEENUSTE KASUTAMA HAKKAMIST (HOOLDAJAD N=867)

Allikas: Vahehindamise raames läbi viidud veebiküsitlus

Vabadest vastustest (variant „muu“) ilmnes, et mitmed hooldajad on kodused (sh terviseprobleemide tõttu või omal soovil) või osalise/puuduva töövõimega. Teisalt märgiti korduvalt, et puudega lastele suunatud tugiteenuste saamine on võimaldanud neil naasta tööturule ning töötada täiskoormusega, mis **kinnitab projekti eesmärgipärasust ja tulemuslikkust:**

„Alguses olin tööl, kuid tervise probleemide tõttu jäin töötuks. Antud teenus võimaldas tervise korda saada, käia koolitustel ja naasta tööturule. Tänu sellele teenusele on võimalik täna täiskohaga töötada.“ (Lääne piirkond, küsitlusele vastanud hooldaja)

„Kui lapsele on pakutud lapsehoiuteenust, transporditeenust, siis on vanemal võimalik käia tööl.“ (Lõuna piirkond, küsitlusele vastanud hooldaja)

Positiivset mõju hooldajate tööhõivele kinnitavad ka ESF andmekorje andmed – teenusesse sisenemisel olid hõives 67% (n=1622) ning haridussüsteemis 7% (n=169) hooldajatest, ent töötud 8% (n=184) ning pikaajalised töötud 8% (n=191) hooldajatest. Mitteaktiivsed olid 17% (n=409) hooldajatest. Seega **ei olnud hõives 33% hooldajatest. Tugiteenuste saamise järel on tööhõives ligikaudu 71% (n=1710).**

Mitmed vahehindamisse kaasatud hooldajad ja KOV-id viitasid, et töötamisel on keskne roll **tööandja-poolisel paindlikkusel**, mis võimaldab vajadusel lapsega tööajal koos olla, lapsega arsti juures käia jms:

„Töötan täiskohaga, kuid osa tööd saan teha kodus, see tagab ajalise paindlikkuse lapsega tegelemisel.“ (Lõuna piirkond, küsitlusele vastanud hooldaja)

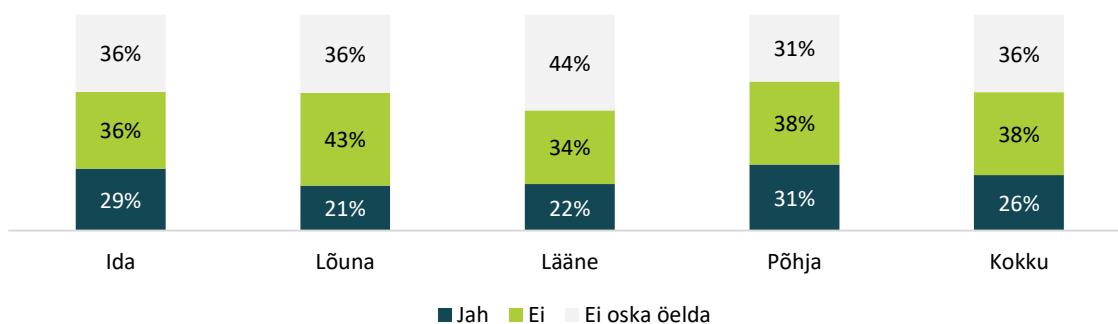
„Siiski on lapsevanematel aeg piiratud, mis jääb tööl käia. Palju oleneb ka tööandjast, kas ta pooldab töötajat, kellel on tihti lühemad tööpäevad või puudub hoopis.“ (Lääne piirkond, küsitlusele vastanud KOV esindaja)

„Probleem sellega, et reha-teenuste aegu on väga keeruline saada. Mitu kuud ette tuleb ajad kinni panna. Kui ühest loobud, siis uue saad 3 kuu pärast. Kui lähed tööle, siis uue töötajana on väga raske selgitada, et on tõesti vaja töölt ära käia ja last teenusele viia. Tööandjale see ei meeldi. Algul tööle minnes sai see kohe läbi räägitud ja öeldi, et pole probleemi. Nüüd on nii, et jaa, sa võid ära käia, aga sellel ajal küll mitte, sest siis on vaja seda ja teist teha. Tuleb välja, et võin küll ära käia,

aga siis, kui tööandjale sobib. Aga ma pean saama minna, sest peale minu mu lapsel pole kedagi. Nii et sellise lapse kõrvalt tööl käimine on päris keeruline. Samuti see võitlemine ja selgitamine on vaimselt väga väsitav, pidev pinge. Ma tunnen ennast halvasti ikka. Ma tahan olla hea töötaja; tahan, et minuga ollakse rahul.“ (Lääne piirkond, fookusgruupiintervjuus osalenud hooldaja)

Küsitlustulemustest selgus, et kui **38%** (n=332) **hooldajatest sooviks jätkata praegusel töökojal**, siis **ligikaudu veerand** (26%; n=223) **küsimustikule vastanud hooldajatest tahaksid töötada teistsugusel töökojal või muu töökoormusega**, kuid pakutavad tugiteenused ei vähenda nende hoolduskoormust piisaval määral, et muutust ette võtta (vt Joonis 11).

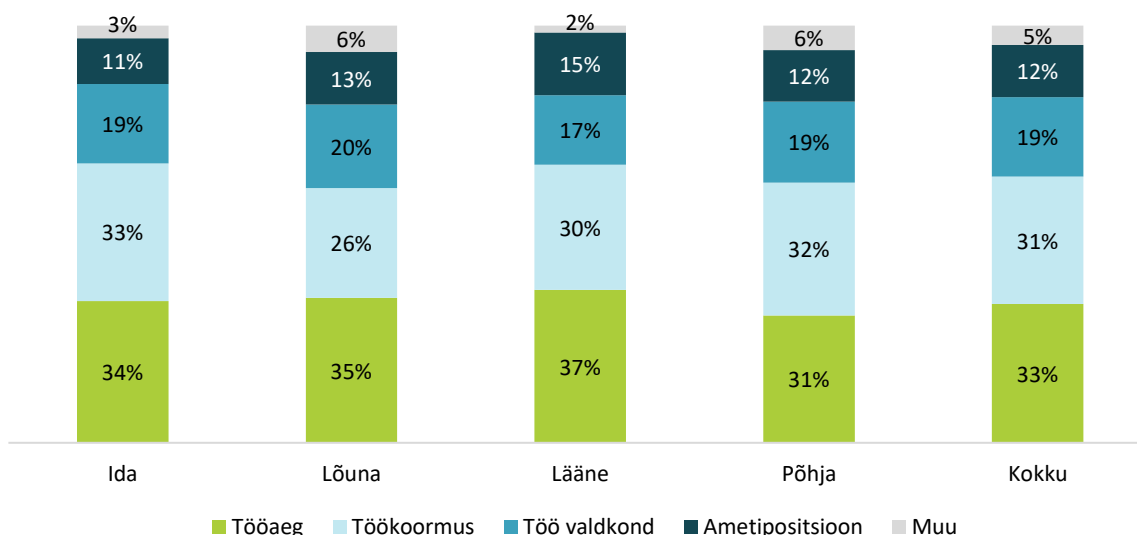
JOONIS 11. KAS SOOVIKSITE TEGELIKULT TÖÖTADA TEISTSUGUSEL TÖÖKOHAL VÕI MUU TÖÖKOORMUSEGA, KUID PAKUTAVAD TUGITEENUSEID EI VÄHENDA PIISAVAL MÄÄRAL TEIE HOOLDUSKOORMUST NING SEETÖTTU POLE VÕIMALIK TÖÖKOHTA VAHETADA/KOORMUST MUUTA? (HOOLDAJAD N=867)

Allikas: Vahehindamise raames läbi viidud veebiküsitlus

Oma tööolukorda muuta soovivatest hooldajatest **kolmandik sooviks muuta kas oma tööaega** (n=136; 33%) või **töökoormust** (n=125; 31%) (vt Joonis 12). See kinnitab raske ja sügava puudega hooldajate vajadust **paindliku töökorralduse järele**.

JOONIS 12. MILLE OSAS SOOVIKSITE OMA OLUKORDA MUUTA? (HOOLDAJAD N=409)

Allikas: Vahehindamise raames läbi viidud veebiküsitlus

Paraku oli ka neid hooldajaid, kes ei olnud tööle läinud. Seda põhjendati näiteks üldise väsimusega, sooviga ise oma last hooldada või asjaoluga, et hooldajale sobivatel tingimustel on väga keeruline leida piisavalt paindlikku ametikohta ja tööandjat:

„Olen kodune kuna lihtsalt ei leia tööd mis sobiks ajaliselt (lapse rehapaanile jõudmine, lapse trenni viimine ja toomine, lapse aiast ära toomine, koolist ära toomine võtavad omajagu aega).“ (Lõuna piirkond, küsitlusele vastanud hooldaja)

„Proovisin tööle naasta osakoormusega, kuid perekonna logistika ei pidanud vastu. Olen lihtsalt kodune, nõ hobikorras mikroettevõtja, abikaasa on samuti mikroettevõtja. Palgatööl käia meie olukorras on mõeldamatu.“ (Lõuna piirkond, küsitlusele vastanud hooldaja)

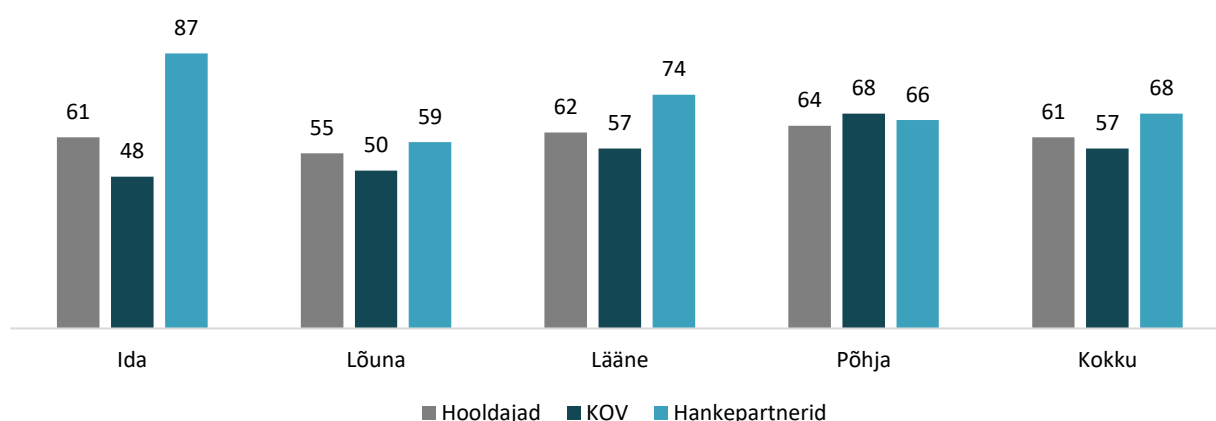
„Olen kõik abi ise välja ajanud. Kuude viisi oodanud psühholoogi, psühhiaatri, neuroloogi, geneetiku järjekorras. See paberimajandus on kohutav. Kuidas ma jõuaks selle juures veel tööle käia? Pärast tööd kell 18–19 ei võta ju SKA mind vastu, et lähen avaldust kirjutama. Pean päeval kõike tegema. Ma arvan, et kui teenuseid oleks rohkem, siis saaks tööle minna. Nt kui lapsehoidu oleks rohkem ja tugiisikut, kes võtab lapse peale kooli ja hoiab teda.“ (Põhja piirkond, fookusgruppiintervjuus osalenud hooldaja)

Tulemustest nähtub vajadus suurendada teadlikkust tööandjate seas, et nad teaksid vajadusel pakkuda oma töötajatele paindlikku tööaega või -kohta, et hooldajal oleks vajadusel võimalik tegeleda tööajast lapsega seotud asjaajamisega.

Teenuste piisavus tööturuolukorra parandamisel

Nii hankepartneritele, hooldajatele kui KOV-idele suunatud küsimustikes paluti vastajatel anda hinnang puudega lastele suunatud tugisüsteemi tõhususele seoses vanemate/hooldajate tööturul osalemisega. Alloleval joonisel (vt Joonis 13) on välja toodud iga ankeedi vastajate keskmine hinnang (skaalal 0–100) tugisüsteemi tõhususele. **Kõikide sihtgruppide keskmine hinnang tugisüsteemi tõhususele tööturul osalemise juures on 62 punkti.** Eri osapoolte võrdluses hindavad kõige kõrgemalt tugisüsteemi tõhusust **hankepartnerid** (68 punkti), **seejärel hooldajad** (61 punkti) ning **kõige madalamalt KOV esindajad** (57 punkti).

JOONIS 13. PALUN HINNAKE, KUIVÕRD ON TUGITEENUSED TOETANUD TEIE/HOOLDAJATE TÖÖTURULE SISENEMIST JA/VÕI SEAL OSALEMIST (0 – ÜLDSE MITTE; 100 – VÄGA PALJU). (HOOLDAJAD N=867, KOV N=83, HANKEPARTNERID N=16)

Allikas: Vahehindamise raames läbi viidud veebiküsitlus

Piirkonniti hindavad **kõige kõrgemalt** tugisüsteemi tõhusust **ida piirkonna** hankepartnerid (87 punkti), samas kui **kõige madalama hinnangu andsid sama piirkonna KOV-id** (48 punkti). KOV-id põhjendasid oma vastust ebastabiilse rahastusega, mis ei anna kindlust teenuse järjepideva saamise osas, samuti väheste

teenusepakkujate arvu ning ebapiisava teenuste mahuga, mis ei ole piisav suure hooldusvajadusega laste jaoks (vt ka alapeatükki 4.5 ja peatükke 5–7). Ida piirkonnas oli kolme sihtgrupi hinnang ka kõige suurema erinevusega. Kui osa **ida piirkonna** KOV spetsialistidest väitsid, et teenused aitavad vanemate tööturuolukorda parandada, leidsid teised, et **praegune tugisüsteem aitab vaid mõnesid hooldajaid**, täpsemalt neid, kes elavad linnapiirkonnas ning kelle laps ei ole suure hooldusvajadusega. Samuti tõstatati probleem (KOV) rahastuse ebastabiilsusest, mida seostati piirkonna poliitilise olukorraga.

Piirkondade lõikes andsid **keskmiselt kõige madalama hinnangu lõuna piirkonna vastajad** (55 punkti). Piirkonna KOV-ide vastustest ilmnis peamise murekohana sarnaselt lõuna piirkonnale hajaasustus, mis tekitab probleeme teenustele jõudmisel. Samuti võib tekkida olmelisi probleeme, kui laps saab teenust ühes kohas, kuid hooldaja töökoht asub mujal, mistõttu ei ole tal võimalik operatiivselt reageerida lapse vajadustele, mis nõuavad hooldaja kohalolekut.

Paljud KOV esindajad aga leidsid, et olemasolevad teenused võimaldavad hooldajatel tööle minna või töö otsimisega tegeleda. Olukorrad, kus vanemal pole võimalik töötada, tulenevad kas lapse suurest hooldusvajadusest ja sobiva teenusepakkuja puudumisest, või hooldaja endapoolsetest teguritest nagu nt tervislikud põhjused, lapsekasvatuse põhimõtted või motivatsioon:

„Tugisüsteem toetab vanema tööturul osalemist sellistel juhtudel, kui teenust pakutakse olukorras, kus vanemad muidu tööl käia ei saaks, nt erivajadusega lapse koolijärgsel ajal, rehabilitatsiooniteenustel käimine, huvitegevuses osalemine jms. /.../ Lisaks võib tugiteenuste pakkumine kohati olla ebastabiilne, st pole piisavalt kiiresti võimalik teenust pakkuda.“ (Põhja piirkond, küsitlusele vastanud hankepartner)

Küsimusele, **kuidas saaks raske ja sügava puudega laste vanemaid senisest enam toetada, et nad saaksid tööle asuda või töötamist jätkata**, esitasid KOV-id ja hankepartnerid mitmeid ettepanekuid. Nende sõnul oleks vaja suurendada hoiukohtade arvu (sh ööpäevaringne hoid), parandada teenuste kättesaadavust maapiirkondades, läheneda peredele individuaalsemalt, tõsta teenuste usaldusväärsust täiendava selgitustöö abil (sh infopäevad ja koolitused), korraldada tugigruppe ja kogemusnõustamist hooldajatele ning suurendada koostööd Töötukassaga, et hooldaja leiaks endale sobiva töö sobivatel tingimustel.

„/.../ Me ei saa võtta kõiki ühe puuga. Osa laste puhul on juba ka täna kõik vajalik tagatud. Põhiline vast oleks see, et peaks lõppema teenuste eraldi vaatamine. Tuleb võtta see üks laps ja panna talle kokku tema teenuste pakett täpselt sellises mahus nagu tal vaja on. Mitte kõigile ühe mõõduga. See eeldab juurde juhtumikorralduse süsteemi, kus igal juhtumikorraldajal on piiratud optimaalne arv kliente, et nendega jõuaks tõesti ka sisuliselt tegeleda. Jah, need juhtumikorraldajad võiksid olla KOV juures, aga see eeldab väga selget regulatsiooni seadusandja poolt nii klientide piirarvu kui rahastuse poolelt. Täna KOV-idel (vähemalt väljaspool suurlinnu) see võimalus lihtsalt puudub. Ning muidugi kõige olulisem siiski, et need teenused oleks kättesaadavad, et teenuse osutajad oleks olemas. Täna jääb palju spetsialistide puudumise tõttu tegemata.“ (Ida piirkond, küsitlusele vastanud hankepartner)

Kokkuvõte

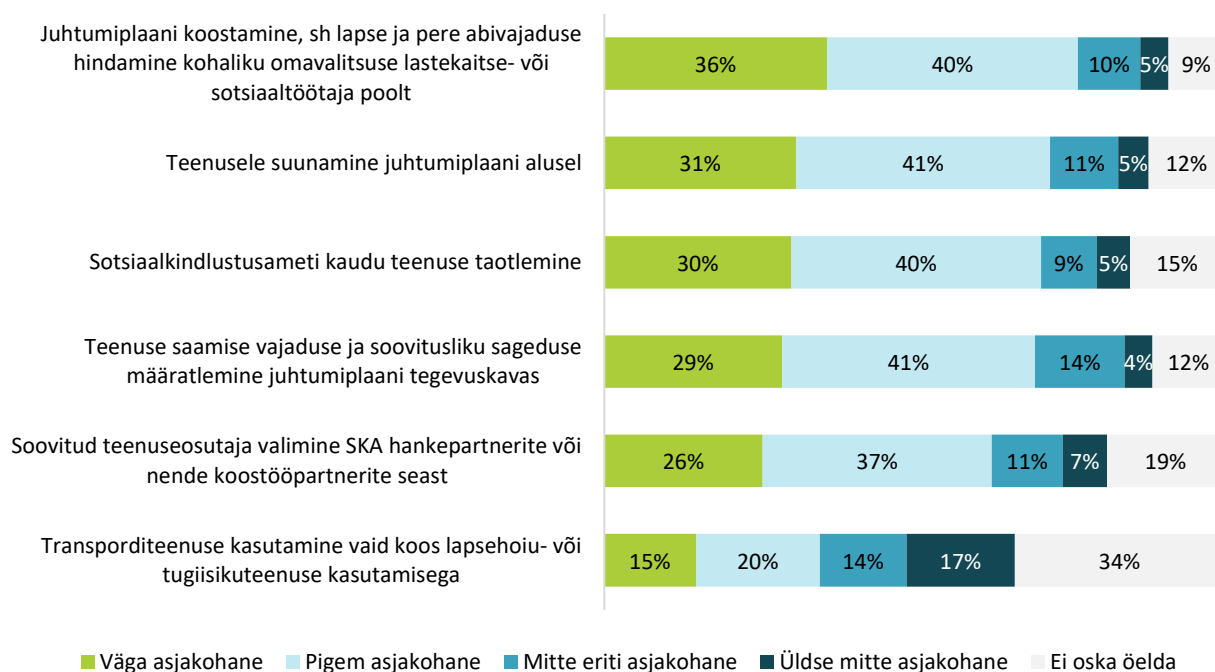
Kokkuvõttes näitavad tulemused, et kõikide osapoolte hinnangul projekt üldjuhul täidab oma eesmärgi ning toetab teenuste pakkumise abil hooldajate tööhõives osalemist. Lisaks teenustele on tööturule sisenemisel **väga oluline roll tööandjatel**, kellelt oodatakse **mõistvat suhtumist ning paindliku töökorralduse** võimaldamist. Samuti ilmnis, et **suure hooldusvajadusega laste ja keskusest eemal elavate perede puhul saaks tugisüsteem hooldajaid veelgi rohkem toetada** ning soodustada nende tööhõives osalemist, kui suurendataks teenuse mahtu tulenevalt konkreetse lapse vajadustest või parandataks teenuse kättesaadavust maapiirkondades. Samuti pakuti välja, et hooldajaid saaks varasemast enam toetada läbi kogemusnõustamise või tugigruppide, kus nad saaksid jagada oma kogemusi ja muresid.

2.4. TEENUSTE TAOTLEMINE

Ühe keskse teemana tõstatus nii intervjuudes kui ka küsitlusankeetide vabades vastustes **teenuste taotlemise temaatika**. See hõlmab endas ühelt poolt nii teenuse vajaduse hindamist (1. etapp), SKA vahendusel teenuste taotlemist (2. etapp) kui ka teenusepakkujani jõudmist (3. etapp). Eraldi etapina käsitletakse ka jätkuteenuse taotlemist.

Suurem osa, s.o kaks kolmandikku kuni kolmveerand teenuse saajatest pidasid asjakohaseks kõiki teenuste taotlemise tingimusi, välja arvatud asjaolu, et transporditeenust saab kasutada vaid koos lapsehoiu- või tugiisikuteenusega (vt Joonis 14).⁵⁶ Ka KOV-ide vastustes avaldus sarnane pilt – kui tingimustega olid keskmiselt rahul 80% KOV-idest, siis transporditeenuse kasutamist üksnes koos teiste teenuste kasutamise tingimusega ei pidanud asjakohaseks 55% KOV-idest. Hinnangud tingimuste asjakohasusele hooldajate ja KOV-ide ning piirkondade lõikes on esitatud lisas Joonis 62.

JOONIS 14. KUI ASJAKOHASED ON TEIE HINNANGUL ESF TEENUSTELE SAAMISE TINGIMUSED? (HOOLDAJAD N=867⁵⁷, KOV N=83)

Allikas: Vahehindamise raames läbi viidud veebiküsitlus

Keskmiselt leidis 15% kuni viiendik küsitlusele vastanud KOV-i spetsialiste ja hooldajaid, kes praeguseid tingimusi asjakohaseks ei pidanud. Vastustes piirkondlikke erisusi ei ilmnunud (vt ka vastuseid piirkondade kaupa lisas Joonis 62).

Järgnevalt on esitatud tulemused iga etapi lõikes.

⁵⁶ Vt ka tulemusi piirkondade ja teenusekasutajate võrdluses lisast Joonis 62-lt.

⁵⁷ Mitut teenust kasutanud hooldajate vastuseid on kajastatud antud küsimuses mitmekordselt.

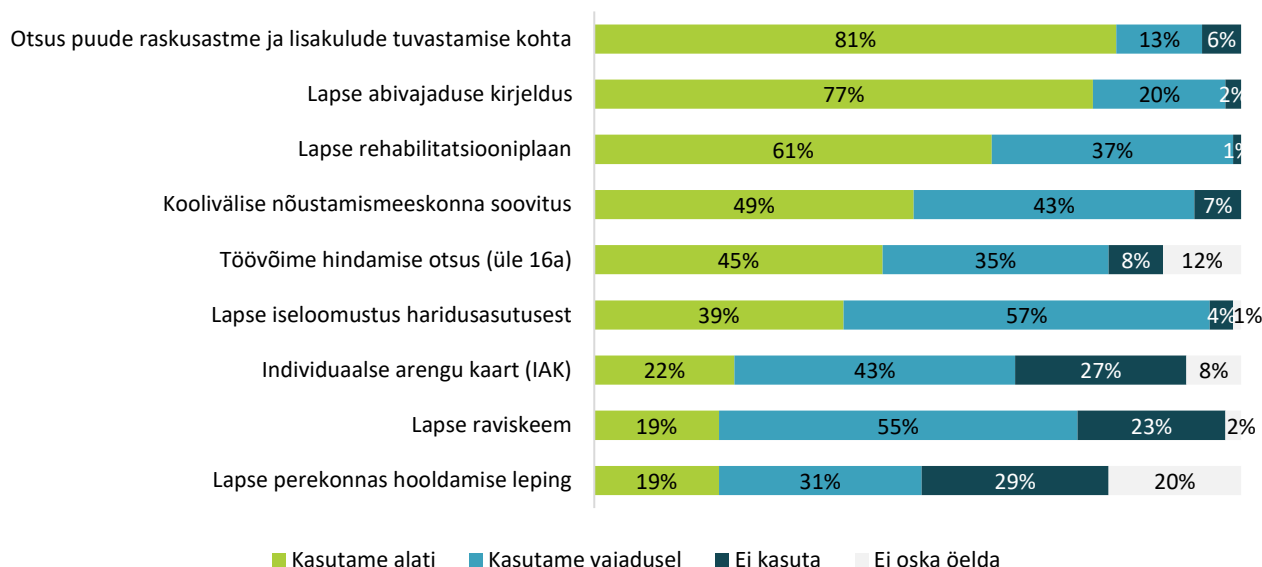
1. etapp

Teenusele pääsemiseks hinnatakse lapse vajadust KOV-i poolt ning fikseeritakse see lapse juhtumiplaani tegevuskavas. KOV võib arvestada ka teisi dokumente, nt lapsele eelnevalt koostatud rehabilitatsiooniplaani, haridusasutuses koostatud arenduskava ja küsida lapse iseloomustust, pärida täiendavat infot hooldajalt, samuti lapse raviskeemi vm.

Allikas: Puudega laste tugiteenused: Teenuste taotlemine. SKA koduleht

Vahehindamise raames läbi viidud küsitluses uuriti KOV-idelt, millised on nende poolt kasutatavad dokumendid lapse teenuse vajaduse hindamiseks. Küsitlusele vastanud KOV-id kasutavad peamiselt **puude raskusastme ja lisakulude tuvastamise otsust** (81% alati, 13% vajadusel), **lapse abivajaduse kirjeldust** (77% alati, 20% vajadusel) ning **lapse rehabilitatsiooniplaani** (61% alati, 37% vajadusel) (vt Joonis 15). **Vähem kasutatakse** näiteks aga **individuaalse arengu kaarti**, **lapse raviskeemi** või **lapse perekonnas hooldamise lepingut** – seda ei kasuta keskmiselt veerand KOV-idest.

JOONIS 15. MILLISEID DOKUMENTE KASUTATE TEENUSE VAJADUSE HINDAMISEKS? (KOV N=83)

Allikas: Vahehindamise raames läbi viidud veebiküsitlus

Täiendavate hindamisinstrumentidena kasutatakse KOV-ides tugiteenuste saamise vajaduse, sh teenuste mahu välja selgitamiseks ja dokumenteerimiseks mitmeid erinevaid dokumente või tegevusi. Enim mainiti KOV-ide poolt **STARi juhtumiplaani** ning **erinevate spetsialistide arvamuste** (nt raviarst, erialaspetsialist) küsimist. Samuti tehakse **kodukülastusi** või kasutatakse mõne, nt haridusasutuste spetsialistidega toimunud **ümarlaua protokoll**i. Kõikides piirkondades mainiti **lapse heaolu kolmnurga** kasutamist. Samuti kasutatakse täiendavalt SOM poolt välja töötatud **puudega lapse teenuste vajaduse hindamise instrumenti** või **kohandatud hindamisinstrumenti Inter-RAI**. Samuti **suheldakse täiendavalt lapsevanema ja haridusasutusega**, et teada saada lapse vajadused lähtuvalt nendest kohtadest, kus laps teenuse saamisel viibima hakkab (vt ka järgmine alapunkt „Erinevate osapoolte kaasamine“). Ühes lõuna piirkonna KOV-is toodi välja ka **lapse arvamuse küsimine**.

Mitmed KOV esindajad märkisid, et täiendavaid hindamisinstrumente ei kasutata ning hindamine toimub vastavalt juhtumitele:

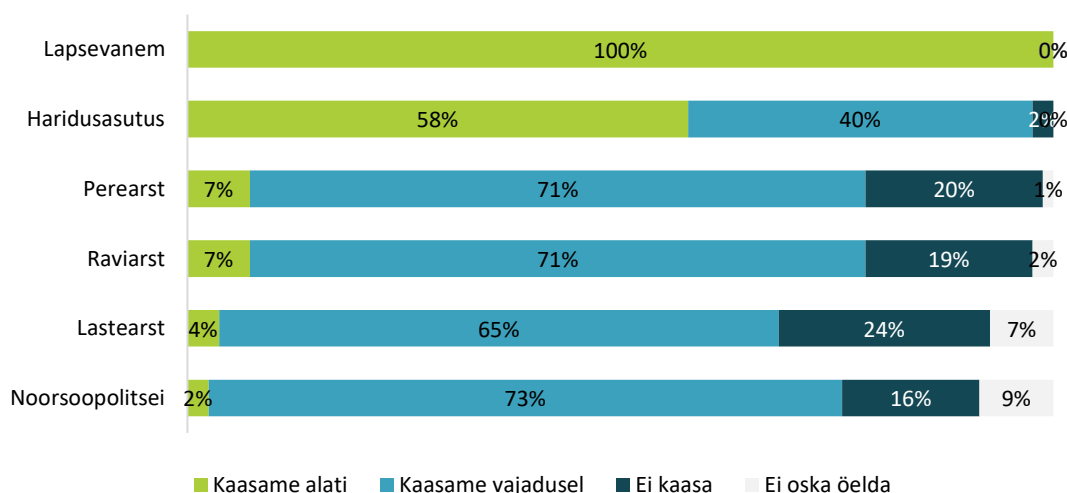
„Mingeid täiendavaid hindamisinstrumente ei ole. See ongi üks puudujääk: rehabilitatsiooniplaan, puude tuvastamine, nõustamismeeskonna soovitusel – kõik on meeskonnatöö tulemus. KOV-is peab hinnangu tegema ÜKS inimene. Kusjuures ilma erilise hindamisinstrumentita.“ (Ida piirkond, küsitlusele vastanud KOV)

„Nendest dokumentidest ongi puudus. Puudub hea hindamisinstrument. Lapse abivajaduse hindamisel oleme kasutanud lapse heaolu kolmnurka. Oleme teinud ka kodukülastusi, paikvaatlusi.“ (Lääne piirkond, küsitlusele vastanud KOV)

KOV spetsialistide vastustest nähtub, et mitmed KOV-id on leidnud lapse vajaduste hindamiseks erinevaid meetodeid, kuid mitte kõik KOV-id ei kasuta läbivalt samu hindamisinstrumente.

Erinevate osapoolte kaasamise osas selgus, et kõikides KOV-ides kaasatakse alati puudega laste teenuste vajaduse väljaselgitamise protsessi lapsevanemad (vt Joonis 16). Veidi üle poolte KOV-ide (58%, n=48) kaasavad protsessi alati **haridusasutused**. Vajadusel kaasatakse protsessi ka pere-, ravi- või lastearst või noorsoopolitsei, samas kui ligikaudu 20% küsitlusele vastanud KOV-ideid neid teenuste vajaduse väljaselgitamise protsessi ei kaasa (vt Joonis 16).

JOONIS 16. MILLISEID OSAPOOLI KAASATE TEENUSTE VAJADUSE VÄLJASELGITAMISEKS? (KOV-ID N=83)

Allikas: Vahehindamise raames läbi viidud veebiküsitlus

Vahehindamise raames hooldajate, KOV spetsialistide ja hankepartnerite koosluses läbi viidud fookusgruupiintervjuudes ilmnis mitmeid teemasid, mis võiksid eelkõige hooldajate või KOV-ide jaoks teenuste taotlemise protsessi parandada.

Esimese teemana tõstatus **vanemate teadlikkus** ühelt poolt teenuste olemasolu, nende lapse vajadustele vastavate võimaluste olemasolu ning teisalt erinevate osapoolte rolli (st KOV, SKA) osas. Teenuse saamise protsess saab alguse KOV-ist, kuid paljud hooldajad ei tea või ei taha sinna pöörduda. Samuti ilmnis, et hooldajate seas ringleb endiselt KOV sotsiaalosakonna poole pöördumise osas teatav **stigmatiseeritus ning hirm lastekaitsetöötaja termini suhtes. Samuti ei soovita oma lapsele ametlikult puuet määrata:**

„See pole probleem olnud, et vajadust ei tunnustata, aga seda küll ei taheta, et tugiisiku saamiseks on vaja puuet (st vanemad ei taha, et peaks puude taotlema).“ (Lääne piirkond, fookusgruupiintervjuul osalenud KOV esindaja)

„KOV-ile tulevad nimekirjad (lapsevanemate ja laste kontaktid, kellele puue määratud). KOV võtab nendega ühendust ja on kohustus anda ülevaade nii KOV-i kui ka riigi teenustest. Aga paljud vanemad ei taha, et KOV ühendust võtab, sest see lastekaitse nimetus hirmutab neid ära. Seega

„nad taotlevad küll puude ja rehabilitatsiooniplaani, aga ei soovi KOV-i sekkumist ja siis on KOV-il väga keeruline neid informeerida. Väga raske on vanematele abi pakkuda, kui kardetakse, et lastekaitse tuleb ja võtab lapsed ära. See mainekujundus on väga keeruline.“ (Lõuna piirkond, fookusgrupis osalenud KOV esindaja)

Hooldajate n-ö **sisenemispunkt** teenuste taotlemiseks võib saada alguse perearsti poolt, kes näiteks soovib puuet taotleda, kuid ei suuna hooldajat otseselt KOV-i pöörduma. Samuti mainiti teenusteni jõudmist näiteks hoopis Rajaleidja kaudu. Mitmes fookusgrupis toodi esile, et hooldajad jõuavad teenuste taotlemiseni tihti teiste hooldajate käest kuulnud info põhjal ehk **pigem mitteformaalseid kanaleid pidi**:

„Minu hinnangul oleks küll põhjus oma lapsele puuet taotleda, aga perearst on öelnud, et katsuge ikka hakkama saada. Seega lapsevanemad omavahel nõustavad ja juhendavad teineteist, kuidas peab nõudma ja küsima jne. Info ei jõua lapsevanemateni ja kõik ei ole nii teadlikud, et oskaks endale teenused välja võidelda. Lapsevanemate kinnised FB grupid ja kokkusaamised on väga oluliseks infojagamise kohaks.“ (Lääne piirkond, fookusgrupiintervjuus osalenud hooldaja)

„Kui vanem KOV-i jõuab, siis on ju väga hästi, aga on väga palju neid vanemaid ka, kes ei jõua. Riskirühm on need vanemad, kes ei ole nii initsiatiivikad ja kelle funktsionaalne lugemisoskus ei ole nii kõrgel tasemel. Ka nt digitaalne allkirjastamine on jätkuvalt kohati keeruline.“ (Lõuna piirkond, fookusgrupiintervjuus osalenud KOV esindaja)

Asjaolu, et **taotlemise protsess on paljude vanemate jaoks keeruline ja nõuab kõrvalist abi**, tõstasid fookusgrupiintervjuudes mitmed osapooled, sh hooldajad ise:

„On läinud lihtsamaks. Kopeerin eelmistest taotlustest. Esimesel korral ei tea, kust otsast pihta hakata. Võiks olla lihtsam, aga minu jaoks on ikkagi see peamine, et mul pidevalt teenus on.“ (Lääne piirkond, fookusgrupiintervjuus osalenud hooldaja)

„Mind mu tugiisik juhendab. Iga paberi pärast jooksen SKA vahet. Huvitav, et seal kohapeal ei öelda ka, et kuule, aga tee see ka. /.../ Õnneks mul on väga hea tugiisik, kes juhendab ja ütleb, mida pean tegema või kuhu minema.“ (Põhja piirkond, fookusgrupiintervjuus osalenud hooldaja)

„Üksi hakkama ei saa. Reha-grupis on sotsiaaltöötaja, tema aitab. Paberimajandus on hirmus keeruline. Lapsel on kaasasündinud geenirike, sündroom. Nii et ei pea iga-aastaselt kuskil arstil käima – isegi pole konkreetselt määratud, kus peaks käima. Aga eelmine aasta ei tulnud otsust puude pikendamise kohta. Lõpuks saime kellegagi ühendust ja tuli välja, et kui arstil ei käi, siis ei ole millegi põhjal puuet uuesti määrata, aga samas me kõiki neid teenuseid vajame.“ (Ida piirkond, fookusgrupiintervjuus osalenud hooldaja)

Samuti kirjeldati, et kuna paljudel hooldajatel on **kehvad tehnilised (nt arvutikasutuse) oskused** (nt ei osata digiallkirja lisada või manuseid avada), siis võivad nad ka sel põhjusel teenuste taotlemise protsessis hätta jääda. Ühes fookusgrupiintervjuus pakuti lahendusena välja, et **taotlemise protseduur peaks olema skeemina paberil kirjas**, koos täpsustustega, kuhu pöörduda, ning vajalike infotelefoni numbritega:

„KOV-is võiks olla reaalsed paberid või skeemid infoga. Seal peaks olema info rahastamise kohta, et kust mingeid toetusi saab. Siis info teenusepakujate kohta, et saaks kodus rahulikult süveneda ja uurida nende kohta. Algul ei suuda lapsevanem kogu infot talletada, tahaks rahulikult kodus süveneda.“ (Lääne piirkond, fookusgrupiintervjuus osalenud hankepartner)

Paljud hooldajad kritiseerisid seika, et teenuse taotlemise protsessis on vaja **nii puuet kui ka teenuste vajadust pidevalt tõendada**. Samuti kirjeldasid mitmed KOV spetsialistid ja hankepartnerid, et taotlemise protsess saaks olla hooldaja jaoks oluliselt lihtsam:

„Ideaalvariant on see, kus vanem ei pea ühelt poolt tõestama, et tema laps on erivajadusega ja milliseid teenuseid ta vajab, vaid et saab suhteliselt kergelt. Kui nt töötukassas täidab ühe ankeedi, et siis pole seda SKA-le uuesti vaja teha.“ (Lõuna piirkond, fookusgrupiintervjuus osalenud KOV spetsialist)

„Lapsel võiks olla nagu üks digilugu, mida järjest täidada ja kus on kõigi spetsialistide arvamused koos.“ (Lõuna piirkond, fookusgruupiintervjuus osalenud hankepartner)

Samuti töid mitmed KOV-id küsitluses välja, et teenuste taotlemise protsessis peaks olema **vähem bürokraatiat nii hooldajate kui ka ametnike jaoks**. Näiteks ühes põhja piirkonnas toimunud fookusgruupiintervjuus selgitati täiendavalt, et ka avalduste blanketid muutuvad pidevalt ning sellega *„lapsevanemad ei jõua sammu pidada“*. **Samuti tuleks parandada koostööd eri osapoolte vahel, et teenusele pääsemine oleks kiirem ja hooldajale selgem:**

„Teenusele saamise protsess peaks olema perele võimalikult lihtne, kiire ja arusaadav. Praegu on liiga palju vahelülisid: KOV-is juhtumiplaan, SKA-sse taotlus, SKA-lt otsus, teenuseosutajaga lepingu sõlmimine.“ (Põhja piirkond, küsitlusele vastanud KOV esindaja)

„Ideaalne oleks see, et lähen KOV-i, räägin oma loo ära üks kord. Edasi see spetsialist tegeleb sellega. Ideaalne oleks, kui mulle öeldaks, et nüüd tood lapse siia. Ma küll tahan kursis olla, kui otsus tuleb minu kohta ja ma allkirjastan selle, aga võib-olla ideaalis kõike edasi korraldaks üks inimene. Aga käin korra, mitte ei pea pidevalt uuesti tõestama, kui on nii raske puudega laps. Kui midagi muutub, siis võiksime suhelda, aga kui kõik on sama, siis pole mõtet.“ (Lääne piirkond, fookusgruupiintervjuus osalenud hooldaja)

Sarnaselt kirjeldasid n-õ ideaalset teenuse taotlemise protsessi näiteks ka kaks SKA piirkondlikku koordinaatorit. Nende nägemused olid sarnased ning seisnesid peaaesjalikult selles, **et hooldaja ülesanne peaks olema kirjeldada enda ja lapse olukorda ning vajadusi ja selle info alusel korraldavad erinevad osapooled lapse teenustele jõudmise**. Hooldajat küll hoitaks protsessiga kursis, kuid hooldajal kaoks vajadus pöörduda erinevatesse asutustesse, kus tuleks edastada kohati sarnast infot.

„Teenused on kindlasti sellised, mille järgi on vajadus. Minu arvates lapsevanem ise ei peaks teadma, et ta vajab konkreetselt lapsehoiu või tugiisiku teenust, vaid pigem lapsevanem peaks oskama sõnastada seda, mis tal vaja on. Selle murega ta peaks saama minna oma KOV-i, kes hindab ära, kas see on siis tugiisikuteenus või lapsehoiuteenus, mõlemad või mitte kumbki.“ (Intervjuu SKA koordinaatoriga)

„Pere peale mõeldes võiks asjaajamine olla võimalikult nähtamatu. Ta võiks teadagi, et on nt Päikesekiire keskus, seal on hoolivad inimesed. Ei peagi teadma, kes seal mida täpselt teeb, aga vanem läheb ja räägib üks kord oma loo ära ja siis öeldakse talle, mis abi ja kus ta saama hakkab. Taotlemine võiks olla üks kord. Kui vahepeal olukorrad muutuvad, nt juhtumiplaani täiendused või taotlemise pikendamine, kui puudeotsus muutub. Need võiks olla inimese jaoks nähtamatud. Praegu peab uuesti KOV-iga rääkima, siis mõnikord teevad nad SKA-s taotluse ja kolmas osapool on veel teenuseosutaja, kes ütleb, millal ikkagi päriselt teenusega uuesti peale hakatakse. Need osapooled võiks omavahel suhelda. Lapsevanema jaoks võiks olla teenuseosutaja juures oma kontaktisik, kes teavitaks, et nt kuu aja pärast teeme puude muutusega seoses need ja need asjad ära ja vahendaks seda ka teistele osapooltele. Vahel vanemad ei saa aru, kuhu ja miks nad midagi teevad.“ (Intervjuu SKA koordinaatoriga)

Seega on teenuste taotlemiseni jõudmisel ja KOV-is teenuse vajaduse määratlemisel võimalik protsessi hooldaja jaoks lihtsustada, kui soodustada eri osapoolte vahel info vahetamist. Tähelepanu tuleks pöörata esmataotlejatele ja kehva arvutikasutamise oskusega hooldajatele, kes ei pruugi taotlemise protsessiga iseseisvalt toime tulla. Samuti leiti, et nende laste puhul, kelle puue ei muutu, **ei tuleks pidevalt nõuda puude tõendamist**, vaid see info võiks olla talletatud.

2. etapp

Kui KOV on tuvastanud lapsel vajaduse ühe või mitme teenuse järele, tuleb hooldajal pöörduda SKA või otse teenusepakkuja poole. Seejärel koostatakse SKA-s 30 päeva jooksul teenusele suunamise või mittesuunamise otsus ning teavitatakse otsusest hooldajat ja KOV-i.

Allikas: Puudega laste tugiteenused: Teenuste taotlemine. SKA koduleht

Teenuste taotlemise 2. etapi korralduse osas on erinevatel osapooltel erinevad arvamused. Kui mitmed **KOV-id leidsid, et teenuse taotlemine võiks toimuda kohe, SKA vahendusel**, siis SKA koordinaatorid, vastupidi, arvasid, et **taotlemine võiks tulevikuperspektiivis toimuda vaid KOV tasandil**:

„Pikemas perspektiivis näen, et see teenus võiks minna puhtalt tagasi KOV-i, et jääb ära kogu SKA-sse taotluse tegemine üldse. See teeks vanemate jaoks asja lihtsamaks. Samas ma näen, et täna on see vajalik, et SKA on ka siin vahel. Nüüd on tekkinud mingi kompetents, mingid arusaamad KOV-is sellest teenusest.“ (Intervjuu SKA koordinaatoriga)

„Kui lapsel on tuvastatud SKA ekspertide poolt (liikumis)puue ja ta vajab seetõttu tugiteenust, siis teenusele suunamine võiks käia otse läbi SKA, see kiirendaks oluliselt protsessi. KOV-i töötajatel puudub mitmekülgne ekspertide hinnangu võimalus, otsuse teeb KOV-i ametnik peamiselt lapsevanema ja tema poolt esitatud andmete põhjal.“ (Ida piirkond, küsitlusele vastanud KOV esindaja)

„Juhtumiplaani kantakse andmed vaid lapsevanema sõnade kohaselt, millest tulenevalt märgitakse juhtumiplaani võimalikud teenused, mitte vajalikud teenused. KOV ei saa määrata teenuse sagedust, sest ei määra ESF rahastusega teenuseid, puudub juurdepääs teenuste saajatele (ei kanta STARi SKA poolt) ning ei ole teada teenustele suunamise eripärad (koordineerija ei ole KOV). Pere ei ole olnud ega ka saabu KOV teenuseid kasutama – juhtumiplaan tehakse ülevaatlik, kiiresti ja lühidalt, mistõttu pole plaan informatiivne. Juhtumiplaani tegemisele kulub KOV töötaja aega, samas määrab ta teenuse ja taotlus esitatakse SKA spetsialistile, mille tõttu vanemad peavad liikuma erinevate isikute vahel (vastand riiklikule „ühe ukse poliitika“ suunale). Juhtumiplaani klientidele, kes ei ole KOV vaateväljas ega saabugi sinna, võib teha ka SKA spetsialist, kellel on vajalikud oskused ja juurdepääsud olemas.“ (Lõuna piirkond, küsitlusele vastanud KOV esindaja)

Eri osapooled tõstasid probleemina **erinevate KOV-ide võimekuse teemaga tegelemisel**. Kui osas KOV-ideist on tööl eraldi inimene, kes tegeleb puudega laste teemaga, siis teistes sellist ametikohta ei ole. Nende KOV-ide spetsialistide tööülesannete spekter on väga mitmekülgne ja puudega laste temaatika on vaid üks osa sellest, mistõttu on **neil keeruline leida vajalikku ajaressurssi teemasse süvenemiseks**.

Hooldajad tõid esile, et vahelülisid on liialt palju, mistõttu on teenuste taotlemise protseduur tülikas. Selle suhtes, kas taotlemine peaks toimuma vaid KOV või SKA vahendusel, hooldajatel selget nägemust ei ilmnenu:

„Teenuste taotlemise osas võiks olla nii, et kui KOV leiab, et mingit teenust on vaja, siis on juba ka inimene/koht, kes saab seda pakkuda, mitte nii, et siis saadetakse lapsevanemat edasi, et ta küsiks ühest ja teisest kohast. Lapsevanemaid jooksutatakse hästi palju.“ (Lääne piirkond, fookusgruupiintervjuus osalenud hooldaja)

Täiendavalt **kritiseerisid KOV spetsialistid vajadust koostada eraldi juhtumiplaan neile lastele, kel on olemas kehtiv rehabilitatsiooniplaan**. Lisaks toodi KOV-ide poolt välja, et juhtumiplaanis ei ole n-ö head kohta, kus saaks määratleda teenuse mahu ja sageduse. Samuti leiti, et juhtumiplaani koostamine olemasoleval kujul ei ole mõistlik, kui laps vajab vaid üht teenust:

„Kui lapsel on olemas kehtiv rehabilitatsiooniplaan ja seal on kirjas, et laps vajab lapsehoiuteenust, tugiisikuteenust, siis võiks teenust saada taotlema ka ilma KOV-i poolse juhtumiplaanita.“ (Põhja piirkond, küsitlusele vastanud KOV esindaja)

„Kui lapsel on olemas rehabilitatsiooniplaan, siis miks ma pean selle peaaegu ümber kirjutama juhtumiplaani – minu meelest on see lastekaitsetöötaja töötaja kulutamine, lastekaitsetöötaja ju ei ole iga ala spetsialist ja peab ikkagi tuginema reh. meeskonna spetsialistide arvamusele.“ (Lõuna piirkond, küsitlusele vastanud KOV esindaja)

Seega tuleks 2. protsessi lõikes **võimalusel vähendada teenuste taotlemise protsessis erinevate osapoolte juurde pöördumise vajadust ning kaaluda protsessi koondamist kas SKA-sse või KOV-i**. Samuti tuleks üle vaadata vajadus kanda juhtumiplaani sama info, mis sisaldub juba kehtivas rehabilitatsiooniplaanis, vähendamaks dubleeriva info kogumist.

3. etapp

Teenuseosutaja peab tagama teenuse alustamise 30 päeva jooksul pärast SKA otsuse saabumist. Seega on alates KOV-i pöördumisest **maksimaalne kestus teenuse vajaduse selgumisest teenusele saamiseni 60 päeva**.

Allikas: Puudega laste tugiteenused: Teenuste taotlemine. SKA koduleht

Peale teenuse vajaduse väljaselgitamist KOV-is ja teenuse taotlemist SKA-s tuleb leida teenuseosutaja. Nii fookusgruupiintervjuudest kui ka küsitlusest ilmses, et tihtipeale leitakse teenusepakkuja juba varem ning SKA otsuse saabumisel pöörduetaksegi otsekohe konkreetse teenusepakkuja poole.

Ühes ida piirkonnas toimunud fookusgruupiintervjuus tõstas probleemkohana **kohatine selgusetus KOV-ides, kes ja millal peaks hakkama lapsele teenust osutama**:

„KOV ei saa sellest aru, et kui ta hindab ära lapse vajaduse, siis ta ei pea ootama SKA otsust, vaid peab kohe tegutsema hakkama. Siis ta peab teenust pakkuma oma raha eest, aga kuna KOV-il raha pole, siis nad ootavad. Siis vanemad on segaduses. Siis vahel öeldakse vanematele, et raha on otsas, järgmine aasta saate uuesti teenust, aga need olukorrad on lõpuks ikka enamasti KOV-ide poolt lahendatud. /.../ Aga vanemad ise uurivad meilt ja infot on juba piisavalt kaua jagatud, nii et nad üldiselt ikka teavad, kuhu pöörduda. Aga muidugi võib juhtuda, et ta läheb taotlema ja siis võtab 2–3 kuud, kuigi vajadus on kohe.“ (Ida piirkond, intervjuus osalenud hankepartner)

Seejuures ilmes, et **kõik KOV-id ei ole veel üheselt aru saanud, et neil tuleb enda vahenditest teenust pakkuda**, kui nad on juhtumiplaani teinud ja lapse abivajaduse ära hinnanud, kuid SKA-st tuleb eitav otsus. See tähendab, et KOV-ide seas tuleks tõsta teadlikkust asjaolust, et hoolimata SKA otsustest peaks iga KOV olema valmis lapse vajaduste hindamise järel ka edaspidi vajalikku teenust rahastama oma vahenditest.

Kolmanda etapi lõikes tuleks KOV-idele **üle selgitada nende roll teenuste taotlemisel ning kohustus pakkuda teenuseid KOV rahastusest olukorras, kus SKA teeb eitava otsuse või ESF rahastus on selleks aastaks lõppenud**.

Jätkuteenuse taotlemine

Õigus teenust saada kehtib kuni SKA otsuse lõppemiseni. Positiivset tagasisidet pälvis juba sisse viidud muutus, et otsuse lõpptähtaeg määratakse kuni puude otsuse aegumiseni:

„See on positiivne, et kui varem pidi teenusele suunamise avalduse tegema iga aasta põhiselt, siis aasta lõpus ei jõudnud ära teha neid avaldusi, mõni jäi tegemata, mõni unustas ja samas piirkonna

koordinaator ei jõudnud neid avaldusi ära menetleda. See on positiivne, et nüüd tehakse kuni puude otsuseni.“ (Lõuna piirkond, fookusgruupiintervjuus osalenud hankepartner)

Positiivne on, et teenusepakkujad järgivad kuupäevi, mil kellegi teenuse otsus aegub, ning suhtlevad selle osas hooldajatega ja KOV-idega:

„Teenusepakkujal on välja kirjutatud need kuupäevad, millal kellegi teenuse otsus aegub. Varakult hakatakse suhtlema, kas on uus puudetaotlus sisse antud, tehakse ka avaldus juba ära. Samamoodi on linnavalitsusel, et hoitakse kogu aeg nii-öelda kätt pulsil. Eesmärk on võimalikult vähendada lapsevanema koormust. Soov tuleb lapsevanema poolt, [hankepartner] vormistab dokumendid ja vanem kinnitab selle oma allkirjaga. Siis antakse aegselt linnale märku, kui ESF rahad hakkavad otsa saama, et nüüd on selliseid vanemaid oodata. Keegi pole seni KOV-i rahast ilma jäänud.“ (Lõuna piirkond, fookusgruupiintervjuus osalenud hankepartner)

Samas näitab see, et praeguses teenuste korralduses on hankepartnerid võtnud vastutuse tähtaegu jälgida enda kanda, et laps saaks teenuse otsuse lõppemisel teenust uue otsuse alusel edasi kasutada.

Siiski leidsid mitmed eri osapooled, et olukorras, kus lapse puue ei muutu, võiks **teenus pikeneda automaatselt**. Jätkuteenuse taotlemine tuleks **teha lihtsamaks, vähem bürokraatlikuks ja võimalusel automatiseerituks** hooldajatele, kelle lapsel on püsiv raske või sügav puue. Sellele lisaks võiks hooldajatel võimalik olla näha teenuse seisu, sh nii tähtaegu kui ka kulunud ja alles jäänud eelarveliste vahendite seisu vastava aasta kohta, et vajadusel teenuste täiendavat mahtu taotleda.

2.5. TEENUSTE KÄTTESAADAVUS

Vahehindamisel kerkis järjepidevalt üles küsimus teenuste kättesaadavuse osas. **Kõikide hinnatavate teenuste kättesaadavuses ilmsid läbivalt selged probleemid**. Ilmnes, et teenused ei ole hõlpsalt kättesaadavad suure hooldusvajadusega lastele, kuna kolme hinnatava tugiteenuse rahastus pärineb samast allikast ning maht on piiratud, mistõttu tuleb hooldajatel tihti teha valik, millist teenust kasutada. Samuti on suureks mureks teenusepakkujate puudumine, viimast eelkõige hajaasustatud piirkondades.

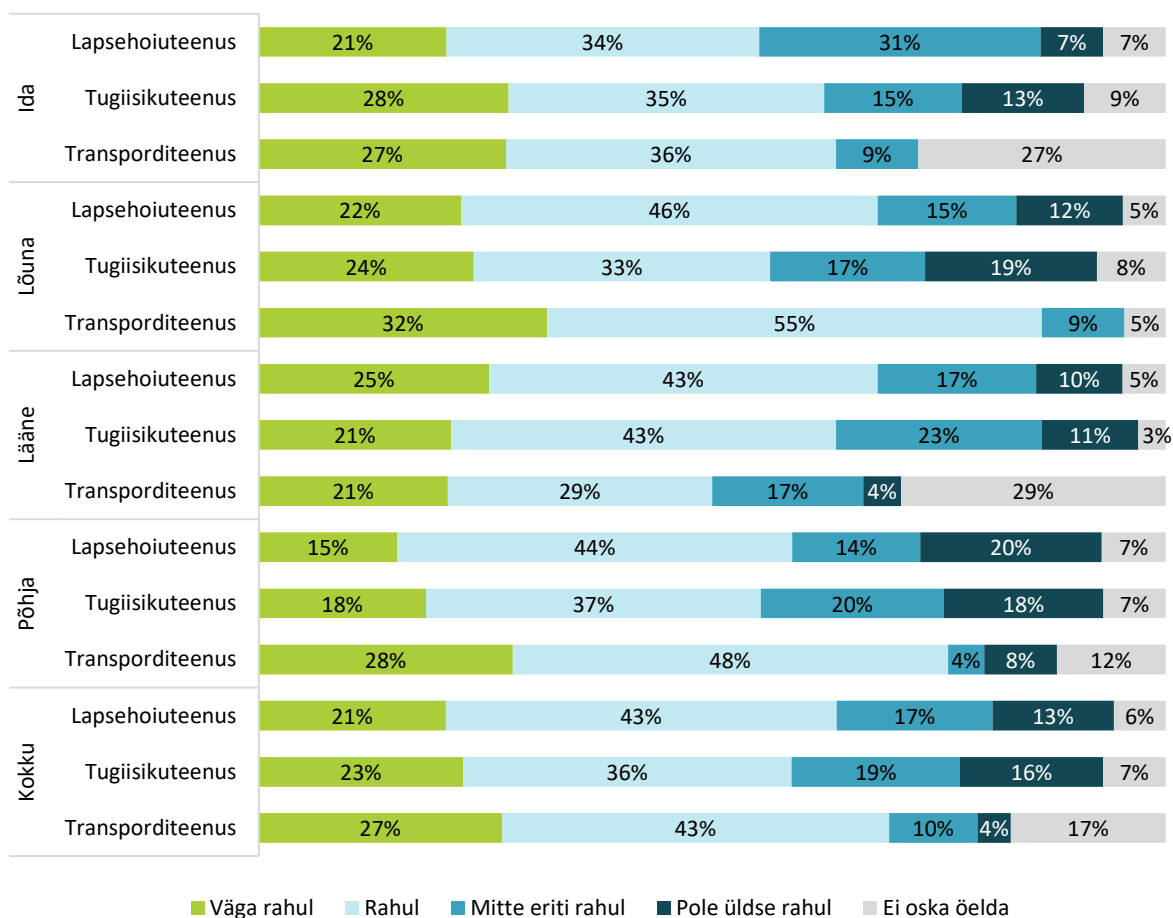
Järgnevalt on esitatud ülevaade antud hinnangutest kolme tugiteenuse kättesaadavuse osas ning seotud väljakutsetest ja probleemidest üldiselt. Iga tugiteenuse kättesaadavust on lähemalt kirjeldatud vastava teenuse alapeatükkides.

Raske ja sügava puudega lastele suunatud tugiteenuseid saanud hooldajatel paluti hinnata rahulolu lapsehoiu-, tugiisiku- ja transporditeenuse kättesaadavusega nende elukohas. **Keskmiselt olid enam kui pooled (64%) hooldajatest tugiteenuste kättesaadavusega rahul**, kusjuures väga rahul oli iga teenusega vähemalt viiendik küsimustele vastanutest (vt Joonis 17). Küsitlustulemuste põhjal olid hooldajad **kõige rohkem rahul transporditeenuse kättesaadavusega**. **Teenuste lõikes väljendati kõige väiksemat rahulolu tugiisikuteenuse kättesaadavuse osas**, mida on ühtlasi hinnatavate teenuste lõikes kõige enam kasutatud.

Transporditeenuse juures on oluline tähele panna, et teenuse kättesaadavust said hinnata vaid teenust saanud laste hooldajad. Transporditeenust mitte kasutanud hooldajad väljendasid rahulolematust seoses transporditeenuse saamise ja selle korraldamise tingimustega, mis ei võimalda neil teenust kasutada. Näiteks hindasid lapsehoiu- ja/või tugiisikuteenuse kasutajad madalalt tingimust, et transporditeenust saab kasutada üksnes koos teiste tugiteenustega.

Piirkondlikult ollakse kolme tugiteenuse kättesaadavusega rahul kõige rohkem lõuna piirkonnas (70%), samas kui rahulolematust väljendati enim põhja piirkonnas (28%) (vt Joonis 17). Põhja piirkonna intervjuudes toodi välja, et kuigi tugiteenused on suureks abiks, on pakutavate teenuste maht hooldajate jaoks tööturul osalemiseks liiga madal:

„Ei kujutaks elu ilma nende teenusteta ette. Aga selles mahus, mis praegu teenuseid saadakse, ei ole minul siiski võimalik tööl käia.“ (Põhja piirkond, fookusgruupiintervjuus osalenud hooldaja)

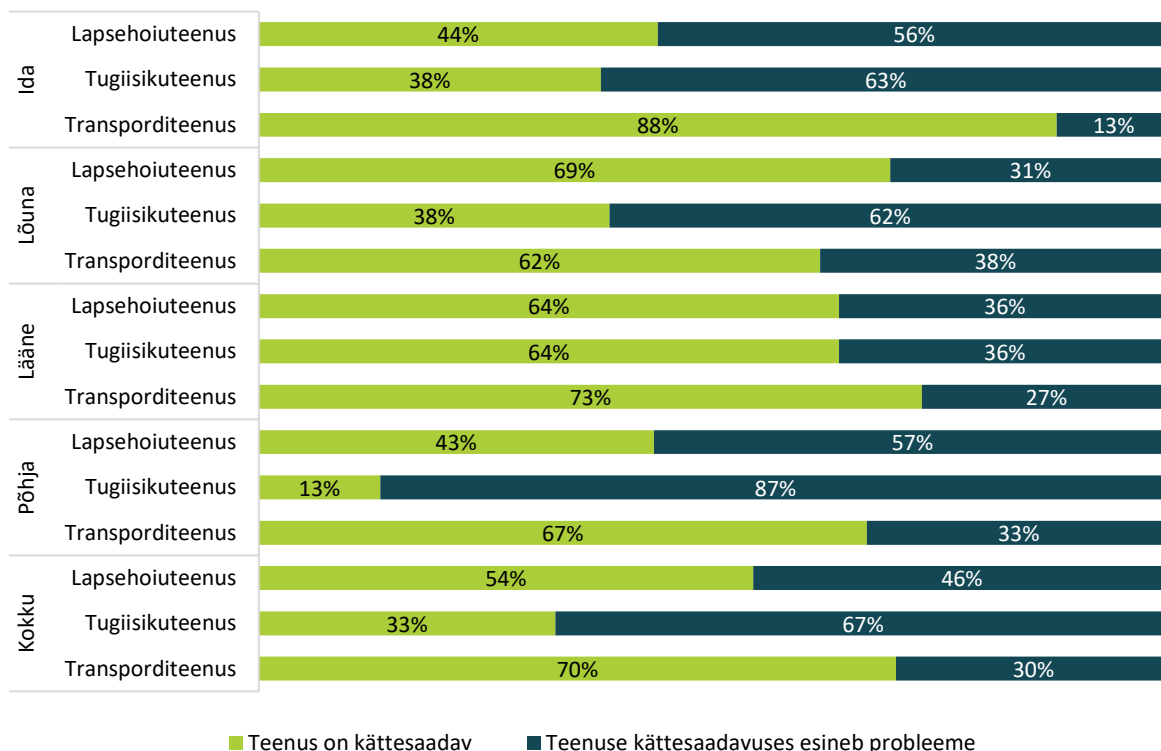
Joonis 17. HOOLDAJATE RAHULOLU TEENUSTE KÄTTESAADAVUSEGA NENDE ELUKOHAS (HOOLDAJAD N=867)⁵⁸

Allikas: Vahehindamise raames läbi viidud veebiküsitlus

Keskmiselt vaid veidi enam kui pooled KOV esindajad leiavad, et antud tugiteenused on nende KOV-is kättesaadavad kõikidele raske ja sügava puudega lastele. Teenuste lõikes võrreldes selgus, et transporditeenust peavad kättesaadavaks 70% KOV-idest, lapsehoiuteenust 54% ning tugiisikuteenust kolmandik küsitlusele vastanud KOV spetsialistidest (vt Joonis 18). Ülejäänud KOV esindajad leiavad, et teenuste kättesaadavuses esineb probleeme. Neid on lähemalt selgitatud iga teenuse vastava alapeatüki juures.

Piirkondliku võrdluse alusel saab väita, et keskmiselt on tugiteenuste kättesaadavus kõige parem lääne piirkonnas (68%) ning kõige problemaatilisem põhja piirkonnas (41%) (vt Joonis 18).

⁵⁸ Mitut teenust kasutanud hooldajate vastuseid on kajastatud antud küsimuses mitmekordselt.

JOONIS 18. HINNANG TEENUSTE KÄTTESAADAVUSELE KOHALIKES OMAVALITSUSTES PIIRKONDADE LÕIKES (KOHALIKUD OMAVALITSUSED N=83)

Allikas: Vahehindamise raames läbi viidud veebiküsitlus

Teenusepakkujate puudus

Kõikides piirkondades tõid osapooled läbivalt välja, et teenuseid ei ole võimalik kõikidele abivajajatele pakkuda, kuna **teenusepakkujate arv ei ole piisav vajalikus mahus teenuse osutamiseks**. Näiteks SKA piirkondlikud koordinaatorid vastasid küsimusele, kas tugiteenuste kättesaadavus vastab nõudlusele, enamjaolt jaatavalt ning leidsid, et kättesaadavus on kindlasti paranenud nii teenuste osutamise kui ka rahastuse osas. Samas väljendasid SKA piirkondlikud koordinaatorid teadlikkust esinevatest probleemidest:

„Projekti üks eesmärk ju oli see, et igas maakonnas oleks oma teenusepakkuja, kes teenust osutab. See isenesest on täidetud. /.../ Aga reaalsus on ikkagi see, et täna neid tugisikuid ega lapsehoidjaid ei ole nii palju nagu vanematel vaja on. Seega ma arvan, et vanemate kogemus on, et kättesaadavus pole piisav.“ (SKA piirkonna koordinaator)

„Sellist asja ei tohiks siin piirkonnas küll olla, et keegi täitsa ilma jääb. /.../ On mõned väikesed külakesed maakonnakeskusest kaugemal, kuhu tugisikuid leidmine on keerukam.“ (SKA piirkonna koordinaator)

Samuti toodi lääne piirkonna fookusgruupiintervjuus välja, et **vajaka on just oskuslikest tugisikutest**, mistõttu ei ole võimalik kõikidele puudega lastele adekvaatset tuge pakkuda. Kirjeldati olukordi, kus ebapiisava kogemusega tugisikud kohkuvad lapse erivajadusest ning lahkuvad töölt. Lõuna piirkonna fookusgrupis tõdeti, et on juhtumeid, kus hooldajad on olnud teineteise lastele tugisikuteks. Küll aga toodi ka heast küljest välja, et tugisikutel esineb aina enam asjakohast koolitust:

„Positiivne see, et nüüd on juba selliseid tugisikuid ka, kes on saanud eelneva koolituse või lapsehoidja koolituse.“ (Lõuna piirkond, fookusgruupiintervjuus osalenud KOV esindaja)

Töötasu ja -tingimused

Tugiisikute madal arv on kõikide osapoolte üksmeelil tingitud sellest, et **neile pakutakse enamasti võimalust töötada vaid käsunduslepingu alusel ning suhteliselt madala töötasu eest**. Seetõttu valivad tugiisikud võimalusel pigem töökoha, kus pakutakse töölepingut ja stabiilsemaid töötingimusi. Käsunduslepingu puhul puuduvad tugiisikul sotsiaalsed hüved ja puhkus ning palk sõltub lapse tervisest.

„Probleem on see, et tugiisikul on käsundusleping. Siis lähevad esimese parema pakkumise peale ära. Rahul on need, kes on juba pensioniealised või kellel on lisatööd kõrval või töövõimetus, et neil on ka sotsiaalsed garantiid tagatud. Kunagi ei tea, palju palka saad, kas laps on terve ja on teenusel jne.“ (Lõuna piirkond, fookusgrupis osalenud KOV esindaja)

Olukorra parandamiseks on näiteks hankepartnerid võtnud nõuks KOV-e nii-öelda survestada, et tugiisikutele pakutaks töölepingut.

„Survestan KOV-e, et KOV-id võtaks tugiisikuid lepinguga palgale.“ (Ida piirkond, fookusgruupiintervjuus osalenud hankepartner)

Samuti ilmnes, et hea tugiisiku hoidmiseks **maksavad hooldajad kohati täiendavat tasu**, et kompenseerida käsunduslepingust tulenevaid töötingimusi ja mitmete sotsiaalsete hüvede puudumist (vt ka ptk 4 „Vahehindamise tulemused tugiisikuteenuse osas“).

Elukoha kaugus keskusest

Üheks oluliseks takistuseks teenuste kättesaadavuse juures on ka **transpordi puudumine**, mille tõttu ei saa tugiteenuseid vajavad lapsed alati teenustel osaleda. See probleem on eelkõige aktuaalne nende laste jaoks, kes elavad hajaasustatud piirkonnas ehk eemal piirkonna keskusest, kuhu teenusepakkujad üldiselt koondunud on:

„Transport kindlasti. Kellel on auto peres, see saab käia, aga ma tean, et mitmed ei käigi teenusel, sest pole bussi, millega minna.“ (Põhja piirkond, fookusgruupiintervjuus osalenud hooldaja)

Lisaks leidis üks SKA koordinaator, et transporditeenus hooldajate vajadusi tõenäoliselt täielikult ei kata. Kuigi KOV-id on lahendanud pikemad sõidud eriarsti juurde, toimub transport koos hooldajaga, mis ei ole kooskõlas projekti eesmärgiga hooldajate koormust vähendada.

Ühes fookusgruupiintervjuus toodi võimaliku probleemina esile ka asjaolu, et viimasel ajal hinnatakse kõiki vajadusi ja võimalusi suurte linnade tasandil:

„Võib-olla, et seal on ressursid olemas, kuid väikestes KOV-ides võib olukord olla teistsugune. Võib samuti tunduda, et rahalist ja inimlikku ressursi on vähem, kuid tegelikkuses võib vajadus tugiteenuste järele olla isegi suurem.“ (Ida piirkond, fookusgruupiintervjuus osalenud KOV-i esindaja)

Kokkuvõttes leidsid kõik osapooled, et hinnatavad tugiteenused on pigem kättesaadavad, kuid selgelt tõsteti esile mitmeid teenuste kättesaadavusega seonduvaid probleeme. Peamised murekohad on **teenusepakkujate puudus ja ebapiisav kompetents**. Tugiisikute leidmine on keeruline, kuna neile pakutavad töötingimused on **ebasoodsad (töövõtuleping) ning palk madal**. Samuti **puudub maakohtades töötav transpordilahendus**, mis takistab kõigi abivajajateni jõudmist eelkõige hajaasustusega piirkondades.

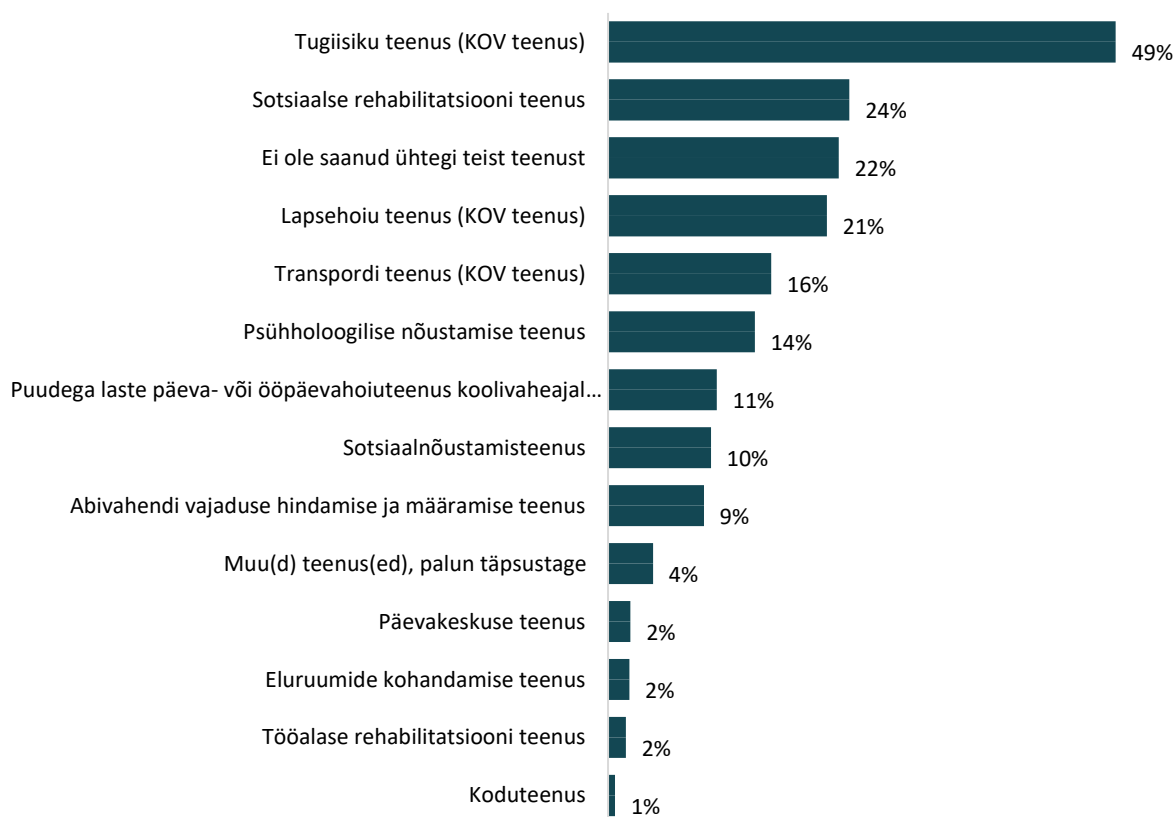
2.6. ÜLDINE TUGISÜSTEEM

Muud toetavad teenused ja toetused

Hooldajatel paluti märkida, milliseid **teisi toetavaid teenuseid** ollakse KOV-ilt saanud. Kõige enam toodi välja KOV-i poolt pakutavat tugiisikuteenust (n=429; 26,3%), seejärel sotsiaalse rehabilitatsiooni teenust (n=204; 12,5%) ning lapsehoiuteenust (n=185; 11,3%) (vt Joonis 19). 12% vastanutest (n=195) viitasid, et ühtegi teist teenust kasutatud ei ole. Muude teenuste all toodi täiendavalt välja näiteks füsioteraapiat, logopeedi, samuti teiste asutuste (nt Tallinna Laste Vaimse Tervise Keskus, Eesti Lastediabeedi Ühing) poolt saadud teenuseid ning erinevaid teraapiaid, nt tegevus- või hipoteraapia.

Piirkondlikult olid teenuste kasutamise osakaalud küllaltki sarnased. Mõnevõrra **eristusid lääne ja põhja piirkond selle poolest, et seal oli ligikaudu 5% enam neid hooldajaid, kes ei olnud ESF teenustele lisaks saanud ühtegi teist KOV teenust** (vt ka lisa Tabel 6).

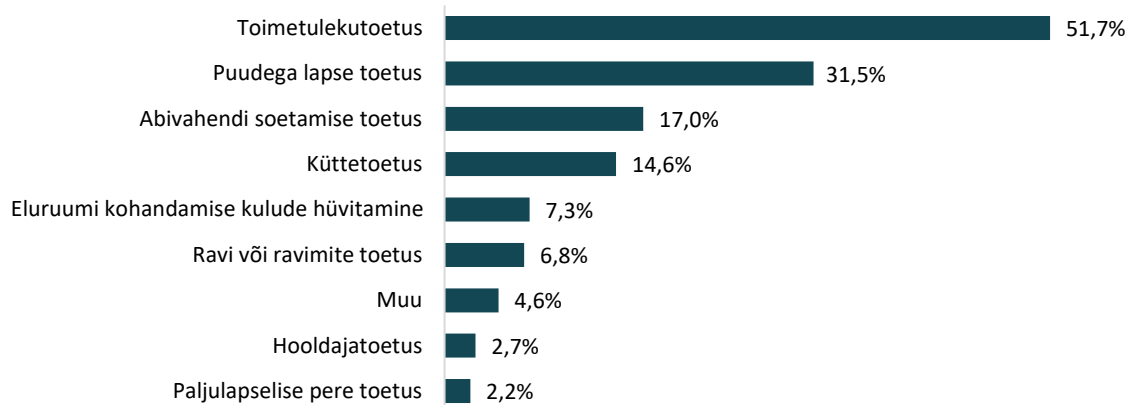
JOONIS 19. MILLISEID TEISI TOETAVAIK TEENUSEID OLETE OMA ELUKOHA KOHALIKULT OMAVALITSUSELT SAANUD? (HOOLDAJAD N=867, VASTUSTE ARV N=1631)

Allikas: Vahehindamise raames läbi viidud veebiküsitlus

Kohalikult omavalitsuselt saadud **täiendavatest toetustest** töid hooldajad välja peamiselt **puudega lapse toetuse** (n=448; 51,7%), seejärel **hooldaja toetuse** (n=147; 17,0%) ning **abivahendi soetamise toetuse** (n=127; 14,6%; vt Joonis 20). Ligi kolmandiku (n=273; 31,5%) vastustest moodustasid "muu" määratlusega toetused, nt huvitegevuse, sh laagrite toetus ja transpordikulude hüvitamine, koolitoetus või ühekordsed hüvitised (vt ka lisa Tabel 7).

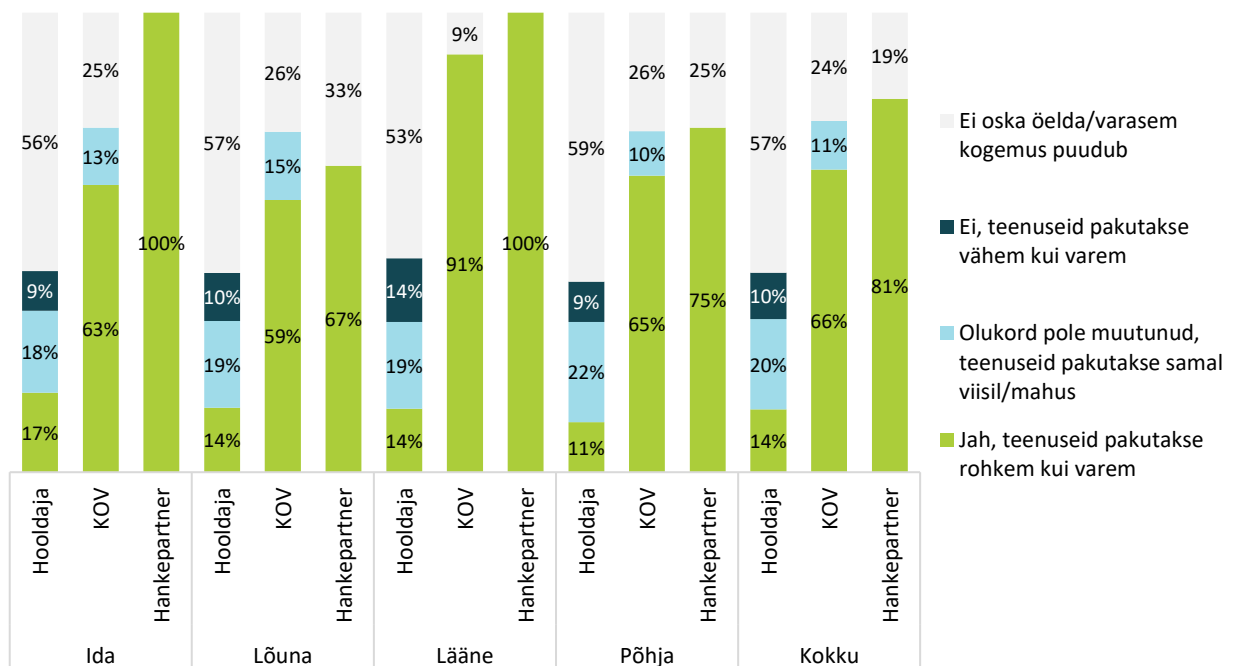
JOONIS 20. MILLISEID TÄIENDAVID TOETUSI OLETE OMA ELUKOHA KOHALIKULT OMAVALITSUSELT SAANUD? (HOOLDAJAD N=867, VASTUSTE ARVU N=1199)

Allikas: Vahehindamise raames läbi viidud veebiküsitlus

Hooldajatelt, KOV-idelt ja hankepartneritelt küsiti, kuidas nad tajuvad viimase 2–3 aasta jooksul KOV-is (hooldajad ja KOV-id) või maakonnas (hankepartnerid) toimunud muutusi teenuste pakkumises. **Kui hankepartnerid ja KOV spetsialistid tajusid teenuste pakkumises tõusu (KOV-id keskmiselt 66%, hankepartnerid keskmiselt 81%), siis üle poolte hooldajatest ei osanud muutuse osas seisukohta avaldada (vt Joonis 21).** Sellegipoolest leidis igas piirkonnas hooldajate seas keskeltläbi viiendik neid, kes tajub, et teenuseid pakutakse samas mahus, viiendik neid, kes on tajunud teenuste arvu tõusu ning seitsmendik neid, kes tunnetab teenuste vähenemist (vt Joonis 21).

JOONIS 21. KAS KOV-IS/MAAKONNAS ON TOIMUNUD VIIMASE 2–3 AASTA JOOKSUL TEENUSTE PAKKUMISES MUUTUSI? (HOOLDAJAD N=867, KOV N=83, HANKEPARTNERID N=16)

Allikas: Vahehindamise raames läbi viidud veebiküsitlus

Hooldajad peavad ülekaalukalt **kõige olulisemaks teenuseks tugiisikut** – seda mainis kolmandik antud küsimusele vastanutest (35,5%, n=308). Olulisuselt järgmised teenused on lapsehoid (17,5%, n=152), transport (16%, n=138), logopeed (9%, n=76) ja muud rehabilitatsiooniteenused. Viimastest toodi eraldi välja psühholoogi, füsioterapeudi ja eripedagoogi teenused. Seega saab öelda, et **projekti raames rahastatavad tegevused on need, mida hooldajad peavad kõige olulisemaks**. Toetustest on kõige olulisem abivahenditoetus. Vanemad sooviksid, et neil oleks **rohkem võimalusi (linna)laagriteks jms, kuhu viia last koolivaheaegadel**. Samuti toodi nii küsitluses kui ka fookusgruppides välja seda, et kui koolides oleks **pikapäevarühm**, mis kestaks tööpäeva lõpuni, siis väheneks vajadus tugiisiku järele. Lisaks avaldati arvamust, et **toetatud võiks olla ka huvitegevus**, nt ujumistrenn, mis on paljudele erivajadusega lastele soovituslik.

„Täiendavad toetused abivahendi soetamiseks, laagri võimalus (rahastus on võimalik, kuid laps keeldub minemast). Transpordikulu hüvitamist sooviks. Sooviks rohkem teada, millised võimalused mul on, milliseid toetusi ja teenuseid saada. KOV võiks ise teavitada, milline rahastus minu lapsele on ning pakkuda lahendusi teenustele või rahalisele toetusele. Paraku peab ise otsima ja uurima ja küsima, seega jääb väga suur osa võimalikest toetustest minu lapse puhul kasutamata.“ (Lõuna piirkond, küsitlusele vastanud hooldaja)

„Tugiisikuteenus, transport mitte ainult kodu-kool-kodu, vaid ka huvialane tegevus, mida saaks erivajadusega laps. Samuti transport reh. plaani täitmiseks (see on täiesti puudulik).“ (Lääne piirkond, küsitlusele vastanud hooldaja)

„Lapsehoiuteenus, mis võimaldab lapsel laagris käia (nii päevases linnalaagris kui ka ööpäevaringses pikemas laagris); rehabilitatsiooniteenus, mille kaudu laps saab käia psühholoogi juures; tugiisiku teenus, et laps oleks hoitud ja valvatud ka siis, kui mina olen tööl või tegelen teise lapsega.“ (Põhja piirkond, küsitlusele vastanud lapsevanem).

KOV-ide arvamus kattub hooldajatega ning nemadki **peavad raske ja sügava puudega laste vanemate jaoks kõige olulisemaks teenuseks tugiisikut**. Nii arvasid enam kui pooled KOV-id (59%, n=49). Olulisuselt järgmised teenused on lapsehoid (sh hoiukodu; 39%, n=32) ja transporditeenus (28%, n=23).

„Kindlasti tugiisikuteenus ja transporditeenus. Puhkuse andmiseks on parim lapsehoiuteenus, aga vanemad ei ole väga altid seda kasutama.“ (Küsitlusele vastanud KOV esindaja)

„Kõik eelmainitud teenused. Sotsiaaltransporditeenuse vajadus tõuseb.“ (Küsitlusele vastanud KOV esindaja)

„Täna kõik kolm teenust toetavad üksteist, lapsevanema jaoks ei ole teenuse nimetus oluline, vaid see, et teenus oleks lapsele tagatud.“ (Küsitlusele vastanud KOV esindaja).

Hankepartnerite arvates on raske ja sügava puudega laste hooldajate jaoks kõige olulisemad lapsehoi- ja tugiisikuteenus (vastavalt 75%, n=12 ja 69%, n=11). Paaril korral mainiti vajadust ööpäevaringse lapsehoiuteenuse järele.

"Lastele on eriti olulised kättesaadavad rehabilitatsiooniteenused, lisaks tugiisiku- ja lapsehoiuteenus. Vanematele on olulised ka nõustamisteenused." (Põhja piirkond, küsitluses osalenud hankepartner)

"Lapsehoiuteenus, et võimaldada vanemale puhkust lapse hooldamisest ja tööturul osalemiseks. Tugiisikuteenus, et suurendada HEV lapse iseseisvust." (Lääne piirkond, küsitluses osalenud hankepartner)

Üldiselt on hooldajad olemasolevate teenuste valikuga rahul ja pigem tekitab probleeme kättesaadavus (nt tugiisikut ei ole võimalik saada, puudub võimalus lapse transportimiseks rehabilitatsiooniteenusele vms). Seetõttu oleks lapsevanemate seisukohast parim, kui **mitut teenust saaks ühest kohast** ning ideaalis võiks teenuste osutamine toimuda kas haridusasutuses või selle vahetus läheduses. Muude vajalike teenustena nimetati **ujumist, psühholoogilist nõustamist nii lapsele kui kogu perele** (sh abi neile peredele, kus lapsele on diagnoos pandud alles äsja), **erinevaid teraapiaid** (hipoteraapia, loovteraapia, logopeed) ja

huviringe erivajadustega lastele. Lisaks sooviksid hooldajad, et oleks **rohkem võimalusi ja ka rahalist tuge laste suvise hoiu korraldamiseks** (laagrid, spetsiaalsed mängutoad jms).

„Kuna rehabilitatsiooniteenustele sõitmine on ajakulukas, võiks mõningaid teenuseid osutada otse koolis või kooli vahetus läheduses.“ (Lõuna piirkond, küsitlusele vastanud hooldaja)

„Lapsega erinevatel rehabilitatsioonidel käimine haiglas on tülikas. Miks ei ole võimalik saada palju abi just lasteaias, kui on kõige raskem aeg lapsevanemale ja lapse areng on kõige kiirem ja vajab erilähenedmist. See pidev jooksutamine erinevate asutuste vahel.“ (Ida piirkond, küsitlusele vastanud hooldaja)

„Pigem on küsimus teenuste kättesaadavuses. /.../ Paberil on kõik ideaalne, kõik teenused on lapsele "välja kirjutatud", ei oskagi muud tahta. Aga valida on peaaegu võimatu, sest korraga erinevates asutustes käia ei saa ja samas asutuses on teenuste valik piiratud, rääkimata elukoha lähedal olevate asutuste ja teenusepakkujate nappusest. Kilomeetrid, tunnid...“ (Lõuna piirkond, küsitluses osalenud hooldaja)

„Puudega lapse käeliste tegevuste või sportimisvõimaluste ringe, kus on sarnased lapsed ja vastava haridusega õpetajad. Tavalistes ringides ja spordirühmades ei saa minu laps käia, kuna segab teisi lapsi või siis ei tee lihtsalt kaasa, kuna seltskond/keskkond ei ole talle sobiv.“ (Põhja piirkond, küsitluses osalenud hooldaja)

„Tahaks lihtsalt olla ja puhata.“ (Põhja piirkond, fookusgrupis osalenud lapsevanem)

KOV-ide hinnangul oleks vaja koolides paremini korraldada päevahoidu pärast õppetööd. Hetkel on murekohaks, et kui muidu käib laps näiteks nelja õpilasega väikeklassis, siis päevahoiu on lapsi kordades rohkem – see teeb järelevalve korraldamise keeruliseks. Samuti on vajadus **psühholoogilise nõustamise** ja pereteraapia järele. Seda vajadust võiks rahuldada ka **tugigrupi teenus**, mis võimaldaks sarnase diagnoosiga lapsevanematel kokku saada ja üksteist toetada ning infot vahetada. KOV-ide ja hankepartnerite vastustes ning samuti läbiviidud fookusgruppides **tõstatati hooldajate läbipõlemise ja süütunde teema**: sageli tunnevad vanemad ennast justkui süüdi, et annavad oma lapse kellelegi teisele hoida. Hooldajad on äärmiselt tänulikud, kui teenusepakkujad suudavad neile lisaks teenuse osutamisele sisendada ka seda, et vanematel on õigus ka ise veidi puhata või kasutada aega pere teiste lastega tegelemiseks.

Lisaks rõhutavad KOV-id seda, et **esmatähtis on tagada olemasolevate teenuste kättesaadavus** ja seda lähtuvalt lapse reaalsest abivajadusest (st teenuseid peaksid saama ka ilma puudeta või keskmise puudega lapsed, kes neid vajaksid). Omaette küsimus on **teenuste pakkumine neile raske ja sügava puudega lastele, kes saavad 18-aastaseks**. Neile on ette nähtud hoolekandeteenused, kuid KOV-ide esindajad on veendunud, et üleminek ühtedelt teenustelt teistele peaks olema sujuvam kui praegu.

„Kõiki teenuseid ja teraapiaid oleks vaja oluliselt suuremas mahus, samuti oleks vaja teraapiaid puuetega laste vanematele, et muuta sujuvamaks pere toimetulek.“ (Küsitlusele vastanud KOV esindaja)

„Raske ja sügava puudega noortele, kes ei sobitu veel eakate hoolekandetasutusse, võiks pakkuda rohkem erinevaid nädalahoiu võimalusi või intervallhoiu.“ (Küsitlusele vastanud KOV esindaja)

„Täiendavaid teenuseid ei ole vaja, vaja on rohkem tugiisikuid ning hoiukodu kohti.“ (Küsitlusele vastanud KOV esindaja)

„Intervallhoiu.“ (Küsitlusele vastanud KOV esindaja)

„Peresid võiks rohkem toetada, et vanemad saaks ilma süütundeta vahepeal puhata. Praegu vanemad ei julge oma lapsi hoidu tuua, et kas või natuke puhata ja niisama olla. Vanemad unustavad ennast täitsa ära.“ (Lääne piirkond, fookusgrupis osalenud hankepartner)

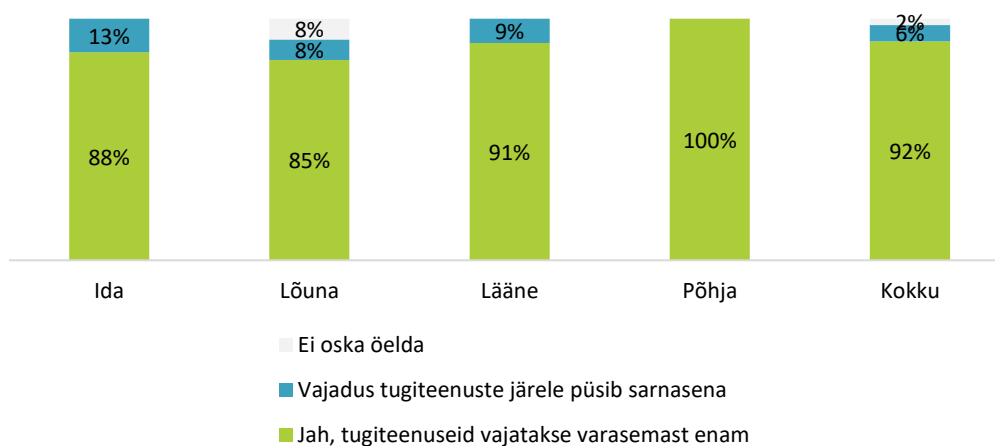
Hankepartnerite arvates peaks **haridusasutustes olema rohkem abiõpetajaid ja tugispetsialiste**, kes ei oleks seotud ainult ühe lapsega. Samuti näevad nad vajadust **nõustamisteenuse** järele, mis toetaks

erivajadusega laste vanemaid. Nii, nagu hooldajad ja KOV-id, leiavad ka hankepartnerid, et **oluline oleks tagada olemasolevate tugiteenuste pidev ja stabiilne kättesaadavus**. Selleks oleks vaja rohkem teenusepakkujaid. Ida piirkonnas toodi välja, et vaja oleks täisealiseks saanud raske ja sügava puudega noorte ööpäevaringset hoiuteenust.

KOV võimekus ja jätkusuutlikkus vajadustele vastata

Kõikides piirkondades leidis suurem osa vahehindamises osalenud KOV-ide esindajatest, et vajadus tugiteenuste järele on viimastel aastatel kasvanud (vt Joonis 22; pt 5 Hetkeülevaade). 92% KOV-idest arvas (n=76), et tugiteenuseid vajatakse varasemast enam ning 6% (n=5), et vajadus püsib sarnasena. Tugiteenuste vajaduse kasvu põhjustena toodi läbivalt kõigis piirkondades välja, et **erivajadusi osatakse paremini diagnoosida ja erivajadusega laste arv on kasvanud. Lastekaitsetöö KOV-ides on muutunud tõhusamaks ja seetõttu on perede vajadused paremini kaardistatud**. Samas on kasvanud ka hooldajate teadlikkus abi saamise võimalustest ning teenuste kättesaadavus. Oma osa on kaasaval haridusel: erivajadusega lapsed käivad tavakoolides ning vajavad seetõttu sobivat tugisüsteemi.

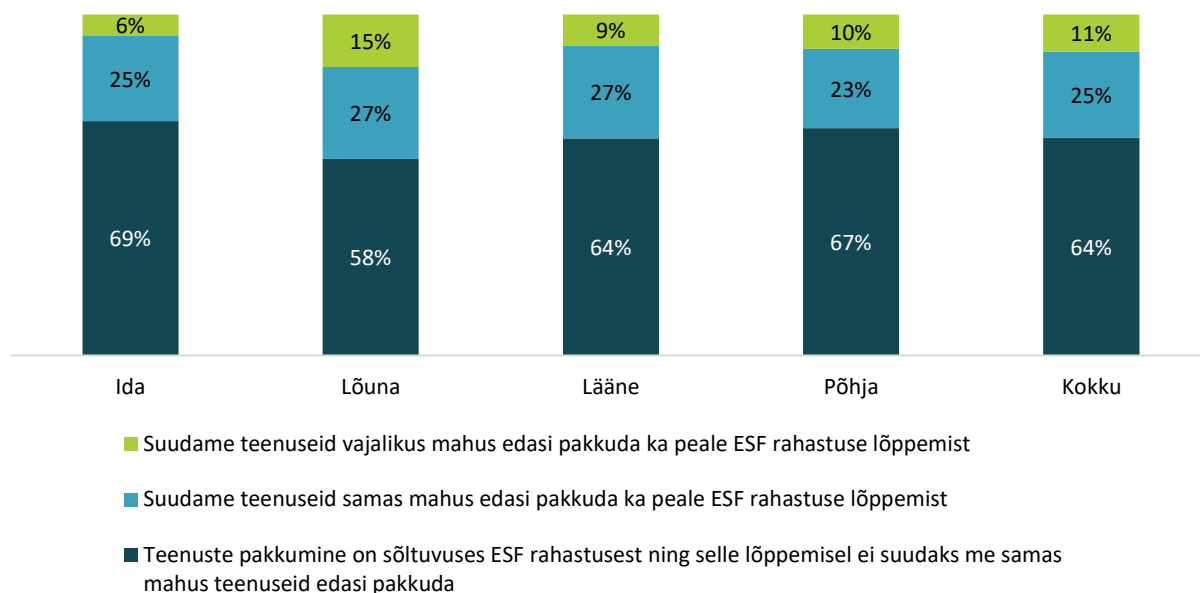
JOONIS 22. KAS VAJADUS TUGITEENUSTE JÄRELE ON KASVAMAS? (KOV N=83)

Allikas: Vahehindamise raames läbi viidud veebiküsitlus

Praeguse raske ja sügava puudega lastele suunatud tugisüsteemi jätkusuutlikkuse osas ilmnes küsitlusele vastanud KOV-ide vastustest **murettekitav väljavaade – nimelt leidis keskmiselt 2/3 KOV-idest, et teenuste pakkumine on hetkel sõltuvuses ESF rahastusest ning selle lõppemisel ei suudaks KOV samas mahus teenuseid edasi pakkuda** (vt Joonis 23). Keskmiselt ligikaudu **veerand KOV-idest suudaks teenuseid samas mahus edasi pakkuda ka peale ESF rahastuse lõppemist ning ligikaudu kümnendik KOV-e suudaks teenuste vajalikule mahule vastata ka KOV muudest vahenditest**.

JOONIS 23. KUI JÄTKUSUUTLIK ON PRAEGUNE RASKE JA SÜGAVA PUUDEGA LAPSE TUGITEENUSTE SÜSTEEM TEIE KOHALIKUS OMAVALITSUSES? (KOV N=83)

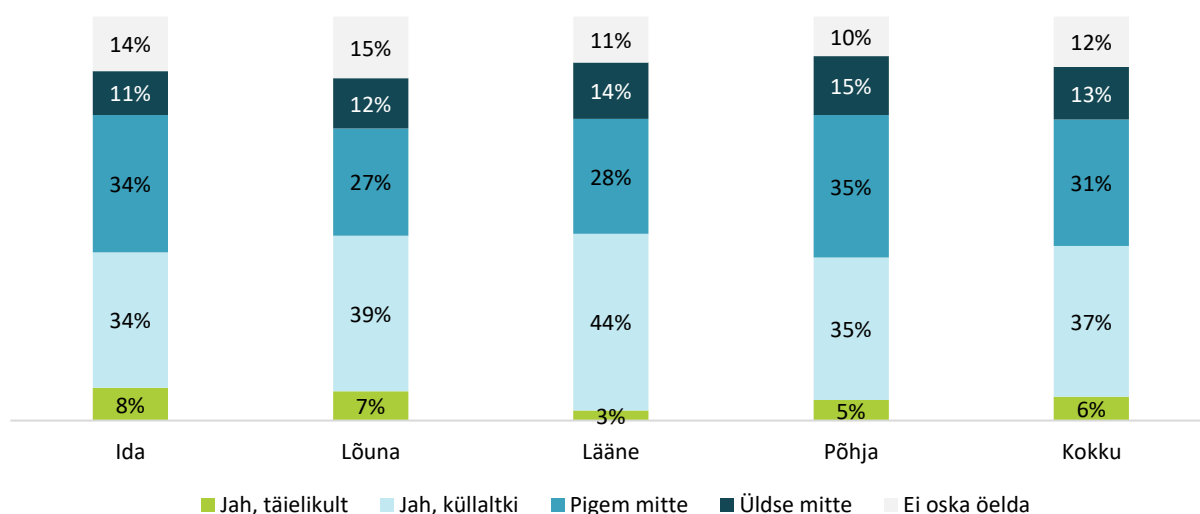

Allikas: Vahehindamise raames läbi viidud veebiküsitlus

Tugisüsteemi piisavus hooldajate jaoks

Veidi alla poole küsitlusele vastanud hooldajatest leidis, et praegune raske ja sügava puudega laste tugisüsteem nende elukohas on kas küllaltki piisav (n=324; 37%) või täielikult piisav (6%, n=51; vt Joonis 24). 31% hooldajatest (n=271) pigem ei pidanud praegust tugisüsteemi piisavaks ning 13% (n=113) ei pidanud seda üldse piisavaks. Seega on 43% hooldajate meelest tugisüsteem (pigem) piisav ja 44% hinnangul (pigem) mitte.

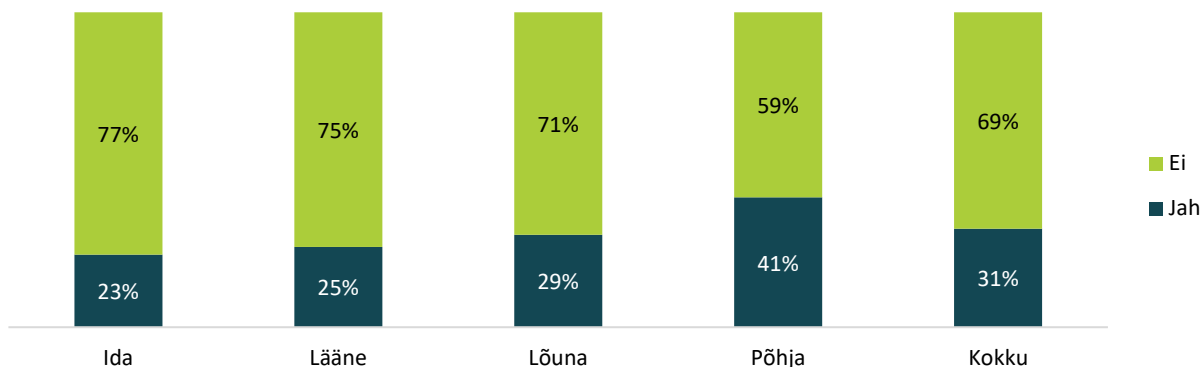
JOONIS 24. KAS PRAEGUNE RASKE JA SÜGAVA PUUDEGA LASTE TUGISÜSTEEM TEIE ELUKOHAS ON TEIE JAKS PIISAV? (HOOLDAJAD N=867)

Allikas: Vahehindamise raames läbi viidud veebiküsitlus

Ligikaudu veerand ida, lääne, lõuna ning 41% põhja piirkonna hooldajatest on pidanud ka ise mõne teenuse puhul rahaliselt panustama (vt Joonis 25). Hooldajate välja toodud summad varieerusid peamiselt 100–400 euro vahel ühes kuus ning ka tegevused või teenused, millele tuli lisakulutusi teha, varieerusid märkimisväärselt.

JOONIS 25. KAS OLETE PIDANUD MÕNE TEENUSE PUHUL KA ISE RAHALISELT PANUSTAMA? (HOOLDAJAD N=566)

Allikas: Vahehindamise raames läbi viidud veebiküsitlus

Välja toodi täiendavaid kulutusi olemasolevate teenustega seoses, nt nimetati korduvalt kulu lapse transportimisele:

„2017. aastal reh. plaaniga määratud teenustele käisin Valgast Tartusse last viimas (mitu korda). Kõik sõidukulud ei ole kompenseeritud. Lisaks olen sunnitud võtma selleks tasustamata puhkust (sõit Tartusse ja tagasi võtab aega).“ (Lõuna piirkond, küsitlusele vastanud hooldaja)

„Maalt linna igapäevaselt transportima teenusele ja sealt tagasi. Maal elava inimese jaoks on see igakuine raha väike. Oma aeg, kütuse kulu, auto kulu... Kui ma pean lapse teenusele viima. Edasi, tagasi sõit. Siis järgi minek, jälle aeg, mis sellele kulub ja jälle edasi-tagasi sõit. Vahepeal ka koolilastele järgi minek. Kuna meil bussi ei käi.“ (Lõuna piirkond, küsitlusele vastanud hooldaja)

Samuti tõid mitmed hooldajad välja **vajadust katta lapsehoiu- või tugiisikuteenusele kuluvat summat, kui ESF või KOV täiendavast rahastusest ei piisa** teenuse vajaduse katmiseks:

„Lapsehoid (200–400€ kuus), et saaks vajalikul määral tööl käia.“ (Põhja piirkond, küsitlusele vastanud hooldaja)

„Lapsehoiuteenuse eest olen juurde maksnud, selle rahastus 402.- EUR aastas on lihtsalt naeruväärne. Juuli teenuste eest maksin 90.- (puhkuste aeg, sain ise lastega olla), sügisest alates on summa mitmekordne.“ (Põhja piirkond, küsitlusele vastanud hooldaja)

„Kuna rahaline maht saab otsa, siis oleme pidanud tugiisikule kompenseerima tehtud tunnid oma pere eelarvest.“ (Põhja piirkond, küsitlusele vastanud hooldaja)

Veel kirjeldati, **kuidas tugiisikule antakse lisatasu**, põhjendades seda näiteks vajadusega kompenseerida töövõtulepinguga seotud sotsiaalsete garantiide puudumist või motiveerida tugiisikut, et mitte heast tugiisikust ilma jääda:

„Maksan lapsehoidjale tunnitasuks juurde. Aga loomulikult on sellest toetusest väga palju abi meie perele. Saame kahe terve lapsega asju koos ette võtta ja ei ole 100% erivajadusega lapsega kodus ja kinni...“ (Põhja piirkond, küsitlusele vastanud hooldaja)

„Maksame ise juurde tunnipalgale, kuna ilma sotsiaalse tagatiseta (puhkusefond, ravikindlustus) ei leia head ja kogenud inimest, kes oleks nõus töötama antud tingimustel.“ (Lõuna piirkond, küsitlusele vastanud hooldaja)

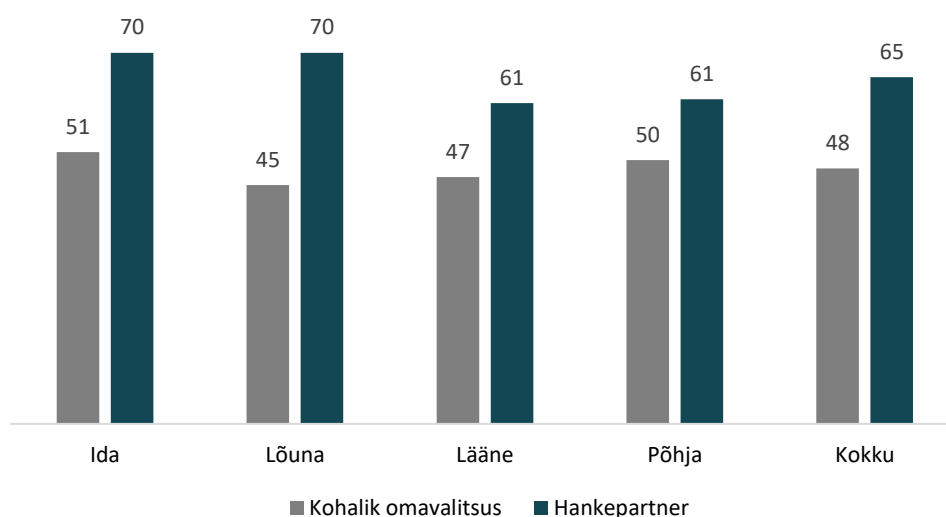
„Kuna tundide maht oli väiksem kui vajadus, oleme tugiisikule maksnud vahel juurde nende tundide eest, mida kasutasime. Kuigi tugiisik tegi ka väga palju ikkagi lisatunde vabatahtlikult.“ (Lõuna piirkond, küsitlusele vastanud hooldaja)

„/.../ Kuna tugiisiku rahastusest jätkus ainult jaanuarist maini, siis ülejäänud kuud olen pidanud ise maksma, et tugiisikut säilitada. Olen tasunud tugiisiku teenusele juurde igakuiselt 300.- eur ja rahastuse lõppedes 700.- kuus.“ (Lääne piirkond, küsitlusele vastanud hooldaja)

Samuti kirjeldati kulutusi teenustele, mis küll ei ole seotud projekti raames pakutavate teenustega, **kuid mida hooldajad peavad osaks tugisüsteemist**, nt logopeed, psühholoog, ujumine, füsioterapeut, hobu- või muusikateraapia.

Hankepartneritel ja KOV-idel paluti tugisüsteemi piisavust hinnata skaalal 0–100. **KOV esindajate keskmine hinnang praegusele raske ja sügava puudega laste tugisüsteemile on 48 punkti** (vt Joonis 26). Regiooniti hindasid tugisüsteemi kõige kõrgemalt ida piirkonna KOV-id (51 punkti) ning kõige madalamalt lõuna piirkonna KOV-ide esindajad (45 punkti). **Hankepartnerite keskmine hinnang puudega laste tugisüsteemile on 65 punkti**. Ida ja lõuna piirkonna hankepartnerid hindasid tugisüsteemi võrdselt 70 punktiga ning lääne ja põhja piirkonna hankepartnerid 61 punktiga.

JOONIS 26. KUI TOETAV ON HETKEL RASKE JA SÜGAVA PUUDEGA LASTE TUGISÜSTEEM LASTE VANEMATE JAOKS? (KOV N=83, HANKEPARTNERID N=16)

Allikas: Vahehindamise raames läbi viidud veebiküsitlus

KOV-id põhjendavad oma hinnangut sellega, et on küll väga hea, et tugiteenused on olemas, kuid nende **kättesaadavuse ja piisavuse tagamises on veel arenguruumi. Teenuste taotlemine peaks olema hooldajate jaoks lihtsam ja selgem** – tihti tekitab veel segadust, millal peab pöörduma KOV-i ja millal SKA-sse. Seda rõhutavad just lõuna ja põhja piirkonna KOV-id. **Vaja oleks rohkem teenusepakkujaid** ja suure hooldusvajadusega laste puhul ka **rohkem teenustunde**. Samas on KOV-ideni jõudnud tagasiside teenust saanud lapsevanematelt siiski valdavalt positiivne.

„Vanema jaoks on raske orienteeruda KOV ja SKA rollides.“ (Lõuna piirkond, küsitlusele vastanud KOV esindaja)

„Ma olen ka kuulnud, et need teenused on nagu SOS lahendus – nagu väike plaaster, mis toetab perekonda, aga 100% abi sellest pole. Muidugi midagi peab ka jääma pere kanda. Nii et see on olnud väga oluline abi peredele, aga midagi oleks veel vaja, et saaks tööl käia ja puhata ka.“ (Põhja piirkond, fookusgrupis osalenud KOV esindaja)

*„Valdavalt vanemad, kes on teenust lastele vajanud ja ka teenust reaalselt saanud, on rahul.“
(Põhja piirkond, küsitlusele vastanud KOV esindaja)*

Hankepartnerid toovad arengukohtadena välja samu aspekte mis KOV esindajadki: **teenuse maht ei ole igakord piisav, teenusepakkujaid on kohati keeruline leida, teenuste taotlemine võiks olla lihtsam.** Lisaks nimetavad hankepartnerid probleemina **teenuse ebastabiilset rahastust.**

Ettepanekud, kuidas teenuse korraldust parandada, on küllaltki sarnased nii hooldajate, hankepartnerite kui ka KOV-ide lõikes. Välja tuuakse seda, et **vajitava teenuse mahu hindamine peaks olema individuaalne**, mitte igale raske puudega lapsele võrdselt. **Pakutavad teenused peaksid lähtuma vajadustest**, mitte neist võimalustest, mida on pakkuda. **Koolides peaks tugispetsialiste olema rohkem**, nii et väheneks tugiisiku vajadus haridusasutuses. Hooldajad sooviksid, et **info liikumine** oleks parem ja lapsevanemal oleks üks kindel koht, kust ta saaks täieliku info talle pakutavate teenuste kohta. Õige info olemasolu väldiks situatsiooni, kus hooldajad saavad erinevatest, sh mitteformaalsetest allikatest teenuste kohta ebaõiget teavet ning see tekitab ebaõiglustunnet või n-ö pimedat viha riigi vastu (nt info selle kohta, et teises KOV-is on lastelaagrid väidetavalt tasuta).

Lapsevanematele tuleb algul teha lausa koolitus ja teavitada võimalustest. Mina olen selle kadalipu läbi teinud ja ausalt öelda olin algul nii vähe teadlik oma võimalustest – keegi ei rääkinud. Ise uurisin või sain abi kinnistest facebooki gruppidest, kuhu on koondunud sellised vanemad. (Ida piirkond, küsitluses osalenud hooldaja)

„Iga raske puudega teenuse saaja vajadust tuleks hinnata individuaalselt, mitte et kõik raske puudega saavad teenust kasutada x tundi ja sügava puudega y tundi.“ (Lõuna piirkond, küsitluses osalenud hooldaja)

„Süsteem vajab rohkem pädevaid ja suure südamega inimesi, kellel oleks siiras huvi ja valmisolek puudega lastega tegelemiseks. /.../ Hetkel väga paljude teenuste puhul näiliselt justkui midagi tehakse, aga reaalsuses veeretatakse lihtsalt päev õhtusse. /.../ Tähelepanu tuleks pöörata ka vanematele, kes vajavad samuti toetamist, juhendamist ja tihti ka psühholoogilist abi. (Lääne piirkond, küsitluses osalenud hooldaja)

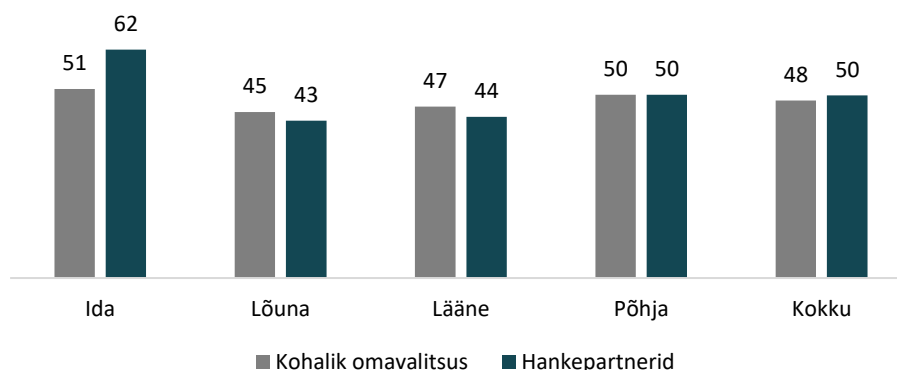
„1- oleks hea, kui asjad saaks aetud ühes ametiasutuses, mitte ei pea sotsameti, [hankepartneri] ja KOV'i vahet käima. 2- oleks hea, kui pakutavaid teenuseid määrataks lapse ja vanema vajaduste järgi, mitte selle järgi, mis spetsialiste olemas on.“ (Lääne piirkond, küsitlusele vastanud hooldaja)

Väga meeldiks, kui ette poleks antud mingi kindel summa, mis lapse vajadusi katma peaks, vaid summa kujuneks vastavalt vajadusele – mitte nii, et aasta lõpus on tugiisiku tunnid täis ja siis mine või ise lapsega tundi kaasa.

Lapse täisealiseks saamine

Olemasolevad teenused on raske ja sügava puudega laste hooldajatele suureks toeks tööhõives osalemisel. Paraku võib **lapse täisealiseks saades seni lapsele suunatud teenuste koosseis muutuda.** Nii KOV-idelt kui hankepartneritelt uuriti, kui toetavaks nad peavad praegust tugisüsteemi puudega lapse vanemate jaoks lapse täisealiseks saamisel. **Olemasolev tugisüsteem on toetav vaid keskmiselt poolte hankepartnerite ning alla poolte KOV spetsialistide hinnangul** (vt Joonis 27).

JOONIS 27. KUIVÕRD TOETAV ON PRAEGUNE TUGISÜSTEEM TEIE KOV-IS (KÜSIMUS KOV-IDELE) / MAAKONNAS (KÜSIMUS HANKEPARTNERITELE) PUUDEGA LAPSE VANEMATE JAOKS LAPSE TÄISELISEKS SAADES (SKAALA 0–100)? (KOV N=83, HANKEPARTNERID N=16)

Allikas: Vahehindamise raames läbi viidud veebiküsitlus

Regiooniti hindasid tugisüsteemi kõige kõrgemalt ida piirkonna KOV-id (51 punkti) ning kõige madalamalt lõuna piirkonna kohalike omavalitsuste esindajad (45 punkti). Hankepartneritest hindasid kõige kõrgemalt tugisüsteemi samuti ida piirkonna hankepartnerid (62 punkti) ning kõige madalama hinnangu andsid lõuna piirkonna hankepartnerid (43 punkti). Nii KOV-id kui ka hankepartnerid tõid välja **ettepanekuid tugisüsteemi parendamiseks**, et see toetaks raske ja sügava puudega laste vanemaid senisest enam ka lapse täisealiseks saades. Suures osas kattusid ideed juba eelnevalt käsitletud mõtetega tugisüsteemi parendamiseks (st teenuste mahu suurendamine, lihtsam taotlemine, vähem bürokraatiat jne). Lisaks nimetati **ööpäevaringsete täisealiste hoiukohtade loomist**. Hetkel on neid väga vähe ja tihti asuvad need hooldekodude kõrval ning on keskkonna mõttes sobilikud pigem eakatele. Samuti võiks olla **rohkem päevahoiu võimalusi**.

„Me ei saa võtta kõiki ühe puuga. Peaks lõppema teenuste eraldi vaatamine. Tuleb võtta see üks laps ja panna talle kokku tema teenuste pakett täpselt sellises mahus nagu tal vaja on. Mitte kõigile ühe mõdduga. See eeldab juurde juhtumikorralduse süsteemi, kus igal juhtumikorraldajal on piiratud optimaalne arv kliente, et nendega jõuaks tõesti ka sisuliselt tegeleda. Jah, need juhtumikorraldajad võiksid olla KOV juures, aga see eeldab väga selget regulatsiooni seadusandja poolt nii klientide piirarvu kui rahastuse poolelt. Täna KOV-idel (vähemalt väljaspool suurlinnu) see võimalus lihtsalt puudub. Ning muidugi kõige olulisem siiski, et need teenused oleks kättesaadavad, et teenuse osutajad oleks olemas. Täna jääb palju spetsialistide puudumise tõttu tegemata.“ (Ida piirkond, küsitluses osalenud KOV esindaja)

„Teenusele suunamise otsus võiks olla kehtiv kuni õppeaasta lõpuni, ka siis, kui ta on täisealine.“ (Lõuna piirkond, küsitluses osalenud hankepartner)

„Päevakeskusi, kus päeval tegevusi pakutakse, ei ole piisavalt. Raplas näiteks tegutseb vaimupuuetega inimeste Vahtra päevakeskus ja see on kõik. Vajadus on suurem. Lapsed jäävad koju, puudub kooskäimise koht.“ (Põhja piirkond, küsitluses osalenud hankepartner)

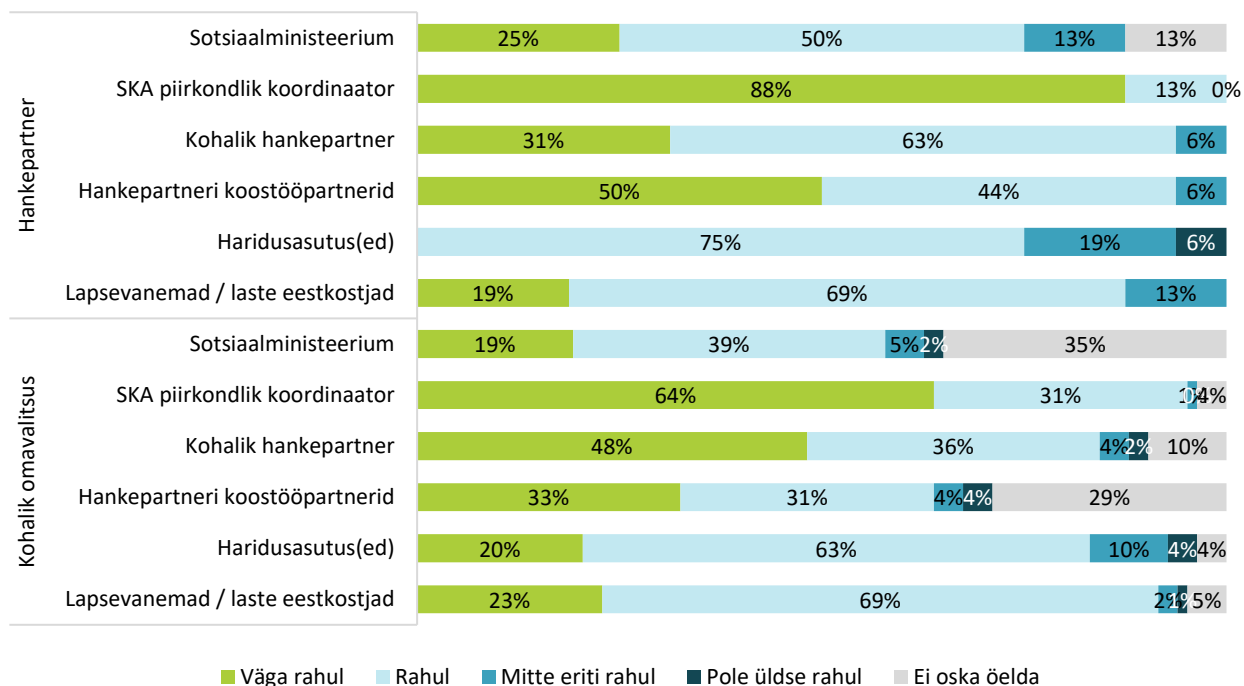
Kokkuvõttes on vajadus tugiteenuste järele viimastel aastatel kasvanud. **Projekti raames rahastatavad tegevused (st tugiisiku-, lapsehoiu- ja transporditeenus) on need, mida kõik sihtgrupid peavad raske ja sügava puudega lapse ja tema pere jaoks kõige olulisemaks.** Üldiselt ollakse olemasolevate teenuste valikuga rahul ja pigem tekitab probleeme kättesaadavus ning kohati ebapiisav maht. Rohkem võiks olla võimalusi laste aja sisustamiseks suvel ja koolivaheaegadel, samuti teeks tööpäeva lõpuni kestev **pikapäevarühm** kooli juures hooldajate elu kergemaks ning vähendaks vajadust tugiisiku järele. KOV-id näevad vajadust **psühholoogilise nõustamise** ja **tugigruppiteenuse** järele, mis toetaks puudega laste vanemaid. Murekohaks on see, et 2/3 KOV-idest ei näe hetkel võimalust, kuidas nad suudaksid pärast ESF-

i rahastuse lõppu teenuseid samas mahus edasi pakkuda. Samuti on problemaatiline üleminek ühtedelt teenustelt teistele siis, kui laps saab täisealiseks.

2.7. KOOSTÖÖ ERI OSAPPOOLTE VAHEL

Nii hankepartnerid kui ka KOV-id on erinevate osapooltega koostöö osas valdavalt rahul (vt Joonis 28, vt ka lisas Tabel 8 ja Tabel 9). Enim ollakse rahul koostööga SKA piirkondliku koordinaatoriga (väga rahul vastavalt 88% ja 64%). Vähem ollakse rahul koostööga haridusasutustega.

JOONIS 28. KUIDAS HINDATE KOOSTÖÖD ERINEVATE OSAPPOOLTEGA? (KOV N=83, HANKEPARTNERID N=16)

Allikas: Vahehindamise raames läbi viidud veebiküsitlus

Täiendavalt tõid KOV-id välja, et kasuks tuleksid **regulaarsed võrgustiku kokkusaamised infovahetuse eesmärgil**. Teisalt leidsid mõned KOV-id, et koostöövajadus näiteks hankepartnerite ja nende koostööpartneritega justkui puuduks:

„Tugiteenused on KOVist sõltumatud, puudub vajadus hankepartnerite ja nende koostööpartneritega koostööks.“ (Lõuna piirkond, küsitlusele vastanud KOV esindaja)

Kuigi KOV ei pruugi otseselt nende osapooltega kokku puutuda, siis võiks infovahetusest saada olulist teavet raske ja sügava puudega lapse vajadustest, toimetulekust ja teenus(t)e piisavusest. Teisalt tõid **mitmed KOV-id läbivalt välja aja- ja inimressursi puuduse**, mis takistab neil teenuste teemal põhjalikumalt süvenemist:

„Puudega laste tugiteenuste korraldamiseks võiks KOV-is olla tööl eraldi spetsialist, kelle töölesanne on tegeleda vaid puuetega lastele osutatavate tugiteenuste koordineerimisega.“ (Lääne piirkond, küsitlusele vastanud KOV esindaja)

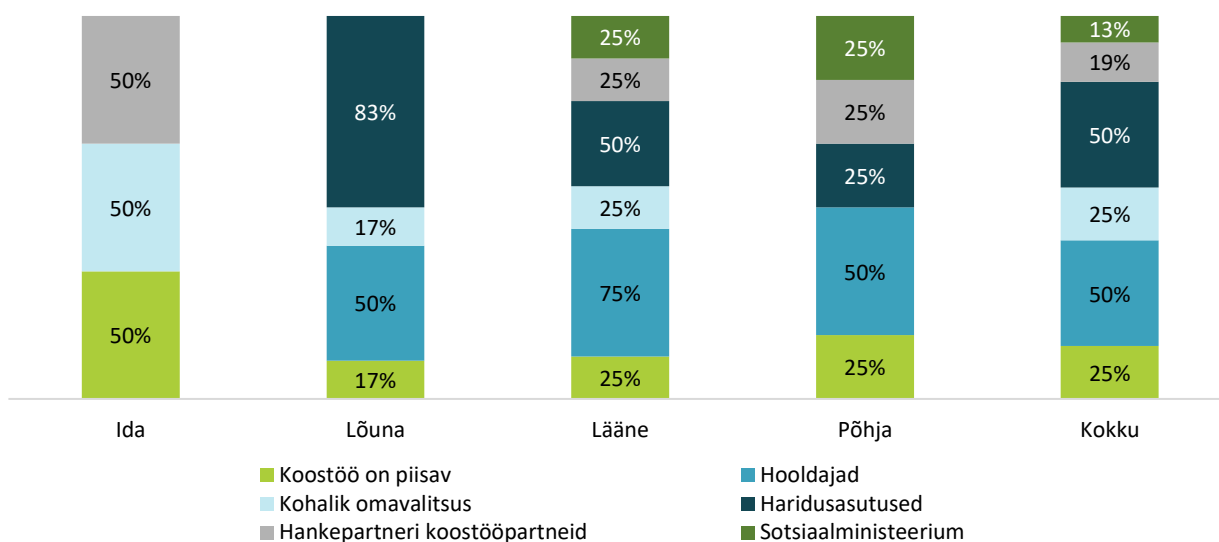
„Kahjuks on enamus seadusest tulenevaid kohustusi seatud KOV sotsiaaltöötajatele. Ülejäänud on vaid pigem kontrollorganid. Loodame, et uue mudeli koostamise põhjal kaob dubleerimine

puudega laste hindamise puhul. Meeletu aja- ja rahakulutamine.” (Lõuna piirkond, küsitlusele vastanud KOV esindaja)

Mitmel juhul toodi välja **vajadust suurendada haridusasutuse rolli ning vähendada tugiisikuteenuse rolli koolis** (vt täpsemalt ka ptk 4 Vahehindamise tulemused tugiisikuteenuse osas).

Hankepartnerite hinnangul peaks **koostööd tihendama samuti eelkõige haridusasutuste, aga ka hooldajatega** (vt Joonis 29). Erisustest saab välja tuua ida piirkonna, kus koostööd soovitakse tihendada eelkõige KOV-ide ja koostööpartneritega. Kõikides piirkondades väljendub keskmiselt veerandi hankepartnerite vastustest, et osapooltevaheline koostöö on piisav. Vaid lõuna piirkonnas leiavad seda 17% hankepartneritest ning ida piirkonnas pooled hankepartneritest.

JOONIS 29. MILLISTE OSAPOOOLTEGA TULEKS KOOSTÖÖD TIHENDADA? (HANKEPARTNERID N=16, VASTUSTE ARV N=29)

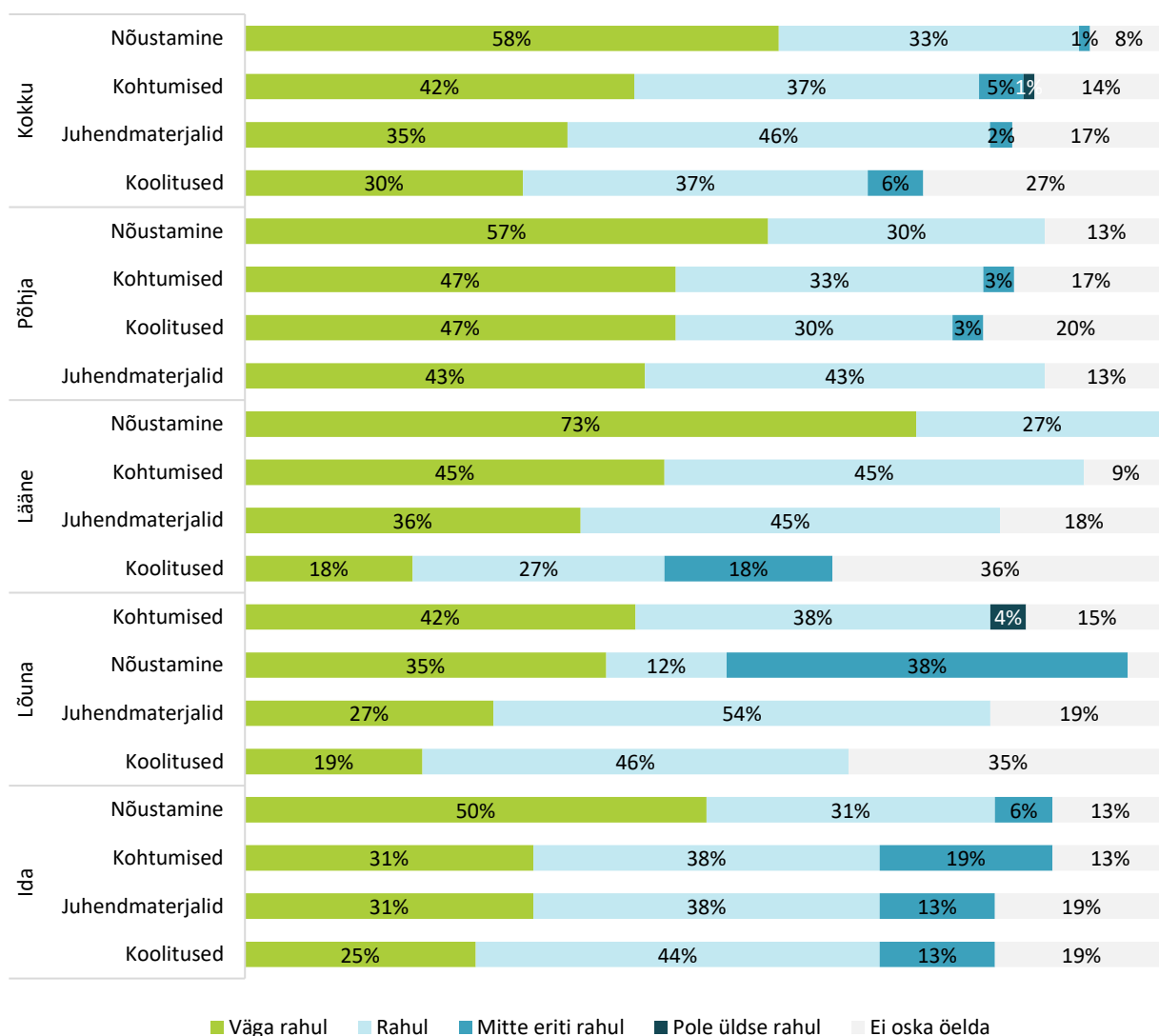

Allikas: Vahehindamise raames läbi viidud veebiküsitlus

Kokkuvõttes nähtub, et nii **hankepartnerid kui ka KOV-id on koostöö osas erinevate osapooltega valdavalt rahul**. KOV-id tõid välja, et kasuks tuleksid **regulaarsed võrgustiku kokkusaamised infovahetuse eesmärgil**. Teisalt viitasid teised oma KOV-is aja- ja inimressursi puudusele, mis takistab raske ja sügava puudega lastele suunatud teenuste temaatikaga põhjalikumalt tegelemast. Hankepartnerite hinnangul peaks **koostööd tihendama samuti eelkõige haridusasutuste, aga ka hooldajatega**.

Koostöö SKA piirkondliku koordinaatoriga

SKA piirkondliku koordinaatori toega tugiteenuste pakkumisel ollakse valdavalt väga rahul (n=34; 41%) **ja rahul** (n=32; 38%; vt Joonis 30). Läbivalt ollakse kõige enam rahul SKA koordinaatori nõustamisega ning kõige vähem rahul koolitustega. Eranditest saab välja tuua lõuna piirkonna, kus 38% vastanutest (n=10) ei ole nõustamisega eriti rahul.

JOONIS 30. KUIDAS HINDATE SKA PIIRKONDLIKU KOORDINAATORI TUGE TUGITEENUSTE PAKKUMISEL? (KOV N=83)

Allikas: Vaahindamise raames läbi viidud veebiküsitlus

Täiendavalt toodi kõikide piirkondade KOV-ide poolt SKA piirkondliku koordinaatori töös läbivalt positiivsena välja abi- ja koostöövalmidust. Samuti kiideti, et koordinaatorid on kättesaadavad, vastavad küsimustele enamjaolt kiiresti, on oma töös põhjalikud ning aitavad lahendusi leida:

„Kõik juhtumid on saanud vajadustele vastavad lahendused. Koordinaator alati võtab küsimuste tekkimisel ühendust, uurib, täpsustab, mitte ei tee niisama nt negatiivset otsust info puudulikkuse tõttu. Kohtumisi pole olnud, oleme kõik arutelud teinud telefoni teel.“ (Põhja piirkond, küsitlusele vastanud KOV esindaja)

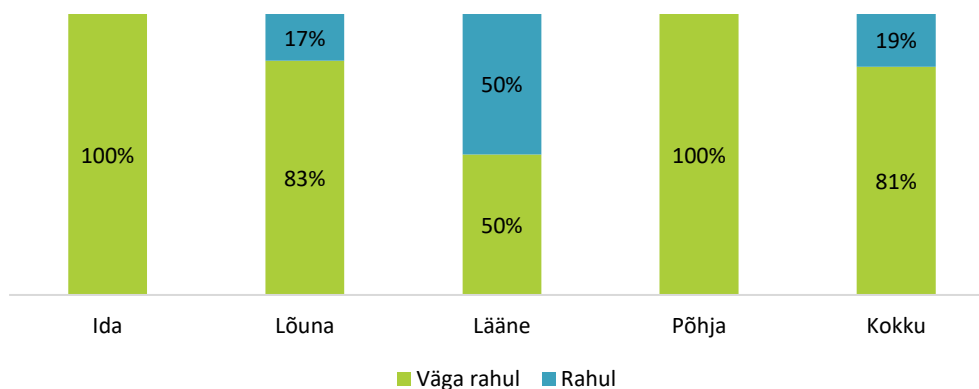
„Alati kättesaadav ja mõtleb kaasa. Püüab aidata leida lahendusi ja pakub mõtteid mis alustaval lastekaitsele on väga vajalikud et orienteeruda otsustes.“ (Lõuna piirkond, küsitlusele vastanud KOV esindaja)

„Alati abivalmis, kergesti kättesaadav, kompetentne.“ (Lääne piirkond, küsitlusele vastanud KOV esindaja)

„Alati saab küsimustele vastused ja probleemidele lahendused, hea koostöö.“ (Ida piirkond, küsitlusele vastanud KOV esindaja)

Ka iga maakonna hankepartnerid leidsid, et praegune tugi on piisav ning koostöö koordinaatoritega toimib hästi. SKA piirkondliku koordinaatori toega oli väga rahul keskmiselt 81% hankepartneritest (vt Joonis 31). Täiendavalt toodi välja, et hankepartnerid on rõõmsad, et saavad nii hea meeskonnaga koostööd teha. Heale koostööle viitasid ka SKA piirkondlikud koordinaatorid.

JOONIS 31. KUIDAS HINDATE SKA PIIRKONDLIKU KOORDINAATORI TUGE TUGITEENUSTE PAKKUMISEL? (HANKEPARTNERID N=16)

Allikas: Vahehindamise raames läbi viidud veebiküsitlus

Vastusena küsimusele, millist tuge saaks SKA piirkondlik koordinaator veel pakkuda, tõid KOV esindajad välja põhiliselt seda, et koordinaatorid **võiksid jagada rohkem informatsiooni nii koolituste kui ka juhendmaterjalide näol, samuti edastada teavet teenusepakkujate ja nende teenuste kohta:**

„Juhendmaterjalid ja nõustamine erivajadusega laste juhtumikorralduses, STAR programmi koolitus lähtuvalt erivajadusega lastega töötavatele sotsiaaltöötajatele ja lastekaitsele.” (Põhja piirkond, küsitlusele vastanud KOV esindaja)

„Võib-olla võiks toimuda kokkusaamised, et läbi arutada oma piirkonna teenuse saajad ja jagada mõtteid, kuidas ja millises mahus edasi ja millised oleksid ehk alternatiivid nt tugisikuteenusele.” (Lõuna piirkond, küsitlusele vastanud KOV esindaja)

„Sooviks saada regulaarselt kokku, et vahetada infot või teavet uuenduste ja tekkinud küsimuste või murekohtade kohta.” (Põhja piirkond, küsitlusele vastanud KOV esindaja)

Samuti toodi välja, et SKA kui tegevuslubade väljastaja võiks **omada ja edastada ülevaatliku nimekirja teenusepakkujatest**, tugisikutest ja lapsehoidjatest, kes osutavad teenuseid raske ja sügava puudega lastele. Samuti sooviti, et **SKA viiks haridusasutustele läbi täiendavat selgitustööd tugisikuteenuse osas** ning selgitaks täiendavalt välja, kes milliseid teenuseid rahastab ja mille alusel see toimub. Seda SKA piirkondlike koordinaatorite sõnul ka juba tehakse – eesmärgiga, et teenust kasutaksid vaid need lapsed, kellel selle järele ka tegelik vajadus on.

Kokkuvõttes nähtub nii KOV-ide kui ka hankepartnerite tagasisidest, et SKA piirkondlikel koordinaatoritel on tugisüsteemis oluline roll ning nende näol on suur tugi ja abi KOV spetsialistidele, kes teenuste pakkumisega kokku puutuvad. Tuginedes KOV tagasisidele tuleks aga kaaluda, kas oleks võimalik KOV-e senisest enam toetada koolituste ja juhendmaterjalidega. Samuti tuleks kaaluda koostöökohtumiste korraldamist olukorras, kus KOV-is teenuste eest vastutav spetsialist vahetub, et uut töötajat kiiremini ja põhjalikumalt teenuste korraldusega kurssi viia.

3. VAHEHINDAMISE TULEMUSED LAPSEHOIUTEENUSE OSAS

Lapsehoiuteenuse eesmärgiks on võimaldada hooldajatele lapse hooldamisest vaba aega, et nad saaksid ajutiselt tegeleda teiste tegevustega (nt töö otsimine, koolitustel osalemine jms) ning toetada sel viisil hooldaja toimetulekut või töötamist.⁵⁹ Teenuse ajal tagab lapse hooldamise, arendamise ja turvalisuse lapsehoiuteenuse osutaja.

Lapsehoiuteenuse sisu sõltub lapsest, tema vanusest ja oskustest. See võib tähendada lapse söötmist, pesemist või mähkmete vahetamist. Täpne sisu lepitakse kokku koostöös hooldajaga. Suure hooldusvajadusega lapse hoidmisel tegeletakse igapäevaselt ka erinevate hooldustoimingutega (sh toitmine, hügieenitoimingud, liikumise toetamine, liigutamine, sh asendiravi).⁶⁰ Lapsehoiuteenuse osutaja **koostab vajadusel lapsele individuaalse arenduskava**, kaasates hooldajad ja tugispetsialistid, ning teeb **lapse arengu toetamiseks koostööd teiste spetsialistide** (perearst või eriarstid jts), asutuste (koolid, lasteaiad või rehabilitatsiooniasutused jts), organisatsioonide (puuetega laste või lastevanemate organisatsioonid jts) või KOV üksustega.⁶¹

Lapsehoiuteenuse osutamise aeg sõltub lapsest ja sellest, kas ta on seotud mõne haridusasutusega. Koolieelses eas või koduõppel oleva lapse puhul osutatakse lapsehoiuteenust päeval, õhtul, nädalavahetuseti või ööpäevaringselt. Põhiharidust omandava lapse puhul osutatakse teenust pärast koolipäeva lõppu, õhtuti, nädalavahetuseti ning koolivaheaegadel, mil lisandub päevahoiu või ööpäevahoiu võimalus. Põhihariduse omandanud, kuid kutseõppes mitte viibiva noore puhul osutatakse lapsehoiuteenust päeval, õhtul, nädalavahetuseti või vajadusel ööpäevaringselt.⁶²

Lapsehoiuteenust osutatakse kas lapse või lapsehoidja kodus, hoiukodus või mujal, näiteks lasteaedade, koolide või päevakeskuste ruumides. Lapsehoidjal peab olema lapsehoidja kutse. Lapsehoidja võib väljaspool lapse kodu (hoiukodus) hoida korraga **kuni viit** raske või sügava puudega last ning lapse eluruumides hoida **kuni kahte** raske või sügava puudega last.⁶³

Lapsehoiuteenuse kasutamise kohta vormistatakse **igakuiselt teenuse osutamise graafik**, kus on ära märgitud teenuse osutamise kuupäevad ja kellaajad ning tundide arv päevade lõikes. Graafik kooskõlastatakse hooldajaga.⁶⁴

Teadlikkus

Valdav enamus ankeedile vastanud hooldajatest, kellele on osutatud lapsehoiuteenust, said teenuse kohta teada **kohalikul omavalitsuselt** (n=80; 30,5%) (vt ka lisa Tabel 10). Veel kuuldi teenuse kohta **sõpradelt, tuttavatelt või sugulastelt** (n=48; 18,3%) ning lapse **koolist või lasteaiast** (n=47; 18,3%). 13% (n=34) vastanutest viitasid, et said teenuse kohta teada **mõne muu allika kaudu**, nt Facebooki grupist, ajakirjast „Puutepunkt“ või perearstilt. **SKA-st said lapsehoiuteenusest teada 5,3%** hooldajatest (n=14). Seejuures ilmnes, et näiteks ida piirkonnas ei saanud SKA-st lapsehoiuteenuse kohta teada ükski hooldaja, samas kui selles piirkonnas oli KOV-ilt info saanute hulk erinevate piirkondade lõikes suurim.

Teistest eristus lõuna piirkond, kus oli ligikaudu veerandi hooldajate puhul infoallikaks mõni muu kanal, nt kuuldi lapsehoiuteenusest otse piirkonna teenusepakkujalt, mõnelt kohalikul MTÜ-lt või otsiti ise informatsiooni erinevatest allikatest. **Erinevate piirkondade lõikes ei ole üht ega ka mitut selget infoallikat, mis viitab, et raske ja sügava puudega laste hooldajad kasutavad erinevaid infokanaleid ning**

⁵⁹ Puudega laste tugiteenused: Lapsehoiuteenus. SKA koduleht. <link> (viimati vaadatud 04.10.2019).

⁶⁰ Puudega laste tugiteenused: Lapsehoiuteenus. SKA koduleht. <link> (viimati vaadatud 04.10.2019).

⁶¹ Puudega laste tugiteenused: Lapsehoiuteenus. SKA koduleht. <link> (viimati vaadatud 04.10.2019).

⁶² Puudega laste tugiteenused: Lapsehoiuteenus. SKA koduleht. <link> (viimati vaadatud 04.10.2019).

⁶³ Puudega laste tugiteenused: Lapsehoiuteenus. SKA koduleht. <link> (viimati vaadatud 04.10.2019).

⁶⁴ Puudega laste tugiteenused: Lapsehoiuteenus. SKA koduleht. <link> (viimati vaadatud 04.10.2019).

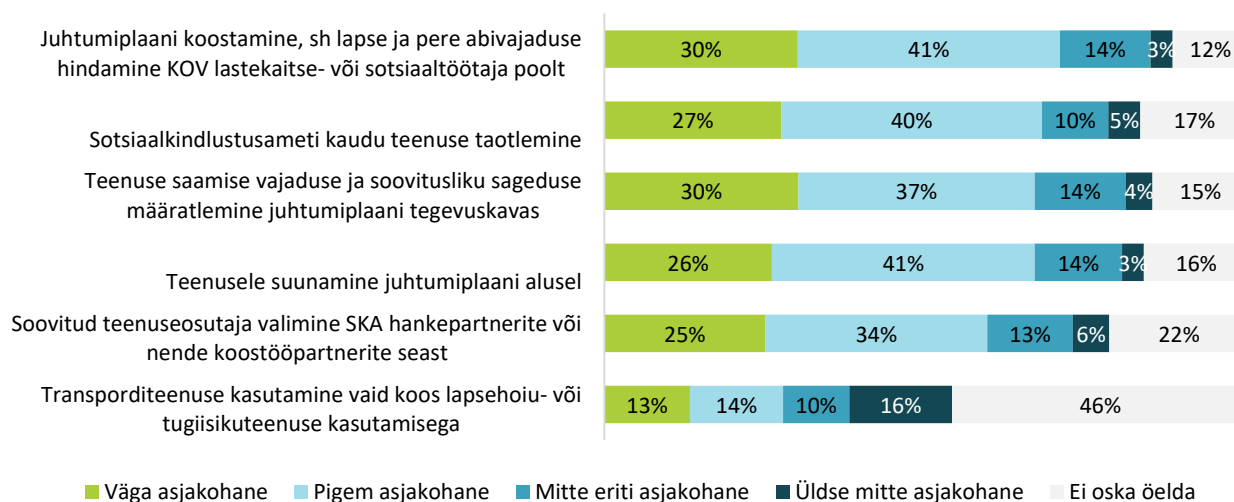
nendeni jõuab info neile olemasolevatest teenustest erineval moel, seejuures tihti ka mitteformaalseid kanaleid pidi.

Lapsehoiuteenuse tingimused

Lapsehoiuteenusele pääsemiseks hinnatakse lapse vajadust KOV-i poolt ning fikseeritakse see lapse juhtumiplaani tegevuskavas (vt ka ptk 2.3 Teenuste tulemuslikkus). Kui KOV on tuvastanud lapsel vajaduse lapsehoiuteenuse järele, tuleb lapse seaduslikul esindajal pöörduda SKA või otse teenusepakkuja poole. Seejärel koostatakse SKA-s 30 päeva jooksul teenusele suunamise või mittesuunamise otsus ning teavitatakse otsusest hooldajat ja KOV-i.⁶⁵ Teenuseosutaja omakorda peab tagama teenuse alustamise 30 päeva jooksul pärast SKA otsuse saabumist.⁶⁶ Seega on alates KOV-i pöördumisest **maksimaalne kestus teenuse vajaduse selgumisest teenusele saamiseni 60 päeva**.

Küsitlusele vastanud lapsehoiuteenust kasutanud hooldajad on **üldjuhul teenusele pääsemise tingimustega rahul** (vt Joonis 32). Juhtumiplaani koostamise teenuse saamise vajaduse ja soovitusliku sageduse määratlemisega selle tegevuskavas, SKA kaudu teenuse taotlemise ning soovitud teenuseosutaja valimise võimalust **peavad asjakohaseks veidi alla kolmveerandi hooldajatest**. Nimetatud tingimusi ei pea asjakohaseks läbivalt ligikaudu viiendik vastanutest. Vähem ollakse rahul näiteks võimalusega kasutada transporditeenust vaid koos teiste teenusega (vt täpsemalt ptk 5 Vahehindamise tulemused transporditeenuse osas“).

JOONIS 32. KUI ASJAKOHASED ON TEIE HINNANGUL LAPSEHOIUTEENUSELE SAAMISE TINGIMUSED? (HOOLDAJAD N=263)

Allikas: Vahehindamise raames läbi viidud veebiküsitlus

Lapsehoiuteenusele saamise tingimuste parandamiseks tehtud ettepanekutest kerkis hooldajate vastustest läbivalt **ootus teenuse taotlemisega seotud bürokraatia ning ooteaja vähenemisele**. Näiteks juhtumiplaan kordab teavet, mis sisaldub ka rehabilitatsiooniplaanis, kuid seda infot küsitakse uuesti:

„Väga tülikas on pidev bürokratlik asjaajamine, iga 3 kuu tagant on vaja uuesti hinnata ja avaldust teha. Teenuse saamine ei ole paindlik ja sellega seoses on teenuse tarbimine vajadusest kordades väiksem.“ (Lõuna piirkond, küsitlusele vastanud hooldaja)

⁶⁵ Puudega laste tugiteenused: Teenuste taotlemine. SKA koduleht. <link> (viimati vaadatud 04.10.2019); Riigihange – „Raske ja sügava puudega lastele tugiteenuste osutamine (2017–2020)“, Lisa 2 – Tehniline kirjeldus.

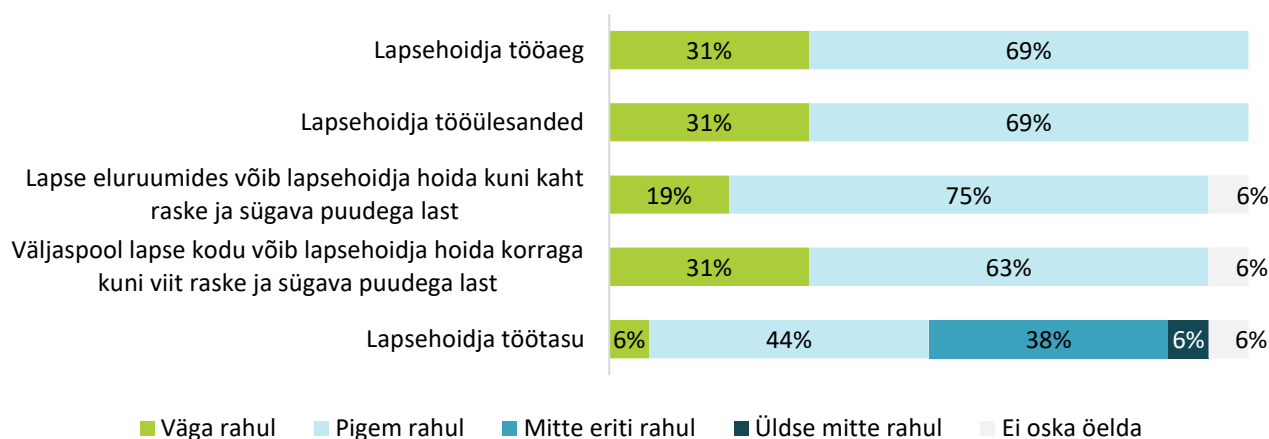
⁶⁶ Puudega laste tugiteenused: Teenuste taotlemine. SKA koduleht. <link> (viimati vaadatud 04.10.2019); Riigihange – „Raske ja sügava puudega lastele tugiteenuste osutamine (2017–2020)“, Lisa 2 – Tehniline kirjeldus.

„Bürokraatiaga, paberimajanduse täitmise aega ja seonduvat peab kuidagi lühendama. See ei ole normaalne, et teatud asja peab vahel 30 päeva ootama.“ (Lõuna piirkond, küsitlusele vastanud hooldaja)

Samuti soovitakse, et jätkuteenuse taotlemine oleks lihtsam ja info teenuse kohta kättesaadavam. Samad teemad kerkisid esile ka teiste teenusekasutajate poolt (vt 2.4 Teenuste taotlemine).

Küsitlusele vastanud hankepartnerid on enamiku lapsehoiuteenuse pakkumise korraldusele seatud tingimustega rahul (vt Joonis 33). Nii lapsehoidja tööaja, tööülesannete kui ka tingimuste (st et lapse eluruumides võib lapsehoidja hoida kuni kaht last ning väljaspool kodu kuni viit last) on väga rahul veidi alla kolmandiku hankepartneritest ja rahul üldjuhul kõik ülejäänud (vt Joonis 33).

JOONIS 33. KUIDAS HINDATE LAPSEHOIUTEENUSE PAKKUMISE KORRALDUSELE SEATUD TINGIMUSI? (HANKEPARTNERID N=16)

Allikas: Vahehindamise raames läbi viidud veebiküsitlus

Lapsehoidjate töötasu puhul aga ilmnevad erisused. Kui ligikaudu pooled hankepartneritest on töötasule seatud tingimustega rahul, siis 44% hankepartneritest (n=7) nendega rahul pole.

„Lapsehoidjad teevad väga tänuväärset tööd, nende palk peaks kindlasti olema kõrgem. Projekt peaks tagama töötajate väljaõppe ja täiendkoolituse, et töötajad püsiksid ja läbi ei põleks.“ (Põhja piirkond, küsitlusele vastanud hankepartner)

Ka vahehindamises osalenud KOV-ide poolt tõstatati probleemkohana **teenusepakkujate tasu**, mis ei ole mitme KOV esindaja sõnul võrdväärne töö sisuga. Ka üks hankepartner tõstas küsitluses antud vastuses probleemi, et **pakutavates tingimustes on keeruline leida kvalifitseeritud tööjõudu**. Sellele lisaks selguvad lapsehoidja tegelikud oskused ja teadmised alles tööle asumisel:

„Tööturul lihtsalt ei ole piisavalt inimesi, kes vastaks kõigile nõuetele vajaduspõhiselt, tihtipeale jääb nt ühest neist nõuetest vajaka ja selle nõude täitmine on inimesele enne tööle asumist kulukas ja tööandja samas ei saa teda tööle võtta enne nõuete vastavust, sh kanda MTR. Süsteemis peab olema paindlik, nt katseaeg on mõlemale osapooltele vägagi suureks abiks ameti sobivuse suhtes, kus tehakse otsus jätkamiseks/mitte jätkamiseks ja vajalike teadmiste täiendamiseks tööandja kulul teatud perioodi vältel.“ (Lääne piirkond, küsitlusele vastanud hankepartner)

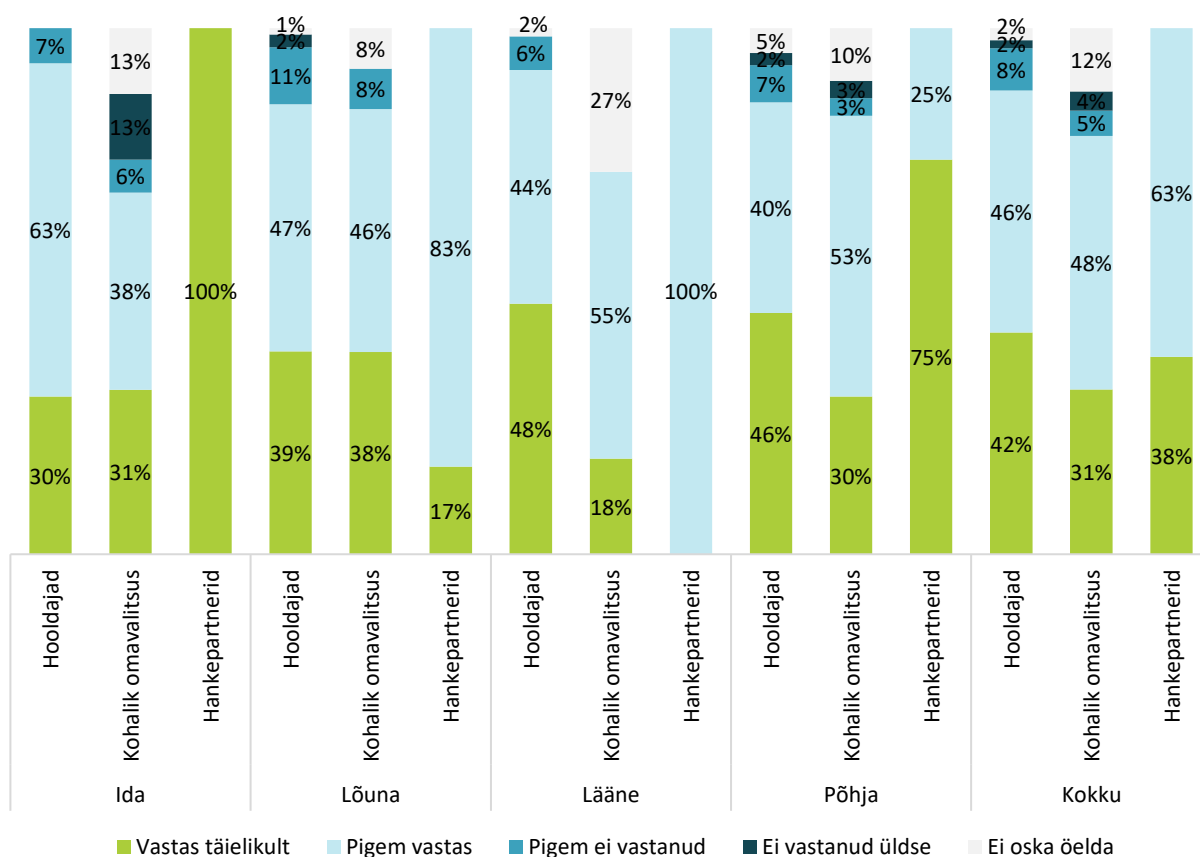
Kokkuvõttes ollakse nii lapsehoiuteenuse taotlemise kui ka selle osutamise tingimustega üldjuhul rahul. Võimalusel tuleks lapsehoiuteenuse taotlemise tingimuste osas aga leida kohti, kus oleks võimalik **juba hooldaja poolt esitatud infot uuesti kasutada, et vähendada dubleerivat infokogumist ja sellest tulenevat ajakulu erinevatele osapooltele**. Lapsehoiuteenuse osutamise tingimustes tuleks võimalusel üle vaadata lapsehoidjatele pakutava töötasu suurus, kuna stressirikka töö tõttu võib eeldada keskmisest

suuremat **tõõjõuvoolavust**. Selle tulemusel võivad aga kaduda teenuse osutamise käigus omandatud teadmised ja kogemused ning pikemas perspektiivis kannatada ka teenuse jätkusuutlikkus.

Rahulolu lapsehoiuteenusega

Nii küsitlusele vastanud hooldajad, KOV-id kui ka hankepartnerid leidsid, et lapsehoiuteenus vastab täielikult või pigem vastab raske ja sügava puudega laste ja nende hooldajate vajadustele (kolme grupi peale kokku keskmiselt 89%) (vt Joonis 34). Piirkonniti olid kolme grupi vastused erinevad, kuid põhja, lõuna ja ida piirkonnas leidis nii hooldajaid kui ka KOV esindajaid, kes leidsid, et teenus ei vasta raske ja sügava puudega laste või nende vanemate vajadustele.

JOONIS 34. KAS LAPSEHOIUTEENUS VASTAB RASKE JA SÜGAVA PUUDEGA LAPSE JA TEMA VANEMA VAJADUSTELE? (HOOLDAJAD N=262; KOV N=83; HANKEPARTNERID N=16)

Allikas: Vahehindamise raames läbi viidud veebiküsitlus

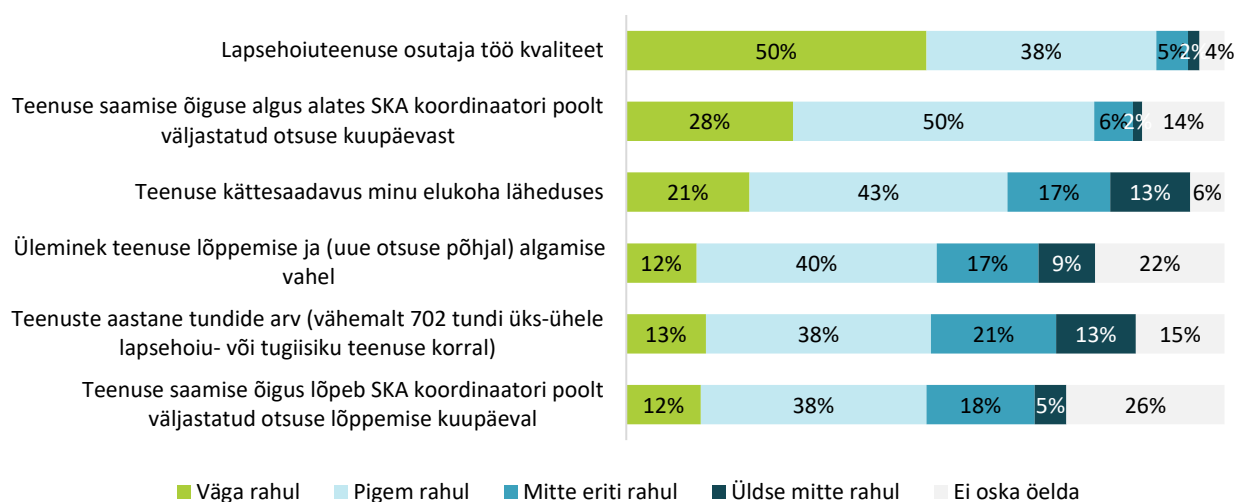
Lapsehoiuteenuse korralduse osas ilmnes hooldajate **kõrge rahulolutase lapsehoiuteenuse osutaja kvaliteetse töö osas** (88%, n=231) (vt Joonis 35). Näiteks toodi paaril korral esile lapsehoidja isikuomadusi, sh hoolivust, abivalmidust ja lugupidavat suhtumist. Veel lisati näiteks hooldajate poolt täiendavalt:

„Empaatiat, põhjalikkust.[.] [I]ga lapse puhul näen, et lähenetakse väga individuaalselt, et last maksimaalselt toetada edasises järjest iseseisvamas toimetulekus ning koostöö vanematega on väga hea (informatiivne ja õpetav ka vähem teadlikul vanemal last maksimaalselt aidata osata).“
(Lõuna piirkond, küsitlusele vastanud hooldaja)

„Et olen saanud aega enda tarbeks.“ (Lõuna piirkond, küsitlusele vastanud hooldaja)

Samuti ollakse rahul, et **teenuse saamise õigus algab SKA koordinaatori poolt väljastatud otsuse kuupäevast** (78%, n=205).

Joonis 35. KUI RAHUL OLETE LAPSEHOIUTEENUSE KORRALDUSEGA? (HOOLDAJAD N= 262)

Allikas: Vahehindamise raames läbi viidud veebiküsitlus

Teenuse piisavus

Kui **lapsehoiuteenuse aastase tundide arvuga (s.o vähemalt 702 h üks-ühele lapsehoiuteenuse korral)** olid rahul ligikaudu pooled hooldajatest (51%, n=134), ilmses mõningane rahulolematus **kolmandiku** (33%, n=90) jaoks (vt Joonis 35). Ka KOV esindajad **tõid läbivalt välja**, et **lapsehoiuteenus vastaks paremini puudega laste ja nende hooldajate vajadustele, kui oleks rohkem teenusepakkujaid ning teenuse maht sõltuks lapsest**. Praeguse korralduse järgi lõppeb eri osapoolte sõnul teenuse maht suure hooldusvajadusega laste puhul juba aasta keskel ega vasta kõigi perede vajadustele:

„Õöpäevaringse lapsehoiuteenuse puhul jääb teiste teenuste maht väiksemaks. Kui laps vajab kõiki teenuseid, jagub hetkel SKA rahastusest maksimaalselt pooleks aastaks.“ (Põhja piirkond, küsitlusele vastanud KOV esindaja)

„Teenuse vajaduse täpsem hindamine ning rahaliste ressursside olemasolu, mis võimaldaks teenust pakkuda vastavalt lapse ja pere individuaalsetele vajadustele.“ (Põhja piirkond, küsitlusele vastanud hankepartner)

„Olin lapsehoiuteenusega rahul [käis väikses eralasteaias]. Kui nüüd suurema lapsega võtta lapsehoidja, siis see raha kulub paari nädalaga (aasta peale 408 eurot). Seega maht liiga väike.“ (Põhja piirkond, fookusgrupiintervjuus osalenud hooldaja)

Sellegipoolest oli kõikides piirkondades KOV esindajaid, kelle hinnangul vastab lapsehoiuteenus raske ja sügava puudega lapse ja tema vanema vajadustele. Igas piirkonnas oli aga ka neid KOV esindajaid, kes tõid välja ettepanekuid, kuidas teenus saaks senisest enam laste ja nende hooldajate vajadustele vastata.

Ida piirkonnas ilmses vajadus rohkemate teenuseosutajate järele, et väheneks ooteaeg teenusele pääsemiseks. Samuti pakuti, et **teenuse pakkumise maht oleks suurem ja aeg pikem** – kui näiteks Narva linna päevakeskus töötab kella 17-ni, soovivad vanemad, et keskus oleks avatud mõned tunnid kauem, näiteks kella 20-ni või 21-ni. Piirkonna hankepartneri sõnul on probleemiks **rahastuse ebastabiilsus**:

„Teenuse rahastamine peaks olema stabiilne ja juba aasta alguses prognoositav, millises mahus on võimalik teenust saada ja kes rahastab. Kehtiv rahastuse süsteem on killustatud (riik, omavalitsus) ja ei taga lapsele teenuse osutamise järjepidevust. Samas ei ole ka lapsevanematel võimalik teha pikemaajalisi plaane, kuna puudub kindlus teenuse rahastuse osas.“ (Ida piirkond, küsitlusele vastanud hankepartner)

Ka **Lõuna piirkonnas** leiti, et lapsehoiuteenuse korraldust tuleks mõnevõrra **paindlikumaks muuta**, seda just ajalise ja sisulise kättesaadavuse osas. Sellele lisaks leidis üks piirkonna hankepartneritest, et tuleks **jätkata ja tõhustada lähtumist teenuse** planeerimisel ja korraldamisel hooldaja soovist. Hankepartnerid tõid välja tööjõupuuduse ja vajaduse suurendada teenuse mahtu:

„Palju on teenuse kasutamist kodus, sest piisavalt ei ole hoiuteenust pakkuvaid asutusi. See teeb teenuse hinna kalliks ja piisavat tööjõudu ei ole võimalik leida. Vanema jaoks on see paindlik, kuid kättesaadavus võib jääda inimeste puuduse taha.“ (Lõuna piirkond, küsitlusele vastanud hankepartner)

Lääne piirkonnas toodi probleemkohana välja, et mitmes KOV-is puudub kohapealne teenusepakkuja ning **teenus peaks olema lapse elukohale lähemal**. Samuti toodi mitme KOV esindaja ja hankepartneri poolt välja, et **teenuse mahud ei ole piisavad suure hooldusvajadusega laste jaoks** ning teenuse mahtusid tuleks nende jaoks suurendada. Kuna lisarahastuse katab hetkel KOV, võib võimalik rahastuse vähenemine tulevikus KOV-ile raskusi valmistada.

Põhja piirkonnas toodi hankepartnerite ja KOV esindajate poolt esile, et kohati on puudu **teenusepakkujatest, eriti sellistest, kes on valmis pakkuma teenust sügava puudega lastele**. Sama probleem tõstas ka piirkonnas läbi viidud fookusgruupiintervjuus:

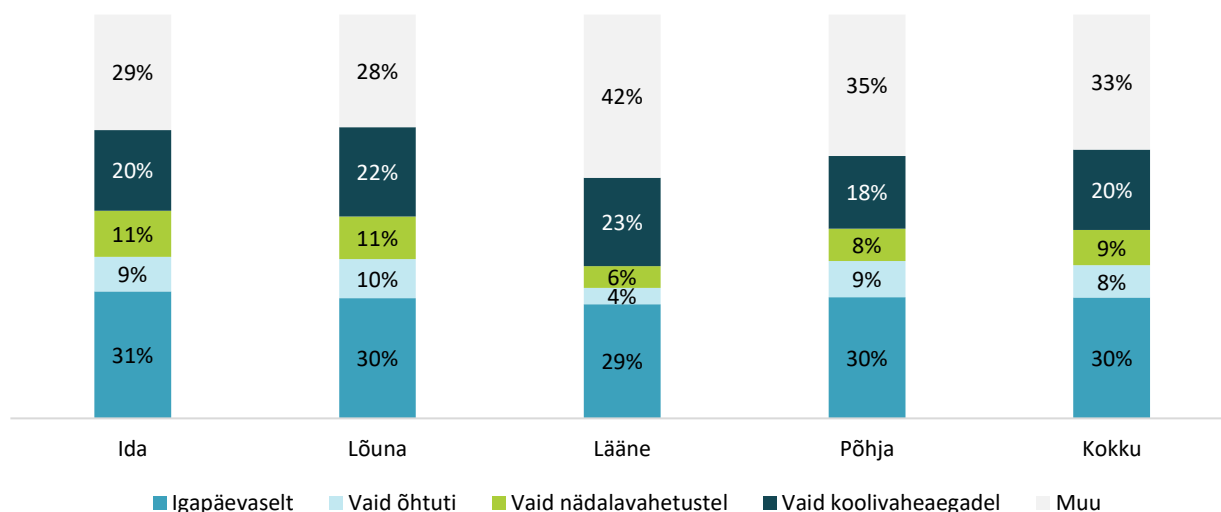
„Kui me esitame SKA-le taotluse, siis me realselt ju hindame lapse vajadusi ja pere olukorda. Praegu praktiliselt 95% on saanud jaatavad vastused, aga kui meil ei ole seda inimest, kes teenust pakub, siis see on kõige suurem mure. Just sellistes maakohtades on kuidagi vaja toetada teenusepakkujaid. /.../ Kui on raha ettenähtud teenuseks, aga seda ei saa kasutada, ja KOV ka omakorda on öelnud, et jah, teil on seda teenust vaja, aga keegi ei saa aidata. Siis on KOV ka väga raskes olukorras. Loomulikult me püüame nendele peredele nii palju kui võimalik ka ise toeks olla, aga see abi ei ole kindlasti selline, mis kataks nende vajadused.“ (Põhja piirkond, fookusgruupiintervjuus osalenud KOV lastekaitsespetsialist)

Lisaks pakuti ühe KOV esindaja poolt välja, et piirkonnas olemasolevate lapsehoiuteenuse osutajate nimekiri koos nende oskustega võiks olla KOV spetsialistile kättesaadav, et leida kiiremini sobivat lapsehoidjat:

„Lapsehoidjate nimekiri võiks olla kusagil kodulehel üleval ning vajadusel on sealt võimalik koheselt kedagi leida.“ (Põhja piirkond, küsitlusele vastanud KOV esindaja)

Kõik need soovitusel on suuremas osas kattuvad ka teiste teenuste lõikes esinenud väljakutsetega teenuste kättesaadavuse osas (vt ka ptk 2.5 Teenuste kättesaadavus). Lapsehoiuteenuse kättesaadavusega seotud aspektid on täiendavalt avatud ka järgnevas alapeatükis (Lapsehoiuteenuse kättesaadavus).

Nendelt hooldajatelt, kes vastasid, et lapsehoiuteenuse maht ei vasta nende vajadustele, küsiti soovitud teenuse mahtu. Nendest vastustest 30% (n=93) väljendasid, et lapsehoiuteenust tuleks pakkuda igapäevaselt, 20% (n=62) vaid koolivaheaegadel, 9% (n=27) vaid nädalavahetustel ning 8% vaid õhtuti (n=25) (vt Joonis 36).

JOONIS 36. MILLISES MAHUS TULEKS TEIE LAPSELE LAPSEHOIUTEENUST PAKKUDA, ET TEIE HOOLDUSKOORMUS VÄHENEKS EELISTATUD TASEMENI? (HOOLDAJAD N=311)

Allikas: Vaahindamise raames läbi viidud veebiküsitlus

Kolmandik hooldajatest tõi välja **alternatiivseid lahendusi** (variant „Muu“) (n=104; 33%). Näiteks leidis osa hooldajaid, et lapsehoiuteenust tuleks pakkuda vaid tööpäeviti või mõned korrad nädalas. Sellest nähtub (ja toodi ka korduvalt välja), et **lapsehoiuteenust tuleks pakkuda lähtuvalt iga lapse eripärasest ning vastavalt nii lapse kui ka hooldaja vajadusele, mis on ajas muutuvad**:

„Vajaduspõhiselt. On aegu, kui on vaja lapsehoiuteenust tihedamini ja on aegu, kui nii tihedalt ei vaja. Koolivaheajad söövad ära suure osa tunde, nii et kui vajaduspõhiselt hoidu kasutada, siis üsna kiirelt on tunnid lõhki.“ (Ida piirkond, küsitlusele vastanud hooldaja)

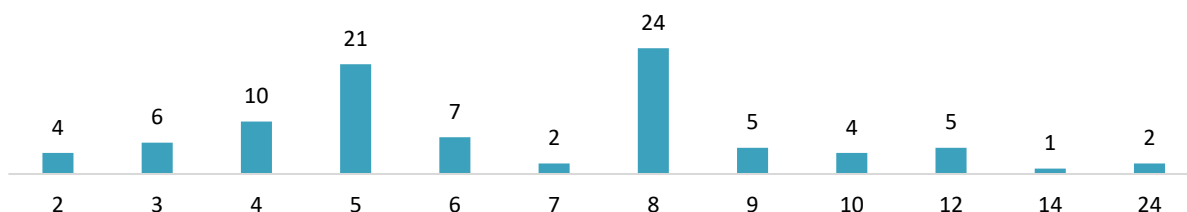
„Vaheajadel või vastavalt vajadusele, näiteks kui sooviks 3–4 päevaks kuskile sõita. Võiks olla paindlik ja mitte nii pikalt etteplaneerimist vajav. Kui laps on terve suve kodus, siis tahaks ikka ju paar korda suve jooksul kodust natuke eemale pääseda, seda ei saa väga pikalt ette planeerida alati, võiks olla kuidagi paindlik, nädalase etteteatamisega näiteks. Hetkel meil näiteks lapsehoiuteenuse lepingut pole ja kui sooviks näiteks nädala pärast 3–4 päevaks lapsehoidu, siis oleks keeruline seda nii kiiresti saada.“ (Lõuna piirkond, küsitlusele vastanud hooldaja)

„Vajadus on suhteliselt muutuv. Vahel seda nii ööbimisega, vahel õhtuti. Kõige suuremat puudust tunnen sellest, et oleks võimalus ootamatutel olukordadel lapse hoidu viimiseks.“ (Lääne piirkond, küsitlusele vastanud hooldaja)

„Suureks probleemiks eelkõige teenusele saamine koolivaheajadel (eelkõige suvevaheajal), kuna saadava teenuse maht on piiratud 15 päevani perioodil juuni-august.“ (Põhja piirkond, küsitlusele vastanud hooldaja)

Nende hooldajate, kes vastasid, et hoolduskoormuse vähenemiseks eelistatud tasemeni tuleks nende lapsele lapsehoiuteenust pakkuda igapäevaselt, vastused sobilike tundide arvu kohta erinesid suures osas (vt Joonis 37). Keskmiselt oleks teenust vaja umbes 7 tundi päevas. Olulisi piirkondlikke erinevusi hooldajate vastustes ei olnud.

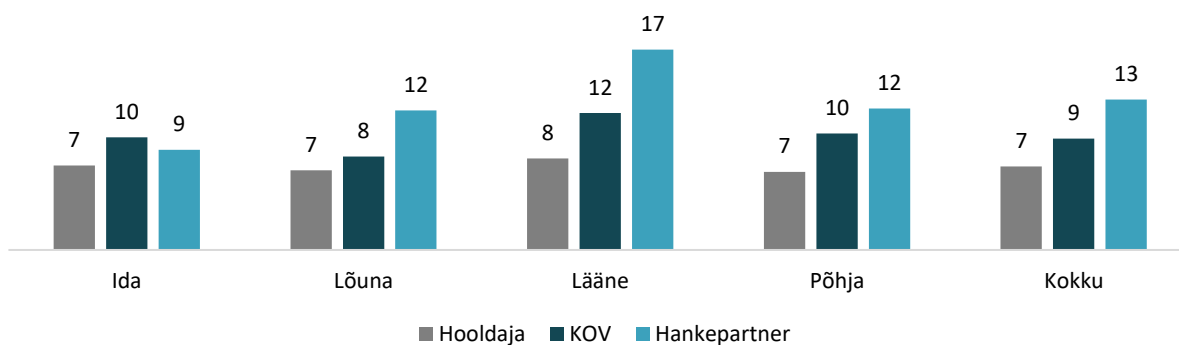
JOONIS 37. HOOLDAJATE POOLT MÄRGITUD VAJALIKE TEENUSTUNDIDE ARV (HOOLDAJAD N=94)

Allikas: Vahehindamise raames läbi viidud veebiküsitlus

Tegelikule vajadustele vastava lapsehoiuteenuse maht võiks KOV esindajate arvates olla keskmiselt 9 tundi ning hankepartnerite arvates keskmiselt lausa 13 tundi päevas (vt Joonis 38). Sealjuures varieerusid ankeetides sihtrühma poolt märgitud vajadustele vastavate teenustundide arvud sarnaselt hooldajate vastustele paarist tunnist kuni terve ööpäevani. **See viitab taas, et teenuse vajadus sõltub konkreetsest lapsest ning ühtset lähenemist on kõigi laste vajadustest lähtuvalt keeruline määratleda.**

JOONIS 38. MILLINE PEAKS OLEMA TUGITEENUSTE MAHT, ET SEE VASTAKS RASKE JA SÜGAVA PUUDEGA LAPSE VANEMATE TEGELIKELE VAJADUSTELE? (HOOLDAJAD N=94; KOV N=83; HANKEPARTNERID N=16)

Allikas: Vahehindamise raames läbi viidud veebiküsitlus

Mitmes fookusgruupiintervjuus tõstatus teemana **lapsehoiuteenuse kasutamine lapse haigestumise korral** ning asjaolu, et üle 14-aastase lapsega ei saa hooldaja hoolduslehte võtta, kuna see toob hooldajale kaasa rahalise kaotuse:

„Nii lapsehoiuteenus kui ka tugisik on väga suureks abiks. Väga raske on siis, kui laps on haige. /.../ SKA ütleb, et kui laps on haige, peab kodus olema vanem, mitte tugisik või lapsehoidja. Oleks vaja kedagi, kes sel ajal lapsega kodus oleks.“ (Lõuna piirkond, fookusgruupiintervjuus osalenud hooldaja)

Kokkuvõttes ei ole võimalik välja tuua ühtset lapsehoiuteenuse mahtu, kuna **vajalik teenuse maht sõltub konkreetsest lapsest**. Erinevate osapoolte poolt toodi välja soov saada lapsehoiuteenust vajaduspõhiselt. Praeguse korralduse järgi peaks ESF vahenditest puudujääva osa kompenseerima KOV. Sellegipoolest ilmnes, et kuigi osas KOV-idest on selline praktika juurdunud, siis nii ei ole see kõigis. See seab hooldajad olukorda, kus teenuse lisanduva mahu eest tuleb neil kas ise tasuda või ise last hooldada.

Lapsehoiuteenuse kättesaadavus

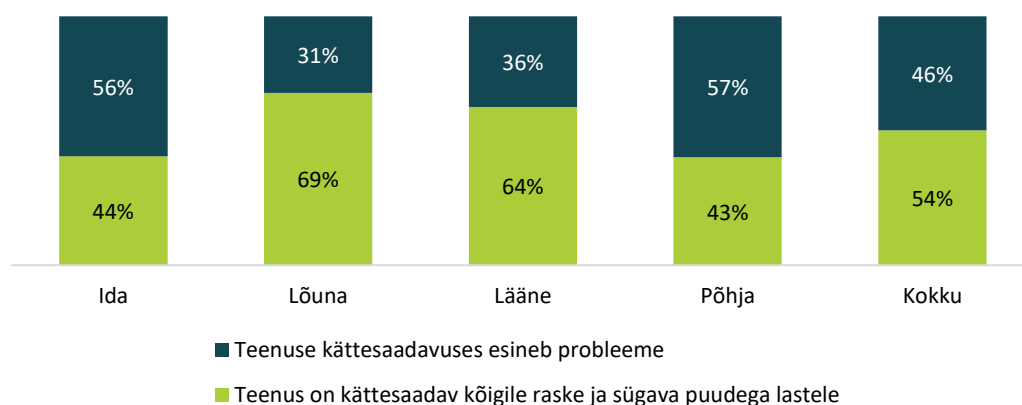
Vähem ollakse rahul ka **teenuse kättesaadavusega oma elukoha läheduses** – kui ligikaudu kaks kolmandikku on teenuse kättesaadavusega rahul (63%, n=167), siis rahul sellega ei ole ligikaudu kolmandik küsitlusele vastanud lapsehoiuteenust kasutanud hooldajatest (30%, n=80). Kättesaadavuse probleemi

tõstatasid ka KOV-id. Küsitlusele vastanud KOV esindajatest leidis veidi üle poole (54%; n=45), et teenus on kättesaadav kõikidele raske ja sügava puudega lastele (vt Joonis 39). Ent 46% (n=38) arvas, et lapsehoiuteenus kättesaadavuses esineb probleeme. Läbivalt toodi probleemina välja teenuseosutajate ja lapsehoidjate puudumine, mis on tingitud ebapiisavast teenuse mahust ning teenusepakkuja füüsilisest kaugusest:

"Järvamaal asub ainuke lapsehoiuteenus osutaja Paide linnas. Türi valla ja Järva valla teenuse kasutajatele on vahemaad kauged. Teenuse osutaja on jänni jäänud sügava puudega laste hoidmisel, mistõttu pole kohta sügava puudega laste hoiuks. Teenust osutatakse maja 2. korrusel, mis on raskesti ligipääsetav liikumispuudega lastele." (Põhja piirkond, küsitlusele vastanud KOV)

Probleemsemad piirkonnad on põhja ja ida piirkond, kus alla poole KOV-idest leidis, et lapsehoiuteenus on kõigile raske ja sügava puudega lastele kättesaadav (vastavalt 43% ja 44%) (vt Joonis 39). Peamise probleemkohana tõstatati neis piirkondades asjaolu, et KOV-is puudub teenusepakkuja, teenuseosutaja on laste jaoks liiga kaugel või ei ole teenusepakkujal võimalik vajalikul määral lastele teenust osutada. Samuti mainiti, et olemasolev ESF rahastus ja maht ei ole vastav nende laste vajadustele, kes teenust pidevalt vajavad. Puudujäävat osa aitab üldjuhul rahastada KOV.

JOONIS 39. KUI KÄTTESAADAV ON LAPSEHOIUTEENUS TEIE KOHALIKUS OMAVALITSUSES? (KOV N=83)

Allikas: Vahehindamise raames läbi viidud veebiküsitlus

Sama teema tõstatas ka fookusgruupiintervjuudes. Kuigi igas maakonnas on olemas teenusepakkuja, jääb mõnede elanike jaoks teenusepakkuja liialt kaugeks ning nii ei jõua kõik raske ja sügava puudega lapsed teenusele, eriti juhtudel, kui piirkonnas pole transporditeenus piisaval määral kättesaadav. Näiteks toodi mitme lõuna KOV esindaja poolt välja, et **transpordi korraldamine on keeruline ja kulukas, kuna teenusepakkuja asub peredest kaugel**. Üks KOV esindaja tõi välja, et transpordiprobleemide tõttu kasutatakse seepärast alternatiivse teenusena lapsehoiuteenus asemel tugiisikuteenust⁶⁷:

„Hajaasustusega piirkonnas on raske kõigile lapsehoiuteenust osutada, sest transpordile on suured kulutused. Vanemad on ka harjunud ja ei vii oma puudega last, kes raskesti kohaneb, mõneks ajaks kellegi hoida. Pigem kasutatakse siis tugiisikuteenust.“ (Lõuna piirkond, küsitlusele vastanud KOV esindaja)

Kokkuvõttes nähtub, et kuigi lapsehoiuteenus – seejuures eriti lapsehoidjatega – on rahulolutase kõrge, ei vasta teenus alati suure hoolduskoormusega ning maakonna keskustest eemal elavate hooldajate vajadustele. Sellega seonduvalt on hankepartnerite ja KOV-ide hinnangul puudu lapsehoiuteenus

⁶⁷ Esineb ka vastupidiseid olukordi, nt kirjeldas üks lääne piirkonna lastekaitsetöötaja fookusgruupiintervjuus järgnevalt: „Peamine on tugiisikuteenus, ka lapsehoid. Mõnele lapsele ei leia tugiisikut, siis on lapsehoid väljapääsuks“.

pakkujatest ning probleeme valmistab nende sõnul teenuseosutajatele pakutav töötasu, mis ei ole vastavuses töö sisuga.

Lapsehoiuteenuse pakkujad ja nende ettevalmistus

Lapsehoiuteenuse osutaja vajab teenuse osutamiseks kutsestandardit. Lapsehoiuteenuse osutajalt ei ole seni otseselt nõutud teadmisi või kogemusi raske ja sügava puudega lastega tegelemiseks ega ka kursisolemist puuete spetsiifikaga. Hooldajal on aga õigus lapsehoidja sobivuse hindamiseks küsida tema ettevalmistust ja töökogemust.⁶⁸

Hankepartneritest **pea kaks kolmandikku** (62,5%; n=10) leidsid, et **lapsehoidjatele seatud ettevalmistuse nõuded on raske ja sügava puudega lastega töötamiseks piisavad** (vt Joonis 40). Seevastu ülejäänud (37,5%; n=6) arvasid, et ettevalmistuse nõuded lapsehoidjatele ei ole piisavad – peamiselt seetõttu, et puuduvad spetsiifilised teadmised raske ja sügava puudega laste toetamisest ja nende erivajadustest. Sellest tulenevalt leiti, et **lapsehoidjate ettevalmistus peaks sisaldama erialast haridust või koolitusi**. Teisalt rõhutati mitmel korral, et lapsed on väga erinevad ning **ettevalmistus peaks eelkõige olema seotud lastega, kellega lapsehoidja tööle hakkab**:

„Tänane süsteem on piisav, lähtuvalt lapse vajadusest õpib lapsehoidja lapsevanema juhendamisel erivajadusest tingitud lisaoskused. Kuna vajadused on nii erinevad, siis kõike koolitada ei ole mõistlik.“ (Põhja piirkond, küsitlusele vastanud hankepartner)

„Ettevalmistus peaks olema asutusepõhine ja seotud just nende lastega, kellega ta tööle hakkab. Võiks omada teadmisi puuete laste diagnoosidest, ravimite manustamisest, lapse arengu etappidest, olema teadlik ergonoomilisest võtetest ja palju muud, mis on seotud meeskonnatöö ning koostöoga.“ (Lõuna piirkond, küsitlusele vastanud hankepartner)

JOONIS 40. KAS LAPSEHOIDJATELE SEATUD ETTEVALMISTUSE NÕUDED ON RASKE JA SÜGAVA PUUDEGA LASTEGA TÖÖTAMISEKS PIISAVAD? (HANKEPARTNERID N=16)

Allikas: Vahehindamise raames läbi viidud veebiküsitlus

Kõik hankepartnerid (n=16; 100%) leidsid, et lapsehoidjatele võiks toimuda **täiendkoolitusi kvalifikatsiooni tõstmiseks ning praktiliste oskuste arendamiseks**. Lapsehoidja senised oskused avalduvad alles tööle asumisel, ning ka alles siis selgub, milliseid oskusi või teadmisi täpsemalt tuleks veel arendada. Täiendkoolituste puhul rõhutati, et neid tuleks korraldada vastavalt vajadusele. Läbivalt **toodi peamiste koolitusteemadena välja lapse tervis ning erinevad erivajadused ja neist lähtuvate oskuste vajadus**, kuid ka üldisemad seigad nagu hea **meeskonnatöö- ja suhtlemisoskus**. Fookusgruppiintervjuus rõhutati ka vajadust koolitada lapsehoiuteenuse osutajaid hooldajaga suhtlema ja konfliktiolukordades käituma.

⁶⁸ Puudega laste tugiteenused: Lapsehoiuteenus. SKA koduleht. <link> (viimati vaadatud 04.10.2019).

Järgnevalt on esitatud loetelu hankepartnerite poolt välja toodud teistest ettepanekutest võimalike täiendkoolituste teemafookuste kohta:

- Tegevuste elluviimine raske ja sügava puudega lapsega (spetsiifilised, sõltuvalt lapsest);
- Diagnoosidest lähtuvad laste eripärad (sh ATH, autism, PCI jm keerulised liitpuuded):
 - Tegevusjuhendamise alused;
 - Kuidas toime tulla lapse agressiooniga;
 - Kuidas last õigesti tõsta;
 - Kuidas reageerida lapse seksuaalkäitumisele;
 - Suhtlemine kõnetute lastega (sh PCS pildid).
- Koostöö meeskonnaga;
- Koostöö lapsevanemaga (sh suhtlemine tundliku lapsevanemaga);
- Stressiga toimetulek ja psühholoogilised ohutegurid.

Kokkuvõte

Üldjuhul ollakse lapsehoiuteenusega rahul (kolme grupi keskmine 89%), kuid erinevate osapoolte tagasisidest nähtus, et suure hooldusvajadusega lastele ei ole teenuse maht ega kättesaadavus piisav. Probleemiks on, et kuigi igas maakonnas on olemas teenusepakkuja, on osas KOV-idest teenusepakkujani jõudmine liialt keeruline ja see takistab teenuse kasutamist.

4. VAHEHINDAMISE TULEMUSED TUGIISIKUTEENUSE OSAS

Tugiisikuteenuse eesmärk on toetada hooldaja toimetulekut või töötamist. Samuti on eesmärgiks lapse ea- või võimetekohase arengu toetamine ja vajadusel hooldustoimingute sooritamine. Tugiisik tegeleb korraga ainult ühe lapsega ning **teenust korraldatakse individuaalselt, sõltuvalt konkreetse lapse vajadustest**. Tugiisik abistab last arendavate tegevuste läbiviimisel, õpetab ja julgustab igapäevaelus toime tulema, abistab ja motiveerib last õppimisel ning aitab suhelda nii perekonnaliikmetega kui ka isikutega väljaspool kodu. Tugiisik võib vajadusel olla ka lapsele saatjaks haridusasutuses, vaba aja veetmisel, terviseasutuses jne. Tugiisiku täpseid tööülesandeid konkreetse lapse puhul kirjeldatakse tugiisikuga sõlmitud lepingus või ametijuhendis. Seejuures on tugiisiku tegevused ja teenuse osutamise aeg ning koht eelnevalt lapse hooldajaga kokku lepitud.⁶⁹

Tugiisikuteenuse vajaduse hindamine toimub juhtumipõhiselt. Vajadust hindab KOV töötaja ning see fikseeritakse lapse juhtumiplaanis. Teenust saab KOV osutada ise (võtab tööle tugiisikud), aga samuti võib KOV korraldada teenuse kättesaadavuse läbi oma allasutuste või osta teenust ühelt või mitmelt teenusepakkujalt.⁷⁰

SKA poolt edastatud kontakt- ja seireandmete kohaselt oli perioodil 2015–2018 (k.a) nii lapsehoiu- kui ka tugiisikuteenust kasutanud 359 vanemat ja ainult tugiisikuteenust 1615 vanemat. Seega on tugiisikuteenus antud projekti raames pakutavatest tugiteenustest kõige enam kasutatav.

Teadlikkus

Veerand ankeedile vastanud ja tugiisikuteenust kasutanud hooldajatest (n=195; 26%) said teenuse kohta teada **kohalikul omavalitsuselt** (vt Tabel 2). Samuti said küllalt paljud hooldajad teenuse kohta teavet koolist või lasteaiast (n=129; 17,2%), tutvusringkonna kaudu (n=117; 15,6%) ning Rajaleidjast (n=101; 13,5%). Sõpradelt või tuttavatelt info saamise puhul tuuakse eraldi esile Facebooki erivajadustega laste vanematele mõeldud grupe.

Kohaliku omavalitsuse roll infoandjana oli suurim põhja piirkonnas ja väikseim ida piirkonnas, samas pole piirkondadevahelised erinevused eriti suured. Haridusasutuse tähtsus tugiisikuteenusest informeerimisel oli kõige suurem lõuna piirkonnas – seal sai ligi veerand tugiisikuteenust kasutanud hooldajatest teenuse olemasolu kohta infot koolist ja/või lasteaiast, mis on peaaegu võrdne KOV-ist infot saanute osakaaluga. Sellega eristub lõuna piirkond teistest piirkondadest, sest mujal on KOV selgelt peamiseks infoandjaks tugiisikuteenuse kohta.

TABEL 2. KUST TE SAITE TEADA TUGIISIKUTEENUSE KOHTA? (HOOLDAJAD N=750)

	IDA	LÕUNA	LÄÄNE	PÕHJA	KOKKU
Kohalikul omavalitsuselt (lastekaitse- või sotsiaaltöötajalt)	22,0%	26,5%	23,8%	29,7%	26,0%
Koolist või lasteaiast	13,0%	24,2%	17,7%	13,8%	17,2%
Sõbralt, tuttavalt, sugulaselt	17,5%	11,8%	13,1%	19,0%	15,6%
Rajaleidjast	13,6%	16,1%	16,2%	9,5%	13,5%

⁶⁹ Puudega laste tugiteenused: Tugiisikuteenus. SKA koduleht. <link> (viimati vaadatud 09.10.2019).

⁷⁰ Puudega laste tugiteenused: Tugiisikuteenus. SKA koduleht. <link> (viimati vaadatud 09.10.2019).

	IDA	LÕUNA	LÄÄNE	PÕHJA	KOKKU
Muu	10,2%	10,4%	6,9%	9,5%	9,5%
Sotsiaalkindlustusametist	10,2%	4,3%	10,8%	9,1%	8,3%
Ei oska öelda	7,3%	4,3%	6,9%	3,0%	5,1%
Meediast (nt TV, ajalehed, internet)	6,2%	2,4%	3,8%	6,5%	4,8%
Töötukassast	0,0%	0,0%	0,8%	0,0%	0,1%

Allikas: Vahehindamise raames läbi viidud veebiküsitlus

Hooldajad töid välja, et **lapsevanemad peavad ise aktiivselt teenuste kohta infot otsima** ja tihti ei saa sellele lootma jääda, et keegi teine olemasolevate tugiteenuste kohta teavet jagaks.

„Teadsin paljusid asju tänu sellele, et olen ise sotsiaaltööd õppinud ja oskasin oma lapsega käia järjepidevalt läbi kõik vajalikud institutsioonid, et lõpuks talle vajalikud teenused saada. Aga kas ja kuidas saavad hakkama need inimesed, kes isegi ei tea, kuhu oma mures pöörduda.“ (Ida piirkond, küsitlusele vastanud hooldaja)

„Puudega lapse vanemad peavad olema ise väga aktiivsed, sest kahjuks neid olemasolevaid võimalusi ja teenuseid eriti ei "reklaamita". (Lõuna piirkond, küsitlusele vastanud hooldaja)

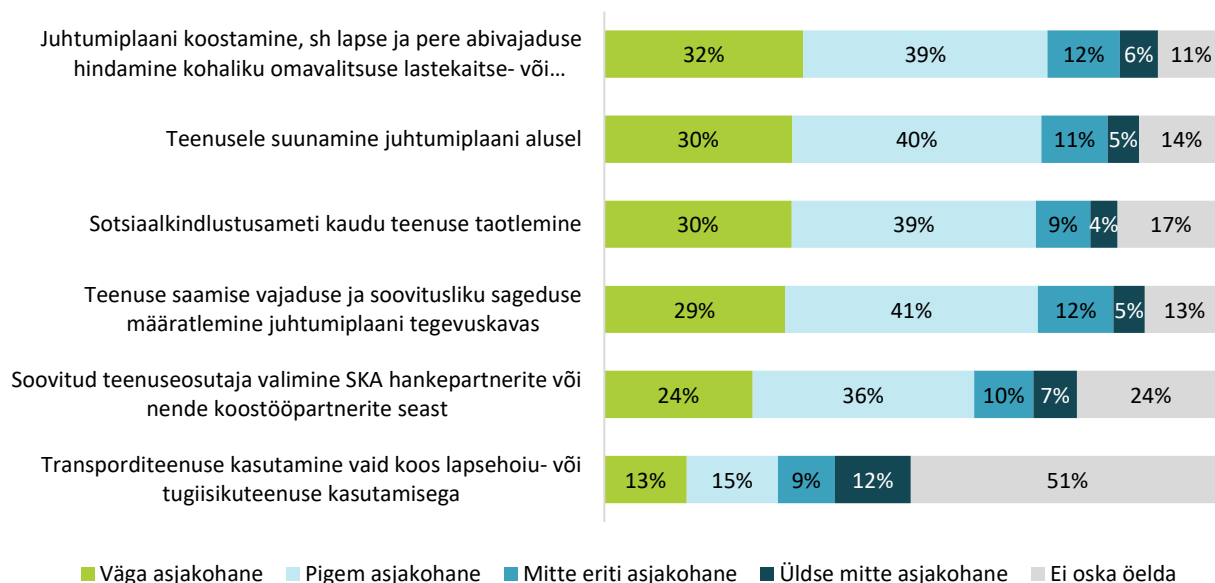
„Hetkel tundub, et uppuja päästmine on uppuja enda asi :(Lapsevanemal puudub selge ülevaade, kus kohas ja kelle käest abi küsida. KOV peaks teadma kõiki abivajavaid lapsi oma piirkonnas ja võiks neile seda ka ise pakkuda. Tihti ei oska vanemad ise küsida ja ei tea ka, mis abile nad loota võivad või saavad.“ (Lõuna piirkond, küsitlusele vastanud hooldaja)

Tugiisikuteenuse tingimused

Tugiisikuteenuse vajaduse hindamine toimub juhtumipõhiselt. Teenuse taotlemiseks tuleb lapsevanemal pöörduda avaldusega KOV-i poole, kus sotsiaal- või lastekaitsetöötaja on juhtumikorraldaja ning koostöös lapsevanemaga hindab lapse teenuse vajaduse. Hindamisel saab aluseks võtta lapsele eelnevalt koostatud rehabilitatsiooniplaani, haridusasutuse arenduskava või muid asjakohaseid dokumente. KOV töötajal on õigus taotluse juurde küsida täiendavat infot nt haridusasutusest, erialaspetsialistidelt jne. Teenusevajadus fikseeritakse lapse juhtumiplaanis.⁷¹

Küsitlusele vastanud tugiisikuteenust kasutanud hooldajad on **üldjuhul teenusele pääsemise tingimustega rahul** (vt Joonis 41). **Veidi alla kolmveerandi vastanutest peab tingimusi asjakohasteks.** Vähem kui viiendik vastajatest leiab, et tingimused (st juhtumiplaani koostamine, selle alusel teenusele suunamine, SKA kaudu teenuse taotlemine, teenuse saamise vajaduse ja soovitusliku sageduse määratlemine juhtumiplaani tegevuskavas ning soovitud teenuseosutaja valimise võimalus) ei ole asjakohased. Vähem ollakse rahul tingimusega, et transporditeenust saab kasutada vaid koos teise teenusega (vt täpsemalt ptk 5 Vahehindamise tulemused transporditeenuse osas“).

⁷¹ Puudega laste tugiteenused: Tugiisikuteenus. SKA koduleht. <link> (viimati vaadatud 09.10.2019).

JOONIS 41. KUI ASJAKOHASED ON TEIE HINNANGUL TUGIISIKUTEENUSELE SAAMISE TINGIMUSED? (HOOLDAJAD N=750)

Allikas: Vahehindamise raames läbi viidud veebiküsitlus

Tugiisikuteenuse saamise tingimustega rahulolu suurendaks see, kui teenuse taotlemine ja hiljem pikendamine oleks lihtsam, sellega kaasneks vähem bürokraatiat ja teenust oleks võimalik saada kohe pärast seda, kui vajadus on tuvastatud.

„Ei näe vajadust dubleerida rehabilitatsiooniplaani, juhtumiplaani ning SKA taotlust. Juhul kui on vajalik plaanis muudatusi teha, siis erinevate plaanide muutmise erinevates asutustes (sh ka teenuseosutaja) on ebamõistlik.“ (Põhja piirkond, küsitlusele vastanud hooldaja)

„See ei peaks olema nii tüütu protsess. Võiks piisata sellest, et omavalitsuse töötaja hindab olukorda ja siis võimaldab teenust.“ (Ida piirkond, küsitlusele vastanud hooldaja)

„Et oleks üks avalduse tegemine. Praegu tegin Otepääle ja kui sealt tunnid otsa said, siis valda, et vald maksaks edaspidi.“ (Lõuna piirkond, küsitlusele vastanud hooldaja)

„KOV ei saa sellest aru, et kui ta hindab ära lapse vajaduse, siis ta ei pea ootama SKA otsust, vaid peab kohe tegutsema hakkama. Siis ta peab teenust pakkuma oma raha eest, aga kuna KOV-il raha pole, siis nad ootavad. Siis vanemad on segaduses.“ (Ida piirkond, fookusgrupis osalenud hankepartner)

Samuti leitakse, et **teenuse saamise eelduseks ei tohiks olla puudeaste** – ka keskmise puudega lapsel võib olla vajadus tugiisiku järele.

„Probleem on, kui lapsel on keskmine puue, et siis ei saa (teenust). /.../ Vajaduse hindamine ei tohiks olla puudeastme põhine.“ (Ida piirkond, fookusgrupis osalenud KOV esindaja)

Küsitlusele vastanud hankepartnerid on tugiisikuteenuse pakkumise korraldusele seatud tingimustega üldiselt rahul (vt Joonis 42). **Probleemkohtadeks on tugiisikuteenuse osutamine haridusasutuses ja tugiisiku töötasu**, millega pole rahul ligi 40% vastajatest. Hankepartnerid leiavad, et haridusasutustes kasutatakse liiga palju tugiisikuid ja see ei võta vanematelt hoolduskoormust vähemaks, vaid pigem vähendab haridusasutuse vastutust. Samuti on kohati segane tugiisiku roll haridusasutuses ning seetõttu rakendatakse tugiisikut tihti õpetaja abina. Töötasu puudutavate tingimuste puhul on problemaatiline see, et **tugiisikud on töö käigus lepinguga**, mistõttu ei ole neile tagatud sotsiaalsed garantiid. Samuti leiavad

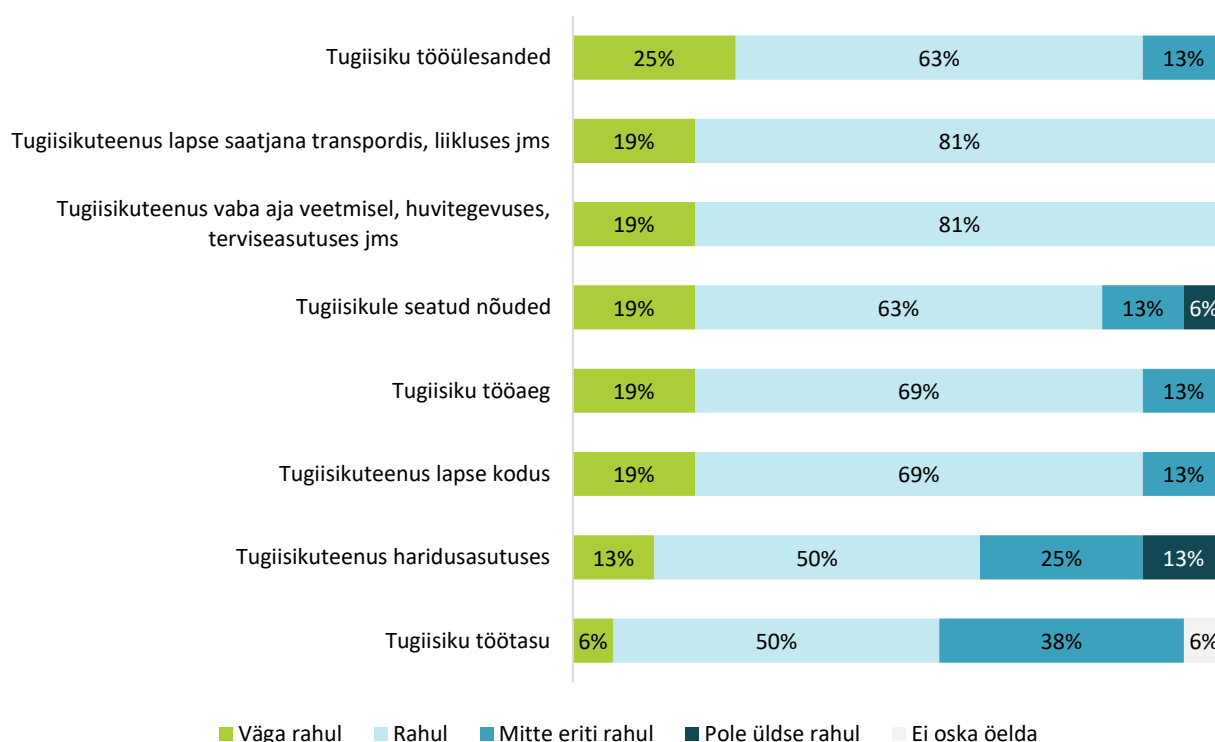
hankepartnerid, et tugiisiku töötasu on töö sisuga võrreldes liiga madal ning kuna koormus on ebastabiilne (nt lapse haigestumise korral ei ole tugiisikul tööd), ka kindel sissetulek pole tagatud. Kokkuvõttes tingivad eelnevalt nimetatud põhjused selle, et tugiisikud vahetuvad tihti (parema pakkumise saamisel lähevad teisele tööle) ja neid on väga raske leida.

„Tugiisikuid kasutatakse abiõpetajana. Õpetaja mõtleb, et tugiisik peaks kuulama ära, mis õpetaja räägib ja siis oma lapsele ka õpetama. Tugiisiku roll on vaadata, et laps püsiks paigal ja võtaks asjad välja, jõuaks teise klassiruumi minnes teistele järele ega kaoks ära. Aga kõik see, need teadmised ainek, need on ikkagi õpetaja ülesanne.“ (Põhja piirkond, küsitlusele vastanud hankepartner)

„Tugiisikuteenust haridusasutuses (kool, lasteaed) võiks rahastada haridusvaldkond ja tugiisiku ametikoht võiks kuuluda haridusasutuse personali struktuuri.“ (Ida piirkond, küsitlusele vastanud hankepartner)

„Tugiisikuid on raske leida, sest nendega sõlmitav käsundusleping ei taga väikese koormuse puhul haigekassakindlustust jms. Töö on ebastabiilse koormuse ja sissetulekuga.“ (Põhja piirkond, küsitlusele vastanud hankepartner)

JOONIS 42. KUIDAS HINDATE TUGIISIKUTEENUSE PAKKUMISE KORRALDUSELE SEATUD TINGIMUSI? (HANKEPARTNERID N=16)

Allikas: Vahehindamise raames läbi viidud veebiküsitlus

Veidi vähemal määral on rahulolematust **tugiisikule seatud nõuete osas**: 19% vastajatest ei ole nendega rahul. Hetkel ei ole tugiisikuteenuse osutajale seatud kuigi rangeid nõudmisi. Ühelt poolt leiavad hankepartnerid, et see on õige, sest peamine ongi see, et tugiisik lapse ja perega klapiks. Teisalt on siiski vaja mõningast ettevalmistust, et erivajadusega lapsega toime tulla. Lisaks on hooldajatel tihti tugiisikule väga kõrged ootused. Kuna aga tugiisikutest on niivõrd suur puudus, ei ole võimalik personali eriti valida. Tagajärjeks on see, et tugiisikuna asuvad tööle inimesed, kes oma kohale kuigi hästi ei sobi ja püsivalt ametisse ei jää.

Vahehindamises osalenud **KOV-id toovad samuti murekohana välja tugiisikute töötamise käsunduslepinguga**, kuid tõdeval samas, et KOV-i eelarve ei võimalda sõlmida kõigi tugiisikutega töölepingut. Samuti mainitakse **tugiisikute ettevalmistuse ja koolituste teemat**.

„Tugiisikutele oleks vaja töölepingut, et oleks tagatud ravikindlustuse olemasolu. See on põhjus, miks tugiisikuid on raske leida ja nad sageli asuvad teisele tööle (põhikohaga töökohale). Ka oleks vaja neile rohkem erialaseid koolitusi.“ (Lääne piirkond, küsitlusele vastanud KOV esindaja)

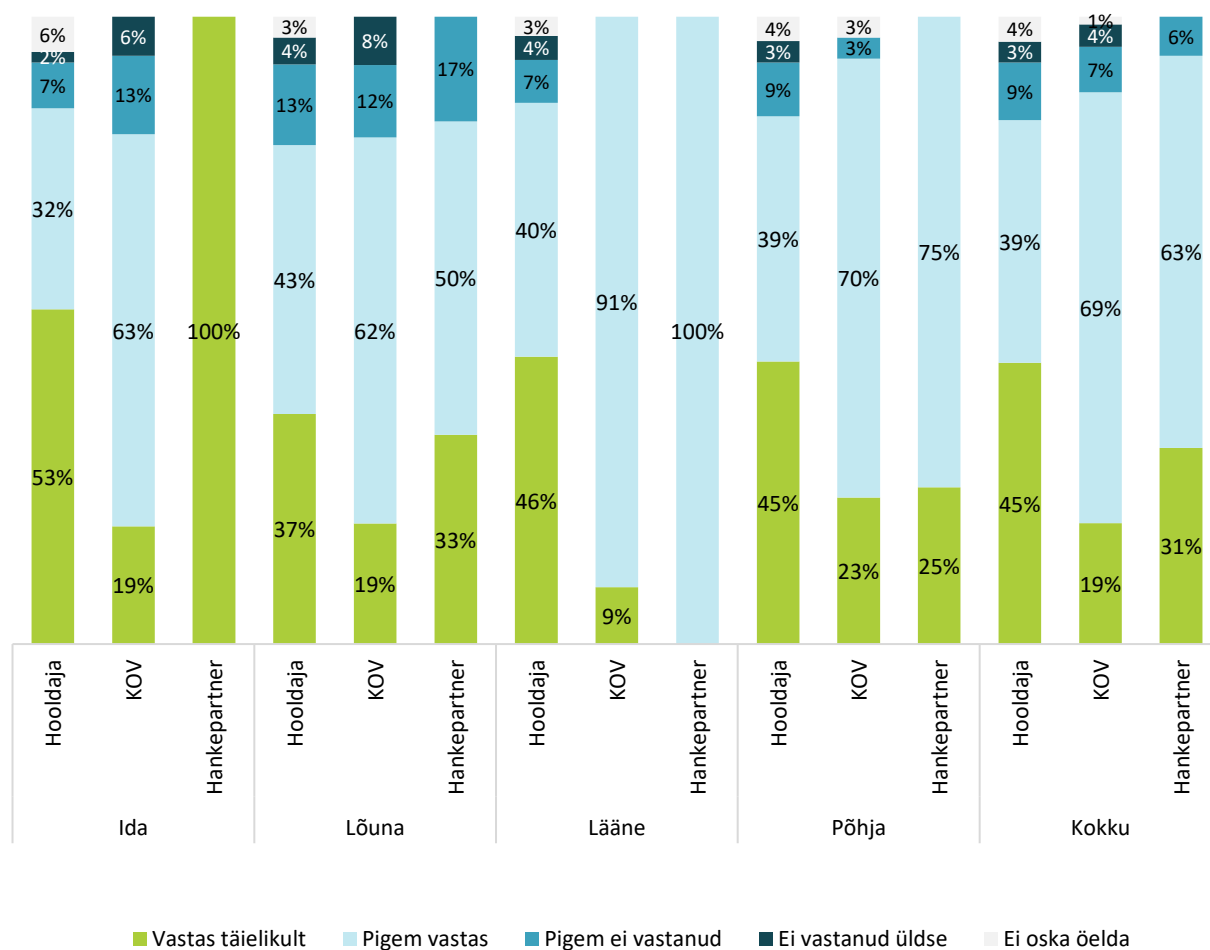
„Tugiisikuteenuse määramise süsteemi tuleks riiklikult muuta. /.../ Omavalitsusel on järjest keerulisem leida tugiisikuid ja just vajaliku ettevalmistusega tugiisikuid. Teenust vajavate laste diagnoosid on niivõrd keerulised, et tavakodanik, kes sellest tööst esialgu huvitatud on, ei pruugi mõista lapse sellist käitumist ja tema haigushoogudega toime tulla. Vajadusel oleme tugiisikut suunanud ka koolitusele, kuid üleüldiselt on raske leida inimesi, kes tahaksid seda tööd teha. Koolis võiks olla rohkem abiõpetajaid ja õpetaja abisid. Õpilastele, kes vajavad rohkem juhendamist/tuge/abi, peaks olema tagatud see abi haridusasutuse siseselt. Tugiisikuteenuse määramine kohaliku omavalitsuse kaudu võiks olla neile lastele, kes vajavad seda teenust väljaspool haridusasutust.“ (Lõuna piirkond, küsitlusele vastanud KOV esindaja)

Kokkuvõttes ollakse valdavalt tugiisikuteenuse taotlemise ja osutamise tingimustega rahul. Hooldajate soov oleks, et **teenuse taotlemine oleks lihtsam** ja võimalusel **teostatav ühes kohas**. Samuti võiks **teenuse saamise või vähemalt tugiisiku otsimisega alustada kohe** pärast seda, kui KOV on teenusevajaduse ära hinnanud, mitte ei peaks nende toimingutega alustamiseks ootama SKA otsust. Tugiisikuteenuse osutamise puhul tuleks leida võimalusi, et **tugiisikud saaksid töötada töölepingu alusel**. Loodetavasti kindlustaks see, et tugiisikuid oleks rohkem ja nad jääksid püsivalt ametisse. Nii ei kuluks asjatult ressursi üha uute tugiisikute välja koolitamisele; lapsed, pered ja ka haridusasutused ei peaks kokku puutuma tugiisikute pideva vahetumisega ning kokkuvõttes tõuseks teenuse kvaliteet ja jätkusuutlikkus.

Rahulolu tugiisikuteenusega

Nii küsitlusele vastanud hooldajad, KOV-id kui ka hankepartnerid leidsid, et tugiisikuteenus vastab täielikult või pigem vastab raske ja sügava puudega laste ja nende hooldajate vajadustele. Kolme grupi peale keskmiselt arvas nii ligi 89% vastajatest (vt Joonis 43). Kõige rohkem oli teenusega täiesti rahul olevaid vastajaid hooldajate seas. Samas varieerusid hooldajate arvamused ka kõige rohkem ja seda kõigis piirkondades – st leidis nii neid, kelle arvates tugiisikuteenus vastas täielikult vajadustele, kui ka neid, kelle arvates see ei vastanud vajadustele üldse.

JOONIS 43. KAS TUGIISIKUTEENUS VASTAB LAPSE JA TEMA PERE VAJADUSTELE? (HOOLDAJAD N=752, KOV N=83, HANKEPARTNERID N=16)

Allikas: Vahehindamise raames läbi viidud veebiküsitlus

Hankepartnerite hinnangud varieerusid piirkondade lõikes kõige vähem. Seejuures arvasid kaks ida piirkonna hankepartnerit, et tugisikuteenus vastab täielikult laste ja perede vajadustele. Ka põhja ja lääne piirkonnas polnud ühtegi hankepartnerit, kelle hinnangul tugisikuteenus ei vasta perede vajadustele. Vaid lõuna piirkonna hankepartneritest arvas 17%, et teenus ei vasta laste ja perede vajadustele.

KOV-idest olid lõuna ja ida piirkonna esindajad teistest kriitilisemad ning ligi viiendik leidis, et tugisikuteenus ei vasta või pigem ei vasta laste ja perede vajadustele.

Tugisikuteenuse korralduse puhul ilmnis **kõrge rahulolu tugisikuteenuse töö kvaliteedi osas**: 85% vastanud hooldajatest (n=637) oli sellega rahul või väga rahul (vt Joonis 44). Kui pere leiab endale stabiilse tugisikuteenuse, siis valdavalt hinnatakse teda ja temalt saadavat abi väga kõrgelt.

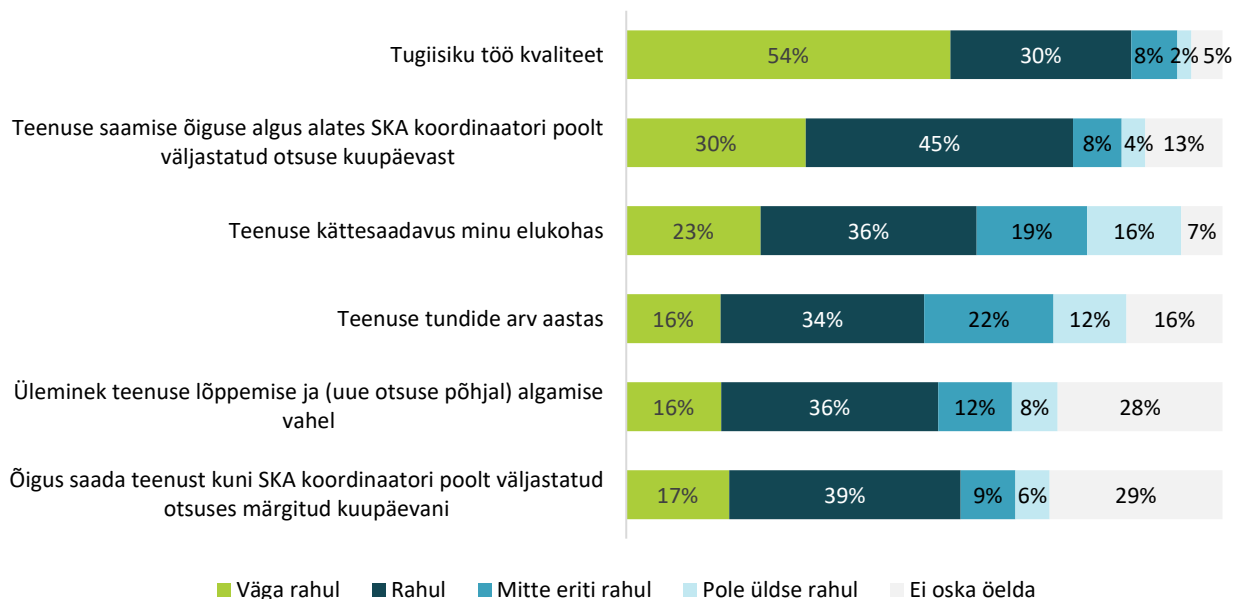
„Alati saab arvestada tugisikuga. Mitte midagi ei ole jäänud pärast tugisikuteenuse saamist tegemata. Lapsel on ka ainult kasuks teise inimesega tegelemine. Ja ise saan käia rahuliku südamega tööl. Ei lasta lahti enam sellepärast, kui vaja koju jääda, et pole last kuhugi panna.“ (Ida piirkond, küsitlusele vastanud hooldaja)

„Tugisikuteenusest on väga suur abi. Enne seda läksin 17.30 paiku koju ja hakkasime lapsega õppima, aga laps oli selleks ajaks juba nii väsinud, et sellest ei tulnud midagi välja. Nüüd tugisikuteenus on juba saanud selleks ajaks juba nii väsinud, et sellest ei tulnud midagi välja.“

läheb lapsele kooli vastu, lähevad koju ja õpivad ära. On lapsega paar tundi, aga sellest on väga suur abi.” (Põhja piirkond, fookusgrupis osalenud lapsevanem)

„Meeldis, et ma ei pidanud enam muretsema, kust leida lapse juurde inimest, kes temaga koos oleks, teda aitaks ja toetaks sel ajal kui olen koolis või tööl. Olin väga rahul, et tugisikuteenust sai kasutada ka koolivaheaegadel, kuna vastasel juhul poleks saanud ma tööl käiagi. Tänu tugisikule said ka suuremad lapsed tagasi oma aja, st ei pidanud tegelema väikse õega sel ajal, kui vanemaid polnud kodus.” (Lõuna piirkond, küsitlusele vastanud hooldaja)

JOONIS 44. KUI RAHUL OLETE TUGISIKUTEENUSE KORRALDUSEGA? (HOOLDAJAD N=753)

Allikas: Vahehindamise raames läbi viidud veebiküsitlus

Samuti on kolmveerand vastajatest (n=376) rahul sellega, et **teenuse saamise õigus algab SKA koordinaatori poolt väljastatud otsuse kuupäevast**.

Kõige rohkem rahulolematust põhjustab teenuse kättesaadavus vastaja elukohas ja **tugisiku teenuse tundide arv aastas**. Nende aspektidega ei olnud rahul vastavalt ligi 35% (n=259) ja 34% (n=255) tugisikuteenust kasutanud hooldajatest.

Teenuse kättesaadavus

Teenuse kättesaadavusega oma elukohas on rahul 59% (n=443) küsimustikule vastanud hooldajatest ning rahulolematud on ligi 35% (n=259). Suurim probleem on see, et **tugisikuid lihtsalt ei ole**. Seetõttu leiavad hooldajad, et **tugisikute töötingimusi peaks parandama** (töölepinguga töö, kõrgem palk) – siis ehk oleks tugisikuid rohkem, nad oleksid motiveeritumad ning jääksid lapse juurde püsima. Samuti leitakse, et nii mõnelgi juhul **võiks tugisik tegelikult olla korraga mitme lapsega**, sest nii oleks võimalik tugisikut efektiivsemalt kasutada, lastel oleks seltsi ja tugisikul oleks ka nt ühe lapse haiguse või vanemate puhkuse ajal töö tagatud. **Tugisiku leidmist raskendab asjaolu, kui teda on vaja ainult mõneks tunniks päevas** (nt pärast kooli kuni lapsevanema koju jõudmiseni). **Eriti keeruline on leida meessoost tugisikuid**. Neid oleks vaja nt suurt kasvu teismelistele poistele, keda peab tõstma. Samuti võivad suuremad poisid häbeneda naissoost tugisikut hügieeniprotseduuride juures.

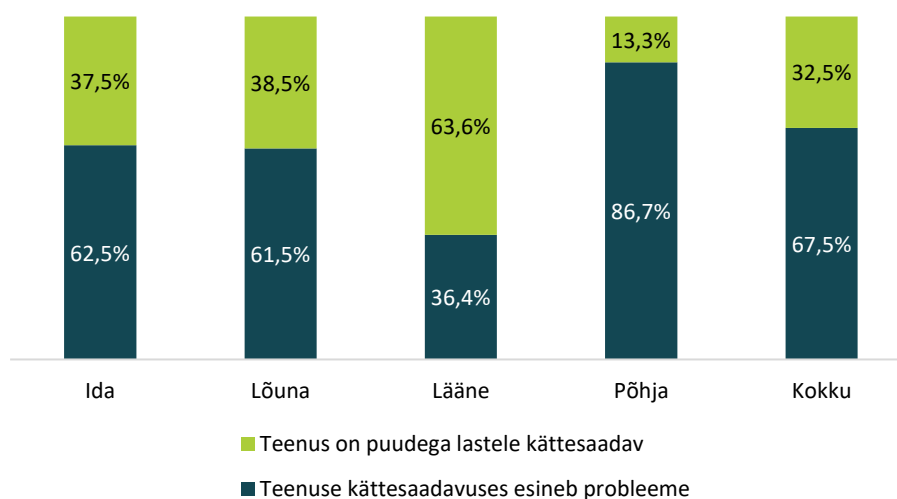
„Käsunduslepinguga on väga keeruline leida tugisikut, kes oma ettevalmistuse ja isiksuseomaduste poolest tugisikuks sobiks. /.../ Usun, et tugisiku kõrgem tunnihinne ja tööleping (tähtajaline) aitaksid parandada tugisikuteenuse kvaliteeti.” (Lõuna piirkond, küsitlusele vastanud hooldaja)

„Ma pole terve 2019. a vältel saanud tugiisiku teenust reaalselt. Kuigi suunamine on olemas, pole teenuseosutaja mulle suutnud teenust pakkuda - seega ei saa ma hinnata rahulolu. /.../ Tugiisikud peaks olema töölepingulised töötajad – tänase töötasu ja kohustuste juures ma saan aru, miks seda tööd ei soovita teha. Seega võiks ka teenusepakkujad mõelda, kuidas paremini teenust korraldada. Ka läheb praegu liiga suur osa teenuse rahastusest administratiivkuludeks.“ (Lõuna piirkond, küsitlusele vastanud hooldaja)

Kui võrrelda erinevaid piirkondi, on **rahulolu tugiisikuteenuse kättesaadavusega madalaim põhja ja lõuna piirkonnas**, kus vastavalt 37,8% (n=88) ja 36% (n=76) vastanud hooldajatest ei ole teenuse kättesaadavusega rahul. Lääne piirkonnas on kättesaadavusega mitte rahulolevaid hooldajaid 33,6% (n=44) ja ida piirkonnas kõige vähem ehk 28,7% (n=51).

Ka vahehindamises osalenud **KOV-id leiavad, et tugiisikuteenuse kättesaadavuses esineb probleeme** (vt Joonis 45). Nii arvab 2/3 KOV-ideist. Kõige enam probleeme on põhja piirkonna omavalitsustes (87%, n=26) ning kõige parem on seis lääne piirkonnas, kus vastupidiselt ülejäänud piirkondadele leiab ligi 2/3 KOV-ideist, et tugiisikuteenus on raske ja sügava puudega lastele kättesaadav.

JOONIS 45. KUI KÄTTESAADAV ON LAPSEHOIUTEENUS TEIE KOHALIKUS OMAVALITSUSES? (KOV N=83)

Allikas: Vahehindamise raames läbi viidud veebiküsitlus

Nagu lapsevanemad, nii peavad ka KOV-id suurimaks probleemiks seda, et **tugiisikuid on väga raske leida**. Ühelt poolt on pakutavate tingimustega nõus olevaid **tugiisikuid niigi vähe**, teisalt näevad KOV-id, et **lisaks lapsele peab tugiisik sobima ka vanematega** ning tihti on takistuseks just see. Samuti tekitab probleeme tugiisikute sagedas vahetumine. Lisaks tuuakse läbivalt kõigis piirkondades murekohana välja seda, et **eriti keeruline on tugiisikute leidmine maa- või hajaasustusega piirkondadesse**.

„Töjõupuudus. Raske on leida osalise ajaga käsunduslepinguga töötada soovivaid sobivaid kandidaate. On inimesi, kes oleksid nõus osalise koormusega töötama, kuid pelgavad jääda ilma ravikindlustusest, kui töötasu on liiga väike.“ (Põhja piirkond, küsitlusele vastanud KOV esindaja)

„Ei ole piisavalt tugiisikuid, keeruline on leida sobivat inimest n-ö hakitud tööajale.“ (Lõuna piirkond, küsitlusele vastanud KOV esindaja)

„Hajaasustus ja pikad vahemaad on probleemiks. Ei ole inimest lähedalt võtta ning kütust ei kompenseerita. Tugiisikute palgad on väikesed ning pole mõtet käia tööle kaugelt.“ (Lõuna piirkond, küsitlusele vastanud KOV esindaja)

Hankepartnerite jaoks on tugiisikute leidmine samuti suur probleem ja seda raskendab käsunduslepingu pakkumine.

„Need proudad, kes võib-olla tööle tuleks ja oleks väärt tugiisikud, nad ongi 50+, kes on juba oma lapsed suureks kasvatanud ja kellel on selline andmisrõõm. Neil on vanus juba selline, et Haigekassa peab olema. Mul on väga paljud head inimesed jäänud tulemata, sest ma ei suuda pakkuda jätkusuutlikku töölepingut.“ (Põhja piirkond, fookusgrupis osalenud hankepartner)

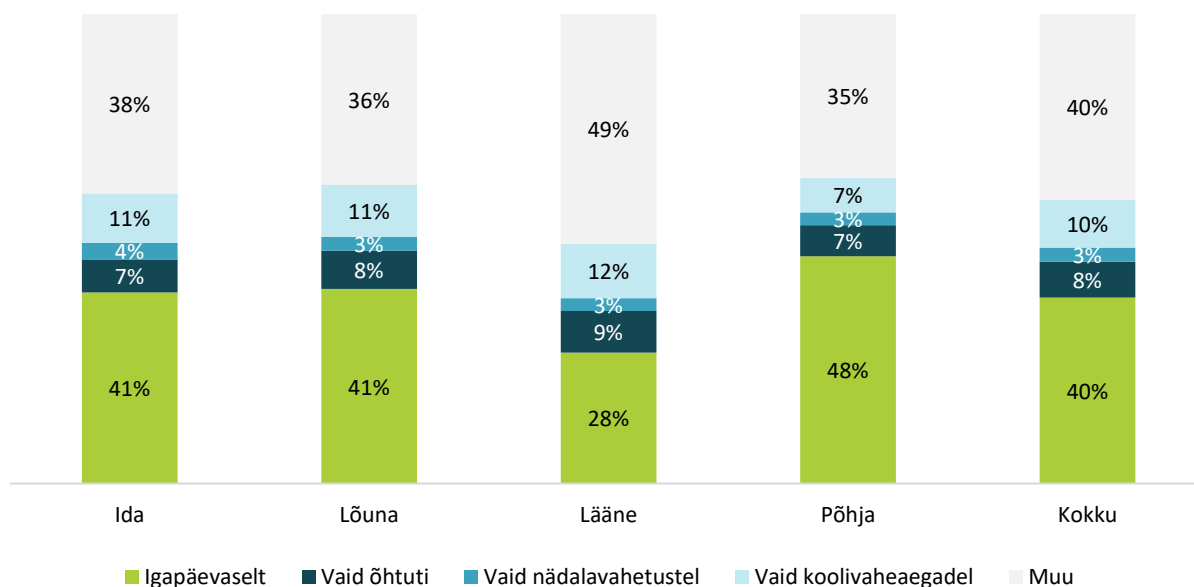
„Raskem ongi leida tugiisikut poistele, kui ta on juba 13–14-a ja ise tunneb, et on suur. Ta ei taha teistest erineda ja hakkab tugiisikut tõrjuma. Siis on vaja sellist hästi rahulikku kannatlikku inimest. Kui siis mõni teine laps koolis kommenteerib ka, siis on kogu töö asjatu.“ (Lõuna piirkond, fookusgrupis osalenud hankepartner)

Teenuse piisavus

Tugiisikuteenuse tundide arvuga aastas (s.o vähemalt 702 h) olid rahul pooled vastanud hooldajatest (50%, n=376). Umbes kolmandiku (n=255) puhul esines mõningast rahulolematust. Peamiseks põhjuseks oli **liiga vähene tundide arv**, samuti **vähene paindlikkus**. Hooldajatel on kogemusi olukorraga, kus haridusasutus keeldub last ilma tugiisikuta vastu võtmast. Olemasolevast teenuse mahust aga ei piisa selleks, et tugiisik saaks iga päev lapsega kaasas käia. **Vajadus tugiisiku järele on tavapärasest suurem koolivaheaegadel**. Mõned lapsevanemad tõid välja, et **vajaksid erakorraliselt abi** nt siis, kui on ise haigestunud ega suuda lapsega tegeleda. Samuti on vahel **vajadus n-ö lühiajalise tugiisikuteenuse järele**, nt kui on vaja last koolivaheajal teraapiasse ja tagasi viia. Lisaks tahaksid hooldajad mõnikord ise lihtsalt veidi puhata ning sooviksid selleks kasutada tugiisiku abi, kuid ei raatsi reaalsete teenusemahutude juures seda võimalust kasutada.

Neil hooldajatel, kelle puhul tugiisikuteenuse maht ei vastanud nende vajadustele, oli võimalik välja tuua soovitud teenuse maht. Ilmnes, et 40% (n=344) vastajatest sooviksid tugiisikuteenust kasutada igapäevaselt, 10% (n=83) vaid koolivaheaegadel, 8% (n=63) vaid õhtuti ja 3% (n=25) vaid nädalavahetustel (vt Joonis 46). Regioonide lõikes oli vajadus igapäevase tugiisikuteenuse järele kõige madalam lääne piirkonnas.

JOONIS 46. MILLISES MAHUS TULEKS TEILE TUGIISIKUTEENUST PAKKUDA, ET TEIE HOOLDUSKOORMUS VÄHENEKS EELISTATUD TASEMENI? (HOOLDAJAD N=838)

Allikas: Vaahindamise raames läbi viidud veebiküsitlus

„Muu“ variandi puhul täpsustati peamiselt seda, et igapäevase vajaduse all on mõeldud töö-, kooli- ja/või lasteaiapäevi. Samuti selgitati, et teenus võiks olla olemas vastavalt vajadusele, vajadus aga võib tekkida ettearvamatult. Lisaks on neid hooldajaid, kes töötavad öises vahetuses, ja siis oleks tugiisikut vaja ka öösi.

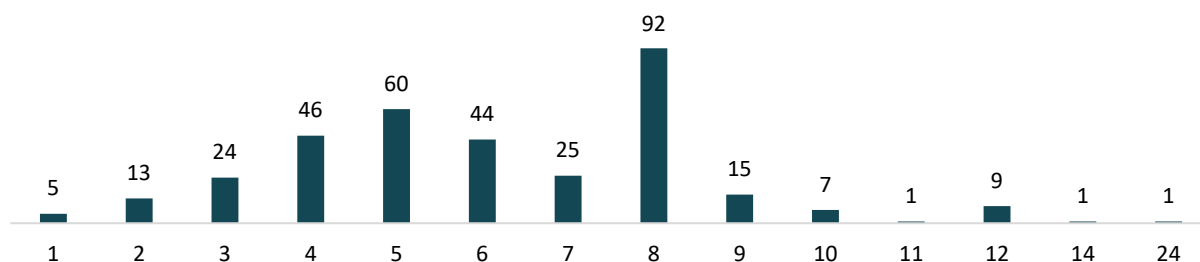
„Vajadused on ajaliselt ja päevaliselt väga erinevad, nii et teenust sooviks ikka saada vajaduspõhiselt vastavalt hetkelisele olukorrale.“ (Ida piirkond, küsitlusele vastanud hooldaja)

„Vastavalt vajadusele võiks süsteem olla senisest paindlikum (kokkuleppel ka õhtud, ööd, nädalavahetused).“ (Põhja piirkond, küsitlusele vastanud hooldaja)

„Olen üks kord roomanud oma lapse juurde, et mähet vahetada, sest ma lihtsalt ei suutnud kõndida. Võiks olla mingi tugiisiku variant, aga see ei saa olla niimoodi nagu valla kaudu, sest siis saan juba enne terveks, kui sellise inimese leiab. Saan aru, et see on keeruline korraldada, sest see peaks ikka olema inimene, kes teab mind ja mu last.“ (Lääne piirkond, fookusgruupiintervjuus osalenud hooldaja)

Need, kes vajaksid tugiisikuteenust igapäevaselt, täpsustasid tundide arvu, mis võimaldaks neil vähendada hoolduskoormust eelistatud tasemeni. Kõige rohkem on neid, kes sooviksid teenust kasutada 8 tundi päevas (27%, n=92; vt Joonis 47). Samas arvestuslik keskmine vajalik teenustundide arv on 6 tundi ööpäevas. Olulisi piirkondlikke erinevusi hooldajate vastustes ei olnud.

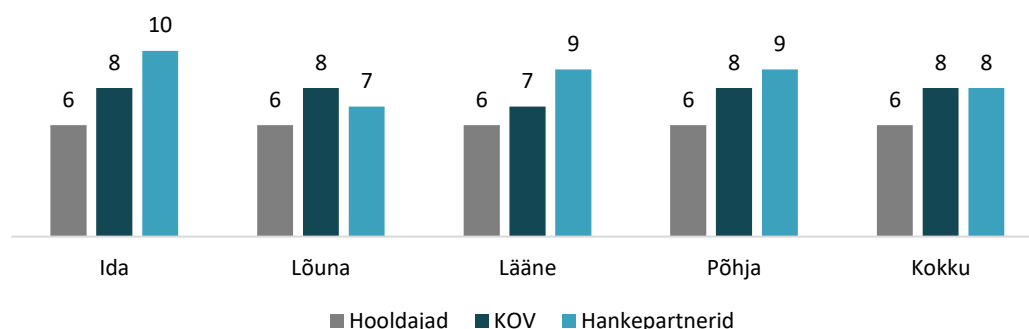
JOONIS 47. HOOLDAJATE POOLT MÄRGITUD IGAPÄEVAESELT VAJALIKE TEENUSTUNDIDE ARV (HOOLDAJAD N=344)

Allikas: Vahehindamise raames läbi viidud veebiküsitlus

Hankepartnerid ja KOV-id hindavad hooldajate tegelikku vajadust tugiisikuteenuse järele isegi suuremaks kui hooldajad ise – mõlemad rühmad keskmiselt 8 tundi ööpäevas (vt Joonis 48). Vajalik tundide arv varieerus KOV-ide hinnangul 4–24 ja hankepartnerite arvates 4–14. Seega võib öelda, et **vajadus tugiisikuteenuse järele on väga individuaalne ning sõltub konkreetsest lapsest.**

JOONIS 48. MILLINE PEAKS OLEMA TUGITEENUSTE MAHT, ET SEE VASTAKS RASKE JA SÜGAVA PUUDEGA LAPSE VANEMATE TEGELIKELE VAJADUSTELE? (HOOLDAJAD N=344; KOV N=83; HANKEPARTNERID N=16)

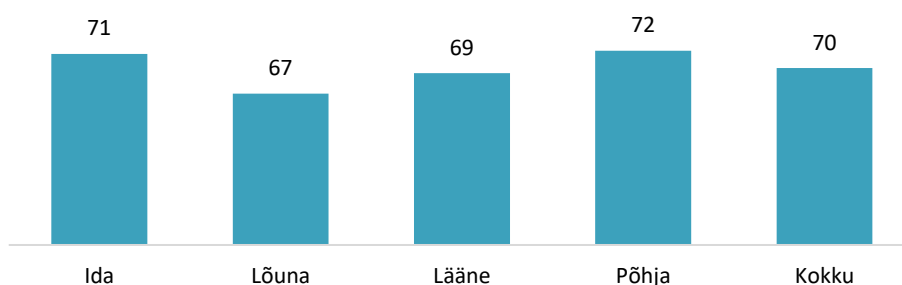
Allikas: Vahehindamise raames läbi viidud veebiküsitlus

Tugiisikuteenuse kasutamise tulemuslikkus

Hooldajate keskmine hinnang sellele, kuivõrd tugiisikuteenus on aidanud kaasa nende lapse õpitulemuste paranemisele, on üle keskmise (100 punkti skaalal 69,6, vt allolev joonis). Kõige kõrgemalt hindasid tugiisikuteenuse rolli õpitulemuste paranemisele kaasa aitamisel põhja piirkonna hooldajad (71,5) ning kõige madalamalt lõuna piirkonna hooldajad (66,8). Samas on piirkondlikud erinevused küllaltki väikesed ning üldiselt peetakse tugiisiku mõju õpitulemuste paranemisele märkimisväärseks.

„Sotsiaalsed oskused ja eneseväljendusoskused on kindlasti paranenud, aga kui need on toetatud, eks siis tulevad koolis ka paremad õpitulemused.“ (Lõuna piirkond, haridusametuse esindaja)

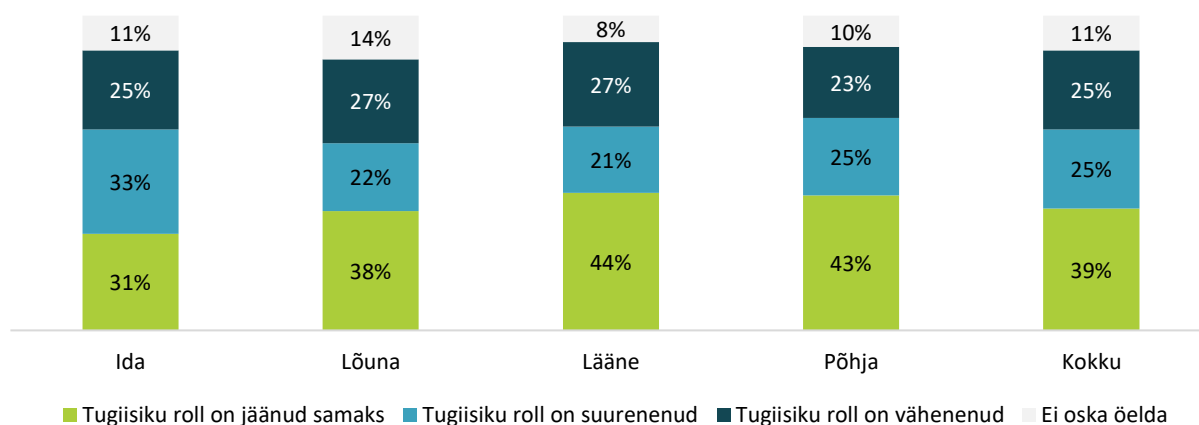
JOONIS 49. HOOLDAJATE KESKMINNE HINNANG TUGIISIKUTEENUSELE LAPSE ÕPITULEMUSTE PARANEMISE MÕJUTAJANA (MAX=100; HOOLDAJAD N=690)

Allikas: Vahehindamise raames läbi viidud veebiküsitlus

Tugiisiku ülesandeks on lapse ea- või võimetekohase arengu toetamine ja vajadusel hooldustoimingute sooritamine. Ideaalis võiks aja jooksul ning lapse kasvades tugiisiku roll väheneda (loomulikult on ka selliseid lapsi, kelle hooldusvajadus pigem suureneb). Vahehindamises osalenud **hooldajatest suurem osa leidis, et tugiisiku roll on teenuse saamise vältel jäänud samaks** (39%, n=267; vt Joonis 50). Neid hooldajaid, kes arvasid, et tugiisiku roll on vähenenud või suurenenud, oli võrdselt (25%, n=173). Ülejäänud hooldajad (11%, n=76) ei osanud hinnangut anda. Kui võrrelda erinevaid regioone, siis **ida piirkonna hooldajate hulgas on keskmisest vähem neid, kelle arvates on tugiisiku roll jäänud samaks ning pigem arvatakse, et roll on suurenenud.**

JOONIS 50. MILLISE MAHUGA ON OLNUD TEIE LAST TOETAVA TUGIISIKU ROLL TEENUSE SAAMISE VÄLTEL? (HOOLDAJAD N=689)

Allikas: Vahehindamise raames läbi viidud veebiküsitlus

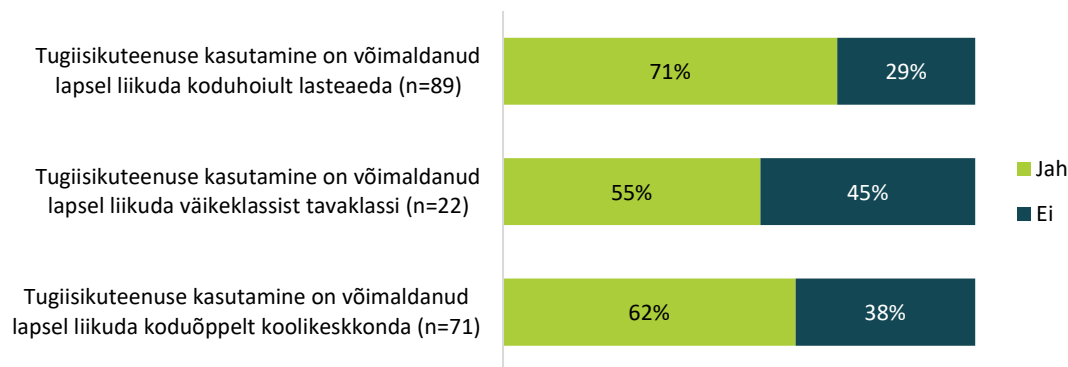
Peamiste tegevustena, millega tugiisik last toetab, tuuakse välja nii haridusasutuses kui ka kodus lapse kõrval olemist, igapäevatoimingutes ja õppimisel abistamist, toetamist liikumisel, sotsiaalsete oskuste arendamist, tähelepanu suunamist, aga ka lapse eneseusu ja enesekindluse taastamist/parandamist, positiivse ellusuhtumise kujundamist ning abi haigusega leppimisel. Samuti on tugiisik tihti ühenduslülilik hooldajate ja haridusasutuse vahel ning annab tagasisidet lapse arengu ja edusammude kohta. Mõnel juhul nimetati ka väga spetsiifilisi ülesandeid, nt lapse jälgimine une ajal, sest lapsel võivad tekkida epilepsiahood. **Kokkuvõttes soodustavad tugiisiku poolt sooritatud tegevused lapse iseseisvumist.**

„Iseseisvumisel ja enesega toimetulekul ning eakaaslastega suhtlemisel. See periood, kui laps oli tugiisikuga tavalasteaias, oli lapse areng suurem ja rohkem eakohasem kui erilasteaias täna. /.../ Tugiisiku abil paranesid sotsiaalsed oskused ja suhtlemisoskused.“ (Lõuna piirkond, küsitlusele vastanud hooldaja)

„On lapsega tunnis, kooli üritustel, vajadusel vahetundides. Toetab õpetegevuses, hoiab tähelepanu tunni tegevustel, aitab maha jäädes järje peale saada, kirjutada üles puudu jäänud info. Annab tagasisidet lapse käitumise ja õppimise kohta.“ (Lääne piirkond, küsitlusele vastanud hooldaja)

Hinnates **tugiisikuteenususe tulemuslikkust haridusasutuses**, leiab peaaegu kolmveerand hooldajatest (n=63), kelle laps on olnud koduhoiul, et **teenus on võimaldanud lapsel liikuda koduhoiult lasteaeda** (vt Joonis 51). Veidi alla 2/3 on neid, kelle puhul on laps muidu olnud koduõppel, kuid tänu tugiisikuteenususele on liikunud koolikeskkonda (n=44). Pisut enam kui pooltel hooldajatest, kelle laps on olnud väikeklassis, on tugiisikuteenus võimaldanud lapse liikumise üle tavaklassi (n=12). Kõige kõrgemalt hindavad tugiisiku mõju haridusasutuses lääne piirkonna hooldajad: seal on 93% (n=13) vastanute puhul tugiisikuteenus võimaldanud lapsel liikuda koduõppelt koolikeskkonda ja 78% (n=7) puhul koduhoiult lasteaeda. Seega on **tugiisikuteenus haridusasutuses või sinna saamisel olnud igati tulemuslik.**

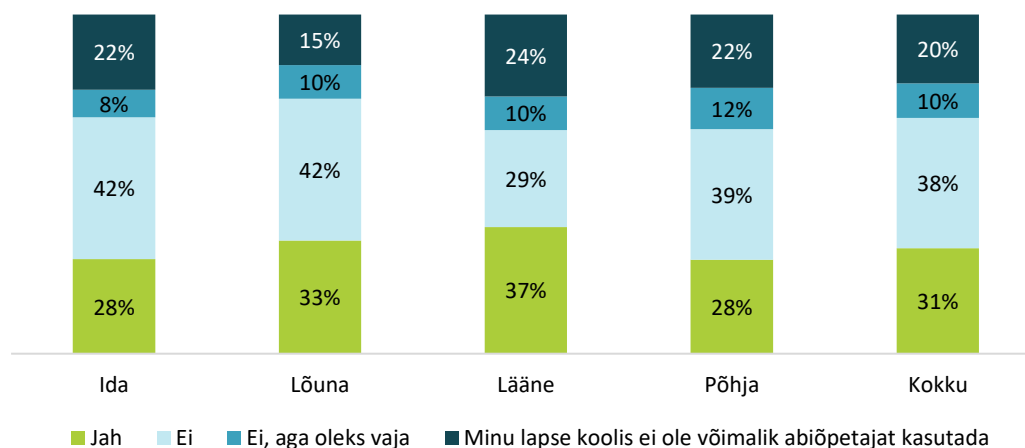
JOONIS 51. TUGIISIKUTEENUSE TULEMUSLIKKUS HARIDUSASUTUSES (HOOLDAJAD N=539)

Allikas: Vahehindamise raames läbi viidud veebiküsitlus

Veidi vähem kui kolmandikul (n=156) vahehindamises osalenud raske ja sügava puudega laste hooldajatest on kogemus, et lisaks tugiisikule toetab last koolis ka abiõpetaja või õpetaja abi (vt Joonis 52). Viiendiku vastajate puhul (n=102) pole koolis sellist võimalust, st koolis puudub vastav tugipersonal. 10% vastajatest leiab, et last ei toeta abiõpetaja või õpetaja abi, aga tegelikult oleks seda vaja. Hindamises osalenud hooldajate vastuste põhjal on abiõpetajaid kõige rohkem toeks lääne piirkonnas (33%, n=34), keskmisest vähem aga põhja ja ida piirkonnas (vastavalt n=41 ja n=34). Samas on lääne piirkonnas teistest rohkem selliseid koole, kus lapsel pole koolis võimalik abiõpetajat kasutada.

JOONIS 52. KAS LISAKS TUGIISIKULE TOETAB TEIE LAST KOOLIS KA ABIÕPETAJA VÕI ÕPETAJA ABI? (HOOLDAJAD N=502)

Allikas: Vahehindamise raames läbi viidud veebiküsitlus

SKA koordinaatorite, hankepartnerite ja KOV esindajate arvates võiks haridusasutustes oluliselt väheneda vajadus tugiisikuteenuse järele. Tegelikuses aga on teenuse kasutamine järjest kasvanud, sest haridusasutustes pole lisapersonali n-ö eriliste lastega tegelemiseks. Tugiisikuteenus on siiani olnud suhteliselt kerge võimalus abi saamiseks. Samas võib see kaasa tuua uusi probleeme, kuna **tugiisik ei kuulu kooli personali hulka ja temalt ei saa nõuda sobivat haridustaset. Seetõttu ei pruugi õpetajatele meeldida, et klassis on üks või mitu võõrast täiskasvanut.** Segadus võib tekkida ka sellest, kui **osapooltele ei ole nende ülesanded selged** (tugiisikut kasutatakse abiõpetajana ka teiste laste juhendamiseks, tugiisik teeb lapse eest liiga palju ära, tugiisik on eelneva ettevalmistuseta ja õpetaja peab lisaks lastele ka teda juhendama jne). Tihti on **tugiisikul haridusasutuses rakendust vaid piiratud ajal** (nt mõnes tunnis või ainult vahetundides). Seega oleks tugiisikut võimalik paindlikumalt kasutada, kui ta kuuluks kooli personali hulka, teda saaks kasutada mitme lapse abistamiseks ning koolil tasuks investeerida tema koolitamisega. Ka hooldajate jaoks oleks lihtsam, kui haridusasutuses olemise ajal oleks tugiisiku olemasolu korraldatud kooli või lasteaia poolt ning lapsevanem ei peaks muretsema, mis saab nt tugiisiku või tema laste haigestumise korral.

„Tugiisik tundub kohati raiskamine, kuna ta peab kontsentreeruma ainult ühele õpilasele. /.../ Õpetaja abist saab palju kiiremini spetsialist, sest ta on kogu aeg õpetaja kõrval ja näeb, mida õpetaja teeb. /.../ Seepärast omandab õpetaja abi kompetentsi ka palju kiiremini kui tugiisik. /.../ Tugiisikul ei tule nii palju tööriistu töökohvrise, kui sellel, kes on koos mitme erineva lapsega ning näeb mitmeid erinevaid õpetajaid.“ (Lõuna piirkond, haridusasutuse esindaja)

„Ei saa ka nõuda, et haridusasutus võtaks tugiisiku lepinguga tööle, sest tugiisik ei tegele muuga kui ainult selle ühe lapsega. Teda ei saa rakendada mingiks muuks tööks. Kui laps on haige või ta ei tule, siis tugiisikul lihtsalt ei ole tööd. Kui ta oleks meie töölepinguga, siis ta saaks sellel päeval töötada.“ (Lõuna piirkond, haridusasutuse esindaja)

Samas nendivad kõik osapooled, et on lapsi, kes ilma individuaalse tugiisikuta ei saa haridusasutuses hakkama (nt kui on vaja abi liikumisel, kirjutamisel, hügieeniprotseduurides jne). **Eriti keerulises olukorras on alusharidusasutused, sest seal tihti alles hakkab lapse erivajadus ilmne**, aga vanemad ei ole veel valmis seda tunnustama ja diagnoosi ning abi saamisega läheb aega. Vahel laps ei saagi enne lasteaia lõppu tugiisikut, kuigi vajadus selle järele oleks suur. Lisaks konkreetse lapse toetamisele **aitab tugiisiku olemasolu rahustada teisi lapsevanemaid**, kes võivad nt lasteaiarühma erivajadusega lapse tulekut peljata.

„Tugiisik on ikka sotsiaalteenus, mis siis, et seda võib-olla osutatakse haridusasutuses. Lisaks näiteks autistidel on väga keeruline leida inimest, kes temaga hästi klapiks. Seega see peaks ikka olema keegi, kes last hästi tunneks, mitte üldine õpetaja abi.“ (Lääne piirkond, fookusgrupis osalenud KOV esindaja)

„Lasteaias vanem on tavaliselt veel eitaval positsioonil. Ta alles saab teada, et lapsel on kollektiivis probleeme. /.../ Siis kui vanem hakkab mõistma, siis see tugiisik ongi ühenduslülil pere, lapse ja lasteaia vahel. /.../ Selleks ajaks, kui saame ilma diagnoosita lapsele tugiisiku, on juba hilja. Kogu rühm, k.a lapsevanemad, on juba kannatada saanud.“ (Lõuna piirkond, haridusasutuse esindaja)

Tugiisikuteenuse pakkujad ja nende ettevalmistus

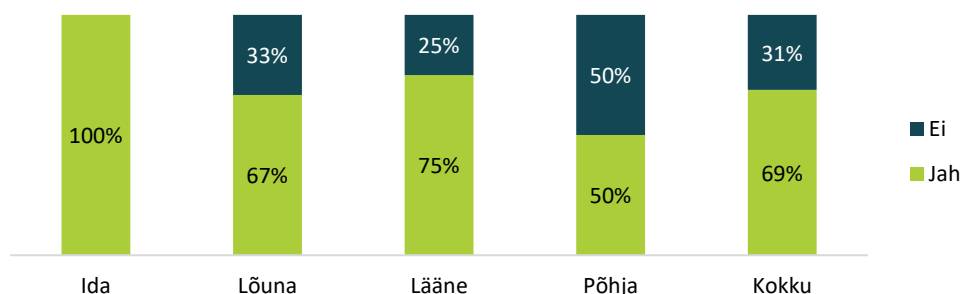
Nagu eelnevalt mainitud, ei ole tugiisikutele kuigi rangeid nõudmisi – soovituslik on, et teenust osutav isik oleks läbinud tugiisiku koolituse ja/või töötanud eelnevalt teenuse sihtgrupiga. Kuna tugiisikutest on väga suur puudus, ei vasta kõik tööd alustavad isikud siiski sellele nõudele. Vahehindamises osalenud **hankepartneritest veidi enam kui 2/3 (69%, n=11) leidis, et tugiisikutele seatud nõuded on piisavad** selleks, et töötada raske ja sügava puudega lastega (vt Joonis 53). Regioonide lõikes eristusid keskmisest ida piirkond, kus kõik küsitletud hankepartnerid (n=2) pidasid nõudeid piisavaks, ning põhja piirkond, kus pooled vastanutest ei pidanud nõudeid piisavaks (n=2). Hankepartnerite hinnangul peaks tugiisikuteenuse osutaja kindlasti olema läbinud koolituse. Praeguseid Töötukassa poolt korraldatavaid koolitusi peetakse liiga üldiseks, vaja oleks konkreetsemaid teadmisi lapse arengu etappidest, erivajadustest, tugiisiku rollist ja ülesannetest. Samas rõhutatakse korduvalt, et ehkki mõningane ettevalmistus on vajalik, on peamine siiski lapse ja tugiisiku omavaheline sobimine.

„Praegused koolituskavad, mida Töötukassa pakub, ei vasta vajadusele. Tugiisikud ei saa teadmisi raske ja sügava puudega lapse abistamiseks. Õppekavad on liiga üldised ja haaravad kõiki sihtgrupe – vanglast vabanenutest pere tugiisikuni. Koolituse läbinud inimestel on rollid täiesti segased ja teenuste erinevusest arusaam puudub.“ (Lõuna piirkond, küsitlusele vastanud hankepartner)

„Kõik otsused olid olemas, aga teenusepakkuja laiutas käsi ja 8 kuud ei õnnestunud tugiisikut leida. Lõpuks leidsin ise ilma mingi väljaõppeta inimese, kes klapi lapsega ideaalselt. Seega minu jaoks tugiisik ei pea olema vastava väljaõppega, kui ta lapsega klapi.“ (Põhja piirkond, fookusgrupis osalenud lapsevanem)

„Mis haridusega peaks olema tugiisik, on hästi individuaalne. Mis füüsiline võimekus, sest mõnda last tuleb tõsta. Üldistusi ei saa teha – kõik sõltub lapsest. Tugiisik peab sobima lapsega. See on peamine.“ (Lääne piirkond, haridusasutuse esindaja)

JOONIS 53. KAS TUGIISIKUTE ETTEVALMISTUSELE SEATUD NÕUDED ON RASKE JA SÜGAVA PUUDEGA LASTEGA TÖÖTAMISEKS PIISAVAD? (HANKEPARTNERID N=16)

Allikas: Vahehindamise raames läbi viidud veebiküsitlus

Fookusgruppides toodi välja, et **Töötukassa peaks rohkem hindama, kas nende poolt pakutav inimene sobib tugiisikuks**. Tugiisik peaks olema empaatiline ja sooja südamega ning ta peaks mõistma, millise tööga

tal pistmist tuleb. Vastasel juhul loobub ta oma kohast kiiresti ning see tekitab perele ja lapsele lisastressi. Teiseks saadetakse vahel **tugiisikuna tööle inimesi, kes on ise piiratud töövõimega ega ole ei füüsiliselt ega ka vaimselt võimelised puudega last toetama**. Mõnedes omavalitsustes aga ongi suurem osa tugiisikutest osalise töövõimega, sest sel juhul on neil olemas ravikindlustus (st takistuseks pole see, et käsunduslepinguga ei kaasne sotsiaalseid garantiisid).

„Töötukassa poolt on tugiisikuks koolitatud osalise töövõimega inimesi, kes oleksid valmis tugiisikuks olema, kuid nende enda tervislik seisund ei luba sageli realselt seda tööd teha.“ (Ida piirkond, küsitlusele vastanud KOV esindaja)

„Tugiisikuks peaks saama inimene, kellele on sobivad omadused ja kellele on tutvustatud, millega ta töökohas tegelema hakkab. /.../ Sageli on kursuste kitsaskohaks, et inimesed saadetakse õppima nii, et nad pole näinud ka erivajadusega last.“ (Lõuna piirkond, haridusametuse esindaja)

„Tugiisikuid küll valmistatakse ette tööbüroo kaudu, aga see kontingent, kes sealt tuleb, vajab tegelikult ise tuge. Tihti on need inimesed heitunud, abitud, nad võtavad selle töö vastu, aga neid peab ise aitama selle lapse toetamisel.“ (Lõuna piirkond, haridusametuse esindaja)

Hankepartnerid on peaaegu täielikult üksmeelel (94%, n=15), et **tugiisikuid saaks täiendkoolitusega toetada** (vt Joonis 54). Vaid üks lõuna piirkonna hankepartner ei näe selles kasu. Samas nenditakse, et kuna tugiisik hakkab tööle konkreetse lapsega ning iga lapse kõrvalabi vajadus on erinev, on ka **tugiisikute koolitusvajadus väga individuaalne**. Konkreetsete teemadena toodi välja nii teadmisi esmaabist, erinevatest erivajadustest (nt millised on diagnoosidest lähtuvad laste eripärad, sh autismispektri häire, ATH, PCI), lapse tervisest, abivahendite kasutamisest, tegevusjuhendamisest; tähtsad on ka suhtlemisoskus, stressiga toimetulek ja meeskonnatöö. Äärmiselt oluliseks peetakse **supervisioone ja kvisioone**, kus tugiisikutel on võimalik omavahel kogemusi jagada.

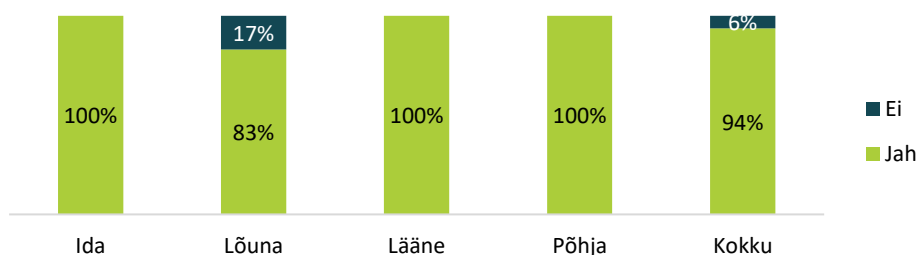
„See oleneb lapse diagnoosist: kui laps on autist, siis peaks täiendama just sellest aspektist jne. Sest meil on lapsi, kellega saavad ainult üksikud lapsehoidjad hakkama.“ (Lääne piirkond, küsitlusele vastanud hankepartner)

„Täiendkoolitusi võib korraldada vastavalt vajadusele: erinevatest erivajadustest, meetoditest lapse õpetamiseks, suhtlemine lapsevanematega, stressiga toimetulek jms.“ (Põhja piirkond, küsitlusele vastanud hankepartner)

„Need lapsed, kes seda tuge vajavad, on nagunii nii erinevad ja isegi kaks autismispektri häirega last võivad olla täiesti erinevad. Seega lõpuks see, kus nad (st tugiisikud) tuge vajavad, on ikka erinev.“ (Intervjuu SKA koordinaatoriga)

„Mulle tundub, et praegu neil koolitustel räägitakse väga vähe lapse arenguetappidest. /.../ Seda viga kiputakse ka tegema tugiisikute poolt, et eeldatakse, et laps käitub nagu teised temavanused. Põgus ülevaade, et milliseid erivajadusi kuidas toetada. Samuti peaks olema mingid teadmised, kuidas käituda, kui laps muutub agressiivseks.“ (Lõuna piirkond, haridusametuse esindaja)

JOONIS 54. KAS TUGIISIKUID SAAKS TOETADA (TÄIEND)KOOLITUSEGA? (HANKEPARTNERID N=16)

Allikas: Vahehindamise raames läbi viidud veebiküsitlus

Ühes fookusgrupis toodi välja, et tugisikuid küll koolitatakse, aga **lapsevanemad ei tea, mis on teenuse täpne eesmärk ja mida sellelt oodata või nõuda**. Nii võib tekkida konflikt tugisiku ja lapsevanema vahel. Seetõttu kuluks lühike teenust tutvustav koolitus ära ka lapsevanematele.

Kokkuvõttes ollakse tugisikuteenuse ja selle tulemuslikkusega rahul, kuid teenusemahud ei vasta täielikult vajadustele. Väga suureks probleemiks on tugisikute puudus, mistõttu vahel ei ole teenus kättesaadav. Eriti keeruline on tugisikute leidmine maapiirkondades ning hajaasustusega piirkondades. Tugisikute vähesuse juures on oluliseks faktoriks käsundusleping, mis ei motiveeri sobivaid inimesi seda tööd tegema.

5. VAHEHINDAMISE TULEMUSED TRANSPORDITEENUSE OSAS

Transporditeenuse eesmärk on võimaldada raske või sügava puudega lapsel ja vajadusel tema saatjal (tugiisikul) kasutada lapsehoiuteenust ja/või tugiisikuteenust. Kuigi algselt oli transporditeenust planeeritud pakkuda eraldi teenusena, on see alates 2017. aastast **toetav teenus**,⁷² mis tähendab, et **transporditeenust ei saa kasutada iseseisva teenusena ilma, et laps oleks suunatud ESF projektivahenditest rahastatud lapsehoiu- ja/või tugiisikuteenusele.**⁷³ SKA projektijuhi ekspertintervjuul selgitati muudatust ettevaatusabinõuna, vältimaks teenuse osutamist ja tarvitamist tegelikust vajadusest enamal määral.

Transporditeenus sisaldab lapse vastuvõtmist ja üleandmist saatjale, lapse sõidukisse ja sõidukist maha aitamist ning lapse ja vajadusel abivahendi kinnitamist turvavööga. Muude tingimuste osas tuleb teenuse osutajaga eraldi kokkulepe sõlmida.⁷⁴

Teenuse osutamise aeg ja marsruut lepitakse kokku teenusesaaja ja -pakkuja vahel. Transporditeenus on mõeldud lapse liikumiseks lapsehoiu- ja/või tugiisikuteenusele ja tagasi ning avalikele teenustele (sh rehabilitatsiooniteenus, sotsiaalteenused, koolivälised sündmused, huvitegevus jmt) koos tugiisikuga.⁷⁵

Teadlikkus transporditeenusest

Suurem osa küsitlusele vastanud transporditeenust kasutanud hooldajatest said teenuse kohta teada oma KOV lastekaitse- või sotsiaaltöötajalt (46%; n=37); (vt Tabel 3). Veel kuuldi teenuse kohta **sõpradelt, tuttavatelt või sugulaselt** (16%; n=13) ning **koolist või lasteaiast** (12%; n=10). 10% (n=8) vastanutest viitasid, et said teenuse kohta teada SKA kaudu. Hooldajad, kes said teenusest teada mõne muu kanali kaudu, tõid infoallikatena välja teenusepakkujad ning sotsiaalmeedia grupid.

TABEL 3. KUST SAITE TEADA TRANSPORDITEENUSE KOHTA? (HOOLDAJAD N=80)

	Ida	Lõuna	Lääne	Põhja	Kokku
Kohalikult omavalitsuselt	45,5%	54,5%	25,0%	60,9%	46,3%
Sõbralt, tuttavalt, sugulaselt	0,0%	18,2%	33,3%	4,3%	16,3%
Koolist või lasteaiast	9,1%	9,1%	12,5%	17,4%	12,5%
Sotsiaalkindlustusametist	27,3%	0,0%	12,5%	8,7%	10,0%
Muu	0,0%	4,5%	12,5%	4,3%	6,3%
Meediast (nt TV, ajalehed, internet)	0,0%	4,5%	4,2%	4,3%	3,8%
Rajaleidjast	9,1%	4,5%	0,0%	0,0%	2,5%
Ei oska öelda	9,1%	4,5%	0,0%	0,0%	2,5%

Allikas: Vahehindamise raames läbi viidud veebiküsitlus

⁷² Puudega laste tugiteenuste arendamine ja pakkumine ning töö- ja pereelu ühildamise soodustamine. Struktuurifondide koduleht. https://www.struktuurifondid.ee/sites/default/files/oigusaktid/puudega_laste_tugiteenuste_arendamine.pdf; Sotsiaalkaitseministri 11. veebruari 2017. a. käskkiri nr 18, 19. detsembri 2014 käskkirjaga nr 232 kinnitatud „Puudega laste tugiteenuste arendamine ja pakkumine ning töö- ja pereelu ühildamise soodustamine“ toetuse andmise tingimuste muutmiseks.

⁷³ Puudega laste tugiteenused: Transporditeenus. SKA koduleht. <https://www.sotsiaalkindlustusamet.ee/sites/default/files/content-editors/Lastekaitse/transporditeenus.pdf>

⁷⁴ Puudega laste tugiteenused: Transporditeenus. SKA koduleht. <https://www.sotsiaalkindlustusamet.ee/sites/default/files/content-editors/Lastekaitse/transporditeenus.pdf>

⁷⁵ Puudega laste tugiteenused: Transporditeenus. SKA koduleht. <https://www.sotsiaalkindlustusamet.ee/sites/default/files/content-editors/Lastekaitse/transporditeenus.pdf>

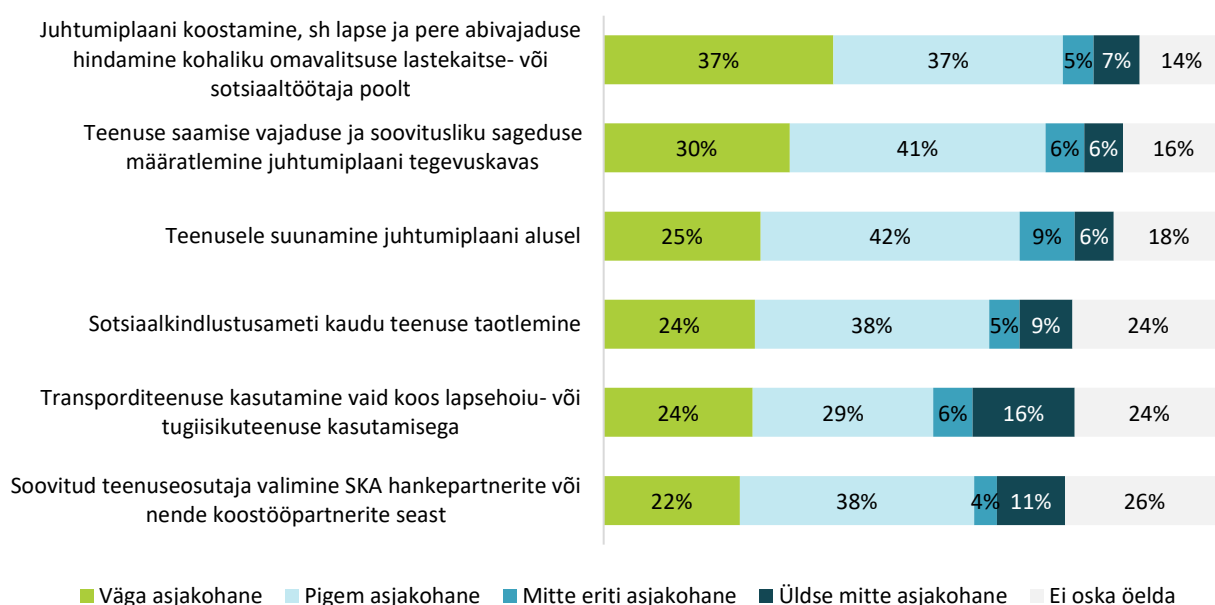
Piirkondliku võrdluse käigus tulid esile mõningad erinevused. Näiteks kui lääne piirkonnas pärines lausa kolmandiku hooldajate teadmine teenuse olemasolust lähikondlastelt, siis ida piirkonna hooldajate seas oli mitteformaalsete infoallikate osakaal null. Samuti pärinesid põhja piirkonna hooldajate teadmised teenuse kohta koolist või lasteaiast peaaegu poole suuremal määral kui teistes piirkondades. Kokkuvõttes pärinevad hooldajate teadmised transporditeenusest peamiselt siiski KOV-ilt.

Transporditeenuse tingimused

Sarnaselt teistele teenustele tuleb transporditeenusele saamiseks puudega lapse hooldajal pöörduda KOV üksuse poole ning koostada koos lastekaitsetöötajaga lapsele juhtumiplaan, mille alusel teenusele suunatakse. Teenuse saamiseks arvestatud aastast rahalist mahtu saab kasutada ühe kalendriaasta jooksul ning teenuse saamise õigus algab alates koordinaatori poolt väljastatud otsuse kuupäevast ja kehtib kuni otsusel näidatud kuupäevani – üldiselt kalendriaasta lõpuni, puude raskusastme otsuse lõppemise kuupäevani või lapse täisealiseks saamiseni. Teenusteks ette nähtud summa eest on võimalik teenuste osutamist taotleda vaid SKA hankepartnerite juures.⁷⁶

Transporditeenust kasutanud hooldajad leidsid, et teenusele pääsemise tingimused on valdavalt pigem asjakohased või väga asjakohased (vt Joonis 55). Kõiki nimetatud tingimusi pidasid asjakohaseks keskmiselt üle poolte vastajatest, kusjuures juhtumiplaani koostamise tingimust teenusele saamiseks hindasid asjakohaseks peaaegu kolmveerand küsimustikule vastanud hooldajatest. Olulisi piirkondlikke erisusi vastustest ei ilmnenud. Hooldajate hinnangud transporditeenusele pääsemise tingimuste asjakohasusele piirkondade lõikes on välja toodud lisa (vt lisa Tabel 11).

JOONIS 55. KUI ASJAKOHASED ON TEIE HINNANGUL TRANSPORDITEENUSELE SAAMISE TINGIMUSED? (HOOLDAJAD N=80)

Allikas: Vahehindamise raames läbi viidud veebiküsitlus

Teenusele saamise tingimuste parandamiseks pakkusid hooldajad läbivalta, et teenusele suunamine võiks olla paindlikum ja vajaduspõhisem ning teenus võiks olla kättesaadav ka eraldiseisvana:

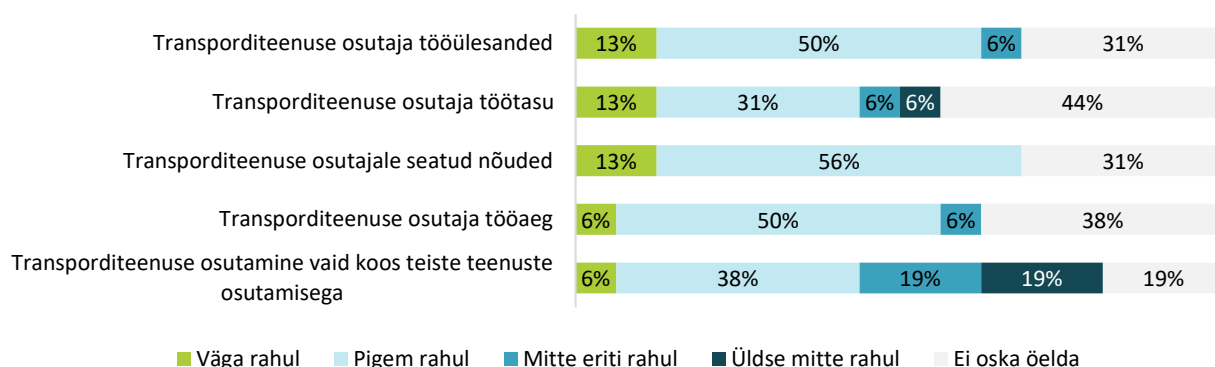
⁷⁶ Puudega laste tugiteenused. SKA koduleht. <https://www.sotsiaalkindlustusamet.ee/et/lapsed-ja-pere/lastekaitse/puudega-laste-tugiteenused>

„Elkõige kuluefektiivsust ja mõistlikkust silmas pidada. Mõnikord puudub vajadus tugiisiku jaoks, küll aga transportimine tugiteenusele võib just lahendada mure.“ (Põhja piirkond, küsitlusele vastanud hooldaja)

„Väga palju oleneb inimese diagnoosist ja tema individuaalsest käitumisest seoses diagnoosiga – sellises temaatikas esineb alati erandeid ning hea oleks, kui piisaks lapsevanema loogilisest selgitusest teenuse vajadusele.“ (Põhja piirkond, küsitlusele vastanud hooldaja)

Hankepartnerid on enamiku transporditeenuse pakkumise korraldamisele seatud tingimustega pigem rahul (vt Joonis 56). Transporditeenuse pakkumise tingimustest ollakse kõige vähem rahul transporditeenuse osutamisega üksnes koos teiste teenustega ning transporditeenuse osutaja töötasuga.

JOONIS 56. KUIDAS HINDATE TRANSPORDITEENUSE PAKKUMISE KORRALDUSELE SEATUD TINGIMUSI? (HANKEPARTNERID N=16)

Allikas: Vahehindamise raames läbi viidud veebiküsitlus

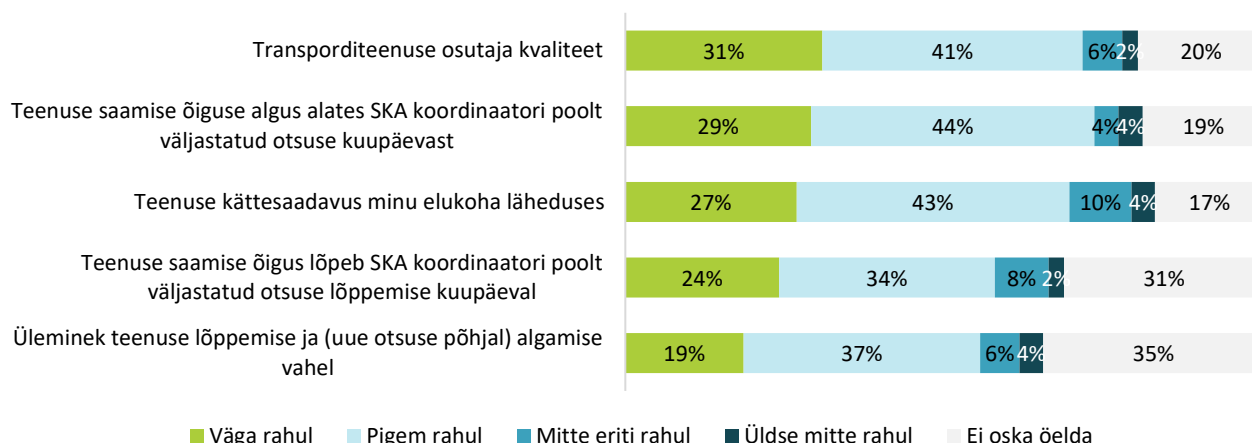
Kokkuvõttes nähtub, et transporditeenusele pääsemise tingimusi peetakse valdavalt pigem asjakohasteks, kuid soovitakse, et teenusvajaduse hindamine toimiks igast konkreetsest lapsest ja tema hooldajast lähtuvalt. Seejuures võib vahel olla vajadus kasutada transporditeenust just eraldiseisva teenusena.

Transporditeenuse korraldus

Küsitlusele vastanud hooldajad on transporditeenuse korraldusega üldiselt rahul, ent väga rahul on kõikide korralduslike aspektidega vähem kui kolmandik hooldajatest (vt Joonis 57). Kõige enam väljendati rahulolematust (14%; n=11) transporditeenuse kättesaadavusega elukoha läheduses. Teenuse saamise õiguse lõppemise ning selle õiguse taastamise vahelise üleminekuga olid rahul üle poole transporditeenust kasutanud hooldajatest (vastavalt 58% ja 56%).

Piirkondade lõikes tulemusi võrreldes ilmnes, et kõige rohkem on rahul transporditeenuse korraldust puudutavate aspektidega lõuna piirkonna hooldajad, kes märkisid teenusega rahulolu keskmiselt 73%. Ida piirkonna vastajatest vähemalt pooled (keskmiselt 57%) olid rahul või pigem rahul kõikide aspektidega peale teenuse kättesaadavuse, millega 9% vastajatest ei olnud eriti rahul. Lääne piirkonnas oli rahul keskmiselt 60% ning põhja piirkonnas 68% küsitlusele vastanud hooldajatest.

JOONIS 57. KUI RAHUL OLETE TRANSPORDITEENUSE KORRALDUSEGA? (HOOLDAJAD N=80)

Allikas: Vahehindamise raames läbi viidud veebiküsitlus

Transporditeenuse juures meeldis hooldajatele enim võimalus lapsel turvaliselt kodu, kooli ja teenuse vahel liikuda. Samuti toodi välja, et teenus võimaldab hooldajatel terve päeva tööl olla, kuna transporditeenuse olemasolul puudub vajadus last keset päeva sõidutada:

„Laps viiakse kodust kooli ja koolist koju. Väga suureks abiks. Väga turvaline lapse ja minu seisukohalt.“ (Põhja piirkond, küsitlusele vastanud hooldaja)

„Teenusepakkuja kohusetundlikkus ja abivalmidus. Lisaks minu jaoks võimalusele tööl käia saab laps võimaluse iseseisvuda.“ (Lõuna piirkond, küsitlusele vastanud hooldaja)

„Saan rahulikult tööl olla ja ei pea last keset päeva koolist/teenuselt koju sõidutama. Selline sõit võtab 2h minu tööajast ära.“ (Põhja piirkond, küsitlusele vastanud hooldaja)

Transporditeenuse lapse ja vanema vajadustele rohkem vastavaks muutmiseks töid hooldajad läbivalt välja, et teenus võiks olla kasutatav ka iseseisva teenusena, mitte üksnes teisi tugiteenuseid toetava teenusena. Samuti väljendati muret seoses transporditeenuse graafikuga, mille alusel sõites jõuavad lapsed liiga vara kooli või peavad pärast kooli ootama. **Seetõttu tehti ettepanekuid muuta paindlikumaks nii transporditeenuse graafikuid kui ka sihtkohtade valikuid.** Ka fookusgruupiintervjuudest selgus, et transporditeenus peaks olema paindlikum – olgugi, et teenusest on väga suur abi, siis vajadusi see täielikult ei kata:

„Koolist koju tulemise kellaaeg võiks olla paindlikum, sest tunnid ei lõpe igal päeval samal ajal. Koju viimise asemel võiks olla vahel võimalus viia laps teraapiasse.“ (Lõuna piirkond, küsitlusele vastanud hooldaja)

„Transporditeenust võiks saada kasutada ka muul juhul. Näiteks tervishoiuasutusse sõitmiseks, mille vajadus tuleneb tema tervise seisundist ning mille tõttu on talle puue määratud.“ (Lõuna piirkond, küsitlusele vastanud KOV esindaja)

Samas on ESF-i rahastatud transporditeenusele sätestatud kindlad tingimused, mille alusel on teenus mõeldud üksnes lapsehoiu- ja tugiisikuteenuse kättesaadavuse parandamiseks, ent mitte erakorralise transpordi pakkumiseks. Abivajadusele vastava transpordi, sh juhuveoteenuse korraldamine on seaduse järgi KOV ülesanne ning seda rahastatakse omavalitsuse eelarvest.

Ida piirkonna hooldajad ettepanekuid otseselt välja ei toonud, küll aga väljendati muret teenuste mahu ning finantseerimise osas:

„Lapsevanem peab taksoteenuse kulud osaliselt ise hüvitama. Kui asutus, kuhu laps tuleb viia, asub kodust umbes 15 km kaugusel, on selle teenuse kasutamine kulukas. Samas finantseeritakse transporditeenust ja tugiisiku teenust samast allikast, mistõttu tuleb loobuda transporditeenusest, et mitte kulutada tugiisiku väärtuslikke tunde.“ (Ida piirkond, küsitlusele vastanud hooldaja)

Lõuna piirkonna hooldajate seas toodi teistest piirkondadest enam välja **teenusepakkujate dispetšerite töös esinevaid hooletusvigu. Ent välja toodi ka transporditeenuse osutajate häid isikuomadusi:**

„Transporditeenust pakkuvate firmade dispetšerite töös esines kahjuks sageli vigu, kus laps jäeti ootama või auto unustati saata. Kuid teenus ise ning transporditeenust pakkuvad juhid olid alati väga empaatiavõimelised, viisakad ja sõbralikud, kes olid määratud just invavedusid pakkuma.“ (Lõuna piirkond, küsitlusele vastanud hooldaja)

Samuti tõdesid hooldajad, et praegune suhtlusviis teenusepakkujaga ei ole nende jaoks mugav. Seejuures leiti, et suhtlus võiks käia otse autojuhiga, mitte läbi dispetšeri. Näiteks pakuti välja, et **teenusele registreerimine võiks toimuda elektrooniliselt, mitte helistamise teel:**

„Ebamugav on teenuse konkreetsete kasutuskordade kommunikatsioon teenusepakkujaga, võiks kasutada äppide vms on-line võimalusi, et märkida, kas laps vajab transporti konkreetsetel päeval või mitte. Selle alusel oleks ka lihtsam teenuse kasutamist/teostamist kontrollida.“ (Lõuna piirkond, küsitlusele vastanud hooldaja)

„Lapse ja autojuhi vaheline suhtlus võiks mugavam olla. Praegu käib suhtlus lapsevanema ja dispetšeri vahel. Autojuht võiks näiteks ette helistada, et hakkab jõudma või täna jääb väga palju hiljaks, laps võib toas oodata.“ (Lõuna piirkond, küsitlusele vastanud hooldaja)

Lääne piirkonnas toodi eelkõige esile muresid seoses teenuse finantseerimisega. Näiteks oodatakse teenuse finantseerimise osas suuremat läbipaistvust ning seda, et rahastus enne aasta lõppu ära ei lõppeks. Samuti pakuti välja, et hooldajatele võiks lapse teraapiasse või teenusele sõidutamise transpordikulu hüvitada (st hüvitataks ka hooldaja sõidukulu).

Fookusgrupi intervjuudest ilmnes lääne piirkonna hooldajate vajadus lühiajalise kombineeritud transpordi- ja tugiisikuteenuse järele – ehk teisisõnu, soovitakse kedagi, kes sõidutaks last teraapiasse ja tagasi ning seda eelkõige suvisel perioodil. Hankepartneri esindajate sõnul oleks aga sellise madala koormusega tugiisiku leidmine lootusetu, mistõttu nad on lastele sellistes olukordades vastu tulnud ja mõnikord neid ise sõidutanud. Jõuti järeldusele, et käigud, mis nõuavad lühikeseks ajaks tugiisikut ja transporti, ei ole praegu hästi lahendatud.

Põhja piirkonnas toodi välja, et on oluline, et bussis oleks tagatud elementaarne turvalisus ning turvavarustus teenuseosutaja poolt vastavalt transporditavate laste eripäradele. Samuti tõdeti, et transpordi juures võiks olla lisaks sõidukijuhile keegi, kes jälgib lapsi. Samuti toodi põhja piirkonna fookusgruupiintervjuus esile, et **transporditeenusel võiksid olla saatjad**, kuna bussides on koos erinevate diagnoosidega lapsed, kellest mõned ei sobi omavahel ning võib esineda agressiivsust:

„Idealis on bussis vaja kaaslasi, et juht saaks kõik hõlpsalt kaasa võtta. Või vähemalt kaamerad, et iga vahejuhtumi korral oleks selge, mis tegelikult juhtus.“ (Põhja piirkond, küsitlusele vastanud hooldaja)

Kuna transporditeenusele on juba vajadusel võimalik saatjat kaasata, tuleks seda võimalust eespool kirjeldatud olukordade tekkimise ennetamiseks eri osapooltele senisest enam teadvustada.

Kokkuvõttes väljendati transporditeenuse korralduslike aspektide osas üldiselt rahulolu ning enim meeldis teenust kasutanud hooldajatele teenuse turvalisus ning eesmärgipärasus – tänu teenusele saavad vanemad tööl käia ning ei pea keset päeva last sõidutama. Samuti toodi mitmel korral välja teenusepakkuja abivalmidust. Ettepanekutena toodi hooldajate poolt välja peamiselt, et teenus võiks olla paindlikum ning kasutatav ka eraldiseisvalt (mitte üksnes koos lapsehoiu- ja tugiisikuteenusega).

Transporditeenuse kättesaadavus

Valdav enamus küsitlusele vastanud KOV-ide esindajatest (n=58; 70%) vastasid, et transporditeenus on nende KOV-is kättesaadav. Ülejäänud esindajad (n=35; 30%) leidsid, et teenuse kättesaadavuses esineb probleeme. Peamise probleemina toodi välja, et piirkonnas teenuseosutajad kas puuduvad või jäävad abivajajate jaoks kaugeks:

„Maapiirkondades vajalik rehabilitatsiooniteenustel käimine, mis on kliendile ja ka omavalitsusele kulukas. Ühistranspordi kasutamine on keeruline tavaliselt lapse rahutuse tõttu. See [Transport] vähendaks ka lapsevanema hoolduskoormust ja pinget.“ (Lõuna piirkond, küsitlusele vastanud KOV esindaja)

Veel väideti korduvalt, et projekti raames ei ole teenust kasutatud, näiteks seetõttu, **et teenuse kasutamist võimaldatakse üksnes koos teiste teenustega või kuna teenuse taotlemine on keeruline:**

„Vajadusel toetab KOV sotsiaaltranspordiga. Projekti raames pole teenust kasutanud.“ (Ida piirkond, küsitlusele vastanud hooldaja)

„Transporditeenust SKA tugiisiku süsteemi kaudu on keeruline saada, mistõttu pole seda ka taotlenud (rahastus ja paberimajandus).“ (Lõuna piirkond, küsitlusele vastanud hooldaja)

„Teiseks peab ESF-i transporditeenusega olema tugiisik kaasas, aga vahel ongi vaja ainult kooli ja koju sõita. Väga raske on leida tugiisikut, kes oleks nõus töötama kaks korda 15 minutit päevas.“ (Lõuna piirkond, fookusgruupiintervjuul osalenud KOV esindaja)

Samuti tuli fookusgruupiintervjuudest välja, et **mõnedes KOV-ides** kasutatakse ESF-i rahastusega transporditeenust väga vähe, kuna **teenus on väga kallis** ning nõnda kasutatakse teenusteks ettenähtud raha kiiresti ära. Märkida lausa, et praegusel kujul transporditeenuse osutamist ei olegi tarvis ning sellele kuluvat raha võiks kasutada lapsehoiu- ja tugiisikuteenuse osutamiseks.

„See võiks üldse olla olemata pigem, sest meie piirkonnas ei saa seda transporti peaaegu keegi kasutada, sest see on nii kallis. 50 senti km. Kui Valgast hakkab tulema, siis kohe läheb taksomeeter peale, siis ta võtab lapse ja läheb tagasi ka veel. See on nii suur raha. See võiks üldse olemata olla. Need lapsed vajavad sotsiaaltransporti üldse omadesse muudesse kohtadesse.“ (Lõuna piirkond, fookusgruupiintervjuul osalenud hankepartner)

Sellest lähtuvalt on KOV-id leidnud oma lahendused teenuse tagamiseks, pakkudes näiteks sotsiaaltransporditeenust, mille eesmärk on toetada puude ja erivajadustega inimeste või nende hooldajate töötamist ja õppimist, iseseisvat elu ning ühiskonda integreerumist. Ka hankepartnerid on soovitanud hooldajatel kasutada linna sotsiaaltransporditeenust või koolitransporti või lapsi ise sõidutada.

„Siiani on teenust korraldanud peamiselt KOV ise, oma auto ja autojuhi abil. Sisse ostetavat teenust on kasutatud paaril korral, see on üsna kallis.“ (Põhja piirkond, küsitlusele vastanud hooldaja)

„Transporditeenust on lõuna piirkonnas vähe, eraldi vajadust selleks ei ole. KOV-id toimetavad sellega hästi ning koolitransport on põhiline, mida on vaja, aga mis ei käi meie projekti alla.“ (Intervjuu SKA piirkondliku koordinaatoriga)

„Osa teenuseosutajaid ei ole hakanudki transporditeenust osutama, sest see on kallis teenus ja selle korraldamine keerukas. Projekti kaudu saab kasutada teenust põhiteenuste kättesaadavuse parandamiseks. /.../ Osa laste puhul on vajadus transporditeenuse järgi ka haridusasutusse viimisel. Sel juhul saab teenust korraldada koostöös omavalitsusega. Näiteks kui peres on neli last, kellest kaks on erivajadusega, ja ema peab lapsi viima kooli, lasteaeda, päevakeskusesse, õhtul koju, siis transporditeenus on suureks abiks. Nüüd saadab ema hommikul lapsed koduvärvast bussi peale ja hiljem võtab vastu. See on ikka suur hoolduskoormuse vähendamine, mis meie teenuste eesmärk ju ongi.“ (Intervjuu SKA piirkondliku koordinaatoriga)

Fookusgruupiintervjuudel tõdeti, et lapsi sõidutavad tihti ka tugiisikud, kellel on juhiluba ja isiklik auto, või on transport korraldatud hoopis hankepartneri poolt:

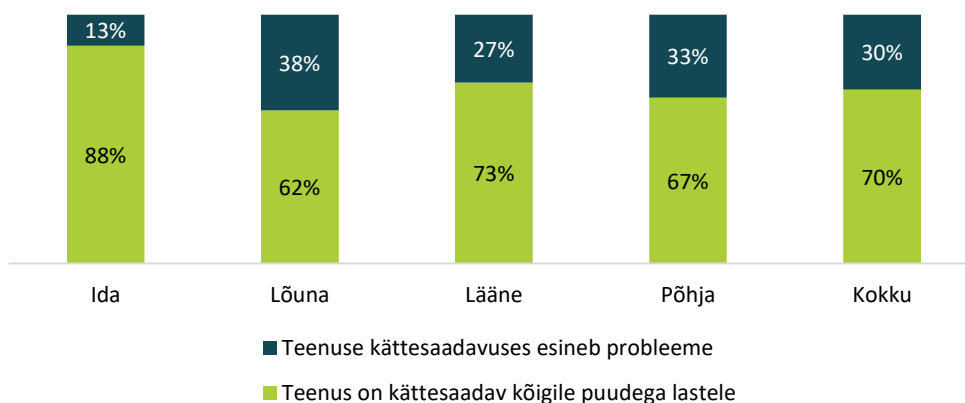
„Minul on praegu tugiisikud, kes käivad autoga lapsi sõidutamas.“ (Põhja piirkond, fookusgruupiintervjuul osalenud hooldaja)

„Ka transporditeenus on väga vajalik. Kuna peres pole isiklikku autot, siis on väga hea, et on autoga tugiisik, kes aitab 2 korda nädalas pärast kooli last teenuseid saama viia. Aga kohti, kus laps käib, on nädalas viis kuni kuus, seega ülejäänud ajal pean ise hakkama saama.“ (Põhja piirkond, fookusgruupiintervjuul osalenud hooldaja)

„Kui väga suur vajadus on, siis oleme korraldanud transporti. Aga seda üldiselt väga palju ei vajata. Osa lapsi tahavad perioodiliselt, et taastusravisse sõita vms.“ (Lääne piirkond, fookusgruupiintervjuul osalenud hankepartner)

KOV spetsialistide võrdluses peavad transporditeenust kõigile raske ja sügava puudega lastele kõige kättesaadavamaks ida piirkonna KOV-ide esindajad (87,5%; n=14). Lõuna piirkonnas seevastu esineb KOV esindajate hinnangul kättesaadavusega enim probleeme (n=10; 38,5%). Täpsem ülevaade KOV esindajate vastustest piirkondade lõikes on toodud alloleval joonisel (vt Joonis 58).

JOONIS 58. HINNANG TRANSPORDITEENUSE KÄTTESAADAVUSELE KOV-IDES (KOV N=83)

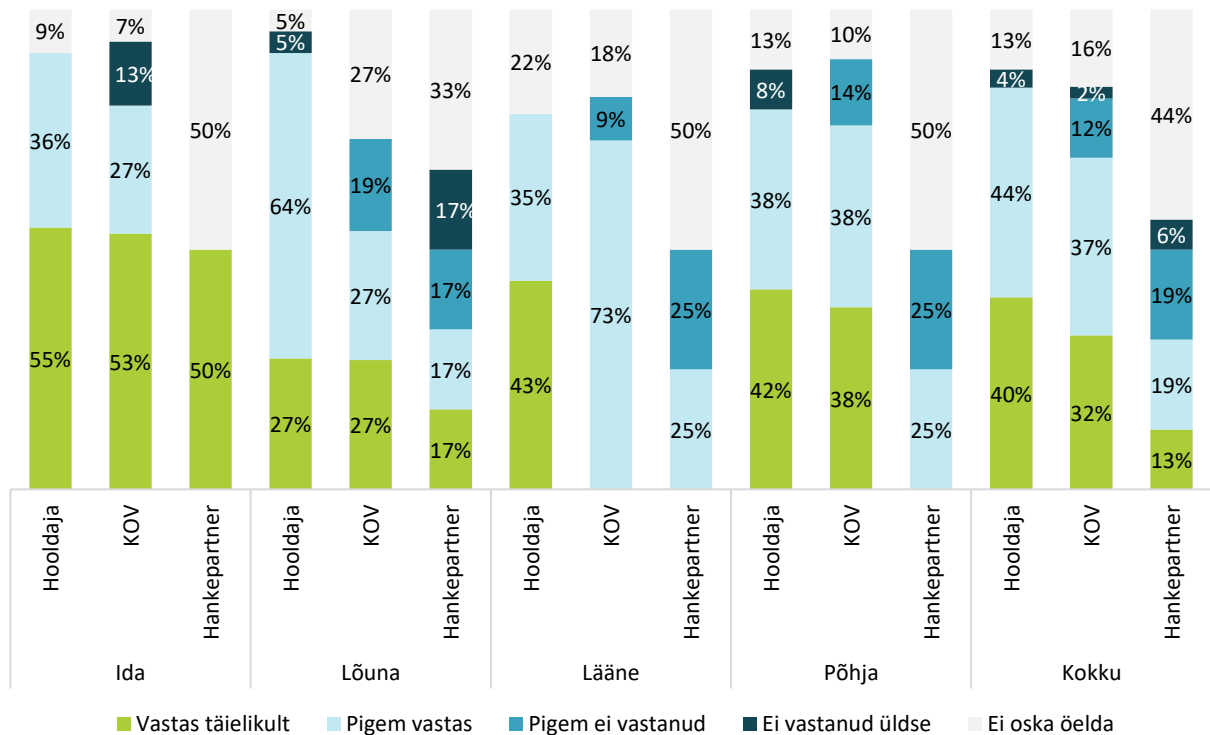
Allikas: Vahehindamise raames läbi viidud veebiküsitlus

Kokkuvõttes nähtub, et kui küsitlusele vastanud hooldajad väljendasid kõige suuremat rahulolematust transporditeenuse kättesaadavusega oma elukohas, leidsid enamus KOV-ide esindajatest, et teenus on nende KOV-is kättesaadav kõikidele raske ja sügava puudega lastele. Probleemidena toodi välja teenusepakujate vähesus ning suured vahemaad. Läbivalt tõid KOV-id välja ka, et projekti raames pole puudega lastele transporditeenust osutatud, kuna teenuse taotlemine on keeruline, teenus ise kallid ning ei ole kasutatav näiteks koolitranspordiks, mille järele on tegelikult kõige suurem nõudlus. Sellest lähtuvalt on KOV-id leidnud alternatiivsed lahendused ning pakuvad ise transporditeenust või hüvitavad vanemate sõidukulud.

Transporditeenuse piisavus ja ettepanekud

Nii küsitlusele vastanud hooldajad, KOV-ide esindajad kui ka hankepartnerid leidsid, et transporditeenus pigem vastas (44%, 37%, 19%) või vastas täielikult (40%, 32%, 13%) raske ja sügava puudega laste ja nende hooldajate vajadustele (vt Joonis 12). Alla 4% (n=3) hooldajatest vastasid, et teenus ei vastanud üldse nende vajadustele, kusjuures 12,5% hooldajatest (n=10) ei osanud vastata. Hankepartnerid hindasid transporditeenuse vastavust lapse ja vanema vajadustele keskmiselt kõige madalamalt. Kõige vähem peavad teenust vajadustele vastavaks lääne ja põhja piirkondade hankepartnerid. Piirkondlikust võrdlusest ilmneb, et kõige enam peetakse teenust vajadustele vastavaks ida ning kõige vähem lääne piirkonnas (vt Joonis 59).

JOONIS 59. KAS TEENUS VASTAB RASKE JA SÜGAVA PUUDEGA LAPSE JA TEMA VANEMA VAJADUSTELE? (HOOLDAJAD N=80; KOV N=83; HANKEPARTNERID N=16)

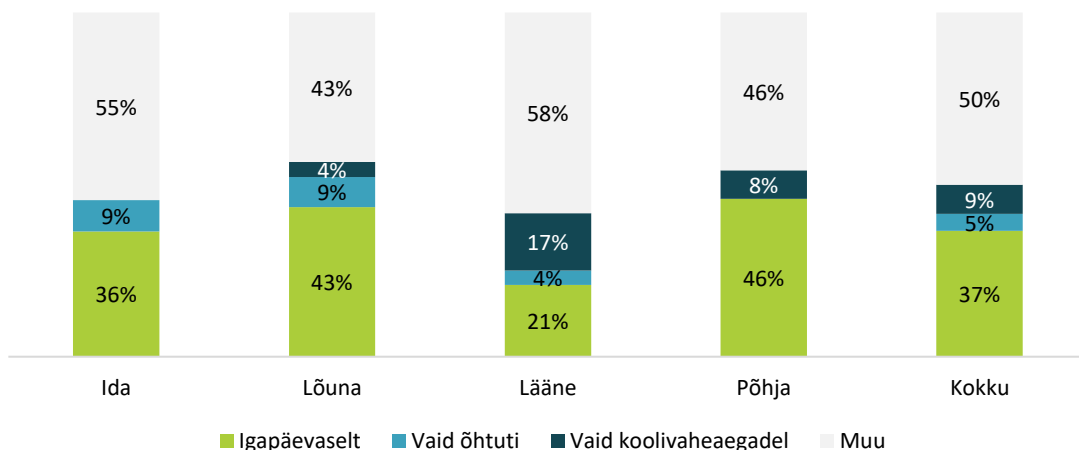

Allikas: Vahehindamise raames läbi viidud veebiküsitlus

Vähendamaks hooldajate hoolduskoormust eelistatud tasemeni, tuleks üle kolmandiku hooldajate arvates pakkuda lapsele transporditeenust igapäevaselt (vt Joonis 60). Kusujuures pooled vastajatest leidsid, et etteantud valikvastuste asemel kirjeldaks nende vajadust transporditeenuse järele kõige paremini muu teenuse maht. Näiteks toodi välja, et transporditeenust oleks tarvis eelkõige tööpäeval koolis ja teenustel käimiseks ning tihti väideti, et teenus võiks olla saadaval hoopis vastavalt vajadusele.

„Jooksvalt. Siis, kui on vajadus. Ei ole nii, et ainult hommikul või ainult õhtul.“ (Lääne piirkond, küsitlusele vastanud hooldaja)

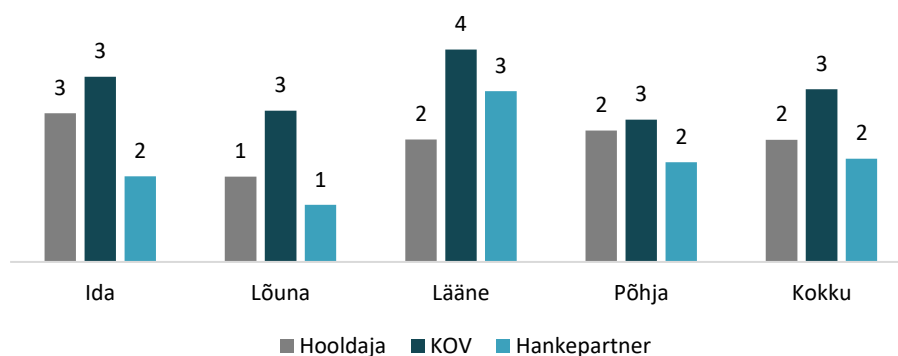
JOONIS 60. MILLISES MAHUS TULEKS LAPSELE TRANSPORDITEENUST PAKKUDA, ET VANEMA HOOLDUSKOORMUS VÄHENEKS EELISTATUD TASEMENI? (HOOLDAJAD N=80)

Allikas: Vahehindamise raames läbi viidud veebiküsitlus

Hooldajatel, kes soovivad hoolduskoormuse vähenemiseks eelistatud tasemeni transporditeenust kasutada igapäevaselt, oleks teenust vaja keskmiselt 2 tundi päevas (vt Joonis 61). Ka hankepartnerite arvates võiks tegelikele vajadustele vastava transporditeenuse maht olla keskmiselt 2 tundi päevas ning KOV-ide meelest veidi enam – 3 tundi. Sealjuures varieerusid iga küsitluse sihtrühma poolt märgitud vajadustele vastavate teenustundide arv üldiselt ühest kuni nelja tunnini, ent üksikutel juhtudel pakuti ka suuremaid mahte, nt 12 tundi – millest võib järeldada, et oodatakse transporditeenuse osutaja valmisolekut terve päeva jooksul.

JOONIS 61. MILLINE PEAKS OLEMA TRANSPORDITEENUSE MAHT, ET SEE VASTAKS RASKE JA SÜGAVA PUUDEGA LAPSE VANEMATE TEGELIKELE VAJADUSTELE? (HOOLDAJAD N=68; KOV N=83; HANKEPARTNERID N=16)

Allikas: Vahehindamise raames läbi viidud veebiküsitlus

Kokkuvõte

Kokkuvõttes nähtus kogutud andmetest, et erinevad osapooled on transporditeenusega üldjuhul rahul. Probleemkohana toodi välja teenuse kättesaadavus, mis on puudulik teenusepakujate vähesuse ning suurte vahemaade tõttu. Samuti leiti valdavalt, et transporditeenus vastab puudega laste ja nende hooldajate vajadustele, kuid teenuse maht peaks keskmiselt olema 2–3 tundi päevas. Teenuse parandamiseks tehti ettepanek vaadata üle teenusele pääsemise tingimused, ühtlasi soovitati muuta teenuse korraldus paindlikumaks ja arvestada rohkem iga lapse eripära ning vajadustega.

6. EELARVELISTE VAHENDITE KASUTAMISE VÕRDLUS

Raporti lisana (vt Lisa 2) on esitatud **eelarveliste andmete võrdlus, mille eesmärgiks oli analüüsida** raske ja sügava puudega lastele suunatud tugiteenuste (lapsehoiu-, tugiisiku- ja transporditeenus) rahastamist KOV-ide lõikes. Võrreldud on tehtud kulutusi **ESF projekti, toetusfondi ja KOV oma eelarve vahenditest** ning tabelis kajastub ka sügava ja raske puudega laste arv samas KOV-is aasta jooksul⁷⁷. **Võrreldakse vaid 2018. a andmeid**, kuna paljudel KOV-idel ei ole võimalik haldusreformi raames toimunud KOV-ide koosseisu muutuste tõttu esitada haldusreformi-eelseid andmeid.

Võrreldavate andmete päritolu on järgnev:

- **ESF projektiga seoses kulunud summade osas tuginetakse** vahehindamise raames läbi viidud veebiküsitlusele, täiendavate päringutega kogutud andmetele ning SKA statistikale maakondade lõikes.
- **Toetusfondi andmed** tuginevad Rahandusministeeriumi (edaspidi RAM) kodulehel avalikult kättesaadavale eelarveinfole ning SOM poolt edastatud s-veebi aruannetele (raske ja sügava puudega lastele sotsiaalteenuste osutamise ja toetusfondi vahendite kasutuse kohta), millest on näha raske ja sügava puudega laste sotsiaalteenuste rahastuse statistilisi andmeid KOV-ide lõikes. RAM toetusfondi andmetes on näha vastavaks aastaks toetusfondist eraldatud eelarvet ning raske ja sügava puudega laste arvu 1. novembri seisuga. S-veebi aruannetest on näha vahendite kasutust vastava aasta kohta ning vahendite jääk aasta lõpu seisuga. Kuigi andmete koosseis on erinev, on võimalik võrrelda andmete proportsioone (nt KOV-id, kus teenust on lapse kohta rahastatud teatud summas, samuti teenust saanud laste osakaal piirkonnas olevate laste hulgast jne). Hindaja arvestab, et toetusfondi vahendite kasutust kajastavates s-veebi aruannete tabelites ei ole teenustel lapsed summeeritavad (igal teenuse real on lapsed ühekordselt, ent kui laps sai näiteks nii lapsehoiu- kui ka tugiisikuteenust, siis figureerib sama isik mõlemal real).
- Informatsioon **KOV oma eelarvest** tehtud kulutuste kohta tugineb vahehindamise raames läbiviidava veebiküsitluse ja täiendavate andmepäringute teel kogutud andmetele. KOV-idelt on päritud 2017. ja 2018. a jooksul tehtud kulutusi.

Võrdlusest nähtub, et maksimaalne osakaal raske ja sügava puudega lastest, kes 2018. a tugiteenuseid sai on 36%. Seejuures oli osakaal nii ida, lõuna kui lääne piirkonnas 32% ning põhja piirkonnas 43%. SKA eripäringu andmete alusel oli võimalik võrrelda raske ja sügava puudega laste arvu 2018. aastal ning küsitluses uuriti KOV-idelt, mitu last 2018. aastal lapsehoiu-, tugiisiku- või transporditeenust sai. 36% näol on tegu maksimaalse osakaaluga, kuna küsitluse raames saadud vastustes võib üks ja sama laps olla saanud ka mitut teenust, samas kui SKA eripäringu andmetes on lapsed ühekordselt.

Küsitluse raames kogutud andmed näitavad, et toetusfondi vahendeid kasutati keskmiselt **70%** ja ESF vahendeid **43%** ulatuses. Seejuures ei ilmnunud seaduspära, kas need kes on toetusfondi vahendeid kasutanud enam, on sarnaselt rohkem kasutanud ka ESF vahendeid või vastupidi. Küsitlustulemuste andmete kohaselt on ESF vahendeid kokku kasutatud 2 992 493,9 euro väärtuses, samas kui SKA andmete kohaselt kulus 2018. a ESF teenustele raha kokku 6 921 326,54 euro ulatuses (ehk 53% enam). Kuna KOV-ide poolt esitatud andmed on väga ebatäpsed, ei ole ka võimalik täpselt välja arvutada, kui suures ulatuses panustab KOV oma eelarvest tugiteenuste pakkumisse.

Lisaks arvilistele andmete koondamisele uuriti KOV esindajatelt ja hankepartneritelt, kas olemasolevat tugiteenuste rahastamisskeemi peaks muutma, ning paluti kirjeldada, milline **oleks eelistatud rahastusskeem. Enamik vastanutest ei toonud välja konkreetseid muudatusettepanekuid**, vaid kirjeldasid, et teenustele peaks olema rohkem rahalist ressursi (eelkõige, et saaks pakkuda rohkem

⁷⁷ SKA andmete põhjal; Hindaja tegi selleks eraldi andmepäringu SKA-sse ja sai andmed 16. augustil 2019.

teenuseid või teenusepakkujatele paremaid töötingimusi, nt tugiisikutele töölepingut) ning suurema rahastuse tulemusel peaks ka teenuste maht olema suurem ning vastama konkreetsete laste vajadustele. Lisaks peaks senisest enam toetama üksikvanemaid. Samuti tõid mitmed KOV esindajad välja, **et ESF teenuste vajadus on mitte ainult raske ja sügava puudega, vaid ka keskmise puudega lastel.**

Konkreetsematest ettepanekutest domineeris mitme KOV esindaja ja hankepartneri nägemus **rahaliste ressursside koondamisest ühte asutusse**. Kui hetkel on ressursside kasutamine ja aruandlus jaotatud KOV ja hankepartneri vahel, siis leiti, et tulevikus võiks see olla ainult ühes kohas. Seejuures erinesid KOV ja hankepartneri nägemused, kelle hallata rahalised ressursid peaksid olema.

„Rahastamine toimub läbi hankepartneri, kuid tugiisiku palkamiseks teeb KOV ise lepingu tugiisikuga ning hankepartner vahendab ainult graafikuid ja raha. Pigem tuleks kaaluda SKA ja KOV omavahelist koostööd ja teenuse vajaduse hindamist, osutamist kuidagi jagada.“ (Küsitlusele vastanud ida piirkonna KOV esindaja)

„Praegune süsteem, et raske ja sügava puudega laste tugiteenuste rahastamine on nii omavalitsuse kui Sotsiaalkindlustusameti kaudu, on tülikas ja aeganõudev ning lapsevanematele keeruline. Rahastussüsteem võiks olla lihtsamalt lahendatud.“ (Küsitlusele vastanud lõuna piirkonna KOV esindaja)

Lisaks pakuti, et rahastus peaks olema vähem rahastusallika-põhine ning selle asemel võiks nii **toetusfondi, ESF kui ka KOV eelarve olla üheskoos KOV-i hallata** ning teenuste pakkumine võiks toimuda samadel alustel, sõltumata rahastusallikast. Ühe hankepartneri hinnangul aitaks see tagada näiteks stabiilsemat rahastust.

Veel tõid mõned KOV-id välja, et tugiisik võiks olla KOV palgal, et talle saaks pakkuda töölepingut ja sellest tulenevaid sotsiaalseid hüvesid. Üks hankepartner pakkus välja, et vajadus on suurendada asutuspõhiste teenuste mahtu ning vähendada koduteenuseid, kuna kõigile abivajavatele lastele ei jätku üks-ühele teenuse osutamiseks sobilikku tööjõudu. Samuti tõi üks KOV esindaja välja vajaduse pakkuda sotsiaalset garantiid (nn ooteaega) ajaks, mil laps ajutiselt teenust ei tarbi.

Andmekogumine ja -analüüs näitas, et hetkel on KOV-ides rahastussüsteemid erinevad ning kohati ei omata ka põhjalikku ülevaadet raske ja sügava puudega laste arvu ning teenust saanud laste hulga kohta. **Seepärast tuleks tulevikus ühtlustada andmekogumist ja -haldamist, et kohalikul tasandil oldaks paremini kursis raske ja sügava puudega laste arvu ja viimaste olukorra kohta, et nende vajadustele paremini vastata.**

7. KOKKUVÕTE

Viimase kümne aasta jooksul on kasvanud nii puudega laste arv kui ka osakaal elanikkonnas. Puudega laps tähendab tihti suuremat hoolduskoormust, mis takistab tema hooldaja tööelus osalemist. Samuti võivad puudega lapse hooldamisega kaasneda tavapärasest suuremad kulud. Selle kõige tõttu vajavad puudega lapsed ja nende pered väga erinevat liiki ja erinevas mahus abi (teenus, toetus, muu abi). Eesmärgiga **pakkuda raske ja sügava puudega lastele tugiteenuseid, vähendamaks seeläbi nende vanemate hoolduskoormust ja takistusi tööhõives osalemisel ning soodustamaks töö- ja pereelu ühitamist**⁷⁸, kutsuti 2014. aastal Euroopa Sotsiaalfondi (ESF) toel ellu projekt „Puudega laste tugiteenuste arendamine ja pakkumine ning töö- ja pereelu ühildamise soodustamine“.

Eesmärgi saavutamiseks pakutakse raske ja sügava puudega lastele **lapsehoiu-, tugiisiku- ja transporditeenust**. Projekti tulemusnäitajana jälgitakse tugiteenust saanud laste **hooldajate arvu**. Perioodil 2014–2018 on vähemalt üht teenust kasutanud kokku **2404 hooldajat** ning seega oli 2018. aasta lõpu seisuga selleks aastaks seatud sihttase täidetud **100,2%** ulatuses ning **2023. a lõpptasemest on täidetud 75,1%**.⁷⁹

Käesoleva vahehindamise eesmärgiks oli anda hinnang projekti tugiteenuste arendamise ja pakkumise tulemuslikkusele ning teha soovitusi tugiteenuste tulemuslikumaks osutamiseks.

Vahehindamise tulemused näitavad, et **raske ja sügava puudega laste tugiteenustel on positiivne mõju hooldajate tööhõivele**. Tugiteenuste saamise järel **on tõusnud hõives olevate ja täisajaga töötajate osakaal** ning langenud **osaajaga töötamise ning töötuse ja pikaajalise töötuse määr**. Mitmed vahehindamise kaasatud osapooled viitasid, et siin on keskne roll **tööandjapoolisel paindlikkusel**, mis võimaldab vajadusel lapsega tööajal koos olla, lapsega arsti juures käia või tegeleda muude lapsega seotud asjaajamistega.

Hooldajate teenuste taotlemise peamised põhjused on seotud eelkõige lapsega. Ligikaudu kaks kolmandikku hooldajatest soovis, et laps saaks edukalt omandada haridust või osaleda huviringides, ning veidi üle poolte hooldajatest soovis toetada lapse sotsiaalset suhtlust ja lapse iseseisvat toimetulekut. **Tööhõive eesmärgil, täpsemalt kas töökoormuse suurendamiseks või täiskoormusel töötamise eesmärgil teenuste taotlemise märkis veidi enam kui kolmandik hooldajatest, tööle asumise ligikaudu viiendik ning haridustee alustamise või jätkamise veidi enam kui kümnendik hooldajatest**. Viiendik soovis teenuseid taotleda, et **saada rohkem aega iseendale ja puhata**, ning viiendik soovis **rohkem aega teiste laste või pereliikmetega tegelemiseks**. Veidi alla veerandi hooldajatest tõi põhjusena **välja soovi kasutada talle võimaldatud toetust/teenust**.

Tugisüsteemi piisavuse osas nähtus, et **praegune tugisüsteem üldjuhul täidab oma eesmärgi ning toetab teenuste pakkumise abil hooldajate tööhõives osalemist**. Samuti ilmnes, et **suure hooldusvajadusega laste ja keskusest eemal elavate perede puhul saaks tugisüsteem hooldajaid veelgi rohkem toetada ja soodustada nende tööhõives osalemist**, kui suurendataks teenuse mahtu tulenevalt konkreetse lapse vajadustest või parandataks kättesaadavust maapiirkondades. Samuti pakuti välja, et hooldajaid saaks varasemast enam toetada **läbi kogemusnõustamise või tugigruppide korraldamise**, kus nad saaksid jagada kogemusi ja muresid.

Teenuste taotlemine

Teenuste taotlemine algab KOV-ist, kus hinnatakse ära lapse teenusvajadus. Seejärel tuleb teenust taotleda SKA-st või pöörduda otse teenusepakkuja poole. **Suurem osa, s.o kaks kolmandikku kuni kolmveerand**

⁷⁸ „Puudega laste tugiteenuste arendamine ja pakkumine ning töö- ja pereelu ühildamise soodustamine.“ Sotsiaalministeerium. <link>

⁷⁹ Projekti „Puudega laste tugiteenuste arendamine ja pakkumine ning töö- ja pereelu ühildamise soodustamine“ seirearuanded perioodil 01.09.2014–31.12.2018.

teenuse saajatest pidasid asjakohaseks kõiki teenuste taotlemise tingimusi, välja arvatud asjaolu, et transporditeenus saab kasutada vaid koos lapsehoiu- või tugiisikuteenusena.

KOV-ides on lapse vajaduse hindamiseks kasutusel erinevaid meetodeid, kuid kõik KOV-id ei kasuta läbivalt samu hindamisinstrumente. Enim kasutatakse **puude raskusastme ja lisakulude tuvastamise otsust** (81% alati, 13% vajadusel), **lapse abivajaduse kirjeldust** (77% alati, 20% vajadusel) ning **lapse rehabilitatsiooniplaani**. Täiendavalt kasutatakse KOV-ide poolt näiteks ka STARi juhtumiplaani, erinevate spetsialistide (nt eriarstid) arvamust või kodukülastusi. **Kõikides KOV-ides kaasatakse puudega laste teenuste vajaduse väljaselgitamise protsessi ka lapsevanemad ning veidi üle poolte KOV-idest kaasavad sinna ka haridusasutused.**

Eri osapoolte hinnangul on teenuste taotlemise protsess hetkel hooldajate jaoks liialt keeruline ning sinna on kaasatud liiga palju osapooli. Protsessi oleks võimalik lihtsustada, soodustades eri osapoolte vahel info vahetamist. Tähelepanu tuleks pöörata esmataotlejatele ja kehva arvutikasutamise oskusega hooldajatele, kes ei pruugi taotlemise protsessiga iseseisvalt toime tulla. Samuti leiti, et nende laste puhul, kelle puue ei muutu, **ei tuleks pidevalt nõuda puude tõendamist**, vaid see info võiks olla talletatud. Samuti ilmnes vajadus KOV-idele **üle selgitada nende rolli teenuste taotlemisel ning kohustust pakkuda teenuseid KOV rahastusest olukorras, kus hinnatud on vajadus teenuse järele, ent SKA teeb eitava otsuse või ESF rahastus on vastavaks aastaks lõppenud.**

Õigus teenust saada kehtib kuni SKA otsuse lõppemiseni. Praeguses teenuste korralduses on **hankepartnerid võtnud enda kanda vastutuse tähtaegu jälgida**, et laps saaks teenuse otsuse lõppemisel teenust uue otsuse alusel edasi kasutada. Eri osapooled leidsid, et olukorras, kus lapse puue ei muutu, võiks **teenus pikeneda automaatselt**. Jätkuteenuse taotlemine tuleks **teha lihtsamaks, vähem bürokraatlikuks ja võimalusel automatiseerituks** hooldajatele, kelle lapsel on püsiv raske või sügav puue. Sellele lisaks võiks hooldajatel võimalik olla näha teenuse seisu, sh nii tähtaegu kui ka kulunud ja alles jäänud eelarveliste vahendite seisu vastava aasta kohta, et vajadusel teenuste täiendavat mahtu taotleda.

Teenuste kättesaadavus

Vahehindamine näitab, et hinnatavad tugiteenused on pigem kättesaadavad, kuid esile tõsteti mitmeid teenuste kättesaadavusega seonduvaid probleeme. Peamised murekohad on **teenusepakujate puudus ja ebapiisav kompetents**. Tugiisikute leidmine on keeruline, kuna neile pakutavad töötingimused on **ebasoodsad (töövõtuleping) ning palk madal**. Samuti **puudub maakohtades töötav transpordilahendus**, mis takistab kõigi abivajajateni jõudmist eelkõige hajaasustusega piirkondades.

Üldine tugisüsteem

Vajadus tugiteenuste järele on viimastel aastatel kasvanud. **Projekti raames pakutavad tugiisiku-, lapsehoiu- ja transporditeenus on need, mida kõik sihtgrupid peavad raske ja sügava puudega lapse ja tema pere jaoks kõige olulisemaks.** Üldiselt **ollakse olemasolevate teenuste valikuga rahul ja pigem tekitab probleeme kättesaadavus ning kohati ebapiisav maht**. Rohkem võiks olla **võimalusi laste aja sisustamiseks suvel ja koolivaheaegadel**, samuti teeks tööpäeva lõpuni kestev **pikapäevarühm** kooli juures hooldajate elu kergemaks ning vähendaks vajadust tugiisiku järele. KOV-id näevad vajadust **psühholoogilise nõustamise ja tugigrupiteenuse** järele, mis toetaks puudega laste vanemaid. Murekohaks on see, et 2/3 KOV-idest ei näe hetkel võimalust, kuidas nad suudaksid pärast ESF-i rahastuse lõppu teenuseid samas mahus edasi pakkuda. Samuti on problemaatiline teenuseid puudutav üleminek ajal, mil laps saab täisealiseks.

Koostöö eri osapoolte vahel

Kokkuvõttes nähtub, et nii **hankepartnerid kui ka KOV-id on erinevate osapooltega koostöö osas valdavalt rahul**. KOV-id tõid välja, et kasuks tuleksid **regulaarsed võrgustikukohtumised infovahetuse eesmärgil**. Teisalt viitasid teised oma KOV-is aja- ja inimressursi puudusele, mis takistab raske ja sügava

puudega lastele suunatud teenuste temaatikaga põhjalikumalt tegelemist. Hankepartnerite hinnangul peaks **koostööd tihendama samuti eelkõige haridusasutuste, aga ka hooldajatega.**

Nii KOV-ide kui ka hankepartnerite tagasisidest nähtub, et SKA piirkondlikel koordinaatoritel on tugisüsteemis oluline roll ning nende näol on olemas suur tugi ja abi KOV spetsialistidele, kes teenuste pakkumisega kokku puutuvad. Tuginedes KOV tagasisidele, tuleks aga kaaluda, kas oleks võimalik KOV-e senisest enam toetada koolituste ja juhendmaterjalidega. Samuti tuleks kaaluda koostöökohtumiste korraldamist olukorras, kus KOV-is teenuste eest vastutav spetsialist vahetub, et uut töötajat kiiremini ja põhjalikumalt teenuste korraldusega kurssi viia.

Lapsehoiuteenus

Küsitlusele vastanud hooldajad, KOV-id ja hankepartnerid leidsid, et lapsehoiuteenus vastab täielikult või pigem vastab raske ja sügava puudega laste ja nende hooldajate vajadustele (kolme grupi peale kokku keskmiselt 89%). Lapsehoiuteenuse korralduse osas ilmnis hooldajate **kõrge rahulolulase lapsehoiuteenuse osutaja kvaliteetse töö osas (88%).** Sellegipoolest **ei vasta teenus alati suure hooldusvajadusega ning maakonna keskustest eemal elavate laste vajadustele.** Samuti on hankepartnerite ja KOV-ide hinnangul **puudu lapsehoiuteenuse pakkujatest** ning probleeme valmistab nende sõnul **teenuseosutajatele pakutav töötasu,** mis ei ole vastavuses töö sisuga.

Ka lapsehoiuteenuse taotlemise ja selle osutamise tingimustega on erinevad osapooled üldjuhul rahul. Võimalusel tuleks lapsehoiuteenuse taotlemise tingimuste osas aga leida kohti, kus oleks võimalik **juba hooldaja poolt esitatud infot uuesti kasutada, et vähendada dubleerivat infokogumist ja sellest tulenevat ajakulu erinevatele osapooltele.**

Lapsehoiuteenuse aastase tundide arvuga (s.o vähemalt 702 h üks-ühele lapsehoiuteenuse korral) olid rahul ligikaudu pooled hooldajatest, ent rahul ei olnud ligikaudu kolmandik hooldajatest. Ka **KOV esindajad töid läbivalt välja, et lapsehoiuteenus vastaks paremini puudega laste ja nende hooldajate vajadustele, kui oleks rohkem teenusepakkujaid ning teenuse maht sõltuks lapsest.** Praeguse korralduse järgi peaks ESF vahenditest puudujääva osa kompenseerima KOV. Ilmnis, et kuigi osas KOV-idest on selline praktika juurdunud, siis kõigis siiski mitte. See seab hooldajad olukorda, kus teenuse lisanduva mahu eest tuleb neil kas ise tasuda või ise last hooldada.

Kui hankepartneritest **pea kaks kolmandikku leidsid, et lapsehoidjatele seatud ettevalmistuse nõuded on raske ja sügava puudega lastega töötamiseks piisavad,** arvasid ülejäänud, et nii see pole. Seda enamasti põhjusel, et hoidjatel puuduvad spetsiifilised teadmised raske ja sügava puudega laste toetamisest ja nende erivajadustest. Sellest tulenevalt leiti, et **lapsehoidjate ettevalmistus peaks sisaldama erialast haridust või koolitusi.** Teisalt rõhutati mitmel korral, et lapsed on väga erinevad ning **ettevalmistus peaks eelkõige olema seotud nende lastega, kellega lapsehoidja tööle hakkab.** Lapsehoiuteenusega seotud **praktiliste oskuste ja teadmiste arendamiseks tuleks kõigi hankepartnerite hinnangul korraldada hoidjatele täiendkoolitusi.**

Tugiisikuteenus

Tugiisikuteenust on kolmest teenusest kasutatud kõige enam. Kokkuvõttes ollakse tugiisikuteenuse taotlemise ja osutamise tingimustega valdavalt rahul. Hooldajate soov on, et **teenuse taotlemine oleks lihtsam** ja võimalusel **teostatav ühes kohas.** Samuti võiks **teenuse saamise või vähemalt tugiisiku otsimisega alustada kohe pärast seda, kui KOV on teenusevajaduse ära hinnanud,** ega peaks toimingutega alustamiseks ootama SKA otsust. Tugiisikuteenuse osutamise puhul tuleks leida võimalusi, et **tugiisikud saaksid töötada töölepingu alusel.** Loodetavasti tagaks see, et tugiisikuid oleks rohkem ja nad jääksid püsivalt ametisse. Nii ei kuluks asjatult ressursi üha uute tugiisikute koolitamisele: lapsed, pered ja ka haridusasutused ei peaks kokku puutuma tugiisikute pideva vahetumisega ning kokkuvõttes tõuseks teenuse kvaliteet ja jätkusuutlikkus.

Nii küsitlusele vastanud hooldajad, KOV-id kui ka hankepartnerid leidsid, et tugiisikuteenus vastab täielikult või pigem vastab raske ja sügava puudega laste ja nende hooldajate vajadustele (kolme grupi peale keskmiselt 89%). Tugiisikuteenuse korralduse puhul ilmnis **kõrge rahulolu tugiisiku töö kvaliteedi**

osas: 85% vastanud hooldajatest oli sellega rahul või väga rahul. **Kõige rohkem rahulolematust põhjustab teenuste kättesaadavus** vastaja elukohas ja **tugiisiku teenuse aastane tundide arv**.

Tugiisikuteenuse aastase tundide arvuga (s.o vähemalt 702 h) olid rahul pooled vastanud hooldajatest. Rahulolematuse peamiseks põhjuseks oli **liiga vähene tundide arv**, teiseks **vähene paindlikkus**. Vajadus tugiisiku järele on tavapärasest suurem **koolivaheaegadel**. **Teenuse kättesaadavuse osas on suurimaks probleemiks tugiisikute puudus**. Lahendust nähakse tugiisikute **töötingimuste parandamisel** (töölepinguga töö, kõrgem palk), mis võiks kaasa tuua tugiisikute suurema arvu, nende kõrgema motiveerituse ning püsivuse.

Hooldajate keskmine hinnang sellele, **kuivõrd tugiisikuteenus on aidanud kaasa nende lapse õpitulemuste paranemisele, on üle keskmise** (100 punkti skaalal 69,6). **Peamiste tegevustena, millega tugiisik last toetab**, tuuakse välja nii haridusasutuses kui ka kodus lapse kõrval olemist, igapäevatoimingutes ja õppimisel abistamist, toetamist liikumisel, sotsiaalsete oskuste arendamist, tähelepanu suunamist, aga ka lapse eneseusu ja enesekindluse taastamist/parandamist, positiivse ellusuhtumise kujundamist ning abi haigusega leppimisel. **Kokkuvõttes soodustavad tugiisiku poolt sooritatud tegevused lapse iseseisvumist**.

Hinnates **tugiisikuteenuse tulemuslikkust haridusasutuses**, leiab peaaegu kolmveerand hooldajatest, kelle laps on olnud koduhoiul, et **teenus on võimaldanud lapsel liikuda koduhoiult üle lasteaeda**. Seega on tugiisikuteenus haridusasutuses või sinna saamisel olnud igati **tulemuslik**. Vaid veidi vähem kui kolmandikul vahehindamises osalenud raske ja sügava puudega laste hooldajatest on kogemus, et **lisaks tugiisikule toetab last koolis ka abiõpetaja või õpetaja abi**. **SKA koordinaatorite, hankepartnerite ja KOV-ide esindajate arvates võiks haridusasutustes oluliselt väheneda vajadus tugiisikuteenuse järele**.

Transporditeenus

Transporditeenusele pääsemise tingimusi **peetakse valdavalt pigem asjakohasteks, kuid soovitakse, et teenusvajaduse hindamine toimuks lähtuvalt iga lapse ja tema hooldaja tegelikest vajadustest**. Seejuures toodi välja vajadust kasutada **transporditeenust just eraldiseisva teenusena**.

Kokkuvõttes väljendati transporditeenuse korralduslike aspektide osas üldiselt rahulolu ning **enim meeldis teenust kasutanud hooldajatele teenuse turvalisus ning eesmärgipärasus** – tänu teenusele saavad vanemad tööl käia ning ei pea keset päeva last sõidutama. Samuti toodi mitmel korral välja teenusepakkuja abivalmidust.

Kuigi küsitlusele vastanud hooldajad **väljendasid kõige suuremat rahulolematust transporditeenuse kättesaadavusega oma elukohas, leidsid enamus KOV-ide esindajatest, et teenus on nende KOV-is kättesaadav kõikidele raske ja sügava puudega lastele**. Probleemidena toodi välja **teenusepakkujate vähesust ning suuri vahemaid**. Lähivalt töid KOV-id välja ka, et projekti raames pole puudega lastele kohati transporditeenust osutatud, kuna **teenuse taotlemine on keeruline, teenus ise kallis ning ei ole kasutatav näiteks koolitranspordiks**, mille järele on tegelikult kõige suurem nõudlus. Sellest lähtuvalt on KOV-id leidnud alternatiivseid lahendusi, pakkudes ise transporditeenust või hüvitades vanemate sõidukulud. Teenuse parandamiseks tehti ettepanek **vaadata üle teenusele pääsemise tingimused**, ühtlasi soovitati muuta **teenuse korraldus paindlikumaks ja arvestada rohkem iga lapse eripära ning vajadustega**.

7.1. VAHEHINDAMISE TULEMUSED JA SOOVITUSED

Järgnevalt on esitatud vahehindamise tulemused nelja hindamiskriteeriumi lõikes.

Asjakohasus

Nii tugiisiku-, lapsehoiu- kui ka transporditeenuse näol on tegemist tugiteenustega, mis on kõigi sihtrühmade hinnangul raske ja sügava puudega lastele ja nende peredele väga vajalikud. Projekti vältamise ajal on kasvanud KOV-ide teadlikkus oma piirkonna puudega lastest ja nende vajadustest. Seejuures on vajadus tugiteenuste järele pidevalt kasvanud. Pakutavate tugiteenuste valik vastab

Üldjoontes perede vajadustele, pigem on probleemiks teenuste kättesaadavus ja piisavus, seda eriti suure hooldusvajadusega laste puhul. Kõige problemaatilisem on tugiisikuteenuse kättesaadavus, eriti maapiirkondades ja hajaasustusega piirkondades. **Kokkuvõttes on tugiisiku-, lapsehoiu- ja transporditeenus olnud igati asjakohased. Nende järele eksisteerib suur vajadus ja teenuste pakkumine on loonud hooldajatele võimalusi tööturul osalemiseks ning hoolduskoormuse vähendamiseks.**

Tulemuslikkus

Projekti tulemusnäitajana jälgitakse tugiteenust saanud laste hooldajate arvu, mis on järjepidevalt kasvanud. Perioodil 2014–2018 oli vähemalt üht teenust kasutanud kokku 2404 hooldajat ning 2018. aasta lõpu seisuga on selleks aastaks seatud sihttase täidetud 100,2% ulatuses. 2023. a lõpptasemest on täidetud 75,1%. Kui teenuste pakkumine ja kasutamine jätkub samas mahus, on sihttaseme saavutamine 2023. a igati realistlik.

Vahehindamise tulemused näitavad, et kõikide osapoolte hinnangul on raske ja sügava puudega laste tugiteenustel olnud positiivne mõju hooldajate tööhõive staatusele. Seega **täidab projekt oma eesmärgi ning toetab hooldajate tööhõives osalemist**. Samuti on teenustel olnud **positiivne mõju raske ja sügava puudega lastele** – erinevad osapooled kinnitavad, et nt tugiisikuteenus on mõjunud positiivselt nii lapse enesekindlusele kui ka õpitulemustele (kui on tegemist püsiva tugiisikuga). **Kokkuvõttes on teenuste pakkumine olnud tulemuslik**. Tugiteenuste pakkumine oleks veelgi tulemuslikum, kui teenuse mahtude määramisel saaks senisest enam lähtuda konkreetse lapse vajadustest ning paremini oleks tagatud teenuste kättesaadavus.

Tõhusus

Kõik osapooled leiavad, et tugiteenuste taotlemise tingimused on üldjuhul asjakohased, kuid **taotlusprotsess võiks olla hooldajate jaoks lihtsam ning vähem bürookraatlik**. Hetkel tekitab hooldajates mõningast segadust see, millises etapis nad peaksid pöörduma mingi asutuse (SKA, KOV) poole. Hooldajate seisukohast oleks ideaalne, kui **taotlemine toimuks ühest kohast**, kus hinnatakse ära lapse vajadused. Samamoodi võiks ka hilisem teenusepakkumine (sh muud rehabilitatsiooniteenused) toimuda ühes kohas ning ideaaljuhul haridusasutuses või selle lähedal. Taotlemisprotsessi muudaks tõhusamaks ning hooldajate rahulolu tõstaks see, kui **info erinevate teenuste kohta oleks lihtsalt ja selgelt ühest kohast kättesaadav**. Eriti oluline on see esmataotlejatele. Taotlusprotsessi tõhustaks seegi, kui need lapsed, kelle puue ei muutu, **ei peaks pidevalt uuesti oma puuet tõendama**. Seega on tugiteenuste osutamine olnud pigem tõhus, kuid seda saaks teha veelgi efektiivsemaks.

Jätkusuutlikkus

Kõik vahehindamises osalenud osapooled leiavad, et suures osas on tugiisikuteenuse kui kõige enam kasutatud tugiteenusega seonduvad probleemid tingitud sellest, et **tugiisikud töötavad käsunduslepingu alusel ning nende tasu pole töö sisuga vastavuses**. Sellistel tingimustel ei ole tugiisikud motiveeritud nii rasket tööd tegema ega jää oma ametikohale püsima, vaid parema võimaluse korral siirduvad mujale. Tulemuseks on tugiisikute sage vahetumine, mis tekitab lisastressi nii lapsele, perele kui ka haridusasutusele ega ole kokkuvõttes jätkusuutlik. Sarnane probleem on ka lapsehoiuteenuse osutajatega.

KOV-ide, hankepartnerite ja SKA koordinaatorite hinnangul tõuseks jätkusuutlikkus, kui haridusasutustes väheneks tugiisikute kasutamine ning pigem oleks seal enam majasisest tugipersonali, keda saaks rakendada efektiivsemalt mitte ühe, vaid pigem mitme lapsega seotud tugiisiku rollis. Sellised muudatused omakorda aitaksid leevendada tugiisikute kättesaadavuse probleeme.

Teenuste pakkumise jätkusuutlikkuse osas on murekohaks see, et **2/3 KOV-dest peab ennast sõltuvaks ESF vahenditest** ega suuda pärast toetuse lõppu teenuseid kardetavasti samas mahus pakkuda.

7.2. SOOVITUSED

Järgnevalt on esitatud vahehindamiste tulemustel põhinevad soovitused. Soovitused on tabelis järjestatud teemade alusel, st algul üldised teemad ja siis kolme teenuse lõikes.

TABEL 4. SOOVITUSED RASKE JA SÜGAVA PUUDEGA LASTELE SUUNATUD TUGITEENUSTE EDASISEKS RAKENDAMISEKS

Nr	Teema	Soovitus	Käsitatud ptk-s nr	Tegevuskava ettepanek soovitus arvestamiseks ja rakendamiseks	Soovituse adressaat
1.	Üldine	Tegeleda vanemate hoiakute kujundamisega ja info jagamisega Palju on n-õ pimedat viha riigi vastu, kuna tugisüsteem ei vasta kõikide vanemate vajadustele ja ootustele. Tuleks luua võimalusi adekvaatse info jagamiseks formaalsel teel. Samuti tuleb tegeleda vanemate põhjendamatu süütundega (selgitada, et neil on õigus võtta aega ka endale).	Ptk 4.6 lk 35; lk 40	Luu vanemate tugigruppe või pakkuda kogemusrõustamist teiste sarnase puudega hooldajate poolt (vaja on pakkuda nii informatiivset kui ka psühholoogilist abi).	KOV-id koostöös teenuseositajatega
2.	Üldine	Parendada KOV-ide suutlikkust tegelemaks raske ja sügava puudega laste ja neile pakutavate teenuste temaatikaga	Ptk 4.7 lk 42	Kasutada SKA koostöökohtumisi KOV-idega, et jagada häid praktikaid ja toimivad mudeleid. Soodustada võrgustiku(töö) tekkimist. Parandada KOV-ides suutlikkust pakkuda erakorraliselt abi (vt ka soovitusi 6–8).	SKA koostöös KOV-idega
3.	Üldine	Parendada võrgustikutööd teenusesaaja jaoks teenuse taotlemise ja korraldamise protsessi lihtsustamiseks	Ptk 4.4–7	Koostöökohtumiste raames analüüsida võrgustikutöö parendamise võimalusi.	SKA, KOV, piirkonna teenuseosutaja
4.	Üldine	Anda hooldajatele ülevaateid teenuse lepingu sisust vastaval aastal, maandamaks vanemate hirme, et teenuse maht enne aasta lõppu täitub	Ptk 4.4	Selgitada KOV-idele vajadust anda aasta alguses vanemale selge ülevaade, kellelt, kui kaua ja mis mahus teenust saadakse.	KOV (vajadusel teenuseosutaja)
5.	Üldine	Tagada sujuvam lapse toimetulek täisealiseks saamisel.	Ptk 4.6	Anda vanemale proaktiivselt (nt üks aasta enne lapse täisealiseks saamist) ülevaade alaealiste teenustelt täisealiste teenustele ülemineku võimalustest, et tagada sujuvam ülemineku ja parem toimetulek ka täisealisena ning säilitada	SOM, HTM, KOV, Töötukassa

Nr	Teema	Soovitus	Käsitletud ptk-s nr	Tegevuskava ettepanek soovitus arvestamiseks ja rakendamiseks	Soovituse adressaat
				varasemalt saavutatud edusammud toimetulekus.	
6.	Lapsehoiuteenus	Teadvustada lapsehoiuteenusele alternatiivse KOV teenus(t)e kasutamise võimalust, et vajaduse korral saaks erijuhtudel abi (nt hooldaja haigestumisel, väljaspool tavapärasest hoiuaega või lühikese etteteatamise ajaga)	Ptk 5	Seotud soovitusel nr 1. Parandada hooldajate teadlikkust olemasolevast KOV hoiuteenusest ja võimalusest seda kasutada erakorralistes olukordades (s.o kus ESF lapsehoiuteenust ei saa kasutada).	SOM (KOV-ide ülene teavitustöö), KOV (tegelik teavitustöö hooldajate seas)
7.	Tugiisikuteenus	Teadvustada tugiisikuteenusele alternatiivse KOV teenus(t)e kasutamise võimalust, et vajaduse korral saaks erijuhtudel abi (nt hooldaja haigestumisel, väljaspool tavapärasest tööaega või lühikese etteteatamise ajaga)	Ptk 6	Seotud soovitusel nr 1. Parandada hooldajate teadlikkust olemasolevast KOV tugiisikuteenusest ja võimalusest seda kasutada erakorralistes olukordades (s.o kus ESF tugiisikuteenust ei saa kasutada).	SOM (KOV-ide ülene teavitustöö), KOV (tegelik teavitustöö hooldajate seas)
8.	Transporditeenus	Teadvustada sotsiaaltranspordi kasutamise võimalust, et vajaduse korral saaks erijuhtudel abi (nt teise linna eriarsti juurde minekul ja/või kui on vaja ka hooldaja transporti).	Ptk 7	Seotud soovitusel nr 1. Parandada hooldajate teadlikkust olemasolevast KOV sotsiaaltransporditeenusest ja võimalusest seda kasutada erakorralistes olukordades (s.o kus ESF transporditeenust ei saa kasutada).	SOM (KOV-ide ülene teavitustöö), KOV (tegelik teavitustöö hooldajate seas)
9.	Tugiisikuteenus	Parandada KOV juhtide teadlikkust sotsiaal- ja haridusvaldkonna tugispetsialistide asjakohastest olemasolevatest toetusmeetmetest, et võimaldada ressursside paindlikku kasutamist.	Ptk 6	Viia KOV juhtide seas läbi teavitustöö, et KOV teaks eraldada lisaressurssi haridusasutustele, et oleks tagatud sobilik tugi haridusasutuses terve päeva vältel. Seejuures nende laste puhul, kellele hinnatakse toe vajadus, kuid mitte üks-ühele abi, võiks teenus tagatud olla kooli poolt ning üks-ühele abi sotsiaalvaldkonna teenuste eelarvest.	SOM, HTM, SKA ja KOV
10.	Tugiisikuteenus	Pakkuda lasteaias tuge neile lastele, kel on toe vajadus, kuid kelle vanem ei ole eraldi tugiisikut taotlenud.	Ptk 6	Eraldada lisaressurssi lasteaedadele, et oleks tagatud lasteaiapoolne tugi neile lastele, kel on toe vajadus, kuid kelle vanem ei ole eraldi tugiisikut taotlenud. Ka alushariduses peaks olema tõhustatud toetus, sest vajadus selle järele on olemas.	HTM, KOV

Nr	Teema	Soovitus	Käsitatud ptk-s nr	Tegevuskava ettepanek soovitus arvestamiseks ja rakendamiseks	Soovituse adressaat
11.	Tugiisiku-teenus	Selgitada tugiisiku rolli nii tugiisikule kui ka hooldajatele: ülesanne last toetada, aga mitte õpetada (eesmärk aidata lapsel iseseisvuda); samuti püsida kokku lepitud ja last toetavate tegevuste piires (nt mitte majapidamistöid teha).	Ptk 6	Teenuse saamise protseduuri osaks muuta rangelt soovituslik infokohtumine, kus hooldajaid teavitatakse tugiisiku rollist ja ülesannetest. Tugiisikutele kovisioonid, kus teatud aja tagant vaadatakse üle teenuse osutamise põhimõtted.	Tugiisikud, lapsevanemad, teenuseosutajad, haridusasutused
12.	Tugiisiku-teenus	Täpsustada sotsiaalhoolekandeseaduses tugiisiku profiili ja ülesandeid.	Ptk 6	Tugiisiku ametit võiks saada omandada kutsena, et tugiisik oleks õpitav amet. Nii ei peaks iga KOV või teenuseosutaja koolitamisega tegelema ja tugiisikutele oleks selged nõuded ja ühtne arusaam tema rollist.	SOM
13.	Tugiisikuteenus	Julgustada KOV-sid tugiisikut oma palgale võtma, et muuta seeläbi tugiisiku amet atraktiivsemaks.	Ptk 7	Kasutada SKA koostöökohtumisi KOV-idega, et jagada häid praktikaid ja toimivaid mudeleid. Soodustada võrgustiku(töö) tekkimist.	SKA, KOV

8. EXECUTIVE SUMMARY

Over the last decade, the number and proportion of disabled children has increased. At times, a disabled child entails an increased caring burden, which hinders the parents'/guardians' participation in the labour market. Moreover, the cost of caring for a disabled child can be higher than usual. Therefore, disabled children and their families need different types and levels of assistance (services, subsidies, other assistance). With an aim to **provide support services to children with severe and profound disabilities, thereby reducing the caring burden of parents/guardians and barriers to their employment as well as promoting reconciliation of work and family life, the project "Development and Provision of Support Services for Disabled Children and Promotion of Combining Work and Family Life" was initiated in 2014 with the support by the European Social Fund (ESF).**

To achieve this aim, children with severe and profound disabilities are provided with **childcare, support person and transport services**. The **number of parents/guardians** who receive support is being monitored as the project's performance indicator. As a total of **2404 parents/guardians** have used at least one of the services in the period of **2014-2018**. Therefore, as of 2018, **100.2% and 75.1% of the target levels set for years 2018 and 2023 were fulfilled**.

The aim of the interim evaluation was to assess the effectiveness of developing and providing the support services and come up with recommendations to improve their implementation.

The results of the interim evaluation show that **the support services for children with severe and profound disabilities have a positive impact on the employment status of their parents/guardians**. After receiving support services, **the proportion of employed and full-time employees among the parents/guardians has increased**, while the proportion of **part-time employment and unemployment has decreased**. Several stakeholders involved in the interim evaluation indicated that **employer flexibility** has a key role in the results, when allowing parents/guardians to be with the child during working hours, visit the doctor if necessary, or deal with other child-related matters.

The main reasons for applying for the support services are primarily child-related. About two thirds of parents/guardians indicated that they wanted the child to succeed in education or hobby education, and more than half of the parents/guardians wanted to support the child's social interactions and independence. Less parents/guardians applied for the services for employment-related reasons. **Slightly more than one third of parents/guardians indicated that they were applying for the services to increase the workload or work full time, while one fifth of the parents/guardians applied to start working and slightly more than one tenth of parents/guardians indicated that they applied for the services to start or continue their studies**. One fifth used the services to have **more time for themselves and rest**, while one fifth **wanted more time to deal with other children or family members**. Slightly less than a quarter of the parents/guardians stated that they applied for a support service in order **to make use of the possibility to receive the service**.

In terms of the sufficiency of the support system, it appeared that **the current system generally fulfils its purpose and the provision of services supports the working life of parents/guardians**. It also emerged that **for children with high care needs and families living further from central areas, the support system could support parents/guardians more** and encourage them to participate in employment by increasing the volume of service based on the needs of the individual child or by improving accessibility in rural areas. It was also suggested that parents/guardians could be supported more than before **through counselling or support groups** where they could share their experiences and concerns.

Applying for the services

Applying for services begins with the local government, where a child's need for services is assessed, after which an application for the service must be submitted to the SIB or directly to the service provider. **Most**

parents/guardians who had received the services considered all conditions for applying for the services to be appropriate, except that the transport service can only be used in conjunction with childcare or support person services.

Local governments use different methods to assess the child's need for support services, but not all authorities use the same assessment tools. Most commonly used tools are **the decision on the degree of severity of the disability and additional costs** (81% always, 13% if necessary), a **description of the child's need for help** (77% always, 20% if necessary) and his or her **rehabilitation plan**. In addition, local governments also use the STAR case plan, the opinion of various specialists (e.g. medical doctors) or home visits. **All local governments always involve parents/guardians, and slightly more than half of the governments include educational institutions in the process of assessing the need for support services.**

According to different parties, the process of applying for services is currently too complicated for parents/guardians and involves too many parties. The process could be simplified by facilitating the exchange of information between the different parties. Attention should be given to first-time applicants and parents/guardians with poor computer skills who may not be able to handle the application process on their own. It was also indicated that children with a permanent disability **should not be consistently required to provide an attestation of disability**, instead the information could be stored for future reference. It appeared that local governments need a better **understanding about their role in the application process as well as their obligation to provide support services** in cases in which the need for services has been assessed, but the Social Insurance Board makes a negative decision or the ESF funding has run out for the year.

The right to receive the services is valid until the expiry date of the decision on the degree of severity of the disability by the Social Insurance Board. Currently, **service providers have taken on the responsibility of keeping track of deadlines**, so that the child could continue using the service at the end of the previous decision. Various parties felt that the **service could be extended automatically** if the child has a permanent disability. **Applying for continuation of services should be easier, less bureaucratic and automatic** for parents/guardians of children with a persistent severe or profound disability. In addition, parents/guardians would appreciate the opportunity to see the status of the service, including deadlines and remaining budget resources for the year, to request additional service hours if needed.

Accessibility of services

The interim evaluation shows that **the assessed support services are rather accessible, although a number of issues regarding accessibility were highlighted.** The main concerns include the **lack of service providers and insufficient competencies.** Finding support staff is difficult because of the **unfavourable working conditions (authorisation agreement instead of an employment contract) and low salaries.** Moreover, there is no proper transport solution in rural areas, preventing access to those in need in sparsely populated areas.

General support system

The need for support services has grown in recent years. **The support person, childcare and transport services provided through the project are considered most important for the child with severe and profound disabilities and their family by all target groups.** Overall, **the choice of existing services is satisfactory, whereas the problem lies in the accessibility and sometimes inadequate volume of the services.** There could be **more opportunities for children to spend their time during the summer and school holidays**, as well as an **end-of-day day-care team** at school to make life easier for parents/guardians and reduce the need for a support person. Local governments see the need for **psychological counselling and support groups** to help parents/guardians of children with disabilities. It is concerning that two thirds of local governments do not perceive the possibility to retain the same volume of services after the end of ESF funding. It is also problematic to transfer between services when the child reaches the age of majority.

Cooperation between different parties

All in all, **service providers and local governments are both mostly satisfied with the cooperation between different parties.** The local governments pointed out that **regular networking meetings with the purpose of exchanging information** would be beneficial. On the other hand, others referred to the lack of time and human resources in their local governments, preventing them from addressing the issue of services for children with severe and profound disabilities more thoroughly. Service providers also believe that **cooperation should be intensified, primarily with educational institutions, but also with parents/guardians.**

Feedback from both local governments and service providers shows that the regional coordinators of the Social Insurance Board play an important role in the support system and provide great support and assistance to the professionals in the local governments who are involved in providing the services. However, based on the feedback of the local governments, the possibility to provide more support for the local governments through training and guidance materials should be considered. Moreover, meetings involving different parties should be organised in situations where the support services specialist in the local government changes, so that the new employee could be introduced to the provision of services more quickly and thoroughly.

Childcare service

The parents/guardians, local governments and service providers who responded to the questionnaire, found that the childcare service responds to the needs of children with severe and profound disabilities and their parents/guardians (89% on average). Regarding the provision of childcare services, parents/guardians showed a **high level of satisfaction with the quality of the work of the childcare providers (88%).** However, the **service does not always respond to the needs of children with high care needs and children who live away from the county centre.** Service providers and local authorities also noted that there is a **lack of childcare providers, mainly due to the salary of child-carers which does not match the content of the work.**

Different parties are also generally satisfied with the terms and conditions for applying for the childcare service. Where possible, however, it should be possible to **re-use the information already provided by the parent/guardian in order to avoid collecting and submitting the same information for every application and reduce the time spent on the application process by different parties.**

Approximately half of the parents/guardians were satisfied with the annual number of hours of childcare (i.e. at least 702 hours for one-to-one childcare), whereas about one-third were not satisfied. The representatives of the **local governments also pointed out that the childcare services would respond to the needs of disabled children and their parents/guardians better if there were more service providers and the volume of the service would depend on the needs of a specific child.** According to the current arrangement, the funds missing from the ESF must be compensated by the local government. However, although some local governments have established this practice, not all of them have. This places parents/guardians in a position where they have to pay for the additional volume of the services or care for the child themselves.

While almost **two-thirds of service providers found that the requirements for child-carers are sufficient to work with children with severe and profound disabilities,** the rest did not. This is mainly because child-carers lack specific knowledge of the needs of children with severe and profound disabilities and how to support them. Consequently, it was considered that **the preparation of the child-carers should include professional education or training.** On the other hand, it was emphasised on several occasions that children are very different and that **the preparation should primarily concern the needs of the specific child the child-carer will work with.** In order to develop practical skills and knowledge relating to childcare, all service providers believe that further training should be provided to child-carers in order to upgrade their skills and qualifications.

Support person service

Out of the three services, the support person service is used the most. In general, the conditions for applying for and providing the support person services are largely satisfactory. **Parents/guardians suggested that the application process could be easier and done in one place.** Likewise, **the provision of the service, or at least the search for a support person, could begin immediately** after the local government has assessed the need for the services, rather than having to wait for a decision from the Social Insurance Board. In addition, parents/guardians **pointed out that the support persons should be able to work with an employment contract.** This is expected to increase the number and employment longevity of support staff. This would also help to avoid additional costs of training new support staff as well as the burden of children, parents/guardians and educational institutions frequently having to adapt to new support persons, ultimately improving the quality and sustainability of the service.

Parents/guardians, local governments and service providers who responded to the survey found that the support person service responds to the needs of children with severe and profound disabilities and their parents/guardians (89% on average). The satisfaction with the quality of support person's work is high - 85% of the parents/guardians indicated that they were satisfied. Parties are least satisfied with the accessibility of services in the respondents' area of residence and the number of hours of the service available per year.

Half of the parents/guardians were satisfied with the annual number of hours of the support person service (i.e. at least 702 h). The rest were not, due to the **small number of service hours** as well as the **lack of flexibility.** The need for a support person is greater than usual during **school holidays.** **The greatest issue regarding the accessibility of the service is the lack of support staff.** The solution could be **improving the working conditions** of support persons (employment contract, higher salary), which could lead to a larger number of support persons as well as increase their motivation and persistence.

Parents'/guardians' average rating of **the extent the support person service has helped their child in educational settings is above average** (69.6 points out of 100). **The main activities carried out by the support person** include supporting the child at the educational institution and at home, assisting with daily activities, learning and mobility, developing social skills and directing attention. Moreover, the support person aims to restore and/or improve the child's confidence and self-esteem as well as offer a positive attitude and reconciliation with the disability. **All in all, the activities performed by the support person facilitate children's independence.**

Evaluating **the effectiveness of the support person service in terms of education**, nearly three quarters of parents/guardians with a child at homecare indicated that **the service has enabled the child to move from home to nursery school.** Therefore, the support person service has been **effective** both at the educational institution as well as in helping to proceed in education. Slightly less than one third of parents/guardians of children with severe and profound disabilities who participated in the mid-term evaluation reported that, **in addition to the support person, their child is also supported by a tutor or a teacher at school.** **According to the Social Insurance Board regional coordinators, service providers and local government representatives, the need for support person services in educational institutions could be reduced significantly.**

Transport service

The conditions for receiving transport services are **predominantly considered to be appropriate, but the need for the service needs to be assessed on the basis of the actual needs of each child and his or her parent/guardian.** The need to use the **transport service as a stand-alone service** was highlighted.

All in all, the organisational aspects of the transport service were generally rated as satisfying. **The parents/guardians who have used the service liked the safety and purposefulness of the service** – it allows them to work as they do not have to drive their child in the middle of the day. The helpfulness of the service provider was also mentioned on several occasions.

Although parents/guardians who responded to the survey **expressed dissatisfaction with the accessibility of the transport service in their local area, the majority of local governments found the service to be**

accessible to all children with severe and profound disabilities. The shortage of service providers and long distances were indicated as the main issues. Local authorities also pointed out that the project did not provide transport services for children with disabilities at times, because it is **difficult to apply for the service, the service itself is expensive and cannot be used for school transport**, which is in fact in greatest demand. Therefore, local governments have found alternative solutions and either provide transport services themselves or reimburse the travel expenses made by parents/guardians. In order to improve the service, it was **proposed that the conditions and organisation of the service should be more flexible and take greater account of the specific features and needs of each child.**

8.1.RESULTS OF THE INTERIM EVALUATION

The results of the interim evaluation according to the four evaluation criteria are presented below.

Relevance

The support person, childcare and transport services are support services that all target groups consider very important for children with severe and profound disabilities and their families. Throughout the project, local governments have become more aware of the disabled children and their needs in the area. At the same time, the need for support services has steadily increased. The choice of support services generally responds to the needs of families, while the accessibility and sufficiency of services are problematic, especially for children with higher caring burden. The most problematic is the accessibility of support person services, especially in rural and sparsely populated areas. **All in all, the support person, childcare and transport services have been very relevant. There is a great need for the services and the provision of the services has created opportunities for parents/guardians to participate in the labour market and reduce the burden of care.**

Effectiveness

The number of caregivers of children who have received the support services as an indicator of the result of the project has increased steadily. A total of 2404 parents/guardians had used at least one service in the period of 2014-2018. Therefore, 100.2% of the target level and 75.1% of the target level for 2023 were reached by the end of 2018. If the provision and use of services continue at the same volume, reaching the benchmark by 2023 is realistic.

The results of the mid-term evaluation show that according to all parties, the support services for children with severe and profound disabilities have had a positive impact on the employment status of parents/guardians. Therefore, **the project fulfils its purpose and supports the parents'/guardians' participation in employment.** The services have also had a **positive impact on children with severe and profound disabilities** – various stakeholders confirm that, for example, the support person service has had a positive impact on the child's self-confidence as well as learning outcomes (in case the support person is not frequently changing). **All in all, the provision of services has been effective.** However, it could be more effective if the volumes of the service were based on the specific needs of a child and the accessibility of services was ensured.

Efficiency

All parties consider the conditions for applying for the support services to be generally appropriate, but **the application process could be simpler and less bureaucratic for parents/guardians.** At the moment, parents/guardians are confused about the moment they have to turn to different institutions (Social Insurance Board, local governments). From the perspective of parents/guardians, it would be ideal if **the service application and the assessment of a child's needs were done in one place.** Similarly, provision of subsequent services (including other rehabilitation services) could take place in a single location, ideally at or near the child's educational institution. The application process would be more efficient and parents'/guardians' satisfaction higher **if information on different services was clearer and available from a single source.** This is particularly important for first time applicants. The application process would also

be enhanced if parents/guardians of a child with a permanent disability would not have to persistently submit the attestation of disability. **Therefore, the provision of the support services has been rather effective, but there is room for improvement.**

Sustainability

All parties involved in the mid-term evaluation found that the problems related to the support person service, as the most widely used support service, are largely due to the fact that **the support persons work with an authorisation agreement and their salary is not in line with the content of their work.** Under these conditions, support persons are not motivated to work hard or remain in their position, so they end up moving to a new position. The result is a frequent change of support persons, which creates additional stress for the child, the family and the educational institution, reducing the sustainability of the service. A similar problem is present among childcare providers.

Local governments, service providers and the regional coordinators of the Social Insurance Board estimate that the sustainability of the services would be enhanced if educational institutions reduced the use of support persons and had more in-house support staff that could be deployed more effectively than a support person that only helps one child at a time. In turn, such changes would help to alleviate problems regarding the accessibility of the support person service.

A major concern regarding the sustainability of providing the services is that **2/3 of the local governments consider themselves to be dependent on the ESF resources** and may not be able to provide the same volume of the services after the end of the funding period.

8.2.RECOMMENDATIONS

Next, the recommendations based on the results of the mid-term evaluation are presented. The recommendations are categorised in the table by theme, i.e. first the overall themes and then among three services.

TABLE 5. RECOMMENDATIONS

N R	THEME	RECOMMENDATION	REFERENCE	PROPOSED ACTION PLAN FOR IMPLEMENTING THE RECOMMENDATION	RECIPIENT
1.	Overall	<p>Engage in shaping the attitude of parents/guardians and sharing information among them.</p> <p>There is at times a lot of „blind anger" towards the state, because the support system does not meet the needs and expectations of all parents/guardians. Opportunities should be created to share adequate information in a formal way. The unjustified feelings of guilt as felt by parents/guardians must also be addressed (make it clear that they have the right to take time off for themselves).</p>	Ch 4.6, p. 35; p. 40	Create support groups, or provide counselling for parents/guardians by other parents/guardians of children with similar disabilities (both informative and psychological help are required).	Local governments in cooperation with service providers
2.	Overall	<p>Improve the capability of local governments to work with children with severe and profound disabilities and the services offered to them.</p>	Ch. 4.7, p. 42	Make use of the scheduled meetings between SIB and local governments to share best practices and models. Support the creation of agency work and cooperation. Improve the capability of local governments to provide unscheduled/urgent help (see recommendations 6 to 8).	The Social Insurance Board in cooperation with local governments
3.	Overall	<p>Improve agency work so that the application process and provision of services would be more simple for the recipient of the services.</p>	Ch. 4.4–7	Analyse the opportunities to improve agency work.	Social Insurance Board, local governments, service providers
4.	Overall	<p>Improve parents’/guardians’ understanding of service contracts each year to reduce the fear of running out of the service allowance before the end of the year.</p>	Ch. 4.4	Explain local governments the need to provide parents/guardians a more clear overview of the service provision, including who is providing the service, for how long and in what volume.	Local governments (and service providers if necessary)

N R	THEME	RECOMMENDATION	REFERENCE	PROPOSED ACTION PLAN FOR IMPLEMENTING THE RECOMMENDATION	RECIPIENT
5.	Overall	Ensure a smoother transition and coping when entering adulthood.	Ch. 4.6	Proactively provide parents/guardians (e.g. a year before the child reaches the age of majority) with an overview of the possibilities to transition to services targeted for adults.	Ministry of Social Affairs, Ministry of Education and Research, Unemployment Fund
6.	Childcare service	Inform parents/guardians of the possibility to use alternative childcare service(s) provided by local government to get support in need-based cases (e.g. in case of a parent's illness, out-of-home care or at short notice).	Ch. 5	Related to recommendation nr 1. Improve the parents'/guardians' awareness of existing childcare services provided by local authorities and the possibility to use it in unscheduled/urgent cases (when the ESF childcare service is not applicable).	Ministry of Social Affairs (outreach across local governments), local governments (outreach to parents/guardians)
7.	Support person service	Inform parents/guardians of the possibility to use alternative local government's service(s) to get support in need-based cases (e.g. in case of a parent's illness, outside normal working hours or at short notice).	Ch. 6	Related to recommendation nr 1. Improve parents'/guardians' awareness of the existing support person service provided by local authorities and the possibility to use it in unscheduled/urgent cases (when the ESF support person service is not applicable).	Ministry of Social Affairs (outreach across local governments), local governments (outreach to parents/guardians)
8.	Transport service	Inform parents/guardians of the possibility to use local government's social transport service to get support in need-based cases (e.g. to go to attend specialised medical care in another city and/or in cases the parent needs transport).	Ch. 7	Related to recommendation nr 1. Improve parents'/guardians' awareness of the existing social transport service provided by local authorities and the possibility to use it in unscheduled/urgent cases (when the ESF transport service is not applicable).	Ministry of Social Affairs (outreach across local governments), local governments (outreach to parents/guardians)
9.	Support person service	Raise awareness among the local government management level of appropriate existing social and education support measures to allow for flexible use of resources.	Ch. 6	Raise awareness among the local governments' management level so that they could allocate additional resources to educational institutions to ensure appropriate support throughout the day. For children who have been assessed with a need for support but not 1:1 support, the service could	Ministry of Social Affairs, Ministry of Education and Research, Social Insurance Board and local governments

N R	THEME	RECOMMENDATION	REFERENCE	PROPOSED ACTION PLAN FOR IMPLEMENTING THE RECOMMENDATION	RECIPIENT
				be provided by the school, whereas 1:1 assistance from the social services budget.	
10.	Support person service	Provide support in kindergartens for children who need the services but whose parents/guardians have not applied for the support person service.	Ch. 6	Allocate additional resources to kindergartens to provide support for children who need it, but whose parent/guardian has not applied for a support person. There should also be subsidies for enhanced support in pre-school education, as there is a need for it.	Ministry of Education and Research, local governments
11.	Support person service	Explain the role of a support person to both the support person and parents/guardians: their task is to support the child, instead of teaching (to help with the child's independence); and stick to the agreed activities (e.g. not carry out chores).	Ch. 6	Include a strictly advised informational meeting to inform parents about the role and responsibilities of the support person into the procedure of service provision. Organise peer group supervision sessions among support persons, where periodically the service provision principles are reviewed.	Support persons, parents/guardians, service providers, educational institutions
12.	Support person service	Specify the profile and job tasks of a support person in the Social Welfare Act	Ch. 6	The role of a support person could be acquired as a vocational occupation. This way, each local government or service provider would not have to organise special training. In addition, support staff would have clear requirements and a common understanding of their role.	Ministry of Social Affairs
13.	Support person service	Encourage local governments to employ support persons, thereby making the profession more attractive.	Ch. 7	Make use of scheduled meetings between the Social Insurance Board and local governments to share good practices and working models. Promote the creation of agency work.	Social Insurance Board, local governments

9. KASUTATUD KIRJANDUS

- 15-aastaste ja vanemate hõiveseisund soo ja vanuserühma järgi. Statistikaamet: TT331. [<link>](#)
- *Integreeritud teenused erivajadusega lastele*. Sotsiaalkindlustusamet (2019) [<link>](#).
- Laste ja perede arengukava 2012–2020, Sotsiaalministeerium (2011). [<link>](#)
- *Raske ja sügava puudega lastele tugiteenuste osutamine (2017–2020), Lisa 2 – Tehniline kirjeldus*. Riigihange
- Puude tuvastamine. Sotsiaalkindlustusamet. [<link>](#)
- Puudega inimeste statistika kohalike omavalitsuste lõikes seisuga 31.12.2018. Sotsiaalkindlustusamet. [<link>](#)
- *Puudega lastega perede toimetuleku ja vajaduste uuring 2009. Aruanne*. GfK Custom Research Baltic. [<link>](#)
- Puudega laste tugiteenused. SKA koduleht. [<link>](#) (viimati vaadatud 10.10.2019).
- Puudega laste tugiteenused: Lapsehoiuteenus. SKA koduleht. [<link>](#) (viimati vaadatud 04.10.2019).
- Puudega laste tugiteenused: Teenuste taotlemine. SKA koduleht. [<link>](#) (viimati vaadatud 04.10.2019).
- Puudega laste tugiteenused: Tugiisikuteenus. SKA koduleht. [<link>](#) (viimati vaadatud 09.10.2019).
- Puudega laste tugiteenused: Transporditeenus. SKA koduleht. [<link>](#) (viimati vaadatud 06.10.2019).
- *Puudega laste tugiteenuste arendamine ja pakkumine ning töö- ja pereelu ühildamise soodustamine*. Struktuurifondide koduleht. [<link>](#) (viimati vaadatud 10.10.2019).
- *Puudega lastega perede toimetuleku uuringu raport*. (2017). Eesti Rakendusuuringu Keskus Centar, Turu-uuringute AS. [<link>](#)
- *Puudega laste tugiteenuste arendamine ja pakkumine ning töö- ja pereelu ühildamise soodustamine*. Sotsiaalministeerium. [<link>](#)
- *Sotsiaalteenuste arendamine maakondades 2016–2020. Analüüs*. Maakondlikud arenduskeskused. [<link>](#)
- Vaesuse ja materiaalse ilmajätuse määr vanuserühma, soo ja puudelisuse järgi. Statistikaamet: THV41. [<link>](#)
- *Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava 2014–2020*. Rahandusministeerium. [<link>](#)

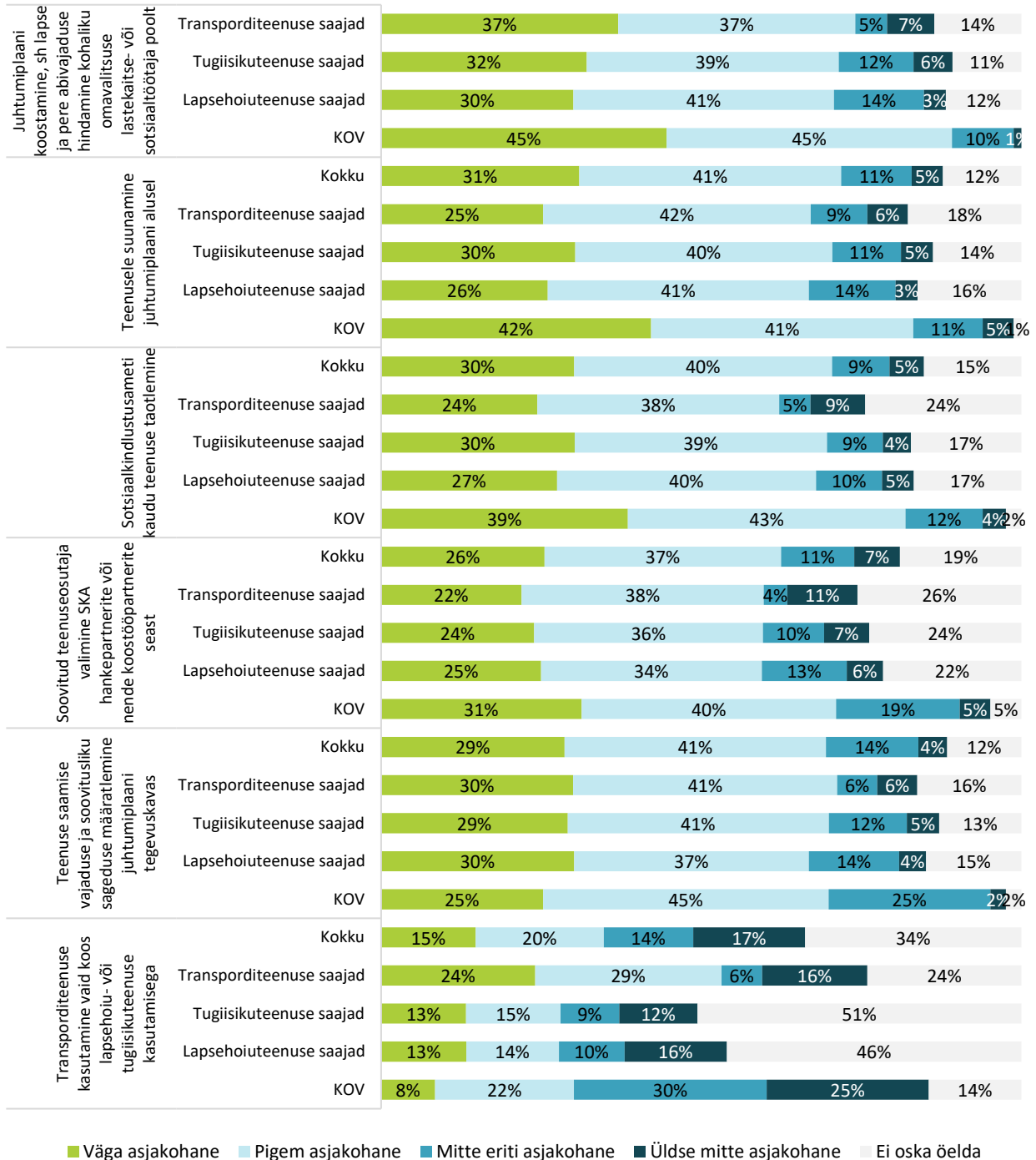
Õigusaktid või nendega seotud dokumendid

- Ministri käskkiri nr 18 11.02.2017 Sotsiaalkaitseministri 15.12.2014 käskkirja nr 232 „Puudega laste tugiteenuste arendamine ja pakkumine ning töö- ja pereelu ühildamise soodustamine“ muutmiseks.
- Projekti “Puudega laste tugiteenuste arendamine ja pakkumine ning töö- ja pereelu ühildamise soodustamine” seirearuanded perioodil 01.09.2014–31.12.2018.

- Sotsiaalkaitseministri 11. veebruari 2017. a. käskkiri nr 18, 19. detsembri 2014 käskkirjaga nr 232 kinnitatud „Puudega laste tugiteenuste arendamine ja pakkumine ning töö- ja pereelu ühildamise soodustamine“ toetuse andmise tingimuste muutmiseks.
- Sotsiaalministeerium, ministri käskkiri 11.06.2019 nr 46, Sotsiaalkaitseministri 15. detsembri 2014. a käskkirja nr 232 „Puudega laste tugiteenuste arendamine ja pakkumine ning töö- ja pereelu ühildamise soodustamine“ muutmiseks.
- TAT tegevuste detailne kirjeldus perioodil 01.09.2014—31.12.2015, 01.01.2016—31.12.2017, 01.01.2018—31.12.2019.
- Vabariigi Valitsuse 31.01.2019 korralduse nr 34 „Perioodi 2014—2020 struktuuritoetuse meetmete nimekirja“ kinnitamine“ lisa.

LISA – JOONISED JA TABELID

JOONIS 62. KUI ASJAKOHASED ON TEIE HINNANGUL ESF TEENUSTELE SAAMISE TINGIMUSED? (HOOLDAJAD N=867⁸⁰, KOV N=83)

Allikas: Vahehindamise raames läbi viidud veebiküsitlus

⁸⁰ Mitut teenust kasutanud hooldajate vastuseid on kajastatud antud küsimuses mitmekordselt.

TABEL 6. MILLISEID TEISI TOETAVAD TEENUSEID OLETE OMA ELUKOHA KOHALIKULT OMAVALITSUSELT SAANUD? (HOOLDAJAD N=867, VASTUSTE ARV N=1631)

	Ida	Lõuna	Lääne	Põhja	Kokku
Tugiisiku teenus (KOV teenus)	57,3%	53,4%	43,0%	44,4%	49,5%
Sotsiaalse rehabilitatsiooni teenus	28,1%	25,7%	19,0%	21,1%	23,5%
Ei ole saanud ühtegi teist teenust	20,0%	20,1%	25,9%	24,4%	22,5%
Lapsehoiuteenus (KOV teenus)	10,8%	24,9%	26,6%	22,2%	21,3%
Transporditeenus (KOV teenus)	14,6%	18,1%	15,2%	15,3%	15,9%
Psühholoogilise nõustamise teenus	17,3%	18,1%	12,0%	10,2%	14,3%
Puudega laste päeva- või ööpäevahoiuteenus koolivaheajal (sh laager)	9,2%	13,7%	10,1%	9,1%	10,6%
Sotsiaalnõustamisteenus	5,9%	12,4%	15,2%	7,6%	10,0%
Abivahendi vajaduse hindamise ja määramise teenus	6,5%	8,8%	12,7%	9,8%	9,3%
Muu(d) teenus(ed)	2,2%	2,8%	6,3%	6,2%	4,4%
Päevakeskuse teenus	3,2%	2,0%	0,6%	2,5%	2,2%
Eluruumide kohandamise teenus	2,2%	2,0%	2,5%	1,8%	2,1%
Töölase rehabilitatsiooni teenus	2,2%	2,0%	1,3%	1,5%	1,7%
Koduteenus	2,2%	0,4%	0,0%	0,4%	0,7%

Allikas: Vahehindamise raames läbi viidud veebiküsitlus

TABEL 7. MILLISEID TÄIENDAVAD TOETUSI OLETE OMA ELUKOHA KOHALIKULT OMAVALITSUSELT SAANUD? (HOOLDAJAD N=867, VASTUSTE ARV N=1199)

	Ida	Lõuna	Lääne	Põhja	Kokku
Puudega lapse toetus	43,2%	47,0%	48,7%	63,3%	51,7%
Muu	36,8%	29,7%	36,7%	26,5%	31,5%
Hooldajatoetus	20,5%	20,1%	14,6%	13,1%	17,0%
Abivahendi soetamise toetus	13,0%	14,5%	20,3%	12,7%	14,6%
Ravi või ravimite toetus	8,6%	5,2%	7,6%	8,0%	7,3%
Toimetulekutoetus	7,6%	6,8%	10,8%	4,0%	6,8%
Paljulapselise pere toetus	3,2%	5,6%	6,3%	3,6%	4,6%
Eluruumi kohandamise kulude hüvitamine	3,2%	3,6%	1,3%	2,2%	2,7%
Küttetoetus	4,9%	2,4%	0,6%	1,1%	2,2%

TABEL 8. KUIDAS HINDATE KOOSTÖÖD ERINEVATE OSAPUOLTEGA? (KOV N=83)

		Ei oska öelda	Pole üldse rahul	Mitte eriti rahul	Rahul	Väga rahul
Ida	Sotsiaalministeerium	18,8%	12,5%	6,3%	50,0%	12,5%
	SKA piirkondlik koordinaator	0,0%	0,0%	0,0%	43,8%	56,3%
	Kohalik hankepartner	6,3%	6,3%	6,3%	56,3%	25,0%
	Hankepartneri koostööpartnerid	31,3%	12,5%	6,3%	31,3%	18,8%
	Haridusasutus(ed)	0,0%	12,5%	12,5%	62,5%	12,5%
	Lapsevanemad / laste eestkostjad	0,0%	6,3%	6,3%	75,0%	12,5%
Lõuna	Sotsiaalministeerium	34,6%	0,0%	7,7%	38,5%	19,2%
	SKA piirkondlik koordinaator	3,8%	0,0%	3,8%	30,8%	61,5%
	Kohalik hankepartner	15,4%	3,8%	7,7%	26,9%	46,2%
	Hankepartneri koostööpartnerid	34,6%	3,8%	7,7%	26,9%	26,9%
	Haridusasutus(ed)	7,7%	0,0%	19,2%	57,7%	15,4%
	Lapsevanemad / laste eestkostjad	11,5%	0,0%	0,0%	69,2%	19,2%
Lääne	Sotsiaalministeerium	45,5%	0,0%	0,0%	45,5%	9,1%
	SKA piirkondlik koordinaator	0,0%	0,0%	0,0%	18,2%	81,8%
	Kohalik hankepartner	9,1%	0,0%	0,0%	9,1%	81,8%
	Hankepartneri koostööpartnerid	45,5%	0,0%	0,0%	9,1%	45,5%
	Haridusasutus(ed)	0,0%	0,0%	9,1%	72,7%	18,2%
	Lapsevanemad / laste eestkostjad	0,0%	0,0%	0,0%	63,6%	36,4%
Põhja	Sotsiaalministeerium	40,0%	0,0%	3,3%	30,0%	26,7%
	SKA piirkondlik koordinaator	6,7%	0,0%	0,0%	30,0%	63,3%
	Kohalik hankepartner	6,7%	0,0%	0,0%	43,3%	50,0%
	Hankepartneri koostööpartnerid	16,7%	0,0%	0,0%	43,3%	40,0%
	Haridusasutus(ed)	3,3%	3,3%	0,0%	63,3%	30,0%
	Lapsevanemad / laste eestkostjad	3,3%	0,0%	3,3%	66,7%	26,7%
Kokku	Sotsiaalministeerium	34,9%	2,4%	4,8%	38,6%	19,3%
	SKA piirkondlik koordinaator	3,6%	0,0%	1,2%	31,3%	63,9%
	Kohalik hankepartner	9,6%	2,4%	3,6%	36,1%	48,2%
	Hankepartneri koostööpartnerid	28,9%	3,6%	3,6%	31,3%	32,5%
	Haridusasutus(ed)	3,6%	3,6%	9,6%	62,7%	20,5%
	Lapsevanemad / laste eestkostjad	4,8%	1,2%	2,4%	68,7%	22,9%

Allikas: Vahehindamise raames läbi viidud veebiküsitlus

TABEL 9. KUIDAS HINDATE KOOSTÖÖD ERINEVATE OSAPPOOLTEGA? (HANKEPARTNERID N=16)

		Ei oska öelda	Pole üldse rahul	Mitte eriti rahul	Rahul	Väga rahul
Ida	Sotsiaalministeerium	0,0%	0,0%	0,0%	50,0%	50,0%
	SKA piirkondlik koordinaator	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
	Kohalik omavalitsus	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%	0,0%
	Hankepartneri koostööpartnerid	0,0%	0,0%	50,0%	50,0%	0,0%
	Haridusasutus(ed)	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%	0,0%
	Lapsevanemad / laste eestkostjad	0,0%	0,0%	0,0%	50,0%	50,0%
Lõuna	Sotsiaalministeerium	16,7%	0,0%	0,0%	50,0%	33,3%
	SKA piirkondlik koordinaator	0,0%	0,0%	0,0%	16,7%	83,3%
	Kohalik omavalitsus	0,0%	0,0%	0,0%	66,7%	33,3%
	Hankepartneri koostööpartnerid	0,0%	0,0%	0,0%	16,7%	83,3%
	Haridusasutus(ed)	0,0%	16,7%	16,7%	66,7%	0,0%
	Lapsevanemad / laste eestkostjad	0,0%	0,0%	0,0%	66,7%	33,3%
Lääne	Sotsiaalministeerium	0,0%	0,0%	25,0%	75,0%	0,0%
	SKA piirkondlik koordinaator	0,0%	0,0%	0,0%	25,0%	75,0%
	Kohalik omavalitsus	0,0%	0,0%	25,0%	50,0%	25,0%
	Hankepartneri koostööpartnerid	0,0%	0,0%	0,0%	25,0%	75,0%
	Haridusasutus(ed)	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%	0,0%
	Lapsevanemad / laste eestkostjad	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%	0,0%
Põhja	Sotsiaalministeerium	25,0%	0,0%	25,0%	25,0%	25,0%
	SKA piirkondlik koordinaator	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
	Kohalik omavalitsus	0,0%	0,0%	0,0%	50,0%	50,0%
	Hankepartneri koostööpartnerid	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%	0,0%
	Haridusasutus(ed)	0,0%	0,0%	50,0%	50,0%	0,0%
	Lapsevanemad / laste eestkostjad	0,0%	0,0%	50,0%	50,0%	0,0%
Kokku	Sotsiaalministeerium	12,5%	0,0%	12,5%	50,0%	25,0%
	SKA piirkondlik koordinaator	0,0%	0,0%	0,0%	12,5%	87,5%
	Kohalik omavalitsus	0,0%	0,0%	6,3%	62,5%	31,3%
	Hankepartneri koostööpartnerid	0,0%	0,0%	6,3%	43,8%	50,0%
	Haridusasutus(ed)	0,0%	6,3%	18,8%	75,0%	0,0%
	Lapsevanemad / laste eestkostjad	0,0%	0,0%	12,5%	68,8%	18,8%

Allikas: Vahehindamise raames läbi viidud veebiküsitlus

TABEL 10. KUST SAITE TEADA LAPSEHOIUTEENUSE KOHTA? (HOOLDAJAD N=262)

	Ida	Lõuna	Lääne	Põhja	Kokku
Kohalikult omavalitsuselt (lastekaitse- või sotsiaaltöötajalt)	56,7%	22,4%	31,7%	28,6%	30,5%
Koolist või lasteaiast	10,0%	18,8%	19,0%	20,2%	18,3%
Sõbralt, tuttavalt, sugulaselt	10,0%	18,8%	19,0%	20,2%	18,3%
Muu	0,0%	23,5%	7,9%	10,7%	13,0%
Meediast (nt TV, ajalehed, internet)	13,3%	1,2%	6,3%	10,7%	6,9%
Ei oska öelda	20,0%	4,7%	6,3%	2,4%	6,1%
Sotsiaalkindlustusametist	0,0%	4,7%	3,2%	9,5%	5,3%
Rajaleidjast	0,0%	1,2%	0,0%	3,6%	1,5%
Töötukassast	0,0%	0,0%	1,6%	0,0%	0,4%

Allikas: Vahehindamise raames läbi viidud veebiküsitlus

TABEL 11. KUI ASJAKOHASED ON TEIE HINNANGUL TRANSPORDITEENUSELE SAAMISE TINGIMUSED? (HOOLDAJAD N=80)

Tingimus	Piirkond	Väga asjakohane	Pigem asjakohane	Mitte eriti asjakohane	Üldse mitte asjakohane	Ei oska öelda
Juhtumiplaani koostamine, sh lapse ja pere abivajaduse hindamine kohaliku omavalitsuse lastekaitse- või sotsiaaltöötaja poolt	Ida	18,2%	45,5%	0,0%	9,1%	27,3%
	Lõuna	45,5%	27,3%	9,1%	9,1%	9,1%
	Lääne	39,1%	43,5%	0,0%	4,3%	13,0%
	Põhja	36,0%	36,0%	8,0%	8,0%	12,0%
	Kokku	37,0%	37,0%	4,9%	7,4%	13,6%
Teenuse saamise vajaduse ja soovitusliku sageduse määratlemine juhtumiplaani tegevuskavas	Ida	18,2%	36,4%	0,0%	9,1%	36,4%
	Lõuna	36,4%	40,9%	9,1%	4,5%	9,1%
	Lääne	26,1%	52,2%	0,0%	4,3%	17,4%
	Põhja	33,3%	33,3%	12,5%	8,3%	12,5%
	Kokku	30,0%	41,3%	6,3%	6,3%	16,3%
Teenusele suunamine juhtumiplaani alusel	Ida	9,1%	45,5%	0,0%	9,1%	36,4%
	Lõuna	38,1%	33,3%	9,5%	4,8%	14,3%
	Lääne	21,7%	52,2%	4,3%	4,3%	17,4%
	Põhja	25,0%	37,5%	16,7%	8,3%	12,5%
	Kokku	25,3%	41,8%	8,9%	6,3%	17,7%
Sotsiaalkindlustusameti kaudu teenuse taotlemine	Ida	8,3%	25,0%	8,3%	0,0%	58,3%
	Lõuna	36,4%	31,8%	0,0%	9,1%	22,7%
	Lääne	16,7%	50,0%	4,2%	16,7%	12,5%
	Põhja	29,2%	37,5%	8,3%	4,2%	20,8%
	Kokku	24,4%	37,8%	4,9%	8,5%	24,4%
Soovitud teenuseosutaja valimine SKA hankepartnerite või nende koostööpartnerite seast	Ida	8,3%	33,3%	0,0%	0,0%	58,3%
	Lõuna	31,8%	27,3%	4,5%	13,6%	22,7%

Tingimus	Piirkond	Väga asjakohane	Pigem asjakohane	Mitte eriti asjakohane	Üldse mitte asjakohane	Ei oska öelda
	Lääne	16,7%	54,2%	0,0%	16,7%	12,5%
	Põhja	25,0%	33,3%	8,3%	8,3%	25,0%
	Kokku	22,0%	37,8%	3,7%	11,0%	25,6%
Transporditeenuse kasutamine vaid koos lapsehoiu- või tugisikuteenuse kasutamisega	Ida	27,3%	36,4%	0,0%	9,1%	27,3%
	Lõuna	33,3%	19,0%	0,0%	14,3%	33,3%
	Lääne	21,7%	34,8%	8,7%	17,4%	17,4%
	Põhja	16,7%	29,2%	12,5%	20,8%	20,8%
	Kokku	24,1%	29,1%	6,3%	16,5%	24,1%

Allikas: Vahehindamise raames läbi viidud veebiküsitlus